

Koulukuraattorit ry – Skolkuratorer rf

1973 – 2023

**Kamppailua lakisääteisydestä ja kelpoisuudesta
– kehittyvää koulun sosiaalityötä**

Koulukuraattorit ry – Skolkuratorer rf

1973 – 2023

**Kamppailua lakisääteisydestä ja kelpoisuudesta
– kehittyvää koulun sosiaalityötä**

Julkaisija: Koulukuraattorit ry – Skolkuratorer rf 2024

Kirjoittajat: Erkki Paukkonen, Sirkka-Liisa Makkonen, Hanna Gråsten-Salonen,
Gun Andersson ja Aila Niemelä

Kääntäjä: Marketta Finska

Taitto: Anita Kataja

Paino: Kirjapaino Hermes Oy

ISBN 978-952-94-8991-6 (pehmeäkantinen)

ISBN 978-952-94-8992-3 (PDF)

Lukijalle

Vuonna 1973 perustettu Koulukuraattorit – Skolkuratorer ry saavutti kunnioitettavan 50 vuoden iän 2023. Yhdistyksen hallituksessa virisi 2020-luvun alkupuolella ajatus 50-vuotishistoriikin tekemisestä.

Kirjoittamiseen ryhtymistä keväällä 2023 helpotti se, että yhdistyksen pöytäkirjoja, toimintasuunnitelmia ja -kertomuksia, lausuntoja sekä Jäsenkirjeitä oli hyvin saatavilla. Apuna oli myös Tuija Koskisen ja Erja Väisäsen yhdistyksen 25-vuotisjuhlaan laatima kooste ”Historiaa vuosilta 1973–1998”. Hyvän tietolähteenä toimi myös vuodesta 1990 alkaen ilmestynyt yhdistyksen Curator-lehti. Joitakin alkuvuosien tietoja löytyi myös Toimihenkilöarkistosta.

Historiikin kirjoittajiksi saatiin yhdistyksen alkuvuosikymmenien aktiiveja ja jopa yhdistyksen yhtenä perustajajäsenenä toiminut Erkki Paukkonen, joka kirjoitti yhdistyksen perustamisesta ja toiminnasta 1970-luvulla. Sirkka-Liisa Makkonen (ent. Luomala) on avannut yhdessä Hanna Gråsten-Salosen kanssa yhdistyksen lakisääteistämisyhdistyksiä 1980-luvulla. Pohjoismaisista koulukuraattorikonferensseista 1987–1997 on kirjoittanut Gun Andersson. Suomenkielisen käännöksen teki ruotsin ja englannin kielten opettaja Marketta Finska. Vuosina 1997–2003 järjestetystä Koulun sosiaalityön asiantuntijakoulutuksesta kirjoitti koulutuksen johtaja Aila Niemelä (ent. Wallin). Muusta 1990-luvun toiminnan kuvaamisesta vuoteen 2023 on vastannut Hanna Gråsten-Salonen.

Historiikissa keskitytään kuvaamaan erityisesti yhdistyksen kamppailua koulukuraattoritoiminnan lakisääteistämisestä, koulukuraattorin kelpoisuuden määrittelystä sosiaalityöntekijän kelpoisuudeksi oppilashuoltokomitean (1973:151) esityksen mukaisesti sekä oppilaiden ja opiskelijoiden oikeudesta koulukuraattorin palveluihin. Kamppailua on käyty myös hallintokunnasta, jonka alaisuudessa työtä tehdään. Tärkeä osa-alue on myös yhdistyksen järjestämä täydennyskoulutus ja koulukuraattorityön ammatillinen kehittäminen. Pohjoismaisen yhteistyön lisäksi mukana on myös katsaus koulun sosiaalityön kansainväliseen yhteistyöhön. Lisäksi kuvataan yhteistyötä Sosiaalityöntekijäin Liiton ja nykyisen Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentian ja sen jäsenyhdistysten kanssa vuosien varrella. Koulukuraattorit ry on säilynyt itsenäisenä yhdistyksenä Sosiaalityöntekijäin Liitossa/Talentiaassa, vaikka sen asemaa on välillä yritetty horjuttaa. Yhteistyötä on tehty tiiviisti myös moneen muun järjestön, opetusministeriön, Opetushallituksen (entinen kouluhallitus), sosiaali- ja terveysministeriön sekä Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa. Kuvaus painottuu 2000-luvulla alkaneeseen toimintaan, jolloin ryhdyttiin säätämään useita koulukuraattoritoimintaan liittyviä lakeja vuoteen 2022 saakka. Muutosten myllerryksessä 2023 toteutui historiallinen sosiaali- ja terveydenhuollon organisatorinen uudistus, joka myös siirsi pääsääntöisesti kuntien opetustoimen alaisuudessa toimineen opiskeluhuollon kuraattoritoiminnan sosiaali- ja terveydenhuollon uusien hyvinvointialueiden organisaatioiden vastuulle. Kaikkiaan yhdistyksen toiminta näyttää hyvin aktiivisena ja monipuolisesti verkostoituneena.

Koulukuraattorit – Skolkuratorer ry:n nimi tarkentui vuonna 2021 siten, että yhdistyksen virallinen nimi on nyt Koulukuraattorit ry – Skolkuratorer rf. Luettavuuden sujuvoittamiseksi historiikissa käytetään myös nimiä Koulukuraattoriyhdistys ja Koulukuraattorit ry.

Sisällys

Lukijalle	5
Yhdistyksen perustaminen ja ensiaskeleet – muistumia 1970-luvulta	8
Mihin tilanteeseen yhdistys syntyi.....	8
Koulukuraattorit – Skolkuratorer ry:n perustaminen 1973.....	8
Keskusjärjestöratkaisu.....	10
Monta näkemystä toiminnan kehittämisestä.....	11
Yhteistyö kouluhallinnon kanssa.....	12
Tiedottamisen haparoiva alku.....	14
Lopuksi ja uuden aluksi.....	15
Koulukuraattoritoiminnan lakisääteistämisyrittämiä 1980-luvulla	16
Koululainsäädäntöön pyrkiminen.....	16
Koulukuraattoriyhdistyksen 10-vuotisjuhla 1983.....	17
Koulukuraattorien edunvalvontaa.....	17
Koulukuraattorin toimenkuva ja kelpoisuusehdot.....	18
Yhteistyön laajeneminen.....	19
Kamppailu koulukuraattorien hallinnollisesta kotipaikasta.....	20
Koulukuraattoritoiminta lastensuojelulakiin ja -asetukseen 1990.....	26
Koulukuraattorityön ammatillista kehittämistä 1990-luvulla	29
Lakisääteistä toimintaa koulu- ja sosiaalitoimessa.....	29
Sosiaalisen selvityksen tarve peruskoululaissa.....	30
Erityisyhdistysten aseman puntarointia laivaseminaarissa.....	31
Yhdistyksen jäsenkriteeriksi sosiaalityöntekijän kelpoisuus 1993.....	32
Sosiaalityöntekijäin Liiton ja yhdistysten kehittämisohjelma.....	33
Sosiaalityön ja terapian suhde – erityisyhdistysten yhteinen koulutuspäivä.....	33
Det nordiska skolkuratorssamarbetet.....	35
Pohjoismainen koulukuraattoriyhteistyö.....	44
Sosiaalihuollon ammatinharjoittamislainsäädännön selvittelyä.....	50
Koulukuraattoriyhdistyksen 25-vuotisjuhla 1998.....	52
Ensimmäinen koulun sosiaalityön kansainvälinen konferenssi Chicagossa 1999.....	54
Koulun sosiaalityön asiantuntijakoulutus ammatillisen kehittämisen virstanpylväänä.....	57
Oppilaiden oikeuksiin ja lainsäädäntötyöhön vaikuttamista 2000-luvulla	62
Oppilaiden oikeus oppilashuoltoon ja koulukuraattoripalveluihin perusopetuslakiin 2003.....	62
Toinen koulun sosiaalityön kansainvälinen konferenssi Tukholmassa 2003.....	66
Koulukuraattoriyhdistyksen 30-vuotisjuhla 2003.....	69
Valtakunnallisten yhdistysten kehittämiskoulutus.....	71
Koulukuraattorityön dokumentointia ja tilastointia sähköisesti.....	73
Koulukuraattorin kelpoisuus jätettiin pois sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksia koskevasta laista (272/2005).....	75
Oppilashuoltoon liittyvän lainsäädännön uudistamistyöryhmä 2005–2006.....	77

Kolmas koulun sosiaalityön kansainvälinen konferenssi Etelä-Koreassa 2006.....	79
Yhdistyksen vaikuttamistoimintaa koulukuraattorin kelpoisuuden ratkaisemiseksi.....	82
Uusi lastensuojelulaki (417/2007) velvoitti kunnat järjestämään koulukuraattoripalveluja.....	85
Koulukuraattorit ry:n suositus koulun sosiaalityön henkilöstömitoitukseksi.....	87
Koulun sosiaalityön määrittelyä yhteistyökumppaneille.....	87
Koulukuraattoriyhdistyksen 35-vuotisjuhla 2008.....	88
Neljäs koulun sosiaalityön kansainvälinen konferenssi Uudessa-Seelannissa 2009.....	89
Vuoden 2009 oppilas- ja opiskelijahuoltotyöryhmä.....	90
Koulun sosiaalityön ja asiakastietojen määrittelyä koulun sosiaalityön tehtävissä.....	93
Lasten ja nuorten terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen neuvottelukunta 2007–2010.....	94
Oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin liittyvää toimintaa 2010-luvulla.....	95
Kirjallinen kysymys koulukuraattorin kelpoisuusvaatimuksista.....	95
Talentian järjestörakenteen ja järjestäytymismallin kehittäminen.....	96
Oppilashuoltolain vauhdittamiseen tukea yhteistyökumppaneilta.....	98
Koulukuraattorit ry Talentian asiantuntijapäivillä 2012.....	98
Viides koulun sosiaalityön kansainvälinen konferenssi Ghanassa 2012.....	100
Lapsiasiavaltuutettu Maria Kaisa Aulan tapaaminen.....	103
Oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) valmisteluprosessi.....	105
Koulukuraattoriyhdistyksen 40-vuotisjuhla ja Valtakunnalliset koulukuraattoripäivät 2013.....	109
Oppilashuoltoa ja turvallisuuden edistämistä koskeva opetussuunnitelman osatyöryhmä.....	111
Kuraattorin rooli uusien lakien pyörteissä – koulutuskierron 2015.....	112
Koulukuraattoriyhdistyksen jäsenkriteerien muutos 2015.....	115
Opiskeluhoitolain soveltamisohje Kuntainfo 13a/2015 ja kuraattorin kelpoisuuden muutos.....	116
Kuraattori- ja psykologitoiminnan siirtämistä sote-uudistuksen maakuntiin vastustettiin 2016.....	118
Kuraattorin kelpoisuuden muutos syksyllä 2016.....	121
Kuraattorin kelpoisuus Sosiaalihuoltolain soveltamisoppaassa.....	123
Laki ammatillisesta koulutuksesta (531/2017) ja laki oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta (886/2017).....	124
Kansallisen koulutuksen arviointikeskus Karvin arviointijulkaisut 2018 oppilas- ja opiskelijahuoltolain toimeenpanosta.....	126
Lukiokoulutuksen uudistaminen 2018 (714/2018).....	128
Oppilas- ja opiskeluhoiton kuraattoripalvelun asiakastietojen tallentaminen Kanta-palveluun (THL OHJE 3/2018).....	129
Koulukuraattoriyhdistyksen 45-vuotisjuhla 2018.....	131
Lakiuudistuksia ja kuraattoritoiminnan muutoksia 2020-luvulla.....	133
Pääministerien Antti Rinteen ja Sanna Marinin hallitusohjelma 2019–2023.....	133
Oppivelvollisuuden laajentaminen 18 ikävuoteen.....	134
Kuraattori- ja psykologipalvelujen siirtoesitys sote-maakuntiin.....	138
Kuraattorin kelpoisuuden muuttaminen ja henkilöstömitoituksesta säätäminen 2021.....	150
Kuraattoripalvelut sosiaali- ja terveydenhuollon hyvinvointialueille 1.1.2023.....	159
Koulukuraattorit ry – Skolkuratorer rf:n tulevaisuuden näkymiä.....	163
LÄHTEET.....	167
LIITE.....	172

Yhdistyksen perustaminen ja ensiaskeleet – muistumia 1970-luvulta

Astuessani tuoreena koulukuraattorina ensikertaa kouluhallituksen kurssikeskuksen ovesta Heinolassa keväällä 1973 en voinut ajatellaakaan, että puolivuosisataa myöhemmin kirjoittaisin muistikuviani tuosta ajasta ja tapahtumista. Muistan hyvin, kuinka kokeneilta ja tietäviltä tuntuivat jo edellisenä vuonna vastaavassa tilaisuudessa olleet kollegat.

En myöskään tiennyt, että koulukuraattorien koulutuspäivien päättyessä olisin sitoutunut ammattikunnan oman yhdistyksen perustamiseen. Olin hämmentynyt: muutaman kuukauden koulukuraattorin virassa toimineena olin tullut valituksi perustettavan yhdistyksen sihteeriksi. En ymmärtänyt, millaisen tehtävän edessä yhdistys oli ja millaisia haasteita siihen liittyi. Aikakauden uudistushenki, ennakkoluuloton usko tulevaan ja nuoruuden into yhdistettynä ammattikunnan pienuuden mukanaan tuomaan yhteyden tunteeseen rohkaisi.

Mihin tilanteeseen yhdistys syntyi

1970-luvun alkua leimasivat suuret yhteiskunnalliset muutokset ja reformit. Suuret ikäluokat olivat astuneet tai astumassa työelämään, kaupungistuminen lähiöineen sekä maaseudun väestökatoineen, oli tausta ajalle, jolloin kansanterveys ja peruskoulu lakeineen kertoivat koko väestön terveyden, hyvinvoinnin ja koulutuksen nousseen yhteisiksi tavoitteiksi. Taisipa koulutus uudistuksen perusteita luodannut vuoden 1971 koulutuskomitea puhua kansainvälisen kilpailukyvyynkin riippuvan koko väestön kapasiteetin mukaan ottamisesta ja nostamisesta koulutuksen keinoin.

Päätös peruskouluun siirtymisestä oli tehty ja siirtyminen totta jo suurimmassa osassa maata. Pääkaupunkiseudulla kunnat valmistelivat omaa kunnan koulujärjestelmään siirtymistään vuonna 1975. Koulutoimessa valmistelun painopiste oli hallinnollisessa muutoksessa, koulujen siirtymisessä kunnan koululaitokseen tai jäämisessä sen ulkopuolelle, uusissa opetus suunnitelmissa sekä opettajien sijoittelussa uudessa järjestelmässä.

Peruskoulun ideaan kuului oleellisesti oppilaiden taustoista johtuvien erojen tasoittaminen, tukea tarvitsevien erityinen huomioon ottaminen pedagogisin ja oppilashuollollisin toimin. Jälkimmäisten kehittämistä jäsensi oppilashuoltokomitea, jonka mietintö oli valmistella keväällä 1973. Se tutkaili oppilashuoltoa kokonaisuutena kouluterveydenhuollosta ruokailun, avustusten ja lomavirkistykseen kautta koulukuraattori- ja psykologipalveluiden järjestämiseen. Jälkimmäisistä komitea teki jopa laki- ja asetusehdotukset, joiden oli tarkoitus tulla voimaan 1.8.1975. On syytä huomata, että jo tuossa vaiheessa koulukuraattori- ja koulupsykologitoiminnot liitettiin hyvin läheisesti yhteen. Tällä oli myöhemmin paljon merkitystä valtakunnallisissa ja kunnallisissa ratkaisuisa: oppilashuollon kehittämistä tarkasteltiin jatkuvasti kaksinaisesti.

Koulukuraattorit – Skolkuratorer ry:n perustaminen 1973

Kouluhallituksen koulutuspäiville maaliskuussa 1973 kokoontunut lähes koko silloinen koulukuraattorien ammattikunta saattoi aiheellisesti uskoa, että pian palvelut liitettäisiin osaksi

peruskoulun toimintaa valtakunnallisin perustein. Samoin uskottiin, että peruskouluun siirtymisen saapuminen eteläisen Suomen suuriin kuntiin käynnistäisi laajan uusien koulukuraattorin virkojen tai toimien perustamisen.

Koulutuspäiville kokoontunut joukko oli sekalainen. Niitä, joilla kokemusta koulukuraattorina oli jo muutamalta vuodelta oli jokunen, valtaosalla enintään parilta ja monella kuten allekirjoittaneella ei edes vuotta. Koulutustaustatkin vaihtelivat. Erilaisia sosiaalialan tutkintoja ja opintoja oli useilla, monilla opettajan tausta ja loppuilla vaihtelevia ylempiä korkeakoulututkintoja tai esim. nuorisotyön koulutuksia. Ikähaarukkin oli joltinenkin - joitakin jo edellisissä töissään vuosikymmenten kokemuksen hankkineita ja toisessa päässä ensiaskeleita työelämässä ottavia nuoria.

Ajatus koulukuraattorien oman yhdistyksen, nimenomaan ammatillisten etujen ajamiseen keskittyvän yhdistyksen, perustamisesta oli ollut joidenkin kuraattorien keskusteluissa esillä jo ennen koulutuspäiviä. Siellä ohjelman väliajoilla asiaa toivat esiin Keravan vahvan ammattiyhdistysperinteen omaava kuraattori Vappu Ahomaa sekä helsinkiläinen, oppilashuoltokomitean jäsenenä toiminut Pirkko-Liisa Peura.

Paikalla olleet päättivät käynnistää 19.3.1973 yhdistyksen perustamisen ja sitä eteenpäin viemään yhdistyksen ensimmäiseksi puheenjohtajaksi tuli Vappu Ahomaa ja sihteeriksi allekirjoittanut noviisi Vantaan kauppalasta. Koulukuraattorien yhdistyksen järjestäytymiskokous oli 4.5.1973. Ensimmäinen merkittävä tehtävä yhdistyksellä oli valmistella yhdistykselle säännöt ja muut toimet niin, että yhdistys voidaan rekisteröidä. Tehtävä osoittautui yllättävän haastavaksi. Ensimmäinen ongelma, joka ratkaistiin kovin helposti, oli yhdistyksen nimi. Ruotsinkielisten kollegojen vahva panos yhdistyksen alkutaipaleella näkyi siinä, että yhdistyksen virallisessa nimessä asia piti esittää molemmilla kotimaisilla. Toinen vaihtoehto oli käyttää suomenkielistä ja kertoa sääntöjen sisällä yhdistyksen ruotsinkielinen nimi.

Seuraava oleellisempi ongelma liittyi yhdistyksen jäsenyyteen. Jäseneksi hyväksymisen määrittelemisen oli ongelmallista. Selkeää ammatillista identiteettiä ammattikunnalla ei ollut ja kuten edellä todettiin, työssä olevilla oli kirjava tausta. Monia vaihtoehtoisia ratkaisuja pohdittuamme jouduimme jättämään koulutusta koskevan vaatimuksen avoimeksi ja tyytymään nimikkeellä toimimiseen. Myöskään ammatillisten etujen valvomiseen liittyvää kuulumista johonkin keskusjärjestöön ei voitu määrittää säännöissä, koska liittymisestä tällaiseen vasta neuvoteltiin. Siten voinee todeta, että ensimmäiset säännöt heijastivat vallinnutta todellisuutta ja vain heikosti ohjasivat tulevaa.

Sopimuskirja yhdistysrekisteröintiä varten laadittiin 10.9.1973 ja allekirjoittajina olivat Vappu Ahomaa, Erkki Paukkonen ja Sinikka Saarinen. Yhdistyksen rekisteröinti tapahtui 14.12.1973 ja tarkoituksiksi tuli

- kouluissa tehtävän sosiaalityön kehittäminen
- koulukuraattorien ammattitaidon kehittäminen
- koulukuraattorien ammatillisten etujen valvominen
- jäsenten oikeudellisen aseman turvaaminen

Ensimmäisiä asioita, joihin yhdistys puuttui, oli kannanotto edellä mainittuun oppilashuoltokomitean mietintöön (1973:151). Yhdistyksessä oli 1.10.1973 jäseniä yhteensä 36.

Keskusjärjestöratkaisu

Yhdistyksen liittyminen ammatilliseen keskusjärjestöön ei ollut itsestään selvää. Koulukuraattoreilla ei ollut yhteistä ammatti-identiteettiä johtuen edellä kuvatusta jäsenkunnan kirjavuudesta ja siitä, että toiminta oli pisteittäin käynnistynyt paikallisten toiveiden ja tarpeiden pohjalta. Palkanmaksajalla oli mahdollisuus määrittää, millaiset vaatimukset pätevydestä ja muutoin se asetti työntekijälleen.

Neuvottelut käynnistettiin samanaikaisesti sekä opettajien ammattiliittojen, Sosiaalityöntekijäin Liiton, SAK:n ja TVK:n kanssa. Näistä kahden viimeksi mainitun osalta neuvottelut olivat lyhyet, sillä vaikka nämä avasivatkin ovensa yksittäisille kuraattoreille jäsenyhdistyksiinsä, niillä ei ollut valmiutta ottaa kenttäänsä itsenäistä muutaman kymmenen jäsenen yhdistystä.

Opettajilla oli vielä tuolloin kaksi eri keskusjärjestöihin kuulunutta liittoa. Neuvottelut käytiin kummankin kanssa. Välittömästi kävi ilmi, että näiden liittojen huomio oli niiden yhdistymisessä ja siihen liittyen omien jäsenten etujen valvomisessa. Tilannetta liittojen kannalta mutkisti vielä niiden vastuu jäsenistään vireillä olleen peruskouluun siirtymisen yhteydessä. Oppikoulun opettajia edustanut liitto toivoi peruskouluun opettajille tukea, mutta katsoi paremmaksi keinoksi keskittyä opettajien resurssien lisäämiseen. Kansakoulun opettajia edustanut liitto puolestaan osoitti suurempaa kiinnostusta. Sen vaatimus oli opettajan pätevyyden hyväksyminen koulukuraattorin kelpoisuudeksi. Myös mahdollisuutta laajentaa opinto-ohjaajan työnkuvaa oppilasta muutenkin tukevaan työhön liitto pohti.

Koulukuraattorien omassa piirissä opettajien ammattijärjestöön liittymisellä oli kannatus. Realistisesti nähtiin opettajien palkkatason olevan ja tulevan korkeammaksi kuin sosiaalialalla. Totta on sekin, että jo koulussa työskennelleet kuraattorit katsoivat kaihoisesti kolmea muutakin opettajilla ollutta etua: kesä-, heinä- ja elokuuta.

Neuvottelut Sosiaalityöntekijäin Liiton kanssa olivat myös työläät. Liitolla oli selvä kannata siihen, että koulukuraattorin tulee olla koulun sosiaalityöntekijä. Liitto kertoi tulevansa ajamaan uudistusta, jossa kouluun pitää saada sosiaalityöntekijöitä, mikäli koulukuraattori on jotain muuta kuin sosiaalityöntekijä. Koulukuraattorien yhdistys ei tuolloin ollut edellä kuvatun mukaisesti tehnyt tällaista rajausta esim. omiin sääntöihinsä.

Toiseksi Sosiaalityöntekijäin Liitolla oli vaatimuksena se, että koulukuraattorit voivat tuki liittyä Liittoon, mutta vain sen paikallisyhdistysten kautta. Liiton oman toiminnan kehittämiseksi oli tavoitteena paikallisyhdistysorganisaatio ja erillisyhdistysten määrää ei haluttu kasvattaa. Koulukuraattorit kääntyivät tässä tilanteessa muiden erillisyhdistysten puoleen ja etsivät niiden kautta tukea mahdollisuudelle liittyä yhdistyksenä. Yhteyksiä oli ainakin kasvatusneuvoloiden ja sairaaloiden sosiaalityöntekijöiden edustajiin.

Sosiaalityöntekijöiden pätevyyden määrittäminen valtakunnallisesti lakisääteisesti oli tuolloin nousemassa Liiton keskeiseksi kysymykseksi. Tässäkään suhteessa koulukuraattorien kirjavan koulutustaustan omaavan joukon hyväksyminen erillisyhdistyksenä ei ollut Liitolle helposti hyväksyttävä ratkaisu.

Oman tilansa neuvotteluissa vaati myös koulukuraattorien sijoittuminen Liiton sosiaalityöntekijöiden ammatillisten etujen ajamisen kenttään. Kysymys palkkauksesta suhteessa sosiaalialan muihin nimikkeisiin, erityisesti kunnallisissa sopimuksissa hinnoiteltuihin, oli ratkaistava. Kun neuvottelussa oli esillä vaatimus koulukuraattorien hinnoittelusta samaan palkkaluokkaan sosiaalityöntekijän kanssa, silloinen Liiton puheenjohtaja Alpo Heinonen

totesi tason olevan oikea, mutta vasta kun sosiaalityöntekijät ovat vähintään kaksi palkkaluokkaa sen yläpuolella. Koulukuraattorien hinnoittelusta kunnallisissa sopimuksissa tulikin sitten pitkälinen prosessi.

Lopulta liittymisneuvottelut saatiin päätökseen tuloksella, että Sosiaalityöntekijäin Liitto hyväksyy yhdistyksen jäsenekseen ja tulee ottamaan sille liittona kuuluvan tehtävän yhdistyksen jäsenten etujen valvonnassa ja kehittämisessä. Samalla ratkesi myös kysymys keskusjärjestöstä. Opettajien yhteisen ammattijärjestön kuulumisen myös Akavaan nähtiin mahdollistavan yhteistyötä peruskoulun kehittämisessä.

Koulukuraattorien yhdistyksen päätös liittymisestä Sosiaalityöntekijäin Liittoon syntyi yllättävänkin yksimielisesti. Päätöstä ennen ja sen jälkeenkin jopa sosiaalialan koulutuksen saaneet murisivat menetetyistä palkkaluokista ja kesälomasta. Keskustelun laineet löivät korkeina. Tätä selittää se, että liittymistä puitiin marraskuussa 1973 tehdyllä risteilyllä, jolla yhdistys kävi tutustumassa ruotsalaiseen oppilashuoltoon. Virallinen päätös liittyä Sosiaalityöntekijäin Liittoon ja sitä kautta Akavaan tehtiin 16.4.1974 yhdistyksen vuosikokouksessa. Sosiaalityöntekijäin Liitto hyväksyi 10.5.1974 Koulukuraattorit – Skolkuratorer ry:n jäsenyhdistykseen 1.6.1974 alkaen.

Päätös ammatillisesta järjestäytymisestä sinetöi osaltaan koulukuraattorien ammatti-identiteetin kehittymisen suunnan. Liittymisneuvottelujen yhteydessä oli kysymys sosiaalityöntekijöiden kelpoisuudesta avautunut ammatillisten etujen ajamisen lähtökohtana. Siksi varsin varhain selkiytyi kanta sosiaalityöntekijän ylempään korkeakoulututkintoon perustuvasta pätevydestä. Keskusteluissa oli esillä malli, jossa kaavailtiin sosiaalityöntekijän peruskelpoisuutta, johon liitettäisiin erityistehtäviin vaadittava lisäkoulutus tai muu pätevytyminen. Esimerkkeinä tästä olivat mainitut kasvatustieteiden ja sairaaloiden sosiaalityöntekijät ja joukkoon liittyvät koulukuraattorit. Ajatus siitä, että kehittyvä koulukuraattoritoiminta kunnissa vaatii myös sisäistä organisointia, oli myös esillä. Kun Liitto pyysi esityksiä virka- ja työehtosopimusneuvotteluiden pohjaksi, tuotiin tämäkin tavoite esiin. Kun sitä ei erikseen ollut mainittu yhdistyksen päätöksessä, aiheesta yhdistyksen kokouksessa hiillostettu puheenjohtaja joutui toteamaan asian olevan sinänsä oikean, mutta esittäjän väärä.

Tie yhtenäiseen ammatti-identiteettiin oli kuitenkin pitkä. Vielä vuosien kuluttuakin yhdistyksen puheenjohtajana toiminut tilitti tuntojaan kirjeessään yhdistykselle: ”Emme ole sosiaalityöntekijöitä, emme tule opettajiksi, olkaamme siis kuraattoreita”.

Peruskoulun kipuilla jälleen tai edelleen sekä yhteiskunnallisten ongelmien, uudistuvien opetussuunnitelmien, muuttuvan hallinnon ja riittämättömien resurssien kanssa, on edelleen tärkeää, että koulukuraattorien ammatillisesta yhtenäisyydestä ja ammatti-identiteetistä huolehditaan.

Monta näkemystä toiminnan kehittämisestä

Edellinen lainaus kuvanee yhdistyksen perustamisen ja ammattijärjestöllisen ratkaisun jälkeen kolmatta yhdistyksen alkuvaiheen - ja oletan edelleenkin tärkeän - tehtävän merkitystä. Yhteisten ammatillisen identiteetin ja tietoisten ammatillisten menetelmien ja käytäntöjen merkitystä. Toiminnan alkuvaiheessa jokainen kuraattori joutui luomaan oman työnsä käytännön sovelluksen itse. Ratkaisu syntyi oman persoonallisuuden, työhistorian, koulutuksen ja enintään viitteitä antavien toimenkuvausten pohjalta. Usein juuri tässä järjestyksessä.

Vain muutamassa kunnassa oli useampia työntekijöitä ja se, miten kunnissa hahmotettiin toiminnan tulevaisuus vaihteli. Näkemys siitä, millä perusteilla ja millaisin ratkaisuin toiminta tulee kehittää, vaihteli myös kuraattorista toiseen. Ehkä tästä syystä yhdistyksellä ei ollut edellytyksiä esittää tiukkaa omaa kantaa asiaan.

Konkreettisesti edellä sanottua voi kuvata pohtimalla, pitäisikö kuntaan palkatun yhden kuraattorin toiminta kattaa kaikki kunnan koulut vai keskittyä johonkin niistä. Toiseksi jouduttiin vastaamaan kysymykseen, miten koulukuraattorin asiantuntemusta hyödynnetään kunnan koulutoimen tasolla. Kolmanneksi ellei kunnassa ole resursseja perustaa sekä koulukuraattorin että -psykologin virkoja, kumpi vaiko ei kumpaakaan perusteta. Kunnalliseen suunnitteluun oli vaikea työntää kokonaan uusia toimintoja muuten kuin pala palalta, virka viralta. Tähän olisi kaivattu valtakunnan tasolta tukea ja ohjeistusta. Kun pitkään vallitsi tilanne, jossa valtionhallinto ei monista syistä ja harvemmista vaikuttajista johtuen voinut antaa tätä tukea, sitä olisi tarvittu omalta ammattijärjestöltä. Toiveet Akavan piirissä asian edistämisestä olivat ennenaikaisia. Siitä huolimatta, että tässä pyrittiin yhteistyöhön Psykologiliiton kanssa.

Valtakunnallisen ratkaisun aikaansaamisen vaikeus oli paitsi taloudellinen myös poliittinen ja ammattijärjestöllinen kysymys. Oppilashuollon kehittäminen leimattiin joskus aatteellisesti värityneeksi. Yhdistyksen pyrkimys kehittää tiedon keruuta ja julkistamista liittyi osaltaan pyrkimykseen korostaa toiminnan ammatillisuutta, epäpoliittisuutta. Erityisesti kunnan tasolla toiminnan vuosittaiset suunnitelmat ja toimintakertomukset hälvensivät ennakkoaluja ja osallistivat päätöksentekijän syvällisemmin toiminnan kehittämiseen puoluekannasta riippumatta.

Yhdistys pyrki perustamisestaan lähtien sittemmin pitkään valtakunnallisen toimintaa koskevan ratkaisun ja linjauksen aikaansaamiseen. Toistuvasti otettiin eri yhteyksissä kantaa oppilashuoltokomitean mietinnön (KM 1973:151) esitysten toteuttamisen puolesta. Samoin yhdistys teki lukuisia esityksiä ja kannanottoja koululainsäädäntöön liittyen. Kerta kerralta tuloksetta. Sinnikäs työ on kuitenkin lopulta tuottanut tulosta ja toiminta on vakinaistunut vaikkakin edelleen muutoksen kourissa.

Kantaa otettiin peruskoulua ja koulutusta koskeviin kysymyksiin muutenkin. Opetusministerille kirjelmöitiin tasokurssien poistoon liittyen, lukemattomia kirjeitä lähetettiin kuntiin virkojen perustamista tukien, niiden kelpoisuusehtoihin ja tehtäväkuviin liittyen. Aktiivisuus oli oma-aloitteista ja usein jäsenistöltä tulleiden vihjeiden ja kysymysten pohjalta virinnyttä.

Yhteistyö kouluhallinnon kanssa

Lainsäädäntöä koskevia pyrkimyksiä parempiin tuloksiin päästiin yhteistyössä kouluhallituksen kanssa. Yhdistys lähestyi kouluhallitusta koulukuraattoritoiminnan tilastointiin liittyen. Kouluhallitus oli jo aiemmin lähettänyt kunnille ja siten koulukuraattoreille tilastointilomakkeita osana koulutuksen seuranta ja kehitystyötä. Yhdistys totesi, että tilastointi on itseasiassa ehkä tärkein työn kehittämistä ja kehittymistä ohjaava valtakunnallinen rakenne. Siksi ensin kunnissa ja sitten yhteistyössä kouluhallituksen kanssa käynnistettiin tilastoinnin uudistaminen.

Tarkoitus oli saada mielekkäämpää tietoa siitä, mitä koulukuraattorien työssä tapahtuu ja toisaalta siten antaa perusteita toiminnan kehittämiseksi. Erityistä huomiota kiinnitettiin

siihen, että työn ryhmä- ja yhteisötaso sekä ehkäisevä ja rakenteellinen ulottuvuus tulisivat näkyviin. Toiveena ja tavoitteena oli luoda edellytykset sille, että käsitteinä hyväksytyille konstruktiiviselle ja preventiiviselle työlle luotaisiin edellytykset. Ensiksi ”legitimoimalla” se tehtäväksi ja siten siihen varattaviksi resursseiksi alkaen työajasta. Moni ei varmaan enää muista, että oppilashuoltotyöryhmien perustaminen, monissa tapauksissa tukioppilastoiminta, oppilashuollollisen asiantuntemuksen edellyttäminen oppilasasioiden valmistelussa, vuositarkisteiden oppilashuolto- ja kodin ja koulun yhteistyöosiot sekä joissain tapauksissa tukioppilastoiminta syntyivät suurelta osalta koulukuraattorien aloitteista. Ehkäisevän työn saralla lukemattomat kunta- ja koulukohtaiset hankkeet saivat alkunsa koulukuraattorien toimesta tai myötävaikutuksella. Toiminnan alkuvaiheessa koulunkäynnin laiminlyönti ja kiusaaminen olivat usein esillä ja niihin vaikuttamisen muotoina erilaiset koulun ja koulu yhteisön turvallisuuteen ja viihtyvyyteen liittyvät hankkeet. Yhdistyksen toiminta mahdollisti ideoiden ja kokemusten vaihdon ammattikunnan sisällä.

Tilastoinnin haluttiin olevan myös sellaista, että se palvelisi sekä valtakunnallista että paikallista tarvetta. Oman ongelmansa muodosti se, että kunnissa tilastointi tehtiin ja tehdään kalenterivuositain, mutta kouluhallinnossa lukuvuosittain.

Kouluhallituksessa keskeinen yhteistyökumppani oli pitkään ylitarkastaja, psykologi Pirkko Poikonen. Tässä yhteydessä tulkoon muistetuksi se, että urallaan myös koulupsykologina työskennelleellä kouluhallituksen pääjohtaja Erkki Aholla ja lääninkoulukuraattori Leena Turjansalolla oli merkittävä osuus siinä, että pienestä kipinästä alkanut oppilashuollon - koulukuraattoritoiminta sen osana - kehitys pääsi alkuun. Lääninhallitusten tehtäviin kuului kuntien koulutoimen valvonta ja tarkastus. Oppilashuollollisen näkökulman mukaan tuonti näihin toimiin tuki osaltaan palveluiden kehittämistä kunnissa.

Kunnissa, joissa oli useampia työntekijöitä, tietojen kerääminen työntekijöittäin ja yhteenveto kuntakohtaisesti oli keino määrällisesti seurata ja kehittää työn sisältöä. Seuranassa oli - onko vieläkin? - selvä puute: laadullista ja työn tuloksellisuutta mittaavaa tietoa ei tilastointi antanut. Omalla tavallaan tähän ongelmaan pyrki vastaamaan kouluhallituksen kanssa käynnistynyt yhteistyö Heinolan kurssikeskuksessa järjestettyjen koulukuraattorien täydennyskoulutuspäivien suunnittelussa. Päivät mahdollistivat pitkään merkittävälle osalle kuraattoreista kohdata kollegoita eri kunnista. Ohjelmien sisältö samoin kuin vapaa vuoro vaikutus yhdistivät ja vahvistivat ammattikuntaa monella tavalla. Yhteiset kokoontumiset olivat toiminnan ja työn laadun benchmarking, kun muutakaan ei juuri ollut. Omia koulutuspäiviä yhdistys alkoi suunnitella 1970-luvun lopulla ja niitä alettiin järjestää vuosittain. Samalla yhdistys osallistui edelleen kouluhallituksen järjestämien täydennyskoulutuspäivien suunnitteluun.

Kunnassa koulukuraattorien tehtävät koulutoimen hallinnossa vaihtelivat. Yhdistys korosti sosiaalityön asiantuntemuksen hyödyntämistä, mutta toiminnan kirjavan toteutuksen takia, selkeää näkemystä siitä, mihin ja miten asiantuntemusta tulisi käyttää ei ollut. Tavallista ja yhdistyksen suosittamaa oli kuraattorien asiantuntemuksen käyttö oppilaiden koulunkäynnin järjestämiskysymyksissä, siirroissa erityisopetukseen ja yksityisopetukseen tai kurinpidollisissa ratkaisuisissa. Asiantuntemusta käytettiin yleisesti koulun tasolla, harvemmin hallinnon päätöksenteon valmistelussa ja vain joissain tapauksissa myös esittelyssä. Rinnakkaiskoulujärjestelmän viimeisinä vuosina koulukuraattorit usein vastasivat myös koulutoimen järjestämästä oppilaiden vaate- ja muusta avustuksesta.

Koulukuraattori- ja koulupsykologipalveluiden vahva liittäminen yhteen näkyi myös kuntiin muodostuneiden työryhmien hallinnollisessa järjestämisessä. Joissain tapauksissa muodostettiin yksikkö, johon molemmat kuuluivat. Tällöin kysymykseksi muodostui yksikön johtaminen. Yhdistys näki, että tällaisen työyksikön johdon tehtävä tuli olla avoin kummankin ammatin edustajalle. Voikin todeta, että yhdistyksen alkuvaiheen keskeistä toimintaa oli selvittää ammattikunnan omassa piirissä, sitten toimintaympäristössä ja lopuksi valtakunnallisesti toiminnan rajapinnat moneen suuntaan.

Koulukuraattorien hallinnollinen asema oli yhdistyksen perustamisvaiheessa sekava. Suurin osa kuraattoreista oli kunnan koulutoimen viroissa tai toimissa, osa sosiaalitoimen vakansseilla, osa yksityisten koulujen työntekijöinä ja joku taisi olla kasvatustieteiden koulutusneuvolankin työntekijä. Siten yhtenäisen näkemyksen muodostaminen siitä, kenen alaisuuteen koulukuraattorien pitäisi kuulua, oli vaikeaa. Yhdistyksen omassakin piirissä oli erilaisia käsityksiä siitä, pitäisikö toiminta liittää osaksi yksittäisen koulun toimintaa vai pitää se riippumattomana, johonkin muuhun yksikköön kuuluvana.

Kuvaavaa alkuajan tilanteelle oli se, että helsinkiläiset koulukuraattorit olivat alun perin kaupungin sosiaalitoimen viroissa määrätty toimimaan koulukuraattoreina. Kun Helsinki ei odotetulla tavalla perustanut koulukuraattorin virkoja ja naapurikunnassa niitä avautui, helsinkiläiset kuraattorit tekivät lyhyen vierailun naapuriin siksi ajaksi, että Helsinkiin perustettiin ja siten avautuivat koulutoimen alaiset koulukuraattorin virat. Taisipa sosiaalitoimi painostaakin koulutoimintaa virkojen perustamiseen palauttamalla kuraattoritoimintaan käyttämänsä virat muuhun sosiaalityöhön.

Mielenkiintoinen yksityiskohta oli myös ruotsinkielisten palveluiden käynnistäminen erityisesti pääkaupunkiseudun suurissa kunnissa. Kuraattorit saattoivat toimia osana suomenkielistä työryhmää, vaikka muodollisesti olivatkin ruotsinkielisen koulutoimen alaisia. Toisissa kunnissa suomenkielinen koulutoimi tarjosi kuraattori- ja psykologipalvelut ruotsinkielisille kouluille ja näin työntekijät kuuluivat samaan työyksikköön suomenkielisten kanssa.

On toki myönnettävä, että edellä esitetystä suurin osa ratkottiin kunnallisoin keinoin. Monia toimia tehtiin enemmän onnella kuin ymmärryksellä ja vasta aika on antanut perspektiivin ymmärtää niiden laajempi merkitys ja yhdistyksen vaikutus tässä.

Tiedottamisen haparoiva alku

Yhdistyksen toiminnassa alusta asti sisäinen ja ulkoinen tiedottaminen on ollut aktiivista. Osaamista ja resursseja oli aluksi vähän. Jopa jäsenkirjeiden postittamisen varmistamiseksi piti kokousten ja koulutuspäivien yhteydessä laittaa ”hattu kiertämään” ja kerätä varoja vapaaehtoisesti. Uskallan rikosten oletetun vanhenemisen rohkaisemana tunnustaa, että toimiessani sihteerinä, saatoin tukea yhdistystä lähettämällä postia työnantajan kustannuksella - materiaaleista ja monistuksesta puhumattakaan. Monistus ei tuolloin ollut kovin yksinkertaista. Vasta ollessani toista kertaa - vapaaehtoisten puutteesta johtuen yhdistyksen sihteerinä - toimistotekniikka oli kehittynyt niin, että monistuskoneella saattoi yhdelle paperille tulostaa aineiston, johon ennen kului neljä arkkiä. Edelleen työnantajan avustuksella mutta tietämättä.

Valmiita verkostoja ulkoiseen vaikuttamiseen ei aluksi ollut. Yksittäisten jäsenten suhteet ja joidenkin aiemmista tehtävistä saama kokemus olivat arvokas perusta kontaktien luomiselle.

Yhdistyksen kolmas sihteeri, Tuula Leppälä, oli toiminut oppilashuoltokomitean sihteerinä. Siten hänellä oli hyvä oppilashuollon sidosryhmien tuntemus, millä oli suuri merkitys yhteyksien avaamisessa.

Jäsenistöön päin tiedottaminen ja jäsenistön keskinäisen vuorovaikutuksen mahdollistaminen oli yhdistyksen agendalla alusta lähtien. Aluksi helpommin, kun jäseniä oli vähän ja alueellisesti keskittyneesti. Viestintää ja muutakin toimintaa pyrittiin kehittämään jakamalla yhdistyksessä tehtäviä hallituksen jäsenille ja muillekin. Yhdistyksen jäsenten keskinäiselle vuorovaikutukselle ei ollut internettiä vastaavaa väylää. Yhteiset kokoontumiset olivat siksi-kin välttämättömiä. Yhteisten tilaisuuksien merkitys korostui siitäkin syystä, että suuri osa yhdistyksen jäsenistä saattoi osallistua tilaisuuksien yhteyteen järjestettyihin yhdistyksen kokouksiin. Pienelle valtakunnalliselle yhdistykselle tämä ei muuten olisi ollut mahdollista.

Lopuksi ja uuden aluksi

Jätettyäni aikanaan puheenjohtajan tehtävän seuraajalleni ja piipahdettuani lyhyen kauden uudelleen yhdistyksen hallituksessa sihteerinä seurasin yhdistyksen toimintaa kunnan tasolla toiminnasta vastaavana sekä yhdistyksen jäsenenä. Yhdistyksen vastuunalaisiin tehtäviin tuli henkilöitä, joilla oli kokemusta koulukuraattorin työstä, keskeiset verkostot oli luotu ja lainsäädännön puutteesta huolimatta toiminta oli vakiinnuttanut paikkansa osana kehittyvää peruskoulua ja ottamassa askelia kohti laajempaa opiskelijahuoltoa. Oli myös mielenkiintoista seurata, kuinka omasta työryhmästä kasvoi yhdistykselle keskeisiä ja siitä palkittuja vastuunkantajia.

Yhdistyksen alkutaipaleella koulukuraattoritoiminnalla oli vähäinen oma tietoperusta. Oppilashuoltokomitean mietintö, yksi aihetta käsitellyt lisensiaatintutkimus ja yksi väitöskirja olivat keskeiset lähteet. Toiminnan tilastoinnista syntynyttä tietoa hyödynnettiin, mutta sitä tuskin voi pitää tieteellisenä perustana. Toimintaa koskevaa ja sitä kehittävää tutkimusta syntyy nyt jatkuvasti. Yhdistys voi tukeutua olemassa olevaan aineistoon ja aktiivisesti vaikuttaa myös siihen, että sen kannalta tarpeellista tietoa tuotetaan laadukkaasti.

Elämme monien ahdistusten aikaa. Akuutit kriisit ovat aiempaa tuhoisampia, entinen elämänusko ja -muoto ovat häviämässä. Työsuhteet muuttuvat ja työsuhteen ehdot monimutkaistuvat. Koulukuraattorien toimintaympäristö ja työn haasteet ovat muuttuneet ja muuttuvat moniulotteisempina ja nopeampina kuin ennen. Toisaalta asiat, perehdyttäminen, täydennyskoulutus, työnohjaus, menetelmät ja välineet ovat kehittyneet ja uusien työntekijöiden saatavilla. Keskinäiseen vuorovaikutukseen on monenlaisia ja välittömiä kanavia. Sote-uudistuksen jälkeen ei liene yhtään kuraattoria vailla oman ammattiryhmän tukea. Koulukuraattorien omalla ammatillisella yhdistyksellä on tänä päivänä pohjimmiltaan sama tehtävä kuin yhdistystä perustettaessa: ennakoita, fokuoita oleelliseen kunakin aikana sekä myös - ylläpitää perinteitä.

Uskallankin esittää, että yhdistys perustaa oman koulukuraattorien alumniryhmän vähintään internettiin. Meitä emeritoja ja emerituksia lienee jo riittävästi.

Erkki Paukkonen

Yhdistyksen jäsen puolivuosisataa

Koulukuraattoritoiminnan lakisäateistämisyarkimykksiä 1980-luvulla

Koululainsäädäntöön pyrkiminen

Nuorena ammattikuntana koulukuraattorit etsivät paikkaansa koulumaailman myllerryksessä. Oppilashuoltokomitea oli mietinnössään (KM 1973:151) lähtenyt siitä, että oppilashuolto järjestetään pääasiallisesti koululaitoksen toimesta. Koulukuraattorien työpaikkana olivat koulut ja koulutoimessa haluttiin pysyä. Taustalla väikkyi koko ajan sosiaalitoimeen siirtäminen. Siksi keskustelu koulukuraattoritoiminnan säilyttämisestä koulutoimessa nosti päätään. Koulukuraattoriyhdistys teki jäsenistölle vuonna 1980 kyselyn, kumpaan hallintokuntaan koulukuraattorit halusivat ensisijaisesti kuulua, koulutoimeen vai sosiaalitoimeen. Jäsenistö oli selkeästi koulutoimeen kuulumisen kannalla.

Kouluhallitus järjesti koulukuraattoreille täydennyskoulutuspäiviä Heinolassa, mutta niiden lisäksi 1970-luvun lopulla oli herännyt tarve kuraattoriyhdistyksen järjestämään omaan koulutukseen. Koulukuraattorien Hyvinkään koulutuspäivillä 8.–9.2.1980 otettiin esille koulukuraattoritoiminnan lakisäateistäminen. Kymen lääninhallitukseen oli perustettu 1972 koulukuraattorin virka ja Hämeen lääninhallitukseen koulupsykologin virka oppilashuollon kehittämistä varten. Koulukuraattoriyhdistys ehdotti vuonna 1980 tuloksetta Uudenmaan lääninhallitukselle perustettavaksi lääninkoulukuraattorin virkaa. Lääninkoulupsykologin tehtävä perustettiin myöhemmin ja hän vastasi myös kuraattoritoiminnasta.

Koulukuraattorit olivat uusi ammattikunta ja tietoutta koulukuraattorin työstä haluttiin lisätä runsain lehtikirjoituksin, pitämällä yhteyksiä eri päättäviin tahoihin sekä korostamalla koulukuraattorien halua kuulua koulutoimeen. Lakisäateistämiseen yritettiin vaikuttaa ottamalla kantaa lehdistössä, sekä vaikuttamalla Sosiaalityöntekijäin Liiton ja kouluhallituksen kautta. Molemmat puolsivat koululakiin pääsyä.

Peruskoululainsäädännön uudistuksen yhteydessä yhdistys näki mahdollisuuden koulukuraattorien lakisäateistämiseen koulutoimessa. Yhdistys teki tiiviistä yhteistyötä Sosiaalityöntekijäin Liiton kanssa koululakiasiassa. Liiton puheenjohtaja Aulikki Kananoja korosti tervehdyksessään koulukuraattorien koulutuspäivillä Kuusankoskella 8.–9.2.1982, että sosiaalityön ammattiin sisältyviä tietoja sosiaalisista tekijöistä ja sosiaalisten tekijöiden vaikutuksesta ihmisten elämään tarvitaan myös muissa organisaatioissa kuin sosiaalihuollossa. Koulukuraattorien ohella tämä koski kaikkien erikoisalojen sosiaalityötä. Oli tärkeää toimia sen hallinnon alaisuudessa, jossa työkin tapahtui. Se oli Kananojan mukaan myös Sosiaalityöntekijäin Liiton virallinen kanta.

Kuraattoriyhdistyksen edustus oli yhdessä Sosiaalityöntekijäin Liiton ja Psykologiliiton kanssa 22.4.1982 eduskunnan sivistysvaliokunnan kuultavana koululainsäädännön uudistuksesta. Koulukuraattori- ja koulupsykologitoimintaa koskeva laki- ja asetusehdotus sisällytettiin uutta koululainsäädäntöä valmistelleen komiteanmietinnön liitteeksi, mutta työryhmä ei kuitenkaan katsonut voivansa liittää kyseisiä säännösehdotuksia ehdotukseensa hallituksen esitykseksi näiden uusien toimintojen aiheuttamien lisäkustannusten vuoksi. Yhdistys teki hartiavoimin töitä päästäkseen vuonna 1983 säädettyyn peruskoululakiin (476/1983),

mutta toivottua tulosta ei tullut. Raha ratkaisi jälleen kerran. Hyvälle alulle saatua toimintaa ei noteerattu tarpeeksi lakiin oikeuttavaksi, vaikka eduskunnan sivistysvaliokunta piti tärkeänä sekä koulukuraattorien että -psykologien palvelujen kehittämistä sekä peruskoulussa että lukiossa. Sen mukaan näillä palveluilla voitiin tukea koulun kasvatustehtävää ja ehkäistä mielenterveydellisiä ongelmia. Koulukuraattoreilla ja -psykologeilla nähtiin myös olevan suuri merkitys opettajien työn tukemisessa, oppilaiden vaikeuksien selvittämisessä sekä koko kouluyhteisön ilmapiirin kehittämässä.

Koulukuraattoriyhdistyksen 10-vuotisjuhla 1983

Koulukuraattoriyhdistyksen 10-vuotisjuhlaa vietettiin juhlaillallisen merkeissä Helsingin Seurahuoneella 7.10.1983. Puheenjohtaja Raili Malmi loi juhlapuheessaan katsauksen yhdistyksen perustamiseen 1973 ja liittymiseen Sosiaalityöntekijäin Liittoon 1974. Sääntöjen mukaan yhdistyksen tarkoituksena oli kehittää koulussa tehtävää sosiaalityötä ja koulukuraattorien ammattitaitoa sekä valvoa koulukuraattorien ammatillisia etuja ja turvata jäsenten oikeudellinen asema. Yhdistyksen puheenjohtajina olivat toimineet Vappu Ahomaa 1973–74, Erkki Paukkonen 1975–76, Arto Nyström 1977–80, Elsa Brandt 1981–82 ja Raili Malmi vuodesta 1983. Yhdistyksen sääntöjen mukaan hallitus voi hyväksyä kirjallisen anomuksen perusteella jäseneksi koululaitoksessa sosiaalityötä tekevän henkilön. Kymmenessä vuodessa yhdistyksen jäsenmäärä oli kasvanut muutamalla kymmenellä ja oli tuolloin 120.

Monet 1970-luvulla vireille laitettut asiat olivat edelleen ajankohtaisia. Joissakin asioissa oli kuitenkin tapahtunut kehittymistä kuten esim. kuraattorien palkkaluokan nousussa sekä kuraattorien täydennyskoulutuksessa. Vuonna 1974 useimpien kuraattorien palkkaluokka oli Y 18 tai 19 ja vuonna 1983 se oli Y 23. Yhdistys oli toiminut ansiokkaasti järjestämällä koulukuraattoreille jo viitenä vuonna peräkkäin valtakunnalliset koulutuspäivät, joiden ohjelma oli tehty täysin kuraattorien omien tarpeiden mukaisesti. Yhdistyksen vuonna 1977 laatima esitys koulukuraattorien kelpoisuusehdoiksi odotti vielä toteutumistaan. Sen mukaan koulukuraattorin kelpoisuusehtoina tulisi olla sosiaalihuoltajan tai vastaava ruotsinkielinen tutkinto tai muu korkeakoulututkinto, jossa pääaineena sosiaalipolitiikka tai yhteiskuntapolitiikka sekä perehtyneisyys sosiaalityön menetelmiin ja käytännön sosiaalityön kokemus sekä kouluelämän tuntemus. Toteutumistaan odotti vielä myös kuraattoritoiminnan lakisääteistäminen.

Koulukuraattorien edunvalvontaa

Koulukuraattorien työsuhde-ehtoja ja edunvalvontaa koskevat asiat olivat vahvasti esillä jo 1970-luvulla yhdistyksen toiminnassa ja työ edunvalvonnan parissa jatkui tiiviisti 1980-luvulla. Koulukuraattorien työsuhteen ehtoihin pyrittiin vaikuttamaan mm. ottamalla kantaa palkkaus-, työaika- ja pätevyyskysymyksiin. Jäsenistössä heräsi keskustelu mm. koulukuraattorien palkkauksen alimitoituksesta. Yhdistys teki kannanottoja palkkaluokkatarkistuksista ja otti kantaa yksittäisten kuraattorien palkkaukseen. Se otti kantaa myös toimistotyöajan ja määrävuotiskorotusten saamiseksi kuraattoreille. Koulukuraattorien yhdyshenkilöverkoston luominen vuonna 1983 oli ensiarvoisen tärkeää yhdistyksen toiminnalle mm. tiedottamisen ja edunvalvonnan kannalta. Keväällä 1984 koulukuraattorit osallistuivat sosiaalityöntekijöiden työtaisteluun maksamalla lakkoveroa. Yhdistyksen palkka-asioita käsitellyt työryhmä

valmisteli sopimuskausille 1984–1986 ja 1986–1988 Koulukuraattoriyhdistyksen oman virkaehtosopimusehdotuksen (VES) Sosiaalityöntekijäin Liitolle. Yhdistys teki myös kunnille esityksen syksyn 1989 kuoppakorostusneuvotteluihin vakinaisessa virassa olevien koulukuraattorien palkkojen korottamisesta kahdella palkkaluokalla.

Keskustelua käytiin myös nimikeasiasta 1980-luvun alkupuolella. Sosiaalityöntekijäin Liitto oli kiinnittänyt huomiota sosiaalityöntekijöiden nimikkeiden moninaisuuteen ja halusi vähentää käytettäviä nimikkeitä. Koulukuraattori-nimike kuitenkin säilyi. Välillä virisi myös tyytymättömyyttä Sosiaalityöntekijäin Liiton mahdollisuuksiin hoitaa koulukuraattorien edunvalvontaa ja ehdotettiin liittymistä mm. Kouluhallinnon virkamiehet ry:hyn. Eroaminen Sosiaalityöntekijäin Liitosta ei kuitenkaan toteutunut.

Syksyllä 1985 koko jäsenistölle tehtiin koulutoimen johtosääntöä koskeva kysely. Jäsenistö vastasi tiedusteluun kiitettävästi. Sen mukaan koulukuraattorit oli mainittu johtosäännössä vain muutamilla paikkakunnilla. Koulukuraattorin esimiehenä toimi enimmäkseen koulutoimenjohtaja. Yhdistys antoi lausunnot koulutoimen johtosäännöistä mm. Nakkilan, Kotkan, Kuopion ja Tampereen koulutoimille.

Sosiaalityöntekijäin Liiton ylimääräiseen liittokokoukseen Hämeenlinnan Aulangolla 23.11.1985 osallistuivat Sirkka-Liisa Luomala, Raili Malmi, Stina Stengård, Aila Wallin ja Oili Väisälä. Yhdistyksen kannalta järjestöpoliittisessa valiokunnassa oli syntynyt yllättävä tilanne, jossa oli ehdotettu erityisyhdistysten (esim. Koulukuraattorit ry) sulauttamista paikallisyhdistyksiin. Ajatuksena oli purkaa moninkertainen edustusjärjestelmä siten, että Liiton täysivaltaisiksi jäseniksi voidaan hyväksyä vain paikallisyhdistyksiä. Muutosta perusteltiin mm. asioiden käsittelyn helpottumisella työtaistelutilanteissa ja luottamusmiesverkostolla. Korostettiin myös, että halutaan roolien selkiyttämistä erityisyhdistysten ja paikallisyhdistysten välillä, mikäli yhdentymistä ei tapahdu. Asia jäi selvitettäväksi, mutta se ei toteutunut. Yhteistyö lisääntyi ja vakiintui seuraavina vuosina Sosiaalityöntekijäin Liiton muiden jäsenyhdistysten kuten terveydenhuollon ja kasvatusneuvolan sekä myöhemmin myös päihdehuollon sosiaalityöntekijöiden kanssa.

Koulukuraattorin toimenkuva ja kelpoisuusehdot

Koulukuraattorien keskuudessa oli pitkään kaivattu selvitystä koulukuraattorin toimenkuvasta ja kelpoisuudesta. Keskustelua asiasta oli käyty jo vuodesta 1974 alkaen. Koulukuraattorit ry:n hallitus oli nimennyt vuosien varrella työryhmiä erilaisin kokoonpanoin miettimään kyseisiä asioita. Syksyllä 1984 hallitus nimesi uuden työryhmän (Raili Malmi, Sirkka-Liisa Luomala, Stina Stengård ja Eeva Heinonen) laatimaan koulukuraattorin toimenkuvaa ja kelpoisuusehtoja koskevan selvityksen. Siihen sisältyi kuvaus koulukuraattorityöstä, koulukuraattoritoiminnan tavoitteet, koulukuraattorien toimintaperiaatteet, koulukuraattorien tehtävät, koulukuraattorityön järjestäminen sekä koulukuraattoreiden kelpoisuusehdot. Tehtäviin sisältyi asiakaskohtainen, koulukohtainen ja kuntatason työ sekä muut tehtävät. Niihin sisältyi oman työn suunnittelu ja arviointi, työnohjaus, koulutus, koulukuraattori työnohjaajana, kouluttajana ja opiskelijan ohjaajana sekä tutkimus- ja kehitystyö.

Kelpoisuutena koulukuraattorin virkaan selvityksessä vaadittiin soveltuva ylempi korkeakoulututkinto, johon sisältyy tai jonka lisäksi on hankittu riittävä sosiaalityön koulutus, taikka sosiaalihuoltajan tutkinto. Sosiaalihuoltajan tutkintoon rinnastettiin vastaava Svenska

social- och kommunalhögskolan-nimisessä oppilaitoksessa suoritettu tutkinto. Lisäksi vaadittiin arvosana kouluhallinnossa sekä kokemusta lapsia ja nuoria koskevasta sosiaalityöstä.

Koulukuraattoriyhdistyksen hallitus hyväksyi selvityksen joulukuussa 1984 muilta osin, paitsi koulukuraattorien kelpoisuusehtojen kohdalta, joista päätettiin tehdä jäsenäänestys tammikuussa 1985. Sosiaalityöntekijäin Liitto painatti selvityksen pohjalta tehtyjä koulukuraattoritoiminnan esitteitä, joita jaettiin jäsenistölle yhdyshenkilöiden kautta tammikuussa 1985. Esitettä käsiteltiin Espoon koulutuspäivien ”Koulukuraattorin kymmenet roolit” yhteydessä 7.2.1985 pidetyssä vuosikokouksessa, johon osallistui 39 koulukuraattoria. Esitteen kelpoisuuskohta puhutti jäsenistöä paljon. Mm. kelpoisuutta koskeviin kysymyksiin vuosikokouksessa oli vastaamassa myös Sosiaalityöntekijäin Liiton toiminnanjohtaja Pirkko Lehtinen.

Kelpoisuusehtoja koskevaan jäsenäänestykseen oli vastannut 61 % jäsenistöstä (84/133). Kolmesta vaihtoehdosta eniten (45,2 %) kannatusta oli saanut vaihtoehto 1., joka oli samansisältöinen kuin esitteen ehdotus kelpoisuudeksi, mutta vaatimukset kouluhallinnon arvostanasta ja kokemuksesta lapsia ja nuoria koskevasta sosiaalityöstä oli muutettu siten, että kokemus lapsia ja nuoria koskevasta sosiaalityöstä sekä kouluelämän tuntemus katsottiin hakijalle eduksi. Vaihtoehtoa 2. oli kannattanut 32,1 % vastaajista. Se oli sisällöltään samanlainen kuin vaihtoehto 1., mutta koulutukseksi esitettiin soveltuvaa korkeakoulututkintoa.

Vaihtoehto 3. oli sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusehdoista annetun asetuksen (888/1983) 2 §:n mukainen pätevyys: soveltuva ylempi korkeakoulututkinto, johon sisältyy tai jonka lisäksi on hankittu riittävä sosiaalityön koulutus, taikka sosiaalihuoltajan tutkinto tai vastaava ruotsinkielinen tutkinto (socio-nomexamen, socialskyddslinjen) sekä lain 17 §:ssä tarkoitettu pätevyitysmiskoulutus, joka oli toteutettu sosiaali- ja terveysministeriön ohjeiden mukaan korkeakoulussa tai yliopistossa tai näiden koulutuskeskuksissa. Tätä vaihtoehtoa oli kannattanut 22,6 % vastaajista.

Vuosikokous antoi yhdistyksen hallitukselle vallan päättää lopullisesti kelpoisuusasiasta ja jäsenistölle vielä mahdollisuuden vaikuttaa asiaan helmikuun aikana. Jäsenistöltä ei tullut yhtään ehdotusta. Hallitus päätyi 18.2.1985 vaihtoehtoon 1. koulukuraattorin kelpoisuusasiassa.

Yhteistyön laajeneminen

Puheenjohtaja Raili Malmi ja hallituksen jäsen Eeva Heinonen kävivät 7.5.1985 neuvottelemassa kouluhallituksen ja Uudenmaan lääninhallituksen kanssa koulukuraattoreja koskevista asioista. Yhdistys oli käynyt jo aikaisemmin säännöllisesti keskustelemassa kouluhallituksen ylitarkastaja Pirkko Poikosen kanssa mm. koulutukseen ja lakiasioihin liittyvistä ajankohtaisista aiheista. Tässä tapaamisessa ylitarkastaja Poikonen hyväksyi yhdistyksen ehdotuksen koulukuraattorien työn kehittämisyöryhmän perustamisesta. Hän kannatti myös yhdistyksen ehdotusta järjestää koulukuraattorien koulutuspäivät keväällä 1986 Helsingissä. Koulutuspäivät järjestettiin Porissa 6.–7.2.1986.

Samassa tapaamisessa alkoi myös yhteistyö Uudenmaan lääninhallituksen lääninkoulupsykologi Eira Wiegandin kanssa, joka lupasi järjestää yhden päivän koulutuksen alueen koulukuraattoreille marraskuussa 1985. Koulukuraattoreista päivän suunnitteluun osallistuivat Eeva Heinonen Helsingistä, Kristiina Kotkavuori-Markkanen Järvenpäästä ja Anita Weckman Loviisasta.

Yhteistyötä viriteltiin myös Opettajien Ammattijärjestö OAJ:n kanssa. Yhdistyksen

edustajat Raili Malmi, Sirkka-Liisa Luomala, Elsa Brandt ja Riitta Hytönen kävivät tapaamassa 11.10.1985 OAJ:n edustajia. Aslak Lindström ja Risto Haapanen kertoivat OAJ:n lähettäneen oman koulutuspoliittisen ohjelmansa lausunnolle. Ohjelmassa esitettiin muun muassa., että opettajia voisi kouluttaa vuoden kestäväällä poikkeuskoulutuksella kuraattoreiksi ja samaa koulutusta voitaisiin käyttää myös koulukuraattorien pätevyitysmikoulutuksena. Tämä ajatus ei saanut ilmaa siipiensä alle.

Kamppailu koulukuraattorien hallinnollisesta kotipaikasta

Koulukuraattoriyhdistys esitti 23.1.1986 vakavan huolen pätevien koulukuraattorien ja sosiaalityöntekijöiden saatavuudesta pääkaupunkiseudun koululautakunnille, sosiaalilautakunnille sekä Sosiaalityöntekijäin Liitolle. Yhdistyksen hallitus jatkoi yhteistyötä OAJ:n kanssa tapaamalla Risto Haapasen ja Aslak Lindströmin 9.5.1986. Tapaamisessa sovittiin, että käynnistetään uudelleen toimenpiteet koulukuraattorityön saamiseksi lainsäädännön piiriin. Tuossa asiassa koulukuraattorien tuli olla itse aktiivisia OAJ:n toimiessa omalla tahollaan. Oli tärkeää, että kaikki koulukuraattorit itse tekevät kuraattorityötä tunnetuksi ja hyväksytyksi kirjoittamalla eri lehtiin ja myös ottamalla yhteyttä kansanedustajiin ja muihin vaikuttajiin.

Kouluhallitus asetti 23.6.1986 koulukuraattorityön kehittämistä koskevan työryhmän, jonka perustamista yhdistys oli esittänyt ylitarkastaja Pirkko Poikoselle 7.5.1985. Työryhmän tehtävänä oli

1. selvittää koulukuraattorityön sisältöä ja toimintamuotoja
2. selvittää koulun opetus- ja kasvatustyön sekä koulukuraattorityön yhteen nivelymistä ja
3. tehdä ehdotukset koulukuraattorityön sisällön kehittämiseksi.

Työryhmän puheenjohtajaksi kouluhallitus nimitti ylitarkastaja Pirkko Poikosen ja jäseniksi koulukuraattori Riitta Hytösen Haminasta, johtava koulukuraattori Sirkka-Liisa Luomalan Helsingistä, koulukuraattori Helena Pohjantulen Kotkasta, koulukuraattori Oili Väisälän Vantaalta sekä koulukuraattori Raija Övermarkin Espoosta. Riitta Hytösen ja Raija Övermarkin erottua ryhmästä 26.9.1986 tilalle tulivat koulukuraattori Gun Andersson Karjalalta ja koulukuraattori Aila Tapaninen Espoosta.

Yhdistyksen edustajille järjestyi tapaaminen opetusministeri Pirjo Ala-Kapeen kanssa 4.11.1986. Opetusministeriöstä tapaamisessa oli Pirjo Ala-Kapeen lisäksi Pentti Arajärvi. Yhdistyksen edustajina olivat puheenjohtaja Helena Pohjantuli, Oili Väisälä, Erkki Paukkonen ja Sirkka-Liisa Luomala. Käynnin tarkoituksena oli yrittää saada koulukuraattorit peruskoululakiin sekä kutsua opetusministeri koulukuraattorien koulutuspäiville Vantaalle 5.–6.2.1987. Pirjo Ala-Kapee oli toiminut opettajana Vantaalla ja hänellä oli käytännön kokemusta koulukuraattorin työstä.

Opetusministeri katsoi koulukuraattorityön olevan hyödyllistä ja tärkeää toimintaa, mutta sanoi, ettei valtiolla ole rahaa. Kyseisellä hetkellä oppilashuoltokomitean esittämää määrää kuraattoreita ei ollut mahdollista toteuttaa. Opetusministerin mielestä kuntien pitäisi itse huomata työn tarkeys ja perustaa virkoja. Ministeri toki myönsi, että laki antaisi tietyn statuksen toiminnalle. Opetusministeri pyysi toimittamaan ministeriöön sen hetkiset tiedot

Puheenjohtaja Raili Malmi (oik.) luovuttaa nuijan uudelle puheenjohtajalle Helena Pohjantulle 7.2.1986 Porin kouluspäivillä. Kuva Koulukuraattorit ry:n arkisto.

Kouluhallituksen ylitarkastaja Pirkko Poikonen Porin kouluspäivillä 6.2.1986. Kuva Koulukuraattorit ry:n arkisto.

koulukuraattorien lukumääristä sekä missä ja kenen palkkalistoilla kuraattorit työskentelivät.

Koulukuraattorit halusivat koululainsäädäntöön, mutta valtionavun saaminen koulutoimen virkoihin ei ollut itsestään selvää. Kaupunkiliitossa 10.6.1987 pidetyssä koulukuraattorien ja -psykologien asemaa käsitelleessä kokouksessa Kaupunkiliiton ja sosiaalihuollituksen tarkoituksena oli saattaa koulukuraattorit sosiaalitoimeen ja koulupsykologit terveyskeskukseen valtionavun saamiseksi kyseisiin virkoihin. Kokoukseen osallistui Simo Juva Kaupunkiliitosta, Maisa Maaniittu sosiaalihuollituksesta, Pirkko Poikonen kouluhallituksesta, Risto Haapanen OAJ:stä sekä Maila Upanne lääkintöhallituksesta. Sosiaalityöntekijäin Liiton tai Psykologiliiton edustajia ei neuvottelussa ollut.

Koulukuraattoriyhdistys päätti aloittaa Sosiaalityöntekijäin Liiton kanssa tiiviin yhteistyön koulukuraattorien aseman selvittämiseksi ja parantamiseksi. Helena Pohjantulen, Oili Väisälän ja Tapio Oravan muodostama työryhmä kävi Liiton toimistossa 20.8.1987 neuvottelemassa ammattiasian sihteerin Airi Salmen ja järjestösihteerin Mervi Tolosen kanssa. Yhteisenä huolena oli koulukuraattorien laitton asema ja työehtojen jälkeenyttäisyys. Liiton toimisto otti aktiivisen roolin kuraattorien asioiden ajamisessa, mikä oli tuossa vaiheessa myös ja erityisesti Liiton asia. Koulukuraattoriyhdistys oli aikojen kuluessa tehnyt paljon aktiivista työtä kuraattorien aseman parantamiseksi.

Kaupunkiliitto järjesti syyskuussa 1987 koulupsykologien ja -kuraattorien kouluspäivät, joiden aikana pohdittiin lähinnä Kaupunkiliiton ja sosiaalihuollituksen edustajien voimin opilashuoltopalvelujen kehittämistä ja uudelleen organisoimista. Alustuksissa ja keskusteluissa tuli selvästi esille, että edellä mainittujen tahojen mielestä kuraattoritoiminnan paikka on so-

siaalitoimessa. Paikalla oli ollut varsin vähän oppilashuollon työntekijöitä. Porin kaupungin toimistopäällikkö, koulupsykologi Pirkko Rissanen oli puolestaan antanut vastineen päivillä kuultuun ja esiteltyyn oppilashuoltotyön painopisteiden eroja toimittaessa koulun piirissä ja tarjottaessa palveluja koulun ulkopuolelta.

Sosiaali- ja terveysministeriö oli puolestaan ottanut koulukuraattoritoiminnan lakisääteistämisen esille lastensuojelua ja nuorisohuoltoa koskevan lainsäädännön tarkistamisen yhteydessä. Tämän johdosta Koulukuraattoriyhdistys otti asiaan kantaa ja kiirehti kuraattoritoiminnan lakisääteistämistä koululainsäädäntöön lähettämällä hallituksessa 16.12.1987 hyväksytyyn kannanoton lastensuojelulakia valmistelevalle lainsäädäntöneuvos Matti Mikkolalle sosiaali- ja terveysministeriöön sekä kouluhallitukseen että sosiaalihuollon hallitukseen. Yhdistys esitti, että kouluissa tulee olla kouluhallinnon alaista kuraattoritoimintaa. Toiminnan kehittyminen tulee turvata koululainsäädännössä siten, että kaikilla kunnilla on tasapuolinen mahdollisuus riittäviin kuraattoripalveluihin eri koulumuodoissa. Koulukuraattoritoiminnan lakisääteistämällä luodaan edellytykset työn määrätietoiselle kehittämiselle. Hyvät kuraattoripalvelut vähentävät ja poistavat kuntien mielenterveys- ja sosiaalihuollon erityispalvelujen tarvetta. Matti Mikkola valmisteli yhdistyksen kannanoton pohjalta esityksen peruskoululain (476/1983) pykälien 46 ja 52 §:n muuttamisesta, jolloin koulukuraattoritoimintaa koskevat säädökset olisivat peruskoululaissa ja tarkemmat määräykset asetuksessa.

Sosiaaliministeriö- ja terveysministeriö käynnisti neuvottelut opetusministeriön kanssa koululain muutoksista, joista opetusministeriö ei ollutkaan innostunut, kun rahasta ei puhuttu. Sosiaali- ja terveysministeriö oli kuitenkin valmis hoitamaan koulukuraattoriasiaa ja Matti Mikkola alkoi valmistella lastensuojelulain 7 §:ään tehtävää lisäystä, jolloin koulukuraattoritoiminnasta säädettäisiin lastensuojelulaissa ja tarkemmat määräykset annettaisiin asetuksessa.

Lakisääteistäminen puhutti ja työllisti koulukuraattorit ympäri maan. Koululakeihin toivottiin vielä päästävän, vaikka tiedossa oli, että valtionapu tulisi sosiaalitoimen kautta. Kaikkia ajateltavissa olevia tahoja lähestyttiin ympäri maata: omaa koulutoimea, rehtoreita, kansanedustajia, eduskunnan sivistysvaliokuntaa, ministereitä, puolueita, eduskuntaryhmiä yms. Sirkka-Liisa Luomala toimitti sosiaalivaliokunnan puheenjohtajalle, kansanedustaja Jouko Skinnarille materiaalia koulukuraattorin työstä lyhyellä taksimatalla, joka Skinnarilta liikkenei kuraattoriasialle. Sosiaaliministeri Tarja Haloselle perusteltiin koulutoimeen kuulumisen tärkeyttä. Kouluhallituksessa Pirkko Poikonen keskusteli asiasta pääjohtaja Erkki Ahon kanssa, joka puolestaan oli luvannut ottaa yhteyttä opetusministeri Christoffer Taxelliin. Myös Helsingin ruotsinkielisen koulutoimen kuraattorit toimivat aktiivisesti. OAJ:n kanssa suunniteltiin uutta tapaamista.

Sosiaalityöntekijäin Liitto oli koko ajan Koulukuraattoriyhdistyksen tukena ja esitti kannanotossaan, että opetusministeriö ryhtyisi kiireellisesti toimenpiteisiin peruskoululain 46 ja 52 §:n muuttamiseksi siten, että niissä säädetään koulukuraattoritoiminnasta. Sosiaalityöntekijäin Liiton hallituksen puheenjohtaja Elli Aaltonen ja Airi Salmi sekä yhdistyksestä puheenjohtaja Sirkka-Liisa Luomala ja Oili Väisälä kävivät henkilökohtaisesti 7.4.1988 luovuttamassa Liiton kannanoton opetusministeriöön apulaisosastopäällikkö Jouko Könnölälle. Hän ymmärsi hyvin Sosiaalityöntekijäin Liiton ja Koulukuraattoriyhdistyksen hädän tilanteesta, mutta sanoi rahojen saamisen kuraattoritoimintaan olevan kiven alla. Rahat eivät liikkuneet saman valtion pussissakaan kovin helposti.

Koulukuraattori- ja koulupsykologitoiminnan selvittelyä jatkettiin sosiaalihuollon ja kouluhallituksen 11.5.1988 asettamassa oppilashuoltoa selvittävässä työryhmässä, jonka keskeisenä tehtävänä oli

- selvittää lastensuojelulain muutosehdotuksen mukaisen oppilashuoltojärjestelmän toteutusta ja työnjakoa ja yhteistyötä opetus- ja sosiaalihuollon kesken.
- selvittää perheiden, koulutoimen ja sosiaalitoimen edellytyksiä oppilaiden tukemiseksi ja kouluyhteisön kehittämiseksi,
- arvioida tarvittavia tila- ja henkilöstöresursseja sekä kustannuksia, sekä
- tehdä ehdotuksia oppilashuollon toiminnallisen sujuvuuden edistämiseksi.

Työryhmän puheenjohtajana toimi ylitarkastaja Sirpa Taskinen sosiaalihuolluksesta sekä jäsenenä ylitarkastaja Tarja Kivinen sosiaalihuolluksesta, ylitarkastaja Pirkko Poikonen ja vs., ylitarkastaja Heidi Peltonen (Pirkko Holopainen 15.8.1988 lähtien) kouluhallituksesta sekä osastosihteeri Riitta Salonen Vantaan sosiaalivirastosta. Lisäksi työryhmään kutsuttiin pysyviksi asiantuntijoiksi ylitarkastaja Maisa Maaniittu sosiaalihuolluksesta, koulukuraattori Oili Väisälä Vantaan kouluvirastosta ja koulupsykologi Merja Hallantie Helsingin kouluvirastosta.

Syksyllä 1988 selvisi, että OAJ suhtautuikin kielteisesti kuraattori- ja psykologitoiminnan lakisäätämiseen. Se ei tukenut minkäänlaista lakisäätämistä tai muutenkaan toiminnan laajentamista. Lokakuussa aktivoitiin uudelleen järjestöllistä yhteistyötä OAJ:n suuntaan. Tämän seurauksena Sosiaalityöntekijäin Liitto ja OAJ neuvottelivat Liiton toimistossa 18.10.1988, jolloin käytiin alustavaa keskustelua tilanteesta ja kantoja tarkisteltiin. Yhteistyötä päätettiin jatkaa. Oliko OAJ heräteltävissä, oli visainen kysymys. Tilanne koulukuraattoritoiminnan kannalta oli jännittävä ja epäselvä.

Kouluhallituksen 1986 asettama työryhmä luovutti muistionsa Koulukuraattoritoiminnan kehittäminen (KH 1988) kouluhallituksen pääjohtaja Erkki Aholle 3.11.1988. Työryhmä antoi seuraavat ehdotukset:

1) Koulukuraattoritoiminta lakisäätetään ja saatetaan valtionavun piiriin,

- jotta koulukuraattoritoiminnan niveltymisen koulun toimintaan tehostuisi ja tukisi koulun opetus- ja kasvatustyötä, se säilytetään kouluhallinnon piirissä koulukuraattorien asema ja tehtävät sekä normit määritellään virallisesti
- Tämän lisäksi

2) Koulukuraattoritoiminnassa kiinnitetään aikaisempaa enemmän huomiota suunnitelmallisuuteen ja toiminnan seurantaan

- koulukuraattori laatii työtään koskevan toimintasuunnitelman sekä lukuvuosittain sekä pidemmälle, jotka koululautakunta hyväksyy
- kouluhallitus seuraa raportoinnin avulla koulukuraattoritoiminnan kehittymistä

3) Asiakastyötä pyritään kehittämään ja suuntaamaan toimintaa aikaisempaa enemmän kouluyhteisöön ja ryhmiin sekä lisätään opettajien konsultaatiota.

4) Koulukuraattorien koulutusta kehitetään.

5) Tiedotusta koulukuraattoritoiminnasta lisätään.

6) Koulukuraattoritoimintaa kehitetään alueellisesti nimittämällä lääneihin konsultoivia koulukuraattoreita.

7) Koulukuraattoritoimintaa koskevan tutkimuksen lisääminen.

Työryhmän näkemyksenä oli, että koulukuraattoritoiminnan ensimmäisenä edellytyksenä oli sen sijoittuminen entistä vankemmin koulutoimen piiriin. Koulukuraattoritoiminnan sijoittuminen sosiaalihalinnon piiriin tulisi vaikeuttamaan toiminnan niveltymistä koulun toimintaan. Myös koulukuraattorin asema ja rooli heikkenisi mm. kouluuyhteisöä kehitettäessä. Myös koulukuraattorin tehtävä kokonaisvaltaisena sosiaalityön toteuttajana kapenisi.

Koulukuraattoriyhdistyksen hallituksen jäseniä ja muita koulukuraattoreita sekä Airi Salmi Sosiaalityöntekijäin Liitosta kokoontuivat yhdistyksen informaatio ja keskustelutilaisuuteen 25.11.1988 Helsingissä. Sosiaali- ja terveysministeriö oli asettanut hallituksen il-takoulun esityksestä 21.10.1988 työryhmän selvittämään kiireesti koulun psyykkisen ja sosiaalisen oppilashuollon hallinnon ja rahoituksen järjestämistä. Työryhmän puheenjohtajana toimi lainsäädäntöneuvos Matti Mikkola sosiaali- ja terveysministeriöstä ja jäsenet edustivat opetusministeriötä, ympäristöministeriötä, valtionvarainministeriötä, sosiaalihalitusta sekä Suomen Kaupunkiliittoa. Tuossa vaiheessa oli jo tiedossa työryhmän esitysluonnos, että lastensuojelulain 7 §:ään tehtävällä lisäyksellä kuntia ei tulisi velvoittaa siirtämään olemassa olevia koulukuraattorien ja koulupsykologien virkoja koululautakuntien alaisuudesta toisten hallintokuntien alaisuuteen. Kunnat voisivat kuitenkin esittää uusien virkojen ja niiden ohella olemassa olevien virkojen saattamista sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuusjärjestelmän piiriin.

Kokouksessa käydyssä keskustelussa arveltiin kuntien siirtävän virat sosiaalihalintoon, koska sitä kautta tulisi valtionapu. Keskusteltiin myös siitä, pitäisikö Koulukuraattoriyhdistyksen tukea laillistamista silläkin uhalla, että mentäisiin sosiaalihalinnon alaisuuteen. Kallista neuvottelu-aikaa saatettaisiin menettää taisteltaessa sosiaalihalintoon laillistamista vastaan, vaikka näytti siltä, että jos ylipäänsä koulukuraattorit laillistetaan, se tehdään sosiaalihalintoon. Keskustelussa ilmeni myös halua jatkaa taistelua koulutoimeen laillistamisen puolesta. Opetusministeriö oli kuitenkin ottanut kielteisen kannan laillistamiseen peruskoululain säätämisen yhteydessä 1982–83 ja myös vuonna 1986. Samoin näytti käyvän tässä yhteydessä. Lakisääteisyys puuttuminen esti koulukuraattoritoiminnan kehittämisen. Sosiaalitoimeen laillistamisen eduista ja haitoista todettiin, että sosiaalitoimi ei välttämättä takaisi aseman säilymistä koulun työntekijänä ja toisaalta sosiaalitoimen resursseja ei ehkä riittäisikään koulujen sosiaalityöhön. Tuon hetken näkymin virkojen saaminen saattaisi toteutua sosiaalitoimessa paremmin kuin koulutoimessa. Jos OAJ:n kanta saataisiin käännettyä myönteiseksi laillistamiselle, opetusministeriökin saattaisi muuttaa kantansa. Todettiin myös, että Koulukuraattoriyhdistyksen hallituksen tulisi selvittää, mitkä tärkeät asiat pitäisi turvata, jos koulukuraattorit lakisääteistetään sosiaalilainsäädäntöön.

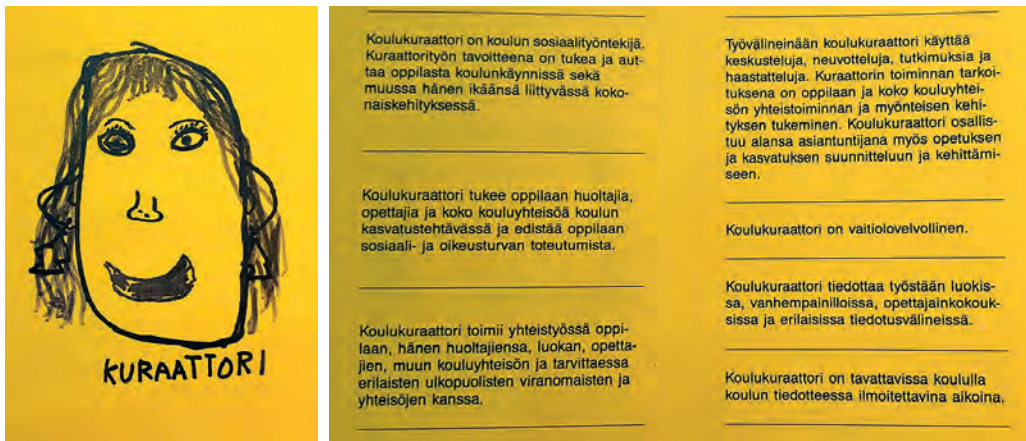
Edellä mainittu Mikkolan työryhmä jätti 28.11.1988 erimielisen muistion (STM 1988:29) sosiaaliministeri Tarja Haloselle. Työryhmän mielestä oli periaatteessa sama, tuleeko valtionosuus koulukuraattori- ja psykologitoiminnan lakisääteistämisestä aiheutuviin kus-

tannuksiin sosiaali- ja terveydenhuollon vai kouluhallinnon järjestelmän piiristä, mutta toiminnan tulee kuitenkin hallinnollisesti kokonaisuudessaan kuulua sen hallintokunnan alaisuuteen, jonka valtiosuus- ja suunnittelujärjestelmän piiriin toiminta tulee lakisääteistämisen myötä. Se päättyi esittämään toimintaa sosiaali- ja terveydenhuollon alaisuuteen, mutta jo olemassa olevat koulukuraattorien ja koulupsykologien virat voisivat jatkaa koululautakuntien alaisuudessa. Valtiosuuteen oikeuttavien virkojen kelpoisuusehtojen, toimenkuvien määrittelyn ja viranhaltijoiden valinnan työryhmä katsoi kuuluvan sosiaalihalinnolle. Koulukuraattorien ja koulupsykologien kelpoisuusehdoista voitaisiin säätää lastensuojelulain muutoksen yhteydessä annettavalla asetuksella.

Työryhmän esityksestä jätti eriävän mielipiteen kolme tahoa. Valtiovarainministeriön mielestä kunnan tulisi voida itse päättää koulukuraattorien ja -psykologien toiminnan järjestämistavasta. Opetusministeriön Jouko Könnölän mielestä koulukuraattorien ja -psykologien tuli hallinnollisesti kuulua kouluhallinnon alaisuuteen, josta myös toiminnan tavoitteiden, työtehtävien ja työntekijöiden kelpoisuusehdot tuli määräytyä. Suomen Kaupunkiliitto ry kannatti toiminnan lakisääteistämistä ja valtiosuuden piiriin saattamista, mutta vastusti työryhmän esitystä, jonka mukaan valtiosuuden edellytykseksi asetettiin virkojen siirtäminen/perustaminen sosiaalitoimen alaisuuteen. Kaupunkiliiton mukaan riippumatta siitä, järjestetäänkö toiminta valtionhallinnossa sosiaali- ja terveystieteiden vai opetusministeriön alaisuudessa, toiminnan hallinnollinen järjestäminen kunnassa tulee voida jatkossa tapahtua kunnan ratkaisuin joko sosiaalilautakunnan tai koululautakunnan alaisuudessa. Kun toimintaa oli valtaosaltaan kehitetty kouluhallinnon alaisena, Kaupunkiliitto näki sen luontevaksi jatkossakin.

Tämän jälkeen koulukuraattori- ja koulupsykologitoiminnan lakisääteistäminen hidastui, kun hallintokuntaerimielisyys pitkitti lastensuojelulain uudistusta. Koulukuraattoriyhdistys pyrki edelleen tekemään työtä koulukuraattoritoiminnan lakisääteistämiseksi ensisijaisesti kouluhallintoon. Vauhtia tähän loi Uudenmaan läänin koulukuraattorien neuvottelupäivä 10.2.1989, jossa sosiaalihalituksen ylitarkastaja Sirpa Taskisen esitys lastensuojelulain uudistustyöstä ja kuraattori- ja psykologitoiminnan liittymisestä siihen oli herättänyt runsaasti ajatuksia ja kuohuttanut tunteita. Taskisen esitys oli koettu koulukuraattorin työtä vähätteleväksi. Kouluhallituksen ylitarkastaja Pirkko Poikonen oli puolestaan esitellyt kentän mielipiteitä lastensuojelulain uudistuksesta. Valtaosa kunnista, joissa jo oli koulukuraattori- ja koulupsykologitoimintaa, vastusti lastensuojelulakiin menemistä. Myönteisen kannan oli ottanut vain jokunen kunta. Muiden kuntien mielipiteitä ei ollut selvitetty. Neuvottelupäivän jälkeen mm. Helsingin kaupungin koulukuraattorit luovuttivat 1.3.1989 päivätyyn vastineensa ylitarkastaja Sirpa Taskiselle. Siinä korostettiin koulukuraattorin tekevän ennalta ehkäisevää sosiaalityötä, jonka kehittäminen turvataan ainoastaan peruskoululain säännöksiin kaikilla hallintotasolla. Karjaan ja Tammisaaren kuraattorit olivat käyneet tapaamassa 13.3.1989 paikallista kansanedustajaa ja Lohjan kuraattori oli kirjoittanut asiasta Länsi-Uusimaan -lehteen 17.4.1989. Loviisan, Porvoon ja Sipoon ruotsinkieliset kuraattorit olivat lähettäneet kannanottonsa koululainsäädännön puolesta Itä-Uudenmaan ruotsinkielisille kansanedustajille ja se oli luovutettu 4.5.1989 Suomen ruotsalaisen kansanpuolueen eduskuntaryhmälle.

Sosiaalihalituksen ja kouluhallituksen 11.5.1988 asettama Koulukuraattori- ja koulupsykologitoiminnan työryhmä luovutti 2.6.1989 raporttinsa (SH ja KH 1989). Se oli antanut 16.6.1988 periaatekannanoton lastensuojelulain muutosesityksestä, jonka mukaan työryhmä oli yksimielinen koulukuraattori- ja koulupsykologitoiminnan saamisesta lakisääteiseksi ja

Kuraattoriesite 1990. Kuva Koulukuraattorit ry:n arkisto.

valtionosuuteen oikeuttavaksi. Työryhmä esitti toiminnan tavoitteista säädettäväksi asetustasolla seuraavaa: Koulukuraattori- ja koulupsykologitoiminnan tavoitteena on edistää oppilaiden psyykkistä ja sosiaalista kehitystä sekä oppimista, turvata koulunkäynnin edellytyksiä yhteistyössä koulun ja kotien kanssa, vaikuttaa alansa asiantuntijana koulu yhteisön toimintaan sekä opetus ja kasvatustyön suunnitteluun ja kehittämiseen. Työryhmä totesi, että olosuhteet ovat hyvin erilaiset kuntien koosta riippuen. Päätökset pitäisi tehdä sen mukaan kunnan sisällä kuraattorien sijoittelusta. Suurissa kunnissa voisi olla koulutoimen organisaatioon kuuluvia työntekijöitä. Pienissä kunnissa palvelut saataisiin sosiaalitoimen puolelta. Läänin tasolla toimintaa valvoisivat sekä lääninhallituksen kouluosasto että sosiaali- ja terveysosasto. Keskusvirastoina kouluhallitus ja sosiaalihalitus vastaisivat ohjannasta. Koulukuraattorin kelpoisuutena olisi sosiaalityöntekijän kelpoisuus. Lisäksi ammatillisia valmiuksia tulisi korottaa erikseen hankittavalla koulutuksella, jota alettaisiin suunnitella yhteistyössä sosiaalihalituksen ja kouluhallituksen kesken. Koulukuraattorien ja -psykologien virat tulisi saattaa valtionosuuden piiriin 1993 mennessä. Lakisääteistäminen toisi koulukuraattoreille virallisen oikeutuksen.

Koulukuraattoritoiminta lastensuojelulakiin ja -asetukseen 1990

Hallitus antoi syksyllä 1989 eduskunnalle lastensuojelulain muutosesityksen (HE 177/1989 vp), jossa ehdotettiin koulukuraattori- ja koulupsykologitoiminnan lakisääteistämistä peruskoulun sosiaalisen ja psyykkisen oppilashuollon vahvistamiseksi ja toiminnan saattamista sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuusjärjestelmän piiriin. Lakisääteistäminen tavoitteena oli oppilaiden koulutyön yhteydessä ilmenevien sosiaalisten ja psyykkisten ongelmien ennaltaehkäisy ja entistä parempi havaitseminen ja ratkaiseminen. Koulukuraattori- ja koulupsykologitoiminnan hallinnollinen järjestäminen kunnassa voisi tapahtua kunkin kunnan ratkaisuna joko sosiaalilautakunnan tai koululautakunnan tai mahdollisen yhteishallinnon alaisuudessa. Kun oppilashuoltokomitean (1973:151) aikanaan valmistelemaa koulukuraattoreita ja koulupsykologeja koskevaa lakiehdotusta ei ollut toteutettu, lakiteknisesti uudistus voitiin

toteuttaa sisällyttämällä koulukuraattori- ja koulupsykologitoimintaa koskevat säännökset lastensuojelulain (139/1990) 7 §:ään, johon lisättiin uusi 2 momentti:

Kunnan tulee järjestää kunnan koululaitoksen piirissä oleville oppilaille riittävä tuki ja ohjaus sekä muut tarpeelliset toimet koulunkäyntiin ja oppilaiden kehitykseen liittyvien sosiaalisten ja psyykkisten vaikeuksien poistamiseksi sekä koulun ja kotien välisen yhteistyön kehittämiseksi. Tätä tehtävää varten kunnassa voi olla koulupsykologin ja koulukuraattorin virkoja siten kuin niistä asetuksella tarkemmin säädetään.

Koulukuraattoriyhdistyksen puheenjohtaja Sirkka-Liisa Luomala, ammatillisen koulutuksen kuraattori Leena Turjansalo ja Marja Kaasalainen Sosiaalityöntekijäin Liitosta olivat esityksestä kuultavina eduskunnan sosiaalivaliokunnassa. Hallitukselle 25.1.1990 antamassaan vastauksessa eduskunta edellytti hallituksen huolehtivan siitä, että koulukuraattorin ja -psykologin virkoihin saadaan valtiosuutta riippumatta niiden hallinnollisesta sijoittumisesta kunnan organisaatioon ja tässä suhteessa tulee tehdä tarvittavat muutokset. Eduskunta edellytti myös, että lainmuutoksen vaikutuksia seurataan.

Koulukuraattorien ja koulupsykologien työtehtävistä, toimenkuvasta sekä yhteistyöstä asianosaisten, koulu yhteisön ja muiden viranomaisten kanssa säädettiin lastensuojeluasetuksessa (546/1990, 2 a §):

Lastensuojelulain 7 §:ssä tarkoitettujen koulupsykologien ja koulukuraattorien työ on pyrittävä järjestämään paikallisiin olosuhteisiin soveltuvalla tavalla oppilasmäärään ja saatavilla oleviin palveluihin suhteutettuna. Koulupsykologien ja koulukuraattorien toiminnan tulee tapahtua pääosin koulussa.

Koulupsykologin ja koulukuraattorin tulee osallistua alansa asiantuntijoina koulu yhteisön toiminnan sekä opetus- ja kasvatustyön suunnitteluun ja kehittämiseen.

Koulupsykologin ja koulukuraattorin tulee toimia yhteistyössä oppilaan, hänen vanhempiansa, häntä hoitavien ja kasvattavien henkilöiden, koulu yhteisön sekä koulutoimen, sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisten ja muiden viranomaisten kanssa.

Lastensuojelulain ja -asetuksen muutokset tulivat voimaan 1.7.1990. Samassa yhteydessä koulukuraattorin kelpoisuus säädettiin sosiaalialan kelpoisuusehtoja koskevan asetuksen muutoksella (491/1990) sosiaalityöntekijän kelpoisuudeksi. Koulukuraattori- ja koulupsykologitoiminnalle oli saatu lainvoima, mutta laki ei kuitenkaan velvoittanut kuntia perustamaan virkoja. Sosiaalihallitus ohjeisti sosiaalilautakuntia lastensuojelulain ja -asetuksen muutosten soveltamisesta 29.6.1990 hyväksymässään ohjekirjeessään (SH Ohjekirje nro 2/1990). Palvelujen piiriin kuuluivat kunnassa olevan peruskoulun, lukion, ammatillisen koulun ja yksityisopetuksessa olevat sekä myös kunnan alueella olevassa laitoksessa olevat oppivelvolliset oppilaat. Myös kouluhallitus lähetti koululautakunnille 20.8.1990 tiedotteen (KH Tiedote T 204/1990) lastensuojelulainsäädännön edellyttämän koulupsykologi- ja koulukuraattoritoiminnan järjestämisestä kunnassa.

Koulukuraattoriyhdistyksen työryhmä Tuija Koskinen, Sirkka-Liisa Luomala ja Raili Mal-

mi laati esitteen koulukuraattoritoiminnasta, joka jaettiin kuraattoreille annettavaksi yhteistyökumppaneille ja asiakkaille. Yhdistys teki kyselyn jäsenille lokakuussa, mihin hallintokuntaan kukin oli sijoittunut syksyllä 1990. Suurin osa eli 155 koulukuraattoria 30 kunnassa sijoittui koulutoimeen. Viisi kuraattoria neljässä kunnassa oli sijoitettu sosiaalitoimeen jo ennen lastensuojelulain muutosta. Neljässä kunnassa 25 kuraattorin kohdalla asian käsittely oli vielä kesken syksyllä 1990.

Yhdistyksen hallituksen jäseniä sekä Sosiaalityöntekijäin Liiton ja Psykologiliiton edustajia kokoontui 12.10.1990 pohtimaan sosiaalilainsäädännön vaikutuksia koulukuraattorien ja koulupsykologien työhön. Kuntien oppilashuollon suuntaviivoista ja tavoitteista oltiin varsin yksimielisiä. Erittäin tärkeänä nähtiin mm. eri yhteistyömuotojen vahvistaminen koulukuraattori- ja psykologitoimintojen välillä, oppilashuollon ja sosiaalitoimen välillä sekä keskuhallinnon tasolla. Uuden organisoitumisen tulisi kaikin tavoin edistää näitä yhteistyömuotoja.

Yhdistyksen hallitus päätti ryhtyä tukemaan 30.5.1990 kummilapsitoimintaa Pelastakaa Lapset ry:n kautta. Kummilapsitoiminta tuki kehitysmaiden vähäosaisia lapsia, joiden vanhemmat tai holhoojat eivät voineet kouluttaa lapsiaan köyhyyden vuoksi. Apua tarvittiin lähinnä lasten koulukäynnin mahdollistamiseen. Yhdistyksen ensimmäinen kummilapsi oli vuonna 1975 syntynyt poika Keniasta. Yhdistys päätti tukea kummipojan opiskelua vuosittain 1000 markalla. Häntä tuettiin koulun päättymiseen saakka vuonna 1994. Intialaisen tytön koulunkäyntiä tuettiin vuosina 1996–2005. Vuodesta 2006 yhdistys on tukenut vuosittain taloudellisesti Pelastakaa Lapset ry:n kautta intialaista kummilapsitoimintaa.

Sirkka-Liisa Makkonen (ent. Luomala) ja **Hanna Gråsten-Salonen**

Koulukuraattorityön ammatillista kehittämistä 1990-luvulla

Lakisäateistä toimintaa koulu- ja sosiaalitoimessa

Lastensuojelulain ja -asetuksen mukanaan tuomista haasteista ja tulevaisuuden näkymistä päästiin keskustelemaan yhdistyksen järjestämällä koulukuraattorien koulutuspäivillä Helsingissä 7.-8.2.1991. Aiheena oli ”Lakiuudistus, moraalit, sosiaalityön käytäntö ja haasteet”. Keskustelua käytiin mm. kuraattorityön asemasta ja sijoittumisesta kunnissa tuolla hetkellä. Kuultiin myös kokemuksia sosiaalitoimeen siirtyneiden koulukuraattorien työstä ja kuraattorityöstä ammattikoulussa. Keskustelu aiheen ympärillä oli vilkasta ja erilaisia näkökulmia valaisevia.

Sosiaalityöntekijäin Liitto ja Suomen Psykologiliitto lähettivät 23.3.1991 sosiaalityöntekijöiden/koulukuraattorien ja psykologien ammattijärjestöinä merkittävän kannanoton Opetushallitukselle, sosiaali- ja terveyshallitukselle sekä lääninhallitusten kouluosastoille ja sosiaali- ja terveysosastoille koulukuraattori- koulupsykologitoimintojen ohjauksesta. (Opetushallitus aloitti toimintansa 1.4.1991 kouluhallituksen ja ammattikasvatushallituksen yhdistymisen myötä.) Kannanotossa todettiin, että koulukuraattori- ja koulupsykologitoimintojen lakisäätöjen toteuttaminen, mahdollisuus järjestää ne joko kunnan sosiaali- tai kouluhallinnon alaisuudessa tai molempien yhteistyönä sekä valtion keskusvirasto-organisaation muuttuminen merkitsivät myös valtionhallinnon ohjaustoiminnan uudelleenarviointia ja -järjestämistä. Ammattijärjestöt totesivat valtaosan koulukuraattorien ja koulupsykologien olevan kouluhallinnon alaisia eikä mainittavia muutoksia näyttäneen olevan tulossa. Uusia virkoja oltiin perustamassa myös sosiaalihuollon alaisuuteen, mutta tällöinkin viranhaltijan työpaikkana oli koulu. Useimmissa kunnissa koulukuraattori ja koulupsykologi työskentelivät kunnassaan ainoana oman ammatillisen erityisalueensa edustajana. Ammattijärjestöt näkivät yhteistyön muissa kunnissa samaa työtä tekevien kanssa välttämättömäksi, johon nähtiin tarvittavan valtion keskus- ja läänintason ohjausta työn kehittämisessä, tiedon kokoamisessa ja välittämisessä.

Sosiaalityöntekijäin Liitto ja Suomen Psykologiliitto esittivät, että 1) Opetushallituksessa, sosiaali- ja terveyshallituksessa sekä lääninhallitusten koulu- ja sosiaali- ja terveysosastoilla tulee olla riittävät asiantuntijaresurssit koulukuraattori- ja koulupsykologitoimintojen suunnittelua ja kehittämistä varten, 2) Opetushallituksessa ja sosiaali- ja terveyshallituksessa tulee olla koulupsykologi- ja koulukuraattoritoiminnan kehittämisestä vastaavat virat, 3) Lääninhallitusten kouluosastolla ja sosiaali- ja terveysosastolla tulee olla koulukuraattori- ja koulupsykologitoiminnoista vastaava henkilö, 4) Lääninhallitusten kouluosastoilla tulee säilyttää koulupsykologi- ja koulukuraattoritoimintoja varten olevat virat ja niissä lääninhallituksissa, joissa ko. virkoja ei ole, tulee osoittaa virat, joiden vastualueeseen koulukuraattori- ja koulupsykologitoiminnat kuuluvat ja 5) Läänintasolla koulupsykologi- ja koulukuraattoritoiminnan alueellista ohjausta varten tarvittavaa asiantuntemusta tulee vahvistaa esim. ohjaavia koulukuraattoreja ja koulupsykologeja käyttämällä.

Liitot pitivät käytännön koulukuraattoritoiminnan kannalta tärkeänä, että saumatonta yhteistyötä edelleen kehitetään kaikilla tasoilla sosiaali- ja kouluviranomaisten kesken. Omalta

osaltaan liitot tarjosivat mielellään edustamansa asiantuntemuksen käyttöön toimintaa kehitettäessä. Tämä kattava esitys ei kuitenkaan valitettavasti johtanut käytännön toimenpiteisiin.

Yhdistys teki 27.9.1991 kyselyn jäsenistölle, mihin hallintokuntaan he kuuluivat sillä hetkellä. Suurin osa koulukuraattoreista oli edelleen koulutoimessa (32 kuntaa), vain muutamia kuraattoreita oli sosiaalitoimessa (12 kuntaa). Viidessä kunnassa koulukuraattorin esimies oli koulutoimessa, mutta palkka tuli sosiaalitoimesta. Jossakin pienessä kunnassa koulukuraattorin virka oli siirretty koulutoimesta sosiaalitoimeen ja lakkautettu saman tien tai perhe-neuvolalle oli annettu tehtäväksi hoitaa koulun sosiaali- ja psykologityö. Lastensuojelulaki ei turvannut sijoittumista koulutoimeen. Laissa ja sen toteuttamisesta annetuissa ohjeissa todettiin vain se, että koulukuraattorin tulee työskennellä koulussa ja että koulukuraattoritoiminta tulee järjestää tarkoituksenmukaisella tavalla. Tarkoituksenmukaisuutta perusteltaessa kannatti muistaa myös lain velvoite koulukuraattorin osallistumisesta koulu yhteisön toiminnan sekä opetus- ja kasvatustyön suunnitteluun ja kehittämiseen.

Sosiaalisen selvityksen tarve peruskoululaissa

Peruskoululain erityisluokalle siirtoa koskevassa 36 a §:n 2 momentissa säädettiin vuoden 1991 alkupuolella (171/1991), että milloin se ilman kohtuutonta vaikeutta on mahdollista, on ennen erityisopetukseen ottamis- ja siirtämispäätöksen tekemistä suoritettava oppilaan psykologinen ja tarvittaessa lääketieteellinen tutkimus sekä sosiaalinen selvitys oppilaasta ja hänen kasvuympäristöstään. Pykälän sanamuoto oli kuitenkin osoittautunut hankalasti tulkittavaksi ja eduskunnan sivistysvaliokunta oli lähtenyt selvittämään sitä. Pykälää esitettiin muutettavaksi siten, että erityisluokkasiirron yhteydessä ainoa pakollinen tutkimus on psykologinen tutkimus, ja lääkärin tutkimus ja sosiaalinen selvitys on tehtävä vain tarvittaessa.

Koulukuraattoriyhdistyksen hallituksessa vuoden 1991 lopulla ja yhdistyksen vuosikokouksessa helmikuussa 1992 käydyn keskustelun pohjalta päädyttiin siihen, että erityisluokkasiirroissa tulisi käyttää laajempaa kuin pelkästään psykologin asiantuntemusta sen mukaan mitä lapsen etu kulloinkin vaatii. Hallituksessa päätettiin pyrkiä vaikuttamaan siihen, että laki soisi mahdollisuuden myös sosiaalityöntekijän asiantuntijuuden käyttämiseen erityisesti erityisluokkasiirtojen kohdalla ja erityisesti yläasteella.

Soitto eduskunnan sivistysvaliokunnan sihteeri Marjo Hakkilalle tuotti kutsun mennä kuultavaksi sivistysvaliokunnan kokoukseen 24.3.1992. Puheenjohtaja Tuija Koskinen ja sihteeri Erja Väisänen esittivät kuulemistilaisuudessa, että erityisluokkasiirron yhteydessä lapsen edun mukaista on aina selvittää oppilaan kokonaistilanne. Selvityksen pystyvät parhaiten tekemään oppilaan kokonaistilanteen parhaiten tuntevat koulun työntekijät yhdessä erilaisten asiantuntijoiden kanssa. Niin sanottujen sopeutumattomien luokkamuotoiseen erityisopetukseen siirtämisessä erityisesti yläasteella psykologiset tutkimukset eivät olleet kattavia oppilaan kokonaistilanteen arvioinnissa. Silloin kun oppilaan kouluvaikeuksien synnä olivat esisijaisesti sosiaaliset tekijät, asiantuntijana voisi käyttää sosiaalityöntekijää, ensisijaisesti koulukuraattoria.

Koulukuraattorit ry esitti peruskoululain 36 a § 2 momentin laatimista siten, että se mahdollistaisi sosiaalisen selvityksen käyttämisen psykologisen tutkimuksen vaihtoehtona silloin, kun se katsotaan riittäväksi. Yhdistys korosti, että erityisluokkasiirroissa tulee aina tehdä kaikki oppilaan edun kannalta tarpeelliset selvitykset ja tutkimukset, joiden tarpeellisuuden

Hauskaa illanviettoa Heinolan kurssikeskuksen viimeisillä Koulukuraattorien täydennyskoulutuspäivillä toukokuussa 1992. Kuva Koulukuraattorit ry:n arkisto.

arvioivat yhteistyössä lapsen ongelmien parissa työskentelevät henkilöt. Kansanedustajat olivat kiinnostuneet asiasta ja suhtautuivat myönteisesti yhdistyksen esitykseen. Kuulemisen seurauksena peruskoululain 36 a § 2 mom. (707/1992) hyväksyttiin yhdistyksen esittämässä muodossa siten, että erityisluokkasiirroissa myös sosiaalityöntekijän tekemä sosiaalinen selvitys otettiin huomioon asiantuntijan lausuntona ja tarvittaessa voitiin tehdä useampia näistä tutkimuksista. Yhdistyksen oma aktiivisuus tuotti kerrankin tulosta!

Opetushallitus ja sosiaali- ja terveyshallitus julkaisivat kesällä 1992 lakisääteisen koulukuraattori- ja koulupsykologitoiminnan kehittämisen tueksi ”Oppilaan monet auttajat” -oppaan, joka lähetettiin jokaisen kunnan koulutoimeen. Sen laatimiseen osallistuivat myös Koulukuraattoriyhdistyksen edustajat Sirkka-Liisa Luomala, Sinikka Paatero ja Oili Väisälä. Oppaan mukaan sosiaalinen selvitys voi liittyä joko psykologin lausuntoon tai olla erillinen sosiaalityöntekijän antama selvitys oppilaasta ja hänen kasvu ympäristöstään. Jos selvitys on osa psykologin lausuntoa, on tältä osin usein tarpeen valmistella sitä yhdessä kuraattorin/ sosiaalityöntekijän kanssa. Kasvu ympäristöllä tarkoitettiin oppilaan perhettä, vapaa-ajan toimintaympäristöä, kouluyhteisöä sekä perusopetusryhmää, jossa hän on ennen erityisluokkaan siirtymistä. Näin saatiin laajempi näkökulma oppilaan tilanteeseen. Sekä luokassa suoriutumisen että luokkaan sopeutumisessa oli aina kysymys vuorovaikutuksesta, jossa oppilas- ja hänen kanssaan kontaktissa olevat vaikuttavat toistensa toimintaan.

Erityisyhdistysten aseman puntarointia laivaseminaarissa

Päihdehuollon sosiaalityöntekijät ry järjesti 16.–18.10.1992 Sosiaalityöntekijäin Liiton erityisyhdistysten yhteisen laivaseminaarin ”Erityispalveluiden olemassaolon oikeutus”, johon osallistui sosiaalityöntekijöitä päihdehuollosta, perheneuvoloista, terveydenhuollosta sekä Koulukuraattorit ry:stä Erja Väisänen ja rahastonhoitaja Marjukka Nurro. Keskeisenä teemana ja pohdinnan aiheena oli erityispalvelujen rooli ja asema sosiaalityön

kentässä sekä millainen on Liiton erityisyhdistysten rooli ja tehtävät tulevaisuudessa. Ammattiasiaihin sihteeri Airi Salmi selvitteli Sosiaalityöntekijäin Liiton näkökulmasta sosiaalityöntekijöiden toimenkuvien ja hallinnollisen aseman muutoksia, kelpoisuusehtoja, Liiton kehittämisohjelmaa sekä erityisyhdistysten ja paikallisyhdistysten tehtäviä ja työnjakoa tulevaisuudessa. Sosiaalityöntekijäin Liiton toimistoa ja johtoa koskeva kehittämisohjelma oli siirtymässä koskemaan myös jäsenyhdistyksiä. Liiton strategiaryhmän tekemä esitys korosti paikallisyhdistysten asemaa edunvalvontatehtävissä ja samalla järjestäytymiskanavana.

Salmen esitys herätti seminaariväessä paljon keskustelua, jonka pohjalta erityisyhdistykset laativat 18.10.1992 seminaarin kannanoton Sosiaalityöntekijäin Liiton hallitukselle, jolta odotettiin toimenpiteitä seuraaviin epäkohtiin: 1) Organisaatiouudistuksessa erityisyhdistysten aseman heikentäminen veisi järjestäytymiskanavan useilta silloisilta Sosiaalityöntekijäin Liiton jäseniltä, 2) Hallituksen tuli selvittää esim. jäsenkyselyn avulla miten Liiton jäsenet haluavat järjestäytyä ja olivatko alueelliset yhdistykset todella nimensä veroisia ja 3) Hallituksen toivottiin järjestävän kuulemis- ja keskustelutilaisuuden erityisyhdistysten edustajille organisaatiouudistukseen ja erityisyhdistysten asemaan liittyvien kysymysten ratkaisemiseksi.

Yhdistyksen jäsenkriteeriksi sosiaalityöntekijän kelpoisuus 1993

Verkostotyötä ja syrjäytymisen ennaltaehkäisyyn mahdollisuuksia käsittelevät koulukuraattoripäivät suunniteltiin pidettävän Lahdessa 4.–5.2.1993, mutta ne jouduttiin valitettavasti perumaan vähäisen osanottajamäärän vuoksi. 1990-luvun alussa alkanut lama puri todella tähänkin asiaan. Kunnilla ei ollut varaa lähettää kuraattoreita koulutuspäiville. Yhdistyksen vuosikokous pidettiin kuitenkin sovitusasiassa 4.2.1993. Koulukuraattorit – Skolkuratorer ry uudisti vuosikokouksessa sääntönsä Sosiaalityöntekijäin Liiton päivitettyjen mallisääntöjen mukaisesti. Lastensuojelulain muutoksen (139/1990) säätämisen yhteydessä koulukuraattorin kelpoisuusehdot määriteltiin sosiaalihuollon henkilöstön kelpoisuusehdoista annetun asetuksen (888/1983) muutoksella (491/1990) sosiaalityöntekijän kelpoisuudeksi. Vuonna 1983 kelpoisuusehdoista annettuun asetukseen lisättiin uusi 4 a §, jonka mukaan kelpoisuutena koulun oppilashuollon virkoihin vaadittiin koulukuraattorilta 2 §:n 1 momentissa tarkoitettu sosiaalityöntekijän kelpoisuus. Lisäksi 18 §:n uusi 3 momentti turvasi asetuksen muutoksen voimaan tullessa 1.7.1990 tuolloin virassa olevien koulukuraattorien kelpoisuuden.

Yhdistyksen uudistetuissa säännöissä jäsenkriteeri (6 §) määriteltiin sosiaalityöntekijän kelpoisuuden mukaan seuraavasti:

Yhdistyksen jäseneksi voi päästä kelpoisuusehdot täyttävä koulun sosiaalityöntekijä, joka asuu tai työskentelee yhdistyksen toimialueella. Jäseneksi hyväksymisestä päättää yhdistyksen hallitus. Henkilö, joka on tämän säännön voimaan tullessa yhdistyksen jäsen, säilyttää tästä pykälästä huolimatta jäsenyytensä siihen liittyvine oikeuksineen.

Uusien sääntöjen mukaan yhdistyksen vuosikokouskäytäntö muuttui niin, että yhdistyksen kevätkokous pidetään ennen maaliskuun loppua ja syyskokous syys-marraskuussa. Yhdistyksen kokous oli lisäksi kutsuttava koolle, mikäli hallitus piti sitä tarpeellisena tai mikäli yksikymmenesosa (1/10) jäsenistä sitä kirjallisesti määrätyn asian käsittelevä varten vaati.

Sosiaalityöntekijäin Liiton ja yhdistysten kehittämishjelma

Koulukuraattoriyhdistyksestä Sosiaalityöntekijäin Liiton ja sen yhdistysten kehittämishjelman seminaareihin ja koulutuspäiviin vuonna 1993 osallistuivat puheenjohtaja Tuija Koskinen, tiedotusvastaava Carola Kapell ja Oili Väisälä. Ohjelman järjestämisestä vastasi konsulttiyhtiö Yritysvalmennus Oy. Kehittämishjelmassa käsiteltiin Sosiaalityöntekijäin Liiton toiminnan tarkoitusta sekä alueyhdistysten ja erityisyhdistysten tehtäviä ja vastuita. Sekä alueyhdistysten että toisaalta erityisyhdistysten määrittelemät toiminnan tarkoitukset olivat hyvin yhdenmukaiset ja vastasivat Liiton kehittämishjelmassa tehtyä linjausta.

Paikallistason edunvalvonta tuli kuitenkin edellyttämään huomattavasti tuon hetkistä suurempaa yhteistyötä eri yhdistysryhmien välillä. Alueyhdistysten oli pystyttävä entistä paremmin huomioimaan kaikkien alueella toimivien erityisyhdistysten jäsenten tarpeet sekä neuvotteluissa että yhdistysten toiminnassa. Toisaalta erityisyhdistysten oli kiinnitettävä lisääntyvää huomiota alueyhdistysten toimivaan organisaatioon ja pyrittävä käyttämään Liiton alueellista organisaatiota hyväkseen ilman, että ammatti- tai koulutus pohjalta pyritään luomaan päällekkäistä alueellista organisaatiota lukuun ottamatta joustavaa omaa yhdyshenkilöstöä. Jo olemassa olevien yhdyshenkilöiden ja alueyhdistysten kiinteä yhteistyö tuli jatkossa korostumaan.

Koulukuraattoriyhdistyksessä koettiin viestintä yhdeksi kehittämiskohteeksi. Viestintää varten ja sen monipuolistamiseksi oli saatava aikaan toimiva yhdyshenkilöverkosto. Sen avulla olisi mahdollista saada yhteiseen käyttöön myös jäsenistön monipuolinen osaaminen. Alueellisiin yhdistyksiin kuulumisen oli yksi keino saada tietoa ja olla yhteydessä muihin sosiaalityöntekijöihin sekä pitää yllä tietoutta koulukuraattorityön erityisosaamisesta myös muiden keskuudessa. Erikoistumiskoulutuksen järjestäminen oli edelleen ajankohtainen asia ja yhteistyön jatkuminen muiden Sosiaalityöntekijäin Liiton yhdistysten kanssa. Tärkeänä pidettiin myös kansainvälistä yhteistoimintaa.

Liiton kehittämishjelman yhteydessä oli esillä myös se, tarvitaanko pieniä, yhden erityisalan yhdistyksiä lainkaan. Koulukuraattorit ry:n hallitus halusi säilyttää yhdistyksen edelleen omana yhdistyksenään huolimatta mahdollisista muista kehittämishjelman yhteydessä esille tulleista kaavailuista kuten toimialakohtaisista yhdistymisistä.

Koulukuraattoriyhdistys osallistui kaikkien Sosiaalityöntekijäin Liiton yhdistysten ja Liiton yhdessä järjestämään toimintapäivään 21.10.1993, jonka tarkoituksena oli tuoda päätäjien ja suuren yleisön tietoon yhteiskuntapoliittisten ratkaisujen ja taloudellisen tilanteen aikaansaamia seurauksia suomalaisten elämässä. Tarkoitus oli myös nostaa Sosiaalityöntekijäin Liiton ja sen jäsenten profilia tuomalla esiin jäsenistön ammatillista osaamista. Lisäksi tarkoitus oli valmistautua tupo-neuvotteluihin ja torjua julkisen sektorin palkka-alea. Kampanjan iskulauseina olivat ”Järjestys arvoille, arvostus järjelle” ja ”Pidä perusturvasta kiinni”. Yhdistyksen edustajina toimintapäivätyöryhmässä olivat Marjukka Nurro ja Tuija Koskinen.

Sosiaalityön ja terapian suhde – erityisyhdistysten yhteinen koulutuspäivä

Koulukuraattorit ry, Kasvatusneuvolain sosiaalityöntekijät ry, Terveystieteiden sosiaalityöntekijät ry ja Päihdehuollon sosiaalityöntekijät ry ja Päihdehuollon sosiaalityöntekijät ry päättivät järjestää yhteisen koulutuspäivän Tampereella 25.3.1994. Kun kuntien koulutus-

määrärahat olivat edelleen vähissä, oli järkevää järjestää yhteinen koulutuspäivä aiheesta, joka liittyi kaikkien erityisyhdistysten työhön. Koulutusidea sosiaalityön ja terapian suhteesta oli lähtöisin Liiton ammattiasiain valiokunnasta. Koulutuksessa käsiteltiin sitä, voiko sosiaalityöntekijä tehdä psykoterapiaa. Aihetta tarkasteltiin perheneuvolan, päihdehuollon, terveydenhuollon ja koulun sosiaalityön näkökulmasta. Yhdistyksen hallituksen varajäsen, koulukuraattori Gun Andersson esitteli perheterapian käyttöä koulun sosiaalityössä. Koulutuspäivään osallistui 104 henkilöä. Kaikkien palautteen antaneiden mielestä oli mielekästä tavata eri toimipisteissä työskentelevien kanssa mm. kokemusten vaihtamiseksi, yhteistyön synnyttämiseksi/parantamiseksi, näkökulman avartumiseksi, yhteisen tiedon vaihtamiseksi, ammatti-identiteetin selkiyttämiseksi sekä erillisyyden tunteen vähentämiseksi. Kaikkiaan palaute koulutuksesta oli myönteistä.

Vuoden 1994 lopulla edellä mainitut sosiaalityöntekijäyhdistykset sekä myös Sosiaalitoimen sosiaalityöntekijät ry päättivät tiivistää keskinäistä yhteistyötään ja näin syntyi Viitosten verkosto. Jokainen yhdistys nimesi yhteistyöhön kaksi edustajaansa. Yhteisiä tapaamisia oli 4–5 kertaa vuodessa. Tärkeisiin kysymyksiin Sosiaalityöntekijäin Liiton/Talentian liittovaltuuston kokouksissa valmistauduttiin yhteistyössä ja laadittiin yhteisiä kannanottoja. Tiiviin yhteistyön mahdollisti se, että Koulukuraattorit ry:llä on ollut vuosikymmeniä edustus liittovaltuustossa yhdistyksen nimeämänä jäsenenä ja vuodesta 2000 alkaen liittovaltuustovaaleissa valittuna varsinaisena tai varajäsenenä.

Koulukuraattorien omat valtakunnalliset koulutuspäivät päästiin järjestämään seuraavana vuonna 6.–7.4.1995 Turussa yhteistyössä Ammatillisten oppilaitosten kuraattorit ry:n kanssa. Vuonna 1982 perustettu yhdistys ei kuulunut mihinkään ammattijärjestöön tai liittoon. Koulutuspäivien aiheeksi tuli ”Kriisit ja niistä selviytymisen keinot”. Yht.lis., psykologi Tuula Minkkisen aiheena oli ”Kouluja koskettavat kriisit – reagointi kriisitilanteissa ja kriisin käsittely”. Sosiaalityöntekijä, taide- ja hahmoterapeutti Kitty Enbomin johdolla tehtiin ryhmäharjoituksia taide- ja hahmoterapian keinoin. Toisen päivän aiheena oli Voimavarojen löytäminen ja käyttöönotto mielikuva- ja muilla menetelmillä. Kouluttajana oli NLP-kouluttaja, psykologi Veli-Matti Toivonen.

Det nordiska skolkuratorssamarbetet

Uppkomsten av nordiska kontakter

Skolkuratorerna i Finland beslöt vid en fortbildningsdag i Heinola 1973 att starta en egen förening, sedanmera Koulukuraattorit-Skolkurater ry rf. Som hade 36 medlemmar i slutet av året. Medlemmar i den nya föreningen gjorde ännu i november samma år studiebesök till Sverige med 18 kuratorer. Kontakterna mellan länderna fortsatte med några eldsjälar av vilka skolkuratorföreningens hedersmedlem i nordiska skolkuratorssammanhang Patty Auterinen var en som speciellt värnade om kontakterna till Norden.

Vid fortbildningsdagarna i Helsingfors 1983 deltog 3 representanter från Sverige och 2 från Norge och tanken på en nordisk konferens uppstod.

De norska skolkuratorerna Aina Lian Flem och Hilde Gade från Trondheim var de som speciellt höll kontakt till Finland och år 1987 kunde den första nordiska konferensen hållas i Trondheim. Förberedelsearbetet var gediget och vid konferensen deltog 9 kuratorer från Finland. Av stor betydelse för att skolkuratorerna i Finland kom med så aktivt i det nordiska samarbetet var också att vi på länsnivå hade länsskolkurator Leena Turjansalo och på Skolstyrelsen överdirektör Pirkko Poikonen som båda aktivt stödde samarbetet. Som ett exempel kan nämnas att Pirkko Poikonen skickade brev till varje kommun där hon informerade om den första nordiska konferensen och rekommenderade deltagande.

Tidigt började också den Svenska Skolkurators föreningen, som var den största skolkuratorföreningen i Norden, startad 1961, att bjuda in nordiska representanter till sina årliga fortbildningsdagar. Om möjligt deltog någon från vår förening i dem.

Viktiga personer för det nordiska samarbetet i början var från Sverige Gunilla Skoot (ordförande för Sveriges Skolkurators Förening 1978–1983), Yvonne Hägg, Ann Mari Källgren (ordf. 1988–1994) och Puck Bjelke-Hoffman, från norsk sida Laila Lingås, Hilde Gade och Aina Lian Flem liksom Susanne Bloch Jespersen och Helle Fehrmeling från Danmark. I Finland byggdes samarbetet upp med bl.a. Sirkka-Liisa Luomala, Riitta Tiittanen, Raili Malmi, Stina Stengård, Gun Andersson och Kerstin Johansson-Juup.

Skolkuratorsarbetets utveckling i de nordiska länderna

Danmark

Skolkuratorsverksamheten kom i gång i Danmark på 1960-talet. Skolkuratorerna i Danmark verkar vid kontor kallade PPR-tjänst (Pedagogisk-psykologisk rådgivning) som finns utanför skolan och har där ett team bestående av psykolog, speciallärare och socionom (kurator). Socionomerna arbetar i Danmark mycket samhällsfokuserat, dvs tar ställning också till samhällsfrågor och avgränsar sig inte enbart till främst individuella stödsamtal.

Island

Island fick år 1974 en ny grundskollag där konsult- och psykologtjänsten i skolor infördes. En konsult eller psykolog skulle finnas per 1000 elever. Konsulten kunde vara socionom (kurator) eller speciallärare. I Island kom kuratorsverksamheten i gång 1977 och då i Reykjavik

med en första kurator. Första deltagaren från Island deltog i den andra nordiska konferensen i Finland år 1989.

Norge

Skolkuratorerna har i Norge en längre historia än i Finland nämligen från 1940-talet. Skolkuratorerna arbetar även här i speciella kontor, PPT-tjänst (pedagogisk-psykologisk tjänste), som finns utanför skolan och består av ett team med psykolog, speciallärare och socionom.

Sverige

Skolkuratorsverksamheten i Norden har den längsta traditionen i Sverige. Där startade verksamheten redan på 1940-talet. Verksamheten uppstod då i några privatskolor i välbärgade områden i Stockholm och kuratorns roll var närmast att stöda barn med frånvarande föräldrar. Skolkuratorerna har mottagning i skolan. Sverige har i Norden överlägset mest skolkuratorer, över 1000, och verksamheten finns på alla stadier. Kuratorerna är till utbildningen socionomer, dvs. socialarbetare i Sverige.

Finland

I Finland kom kuratorsverksamheten i gång 1966, först i Helsingfors och Kotka. Skolkuratorerna som placerades inom undervisningsväsendet har mottagning i skolan. Tanken var att snabbare kunna stöda elever i behov av socialarbetets tjänster då servicen finns i skolan. Så länge verksamheten inte var lagstadgad varierade förekomsten av kuratorer mycket i de olika delarna av landet. Skolkuratorföreningen fick en stor betydelse för både spridningen av och kvaliteten på verksamheten. Skolkuratorföreningen arbetade bl.a. målmedvetet för en enhetlig utbildning för kuratorerna dvs. socialarbetarbehörighet.

Gemensamma frågor där det nordiska samarbetet varit viktigt:

Orsaken till att det nordiska samarbetet så snabbt kom i gång var att verksamheten var relativt ny i alla nordiska länder och att samma frågor var aktuella. Speciellt i Finland där kuratorer kunde arbeta i skolan utan att ha tillgång till ett fast team med psykolog, speciallärare eller skolhälsovård var dialogen med andra kuratorer och erhållandet av arbetsmodeller viktig.

Centrala frågor som vi ständigt behandlade, eller utbytte kunskap om i dialog mellan länderna var:

- Att sprida nytt kunnande, nya forskningsresultat och nya metoder speciellt via konferenserna. Vi kunde vid konferenserna bjuda på framstående forskare och sakkunniga inom området för barns välmående och familjepolitik. I workshops presenterades nya metoder som t.ex. familjegrupper, Disa metoden eller självhävdelsträning i grupp. En del arbetsmetoder hade utvecklats i det praktiska arbetet och en del nya arbetsformer kom utifrån t.ex. från USA. Konferenserna ordnades först i början av augusti varför studiebesök i skolorna inte var möjliga att ordna men t.ex. i Vanda och Saebý gjordes även studiebesök till skolor.
- Vi följde med lagstiftningen gällande skolkuratorsverksamheten i de olika länderna. Här var Finland rätt tidigt ute då kuratorsverksamheten nämndes i den nya barnskyddslagen från år 1990.

- Skolkuratorernas ställning i förhållande till psykologer och speciallärare i de länder där man samverkade i PPT- och PPR-team. Under perioder då ekonomin blev sämre fanns det speciellt i Norge en oro att socionomernas antal skulle minska i förhållande till psykologer och speciallärare. Även i Sverige var kuratorernas antal konjunkturkänsligt eftersom de ofta anställdes läsårsvis. Bestämmelser om hur många elever en enskild kurator kunde ha diskuterades ständigt främst hos oss i Finland.
- Till vilken förvaltning skulle skolkuratorerna höra, undervisningssektorn eller social- och hälsovården? I Finland gjordes en förfrågan 1991 bland Skolkuratorerförbundets medlemmar. Resultatet visade att det var undervisningssektorn som föredrogs. I Finland nämndes kuratorerna i barnskyddslagen 1990 men verksamheten fortsatte dock främst inom undervisningsväsendet.

De nordiska konferenserna 1987–1997

De nordiska konferenserna planerades och förverkligades av en grupp lokala eldsjälur. Finansieringen av konferenserna sköttes med bidrag från olika stiftelser och fonder. De finländska konferenserna fick bl.a. finansiering av Svenska kulturfonden men också från vårt Socialarbetarförbund eftersom vi var fackligt anknytna. Om vi gjorde "en liten vinst" vid någon konferens flyttades medlen vidare till nästa konferensplanering vilket gjorde att vi snabbare kunde komma i gång med arbetet för nästa konferens. Oftast ställde sig städerna där konferenserna ordnades positivt till konferenserna och bjöd konferensmedlemmarna på en festmåltid, något som idag verkar omöjligt. Vid konferensöppningen deltog oftast representanter för ministerier och staden där konferensen hölls. Konferenserna omfattade 4 dagar vilket betydde att vi hann känna varandra rätt bra. Även om inte ett större antal kuratorer kunde delta, spreds kunnandet genom många referat från konferenserna i medlemsbrev i de olika länderna. Från några konferenserna gjordes direkta rapporter med alla presentationer.

Trondheim Norge 1987 Tema: Gruppens betydelse för välmåendet

Huvudföreläsare: Familjegrupper i skolan, psykolog Barbro Goldinger

Konferensen i Norge hade planerats främst av de norska skolkuratorerna Aina Lian Flem och Hilde Gade och temat var gruppens betydelse för välmående. Psykologen Barbro Goldinger som arbetat som skolpsykolog i många år. Hon hade utvecklat en metod med fasta elevgrupper vars dynamik följdes upp av läraren. Metoden togs efter konferensen i bruk också i några skolor i Finland bl.a. i Karis, Vanda och Helsingfors. Barbro besökte senare Finland flera gånger och föreläste också för lärare om metoden. I konferensen deltog 9 kuratorer från Finland. Presentationen av verksamheten i Finland hölls av Stina Stengård och Gun Andersson. Konferensen var mycket välplanerad och deltagarna var alla överens om att konferenserna skulle ordnas vartannat år.

Karis Finland 1989 Tema: Skolkuratoren som konsult

Huvudföreläsare: Skolkuratoren som konsult, socionom FK, Seija Mansnerus, Skolkuratoren som samarbetspartner, medarbetare och konsult, Fil. dr Karin Killén Heap Norge

När Finland fått uppdraget att ordna den andra nordiska konferensen 1989 ersatte den samtidigt den finska Skolkuratorerförbundets årliga skolningsdag som alltså inte ordnades

Deltagare i konferensen. Ägare av bilden Stina Stengård.

det året. Eftersom flera västnyländska kuratorer deltagit i Trondheimkonferensen, blev det naturligt att ordna konferensen i Västra Nyland vid Lärkkulla stiftsgård i Karis. Ett livligt planeringsarbete gjordes bl.a. kring temat och vilka föreläsare som skulle tillfrågas. Kuratorers deltagande vid socialarbetarnas världskonferens 1988 i Uppsala, Sveriges skolkuratorsförenings fortbildningsdagar i Storlien och Laila Lingås (Norge) föreläsning i Finland, användes vid planeringen.

Temat för denna konferens blev mera organisationsinriktad på skolkuratorns roll som konsult i skolan. Seija Mansnerus fokuserade på skolan ur en systemteoretisk vinkel. Den norska professorn Karin Killén Heap fortsatte dagarna med att föreläsa om hur hon såg på skolkuratorn som en samarbetspartner, en konsult och en medarbetare i skolvärlden. I konferensen deltog 74 deltagare från 5 länder, för första gången även en representant från Island. Karis stad bjöd första kvällen på mottagning i Svartå slott och följande dag togs deltagarna emot av Ekenäs stad. De nordiska kuratorer som blev kvar i Karis ännu en kväll efter att konferensen avslutades avrundade konferensen med finsk bastu och mat i undertecknads trädgård.

Göteborg Sverige 1991 Tema: Barns och ungdomars identitetsutveckling och roller i ombyggda familjer

Huvudföreläsare: Kärleksliv och föräldraskap- kärlek förgår, föräldraskapet består, professor Rita Liljeström, Mäns röster om separationer och faderskap, universitetslektor Barbro Lennér Axelsson

Den tredje konferensen hölls i Göteborg i Nordiska folkhögskolan i Kungälv. I konferensen deltog 36 kuratorer från 5 olika länder. Här deltog även Reykjaviks första kurator Elisabet Bjarnadóttir. Den ekonomiska nedgången märktes vid konferensen i deltagarantalet.

Alla nordiska länder var representerade på Lärkkulla i Karis. Bakom (vänster) ordförande Sirkka-Liisa Luomala (Finland), Tone Kjerkreit Bodø (Norge), Svala Björgvinsdóttir (Island), Puck Bjelke Hoffman (Sverige). Framme (vänster) Stina Stengård (Finland) och Susanne Bloch Jespersen (Danmark). Ägare av bilden Stina Stengård.

Kvällsprogram på Lärkkulla 1989 med temat Finländska män. Patty Auterinen (vänster), Lasse Keskinen och Arto Grönholm. Ägare av bilden Stina Stengård

Konferensarrangörer i Vanda 1997: Kerstin Johansson-Juup (vänster), ordförande Erja Väisänen, Gun Andersson, Sinikka Paatero, sekreterare Tuija Koskinen och Carola Kapell. Ägare av bilden Skolkuratorsföreningens arkiv.

Speciellt Sverige oroade sig för att antalet tjänster minskat och ansåg att behovet av en lagstadgad garanti för verksamheten behövdes. Finland hade ju nyligen fått kuratorstjänsterna inkluderade i lagstiftningen vilket vi kunde informera kollegerna om.

Föreläsningarna fokuserade på de nya rollerna i familjen, hur jämställdheten påverkar familjemönster. Rita Liljeström professor vid Göteborgs Universitet tog upp de nya mans- och kvinnorollerna i parrelationen. Partnerna i parrelationen förenas numera av en sammanhållen gemenskap med mera jämställda och likartade roller menade hon. Fokus för psykologen Barbro Lennér Axelssons föredrag var mäns svårigheter i sitt föräldraskap och speciellt vid skilsmässor. Konkret avslutades temat med en beskrivning av hur arbetet i ett kriscentrum för män ser ut. Aktuella frågor även i dag.

Festmåltiden hölls i Marstrand efter ett besök i ståtliga Carlstens fästning. Enda mannen vid konferensen var Arto Grönholm från Finland som vid festmåltiden i Marstrand citerade och sjöng dikter av Pentti Saarikoski som under sina sista år just bodde i trakten.

Saebø Danmark 1993 Tema: Prioritering i socialt arbete

Huvudföreläsare: socialrådgivaren och författaren Lis Hillgaard

Lis Hillgaard hade lång erfarenhet av socialt arbete på fältet och hade nu övergått till att jobba som lärare vid socialarbetarutbildningen. Hon var en av föregångarna till att tala om praktikforskning, någon som senare i Finland utvecklades via kompetenscentralerna för socialt arbete. En ny barnskyddslag hade godkänts i början av året i Danmark.

Skolkuratorerna i Danmark arbetar mera samhällspolitiskt och tar aktivt ställning till nya

fenomen i samhället bl.a. stadsplanering. Man kan säga att Danmark redan hade en praxis i att göra barnkonsekvensutredningar. I Danmark hade man startat Etterskoler, dvs. en uppföljning för barn med svårigheter att hitta sin plats i samhället efter att grundskolan avslutats. Verksamheten i Etterskolorna fokuserade på praktisk livshantering, man hade butik och verkstäder som ungdomarna skötte och tränade livsfärdigheter i. Besöket på en av Etterskolorna var intressanta och nytt för oss. I konferensen deltog 26 skolkuratorer varav Carola Kapell och Gun Andersson från Finland.

**Oslo Norge 1995 Tema: När barn far illa
Huvudföreläsare: Omsorgssvikt och barnmisshandel, professor Kari Killén Heap**

Huvudföreläsare i Oslo var Kari Killén Heap, den första i Norden som doktorerat i socialt arbete. Det var ju andra gången hon föreläste vid de nordiska dagarna. Denna gång hade hon fokus på sitt forskningsområde omsorgssvikt och barnmisshandel i familjer.

Kerstin Johansson-Juup och undertecknad höll den finländska workshopen om Utvärdering av skolkuratorsarbetet. I konferensen deltog 36 kuratorer, tyvärr endast 3 från Danmark, 4 från Sverige och 2 från Finland. Vid konferensen var man orolig för att sociomomerna skulle minska i PPT-teamen, ett tema som inledde konferensen.

Konferensen hölls på Voksenåsen invid Holmenkollenåsen och festmåltiden ute på ett gammalt segelfartyg i Oslofjorden. Kerstin som var seglare var en stor hjälp för besättningen för att få upp storseglet vid seglatsen. Kuratorerna är mångkunniga!

**Vanda Finland 1997 Tema: Skolan i förändringen- utmaningar och möjligheter
Huvudföreläsare: ungdomsforskare Helena Saarikoski Ungdomens attityder och värderingar, psykolog Ingela Thylefors Mänskliga konflikter i arbets-och familjeliv, psykiater Ben Furman Humorn som hjälpmedel i skolkuratorns arbete**

Diskussioner fördes om en nordisk konferens kunde ordnas på Island men eftersom det endast fanns en heltids och två halvtids kuratorer där skulle uppgiften ha blivit alltför tung för dem. I finska Skolkuratorsföreningens styrelse fanns just då flera medlemmar från Vanda

*Skolan i förändringen – utmaningar och möjligheter
1997-seminariebroschyr. Ägare av bilden
Skolkuratorsföreningens arkiv.*

Bastu vid Nouks. Ägare av bilden Skolkuratorsföreningens arkiv.

så den sjätte konferensen ordnades där. I konferensen deltog 74 kuratorer från Danmark, Estland, Finland, Norge och Sverige.

Ungdomskulturen och förändringar i den blev ett av ämnena för konferensen med inledning av ungdomsforskaren Helena Saarikoski. Psykologen Ingela Thylefors från Göteborg höll sitt anförande om Mellanmänskliga konflikter i arbets- och familjeliv. Psykoterapeuten Ben Furman gav den tredje dagen idéer om hur man kunde använda humorn som hjälpmedel i skolkuratorns arbete. Bens tips har jag personligen haft stor nytta av i mitt arbete. Ursprungligen var tanken att vi skulle bjuda deltagarna en kväll med tango på en finsk danspaviljong med tango men i stället blev det besök i Nouks nationalpark med bastu.

De Nordiska konferenserna blev internationella

Efter Vandakonferensen skulle det ha varit Sverige som stod i tur som konferensvärd för följande nordiska konferens år 2000 men då hade redan planerna på att samla alla nordiska skolkuratorer i det nya internationella nätverk som skapats av Marion Huxtable i USA kommit i gång. Första internationella världskonferensen hölls i Chicago 1999 med flera nordiska deltagare. Efter det har det regelbundet hållits internationella konferenser ca vart tredje år och det framstod som om resurserna inte längre räckte till både för planeringen av nordiskt och internationellt samarbete. Den andra internationella konferensen hölls dessutom i Stockholm 2003 där flera finländska kuratorer deltog. De nordiska träffarna och kunskapsutbytet skedde i detta skede vid dessa internationella konferenser.

Sverige har varit aktiv och bjudit in representanter från Finland till sina nationella fortbildningsdagar. Senast har bl.a. Nina Böhls från Lovisa deltagit i den svenska fortbildningsdagen

2016 i Halmstad. Det regelbundna träffarna och speciellt nordiska konferenserna låg dock nere så länge att Sveriges Skolkuratorerförbundet skrev i sin verksamhetsberättelse år 2017 att ”initieras arbete med att anordna det första mötet mellan representanter för skolkuratorer i samtliga nordiska länder”. Planerna förverkligades också i september 2018 då ett nordiskt skolkuratormöte ordnades i Stockholm med representanter från styrelserna i skolkuratorerförbunden i Sverige, Norge, Danmark och Finland. Dagordningen för träffen, visade att det var samma frågor som var aktuella som på konferenserna på 1990-talet: utbildning, fortbildning, antalet elever per kurator, arbetsuppgifter och arbetsmetoder. En fortsättning på samarbetet var att Ulla Maija Madison, ordförande för Sveriges Skolkuratorerförbundet var representerad på de finländska skolkuratordagarna i Åbo 2019. Förhoppningsvis fortsätter samarbetet!

Det fragila nordiska samarbetet

Det nordiska samarbetet är ytterst viktigt för kunskaps- och metodutvecklingen bland kuratorerna i Norden och Finland. Att det nordiska samarbetet skall kunna behålla sin livskraft krävs dock

- att verksamheten har ett stöd på nationell nivå och erkänns som en resurs. Skolsystemen i de nordiska länderna är likartade och också de samhällsfenomen som aktualiseras i skolkuratorernas vardag är rätt lika.
- att deltagande och planering beaktas då utbildningspengar reserveras och arbetsuppgifter uppgörs. Då nordiska kuratorer regelbundet höll konferenser, kunde deltagarna för det mesta besöka dem på arbetstid och oftast då med betalda resor från arbetsgivaren helt eller delvis.
- att det finns eldsjälar som brinner för nordiskt samarbete.

Gun Andersson, skolkurator i Karis stads svenskspråkiga skolväsende 1979–2004.

Ett stort tack till Nina Böhl-Nybonn (Lovisa), Hanna Gråsten-Salonen (Tammerfors), Kerstin Johansson-Juup (Ekenäs) och Stina Stengård (Helsingfors) för hjälpen!

Pohjoismainen koulukuraattoriyhteistyö

Pohjoismaisten yhteyksien synty

Suomen koulukuraattorit päättivät Heinolan täydennyskoulutuspäivillä 1973 perustaa oman yhdistyksen, sittemmin Koulukuraattorit - Skolkuratorer ry. Yhdistyksellä oli 36 jäsentä vuoden loppupuolella. Uuden yhdistyksen jäsenet tekivät vielä saman vuoden marraskuussa opintomatkan Ruotsiin 18 kuraattorin voimin. Yhteydenpito maiden välillä jatkui muutaman tulisielun ansiosta. Yksi heistä oli - Koulukuraattoriyhdistyksen kunniajäsenen liittyen pohjoismaiseen yhteistyöhön - Patty Auterinen, joka erityisesti vaali yhteyksiä Pohjoismaihin.

Koulukuraattorien koulutuspäivillä Helsingissä 1983 oli kolme edustajaa Ruotsista ja kaksi Norjasta ja silloin syntyi ajatus pohjoismaisesta konferenssista.

Norjalaiset koulukuraattorit Aina Lian Flem ja Hilde Gade Trondheimista olivat ne, jotka erityisesti pitivät yhteyttä Suomeen ja vuonna 1987 voitiin pitää ensimmäinen pohjoismainen konferenssi Trondheimissa. Valmistelutyö oli täysipainoista ja konferenssiin osallistui yhdeksän kuraattoria Suomesta. Suuri merkitys sille, että Suomen koulukuraattorit liittyivät mukaan pohjoismaiseen yhteistyöhön niin aktiivisesti oli myös se, että meillä sekä lääninkoulukuraattori Leena Turjansalo että Kouluhallituksen ylitarkastaja Pirkko Poikonen tukivat yhteistyötä aktiivisesti. Esimerkkinä tuesta voisi mainita, että Pirkko Poikonen lähetti jokaiseen kuntaan kirjeen, jossa hän tiedotti ensimmäisestä pohjoismaisesta konferenssista ja suositteli lähettämään osanottajan.

Myös Ruotsin Koulukuraattoriyhdistys, joka on Pohjoismaiden suurin ja perustettu 1961, alkoi varhain kutsua pohjoismaisia edustajia omille vuosittaisille koulutuspäivilleen. Jos mahdollista, joku meidän yhdistyksestämme osallistui niihin.

Tärkeitä henkilöitä pohjoismaisessa yhteistyössä alussa olivat Gunilla Skoot (Ruotsin Koulukuraattoriyhdistyksen puheenjohtaja 1978–1983), Yvonne Hägg, Ann Mari Källgren (pj.1988–1994) ja Puck Bjelke-Hoffman Ruotsista, Laila Lingås, Hilde Gade och Aina Lian Flem Norjasta sekä Susanne Bloch Jespersen ja Helle Fehrmeling Tanskasta. Suomesta yhteistyötä rakensivat mm. Sirkka-Liisa Luomala, Riitta Tiittanen, Raili Malmi, Stina Stengård, Gun Andersson ja Kerstin Johansson-Juup.

Koulukuraattoriyhteistyön kehitys Pohjoismaissa

Tanska

Koulukuraattoritoiminta käynnistyi Tanskassa 1960-luvulla. Kuraattorit työskentelivät toimistolla, jota kutsutaan PPR-palveluksi. Tämä pedagogis-psykologinen neuvontapalvelu toimii koulun ulkopuolisessa tilassa ja siellä on psykologin, erityisopettajan ja sosionomin (kuraattori) muodostama työryhmä. Sosionomit työskentelevät Tanskassa hyvin yhteiskuntakeskeisesti, mikä tarkoittaa, että he ottavat kantaa myös yhteiskunnallisiin kysymyksiin, eivätkä rajoitu pelkästään yksilökohtaisiin tukikeskusteluihin.

Islanti

Islanti sai vuonna 1974 uuden peruskoululain, jossa säädettiin konsultin ja psykologin vi-

roista kouluihin. Konsultti tai psykologi piti olla jokaista 1000 oppilasta kohden. Konsultti voi olla sosionomi (kuraattori) tai erityisopettaja. Islannissa kuraattoritoiminta käynnistyi 1977 Reykjavikissa ensimmäisen kuraattorin voimin. Ensimmäinen osanottaja Islannista osallistui toiseen pohjoismaiseen konferenssiin, joka pidettiin Suomessa vuonna 1989.

Norja

Norjassa koulukuraattorien historia juontaa kauempaa kuin Suomessa, nimittäin 1940-luvulta. Koulukuraattori työskentelee myös Norjassa erityisessä toimitilassa. Tämä PPT-palvelu (pedagogis-psykologinen palvelu) sijaitsee koulun ulkopuolella ja koostuu työryhmästä, johon kuuluu psykologi, erityisopettaja ja sosionomi.

Ruotsi

Pisin perinne koulukuraattoritoiminnalla Pohjolassa on Ruotsissa, jossa toiminta alkoi jo 1940-luvulla. Se käynnistyi muutamissa vauraiden alueiden yksityiskouluissa Tukholmassa. Kuraattorin tehtävä oli lähinnä tukea lapsia, joiden vanhemmat eivät ehtineet olla läsnä lapsensa elämässä. Koulukuraattorilla on vastaanottotila koululla. Ruotsissa on ylivoimaisesti eniten (yli 1000) koulukuraattoreita Pohjoismaissa ja toimintaa on kaikilla asteilla. Ruotsissa kuraattoreilla on sosionomin eli sosiaalityöntekijän koulutus.

Suomi

Suomessa kuraattoritoiminta käynnistyi vuonna 1966, ensin Helsingissä ja Kotkassa. Koulukuraattorit sijoitettiin koululaitoksen alaisuuteen ja he toimivat koulussa omissa vastaanottotiloissaan. Ajatuksena oli pystyä nopeammin auttamaan sosiaalityöntekijän tuen tarpeessa olevia oppilaita, kun palvelu oli saatavissa koululla. Niin kauan kuin toiminta ei ollut lakisäateistä, koulukuraattorien määrä kunnissa vaihteli suuresti eri osissa maata. Koulukuraattoriyhdistyksellä oli iso merkitys sekä toiminnan leviämisen että laadun kannalta. Yhdistys toimi määrätietoisesti mm. kuraattorien yhtenäisen koulutuksen eli sosiaalityöntekijän pätevyyden puolesta.

Yhteisiä kysymyksiä, joissa pohjoismainen yhteistyön on ollut tärkeää:

Syy pohjoismaisen yhteistyön nopeaan käynnistymiseen oli se, että toiminta oli suhteellisen uutta kaikissa Pohjoismaissa ja samat kysymykset olivat ajankohtaisia. Erityisesti Suomessa, jossa kuraattorit saattoivat työskennellä koululla yksin ilman mahdollisuutta olla yhteydessä kiinteään psykologin, erityisopettajan ja kouluterveydenhuollon muodostamaan työryhmään, koettiin tärkeäksi yhteydenpito muiden kuraattorien kanssa sekä erilaisten työskentelymallien saaminen.

Keskeiset kysymykset, joita jatkuvasti käsitteimme tai joista vaihdoimme tietoa maidemme välisessä yhteydenpidossa:

- Levittää uusinta osaamista, uusia tutkimustuloksia ja uusia metodeja erityisesti konferenssien välityksellä. Konferensseissa pystyttiin tarjoamaan lasten hyvinvoinnin ja perhepolitiikan alalta eturivin tutkijoita ja asiantuntijoita luennoitsijoiksi. Työpajoissa esiteltiin uusia menetelmiä, kuten esim. perheryhmät, Disa-menetelmä tai itsetuntoharjoitukset ryhmässä. Osa työskentelymenetelmistä on syntynyt käytännön työssä ja osa uusista työmenetelmistä tuli esim. USA:sta. Aluksi konferenssit järjestettiin elo-

kuun alussa, minkä vuoksi kouluvierailut eivät olleet mahdollisia, mutta esim. Vantaalla ja Tanskan Saebbyssä tehtiin myös kouluvierailu.

- Seurata koulukuraattoritoimintaa koskevaa lainsäädäntöä eri maissa. Tässä Suomi oli etujoukossa, kun koulukuraattoritoiminta mainittiin lastensuojelulaissa vuodesta 1990 alkaen.
- Koulukuraattorien asema suhteessa psykologeihin ja erityisopettajiin niissä maissa, joissa toimittiin PPT- ja PPR-tiimeissä. Niinä aikoina, kun taloustilanne huononi, erityisesti Norjassa syntyi huoli siitä, että sosionomien lukumäärää vähennettäisiin suhteessa psykologeihin ja erityisopettajiin. Myös Ruotsissa kuraattorien määrä oli herkkä taloussuhdanteille, sillä heidät usein palkattiin lukuvuosittain. Päätökset siitä, kuinka monta oppilasta yksittäisellä kuraattorilla voisi olla, olivat jatkuvasti keskustelun aiheena pääasiassa meillä Suomessa.
- Mille hallintoalueelle kuraattorien pitäisi kuulua, koulutoimen vai sosiaali- ja terveystoimen alaisuuteen? Suomessa järjestettiin kysely Koulukuraattoriyhdistyksen jäsenille vuonna 1991 ja tulos näytti, että koulutoimea pidettiin parempana. Kuraattorit mainittiin lastensuojelulaissa 1990, mutta toiminta jatkui kuitenkin pääasiassa koululaitoksen alaisuudessa.

Pohjoismaiset konferenssit 1987–1997

Pohjoismaiset konferenssit suunnitteli ja toteutti ryhmä paikallisia tulisieluja. Rahoitus järjestyi eri säätiöiden ja rahastojen lahjoitusten avulla. Suomalaiset konferenssit saivat rahoitusta mm. Svenska Kulturfondenilta, mutta myös meidän Sosiaalityöntekijäin Liitoltamme sen jäsenyhdistyksenä Jos jostain konferenssista jäi ”vähän voittoa”, varat siirrettiin suoraan seuraavan konferenssin suunnitteluun, mikä mahdollisti sen, että pystyimme nopeammin käynnistämään työn seuraavaa konferenssia varten. Useimmiten kaupungit, joissa konferenssi järjestettiin, suhtautuivat niihin positiivisesti ja tarjosivat juhlaruokailun, mikä nykyisin tuntuu mahdottomalta ajatukselta. Konferenssin avaukseen osallistui usein ministeriöiden jäseniä sekä järjestävän kaupungin edustajia. Konferenssit kestivät neljä päivää, mikä tarkoitti, että ehdimme tutustua toisiimme hyvin. Vaikka suurin osa kuraattoreista ei pystynyt osallistumaan, tieto ja osaaminen levisi eri maissa, kun osallistujat lähettivät jäsenkirjeissä referaatteja. Joistakin konferensseista tehtiin koosteita, jotka sisälsivät kaikki esitykset.

Trondheim, Norja 1987 Teema: Ryhmän merkitys hyvinvoinnille

Pääluennoitsija psykologi Barbro Goldinger: Perheryhvät koulussa

Norjan konferenssin olivat suunnitelleet pääasiassa norjalaiset koulukuraattorit Aina Lian Flem ja Hilde Gade ja teemana oli ryhmän merkitys hyvinvoinnille. Psykologi Barbro Goldinger oli toiminut koulupsykologina monta vuotta ja hän oli kehittänyt menetelmän, jossa opettaja seurasi kiinteän oppilasryhmän dynamiikkaa. Konferenssin jälkeen menetelmä otettiin käyttöön myös muutamissa kouluissa Suomessa, mm. Karjaalla, Vantaalla ja Helsingissä. Barbro vieraili myöhemmin Suomessa useita kertoja ja luennoi menetelmästä myös opettajille. Suomesta konferenssiin osallistui yhdeksän kuraattoria. Toiminnan esittelyn Suomessa pitivät Stina Stengård ja Gun Andersson. Konferenssi oli todella hyvin suunniteltu ja osallistujat olivat yksimielisiä siitä, että konferenssit pitäisi järjestää joka toinen vuosi.

Karjaa 1989 Teema: Koulukuraattori konsulttina

Päälluennoisijat sosionomi FK Seija Mansnerus: Koulukuraattori konsulttina, FT Kari Killén Heap, Norja: Koulukuraattori yhteistyökumppanina, työtoverina ja konsulttina

Kun Suomi oli saanut tehtäväkseen järjestää toisen pohjoismaisen konferenssin 1989, korvasi se samalla Suomen Koulukuraattoriyhdistyksen vuosittaiset koulutuspäivät, joita ei siis järjestetty sinä vuonna. Koska useat Länsi-Uudenmaan kuraattorit olivat osallistuneet Trondheimin konferenssiin, oli luonnollista, että konferenssi järjestettiin Länsi-Uudellamaalla, Lärkkullan kurssikeskuksessa. Vilkasta suunnittelutyötä tehtiin mm. siitä, mikä teema valittaisiin sekä keitä luennoitsijoita pyydetäisiin esiintymään. Suunnittelun pohjana käytettiin kuraattorien osallistumista sosiaalityöntekijöiden maailmankonferenssiin 1988 Uppsalassa, Ruotsin Koulukuraattoriyhdistyksen täydennyskoulutuspäiviä Storlienissa sekä Laila Lingån (Norja) luentoa Suomessa.

Tämän konferenssin teemaksi muodostui koulukuraattorin rooli konsulttina organisaation rakenteiden kannalta katsottuna. Seija Mansnerus keskitti huomionsa kouluun systeemitieteellisestä näkökulmasta. Norjalainen professori Kari Killén Heap jatkoi päiviä luennoimalla koulukuraattorin roolista yhteistyökumppanina, konsulttina ja työtoverina koulumaailmassa. Konferenssiin osallistui 74 edustajaa viidestä eri maasta, ensimmäistä kertaa edustaja myös Islannista. Karjaan kaupunki järjesti ensimmäisenä iltana vastaanoton Mustion linnassa ja seuraavana päivänä Tammisaaren kaupunki vastaanotti osallistujat. Ne pohjoismaiset kuraattorit, jotka jäivät Karjaalle vielä yhdeksi illaksi konferenssin päätyttyä, nauttivat suomalaisesta saunasta ja ateriasta Gun Anderssonin puutarhassa.

Göteborg, Ruotsi 1991 Teema: Lasten ja nuorten identiteettikehitys ja roolit uusioperheissä
Päälluennoisijat professori Rita Liljeström: Rakkauselämä ja vanhemmuus - rakkaus kaatoa, vanhemmuus säilyy, yliopistonlehtori Barbro Lennér Axelsson: Miesten äänet eroista ja isyydestä

Kolmas konferenssi pidettiin Göteborgissa Pohjoismaisessa kansanopistossa Kungälvin kunnassa. Konferenssiin osallistui 36 kuraattoria viidestä eri maasta, myös Reykjavikin ensimmäinen kuraattori Elisabet Bjarnadottir. Taloudellinen lama vaikutti selvästi konferenssin osallistujamäärään. Erityisesti Ruotsissa oltiin huolestuneita virkojen määrän vähenemisestä ja katsottiin, että kuraattoritoiminta pitäisi varmistaa lainsäädännöllä. Suomessa oli vastikään turvattu kuraattorin virat lainsäädännöllä, mistä me informoimme kollegoja.

Luennot keskittyivät uusiin rooleihin perheissä ja siihen, miten tasa-arvo vaikuttaa perhemalleihin. Göteborgin yliopiston professori Rita Liljeström otti luennossaan esille uudet mies- ja naisroolit parisuhteessa. Hänen mielestään parisuhteen osapuolia yhdistää nykyään samansuuntainen yhteenkuuluvuus, johon sisältyy tasa-arvoisemmat ja samantapaiset roolit. Psykologi Barbro Lennér Axelssonin esitelmän fokuksessa olivat miesten vaikeudet vanhemmuudessaan, erityisesti avioeron yhteydessä. Aiheen käsittely päättyi konkreettiseen kuvaukseen, miltä työ miesten kriisikeskuksessa näyttää. Nämä ovat ajankohtaisia aiheita myös tällä hetkellä.

Juhlaruokailu järjestettiin Marstrandissa Carlstenin komeaan linnoitukseen tehdyn vierailun jälkeen. Konferenssin ainoa mies oli Arto Grönholm Suomesta. Hän lausui ja lauloi Pentti Saarikosken runoja ruokailun yhteydessä. Kirjailija asui viimeiset elinvuotensa juuri tällä seudulla.

Saeby, Tanska 1993 Teema: Priorisointi sosiaalityössä

Pääluennoitsija sosiaalineuvoja ja kirjailija Lis Hillgaard

Lis Hillgaardilla oli pitkä kokemus sosiaalityöstä kentällä ja nyt hän oli siirtynyt sosiaalityöntekijöiden opettajaksi. Hän oli ensimmäisiä, jotka puhuivat käytäntötutkimuksesta, jota myöhemmin Suomessa kehitettiin sosiaalialan osaamiskeskuksissa. Tanskassa oli hyväksytty uusi lastensuojelulaki vuoden 1993 alussa.

Tanskassa koulukuraattorit työskentelevät yhteiskuntapoliittisemmin ja ottavat aktiivisesti kantaa yhteiskunnallisiin ilmiöihin, mm. kaupunkisuunnitteluun. Voidaan sanoa, että Tanskassa oli jo käytäntö tehdä lapsivaikutusarviointeja. Tanskassa oli käynnistetty ns. 'Etterskoler' eli seuranta lapsille, joilla oli vaikeuksia löytää paikkaansa yhteiskunnassa peruskoulun jälkeen. Toiminta näissä kouluissa keskittyi käytännön elämänhallintaan. Siellä oli liikkeitä ja työpajoja, joita nuoret hoitivat ja harjoittelivat arkielämän valmiuksia. Vierailu eräiseen tällaiseen kouluun oli mielenkiintoinen ja uutta meille. Konferenssiin otti osaa 26 koulukuraattoria, joista Carola Kapell ja Gun Andersson Suomesta.

Oslo, Norja 1995 Teema: Kun lapsia kaltoinkohdellaan

Pääluennoitsija professori Kari Killén Heap: Laiminlyönti ja lasten pahoinpitely

Pääluennoitsija Oslolla oli Kari Killén Heap. Pohjoismaiden ensimmäinen sosiaalityöstä väitellyt. Hän luennoi nyt toista kertaa pohjoismaisilla päivillä. Tällä kertaa hän keskittyi omaan tutkimusalaansa eli lasten laiminlyöntiin ja pahoinpitelyyn perheissä.

Kerstin Johansson Juup ja Gun Andersson pitivät Suomen työpajaa koulukuraattoriyön arvioinnista. Konferenssissa oli 36 osallistujaa, valitettavasti vain kolme Tanskasta, neljä Ruotsista ja kaksi Suomesta. Konferenssissa esitettiin huoli siitä, että sosionomien määrää PPT-tiimeissä tulnaisiin vähentämään.

Konferenssi pidettiin Voksenåsenin kurssikeskuksessa Holmenkollenin vieressä ja juhla-ateria nautittiin vanhalla purjealuksella Oslonvuonossa. Kerstin, tottuneena purjehtijana, oli suureksi avuksi miehistöille isopurjeen nostossa purjehdusosuudella. Kuraattorit ovat monitaitoisia!

Vantaa 1997 Teema: Koulu muutoksessa – haasteet ja mahdollisuudet

Pääluennoitsijat nuoruustutkija Helena Saarikoski: Nuorten asenteet ja arvot, psykologi Ingela Thylefors: Inhimilliset konfliktit työ- ja perhe-elämässä, psykiatri Ben Furman: Huumori apuvälineenä koulukuraattorin työssä

Mietinnässä oli ollut, voisiko Islanti järjestää pohjoismaisen konferenssin, mutta koska siellä toimi vain yksi kokoaikainen ja kaksi osa-aikaista kuraattoria, olisi järjestämisestä tullut heille liian raskas. Suomen Koulukuraattoriyhdistyksen hallituksessa oli juuri silloin useita edustajia Vantaalta, joten kuudes konferenssi järjestettiin siellä. Konferenssiin osallistui 74 kuraattoria Tanskasta, Virosta, Suomesta, Norjasta ja Ruotsista.

Nuoruustutkija Helena Saarikosken johdannoissa nuorisokulttuuri ja sen muutokset muodostuivat yhdeksi konferenssin aiheeksi. Psykologi Ingela Thylefors Göteborgista piti oman puheenvuoronsa ihmistenvälisistä konflikteista työ- ja perhe-elämässä. Psykoterapeutti Ben Furman tarjosi kolmantena päivänä ideoita siihen, kuinka huumoria voisi käyttää apuvälineenä kuraattorin työssä. Benin vinkeistä on minulle henkilökohtaisesti ollut työssä suurta hyötyä. Alunperin ajatus oli, että tarjoaisimme osanottajille tangoillan suomalaisella tanssipaviljongilla, mutta sen sijaan järjestimme saunaillan Nuuksion kansallispuistossa.

Pohjoismaisista konferensseista tuli kansainvälisiä

Vantaan konferenssin jälkeen olisi ollut Ruotsin vuoro olla isäntänä seuraavalle pohjoismaiselle konferenssille vuonna 2000, mutta jo silloin oli käynnistynyt suunnitelma kerätä kaikki pohjoismaiset koulukuraattorit uuteen kansainväliseen verkostoon, jonka oli luonut Marion Huxtable USA:sta. Ensimmäinen kansainvälinen konferenssi järjestettiin Chicagossa vuonna 1999 ja siihen osallistui useita pohjoismaisia edustajia. Sen jälkeen on säännöllisesti pidetty kansainvälisiä konferensseja noin joka kolmas vuosi, mutta ilmeni, etteivät resurssit enää riittäneet sekä pohjoismaisen että kansainvälisen yhteistyön suunnitteluun. Toiseen kansainväliseen konferenssiin Tukholmassa vuonna 2003 osallistui useita kuraattoreita Suomesta. Pohjoismaiset tapaamiset ja tietojen vaihto tapahtuivat tässä vaiheessa näissä konferensseissa.

Ruotsi oli ollut aktiivinen ja kutsunut edustajia Suomesta omille kansallisille koulutuspäivilleen. Viimeksi mm. Nina Böhls Loviisasta osallistui ruotsalaisiin koulutuspäiviin Halmstadissa 2016. Säännölliset tapaamiset ja erityisesti pohjoismaiset konferenssit olivat kuitenkin vähissä niin kauan, että Ruotsin Koulukuraattoriyhdistys ehdotti toimintakertomuksessaan 2017, että ”käynnistettäisiin uudelleen yhteistyö, johon osallistuisi kaikkien Pohjoismaiden koulukuraattorien edustajia”. Suunnitelmat toteutuivat syyskuussa 2018, jolloin Tukholmassa järjestettiin pohjoismainen koulukuraattoritapaaminen, johon osallistui koulukuraattoriyhdistysten hallitusten edustajia Ruotsista, Norjasta, Tanskasta ja Suomesta. Tapaamisen esityslista osoitti, että samat kysymykset kuin 1990-luvulla, olivat edelleen ajankohtaisia: koulutus, täydennyskoulutus, oppilasmäärä kuraattoria kohden ja työmenetelmät. Jatkona yhteistyölle Ruotsin Koulukuraattoriyhdistyksen puheenjohtaja Ulla Maija Madison osallistui Suomen koulukuraattoripäiville Turussa 2019. Toivottavasti yhteistyö jatkuu!

Hauras pohjoismainen yhteistyö

Pohjoismainen yhteistyö on erityisen tärkeää tieto- ja menetelmäkehitykselle kuraattorien parissa Pohjolassa ja Suomessa. Jotta pohjoismainen yhteistyö säilyy elinvoimaisena vaaditaan:

- Toiminnalle on tuki kansallisella tasolla ja sen asema resurssina tunnustetaan. Koulujärjestelmät Pohjoismaissa ovat samankaltaiset ja myös koulukuraattorien työssä näkyvät yhteiskunnalliset ilmiöt ovat hyvin samanlaisia.
- Osallistuminen ja suunnittelu otetaan huomioon, kun koulutusmäärärahoja varataan ja työtehtäviä laaditaan ja suunnitellaan. Silloin kun pohjoismaiset kuraattorit pitivät säännöllisesti konferensseja, saattoivat osanottajat enimmäkseen osallistua työajalla ja usein työnantaja hoiti myös matkakulut joko kokonaan tai osittain.
- Tarvitaan edelleen tulisieluja, joille pohjoismainen yhteistyö on intohimo.

Gun Andersson, Karjaan kaupungin ruotsinkielisen koululaitoksen koulukuraattori 1979–2004

Suuret kiitokset avusta Nina Böhls-Nybonn (Loviisa), Hanna Gråsten-Salonen (Tampere), Kerstin Johansson-Juup (Tammisaari) ja Stina Stengård (Helsinki)!

Marketta Finska, kääntäjä, ruotsin ja englannin kielen opettaja

Sosiaalihuollon ammatinharjoittamislainsäädännön selvittelyä

1990-luvun puolivälin jälkeen valtionhallinnossa lähdettiin selvittämään sosiaalialan henkilöstön ammatinharjoittamislainsäädännön tarvetta. Asia oli noussut ajankohtaiseksi terveydenhuollon ammattihenkilöitä koskevan lain (559/1994) ja asetuksen (564/1994) säätämisen yhteydessä. Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta oli esittänyt mietinnössään (StVM 13/1994 vp), että vastaavanlainen laki tulisi saada myös sosiaalihuollossa työskenteleville. Sosiaalihuollon ammatinharjoittamislainsäädännön tarvetta selvittämään lähtenyt sosiaali- ja terveysministeriön työryhmä (STM 1997:17) totesi, että sosiaalihuollon kannalta silloinen lainsäädäntö ei turvannut riittävässä määrin osaavia ja ammattitaitoisia työntekijöitä sosiaalihuoltoon ja muihin sosiaalialan tehtäviin. Ammattitaitoisten työntekijöiden tarvetta työryhmä perusteli sosiaalihuollon asiakkaan aseman ja oikeusturvan sekä palvelujen laadun takaamisella ja asiakasturvallisuuden lisäämisellä. Sosiaalialan ammattien harjoittamisen tuli olla sen hetkistä tilannetta selkeämmin säänneltyä ja sosiaalialan ammattien harjoittamista koskevan lainsäädännön valmistelu tulisi käynnistää mahdollisimman pian. Lainsäädännöllä tuli turvata, että sosiaalityöntekijän tehtäviin valitaan kelpoisuusehdot täyttäviä sosiaalityöntekijöitä, joilta edellytettävä koulutus tuli olla sama riippumatta siitä, missä yksikössä tai minkä hallintokunnan alaisuudessa sosiaalityöntekijä työskentelee. Ammattinimikkeen tuli olla sosiaalityöntekijä.

Koulukuraattorit ry:n puheenjohtaja Erja Väisänen oli työryhmän kuultavana 19.1.1997. Yhdistys kannatti sosiaalihuollon ammatinharjoittamislain säätämistä. Lausunnossaan se totesi, että koulukuraattorityön perustehtävä on sosiaalityön keinoin edistää sosiaalista hyvinvointia ja ehkäistä syrjäytymistä lasten ja nuorten sekä heidän perheidensä keskuudessa. Koulukuraattorityö vaati kykyä hahmottaa laajasti sosiaalisia ilmiöitä ja ongelmia yhteiskunnassa ja yksilöiden elämässä sekä myös vastuunottoa ja eettistä sitoutumista. Välillä työssä joudutaan punnitsemaan asiakkaan edun toteutumista hyvinkin ristiriitaisissa tilanteissa. Ollakseen tuloksellista, syrjäytymistä ehkäisevää toimintaa, koulukuraattorityö vaati pitkäjänteisyyttä, joustavuutta, sopeutumista ja yhteistyökykyä sekä vuorovaikutustaitoja. Jotta asiakkaana olevan lapsen tai nuoren etu toteutuisi, tuli työntekijällä olla sellainen koulutus, että hänellä on valmiudet tehdä laajaa pääosin ennalta ehkäisevää mutta myös korjaavaa sosiaalityötä koulussa. Ammatinharjoittamislaki turvaisi toteutuessaan sen, että koulukuraattorin tehtäviin palkattaisiin vain sosiaalityöntekijän pätevyyden ja taidot omaavia, sosiaalityön vastuuseen ja eettisiin periaatteisiin sitoutuneita työntekijöitä. Tämä takaisi myös sen, että asiakaskin voisi edellyttää koulukuraattoripalvelulta laadukasta tasoa.

Koulukuraattorin kelpoisuuden käsittelyä jatkettiin sosiaali- ja terveysministeriön 15.9.1998 asettamassa Sosiaalialan ammatinharjoittamistyöryhmässä (STM 2000:32). Koulukuraattorit ry:n puheenjohtaja Hanna Gråsten-Salonen oli työryhmän kuultavana 12.10.1999 koulukuraattorin lakisäätöistä tehtävistä (lastensuojelulaki ja -asetus 1990, perusopetuslaki ja -asetus 1998), koulukuraattorin työssä vaadittavasta osaamisesta ja koulutuksesta, koulukuraattorityön valvomisesta sekä koulukuraattorin työn painottumisesta. Yhdistys kritisoi sitä, että työryhmän luonnoksissa sosiaalialan tehtävien painottumisesta ja ydintehtävälueista lasten, nuorten ja oppilaiden kanssa tehtävä työ oli jäänyt vähäiselle huomiolle. Koulun sosiaalityön näkökulmasta ydinalue oli oppilaiden sosiaalisen kasvun ja toimintakyvyn edistäminen. Koulun sosiaalityössä korostui oppilaiden ongelmien tunnistaminen, itsenäisen

selviytymisen arviointi ja tukeminen. Oppilaan oikeusturvan toteutumiseksi oli tärkeää tuntea koulu- ja sosiaalilainsäädäntö. Työssä vaadittiin myös hyvää sosiaalityön menetelmien osaamista. Syrjäytymisen ehkäiseminen lasten ja nuorten kohdalla oli erityisen tärkeä osa-alue koulun sosiaalityössä kuten myös konsultointi, asiantuntijuus omalla alallaan sekä yhteiskunnallisen vaikutuksen arviointi. Koulun sosiaalityössä korostui itsenäinen työn suunnittelu ja siihen liittyvä päätöksenteko. Koulun sosiaalityö edellytti laaja-alaista tietämystä ja osaamista. Työn laaja-alaisuus näkyi mm. kuraattorin tekemässä sekä ehkäisevässä että korjaavassa työssä.

Sosiaalialan ammatinharjoittamistyöryhmä (STM 2000:32) valmisteli luonnoksen laiksi sosiaalihuollon ammattihenkilöistä, mutta sen soveltaminen kuntien ja kuntayhtymien järjestämän sosiaalihuollon ulkopuolella nähtiin ongelmalliseksi. Työryhmän huolen aiheeksi nousi erityisesti koulussa ja terveydenhuollossa tehtävä sosiaalityö. Sosiaalihuollon ammattihenkilölain soveltaminen koulun ja terveydenhuollon sosiaalityöhön olisi edellyttänyt kummankin hallinnonalan omassa lainsäädännössä olevia tätä koskevia säännöksiä. Työryhmän muistiossa todettiin, että uuden sosiaalihuollon kelpoisuusasetuksen (804/1992) tultua voimaan tilanne koulukuraattorin kelpoisuuden osalta oli muuttunut, vaikka sosiaali- ja terveysministeriön sosiaalihuollon amatillisen henkilöstön kelpoisuusehtoja selvittäneen työryhmän (STM 1991:20) mukaan tarkoitus ei silti ollut madaltaa tai tiukentaa koulukuraattorin kelpoisuusvaatimuksia. Koulukuraattorin tehtävässä edellytettäisiin edelleen sosiaalityöntekijän kelpoisuutta. Niissä kunnissa, joissa koulukuraattorin virka oli sosiaalitoimen alainen, oli noudatettu edelleen asetuksen (491/1990) mukaista sosiaalityöntekijän kelpoisuutta. Koulukuraattorin viran ollessa koulutoimen alainen kelpoisuusvaatimus oli jäänyt riippuvaksi siitä, miten koulutoimen hallinto oli määritellyt viran kelpoisuusehdot. Sosiaalialan ammatinharjoittamistyöryhmän mielestä oppilashuoltoon kuuluvan sosiaalityön osalta olisi tarpeen, että samat kelpoisuussäännökset koskisivat sitä riippumatta siitä, kuuluuko se hallinnollisesti koulutoimen vai sosiaalitoimen alaisuuteen. Ongelma oli työryhmän näkemyksen mukaan periaatteessa ratkaistavissa niin, että opetustoimen kelpoisuusasetukseen lisättäisiin koulun sosiaalityön osalta viittaus sosiaalihuollon kelpoisuussäännöksiin. Tuolloin opetustoimen kelpoisuusasetus koski vain pedagogista henkilöstöä.

Työryhmän muistiosta (STM 2000:32) antamassaan lausunnossa 21.6.2001 Koulukuraattorit ry korosti oppilaiden oikeutta päteviin, ammattitaitoisiin työntekijöihin. Koulun sosiaalityössä korostui oppilaiden ongelmien tunnistaminen, itsenäisen selviytymisen arviointi ja tukeminen sekä myös vanhemmuuden tukeminen. Syrjäytymisen ehkäiseminen lasten ja nuorten kohdalla oli erityisen tärkeä osa-alue koulun sosiaalityössä kuten myös konsultointi, asiantuntijuus omalla alallaan sekä yhteiskunnallisen vaikutuksen arviointi. Koulukuraattorin työssä vaadittiin hyvää sosiaalityön menetelmien osaamista sekä laajaa näkemystä ja tietämystä yhteiskunnallisista ilmiöistä. Yksi koulun sosiaalityön perustehtävä oli oppilaan oikeusturvasta huolehtiminen. Lastensuojelulaki ja -asetus määrittivät koulukuraattorin tehtävät laajasti. Koulun sosiaalityön toteuttaminen tässä laajuudessa oli mahdollista silloin, kun työtä hoitaa koulun sosiaalityön erityisosaamisen hallitseva henkilö. Koulukuraattorin toimiminen yksin ainoana alansa edustajana kouluyhteisössä, usein ilman lähiesimiehen välitöntä tukea, edellytti vahvaa sosiaalityöntekijän ammatti-identiteettiä, ammattietiikkaa ja vastuunottoa. Koulukuraattoriyhdistys korosti lausunnossaan, että koulun sosiaalityöhön on sovellettava samoja kelpoisuusehtoja kuin muuhunkin kunnan sosiaalityöhön. Yhdistys kan-

Erja Väisänen (vas.) ja Marja-Leena Lumme vastaanottamassa ammattiasian sihteeri Airi Salmen antaman Sosiaalityöntekijäin Liiton viirin. Kuva Koulukuraattorit ry:n arkisto.

Erkki Paukkonen (puheenjohtaja 1975–1976) pitämässä yhdistyksen historiallista katsausta. Kuva Koulukuraattorit ry:n arkisto.

natti myös sosiaalihuollon ammatinharjoittamislain säätämistä ja että lakia pitäisi soveltaa sosiaalityöntekijän ammatityöhön sosiaalihuollon ohella myös muissa toimintayksiköissä kuten esimerkiksi kouluissa ja terveydenhuollossa.

Koulukuraattoriyhdistyksen 25-vuotisjuhla 1998

Koulukuraattorit ry:n 25-vuotisjuhla vietettiin 18.9.201998 juhlaseminaarin merkeissä koulukuraattoriyhdistyksen syntysijoilla Kotkassa. Seminaarin valmisteluista vastasivat hallituksen sihteeri ja tiedotusvastaava, Kotkassa toiminut koulukuraattori Marja-Leena Lumme, puheenjohtaja Erja Väisänen sekä hallituksen ulkopuolinen jäsensihteeri Tuija Koskinen. Juhlaseminaariin Kotkan Villa Kärkisaareessa osallistui 27 henkilöä. Sosiaalityöntekijäin Liiton ammattiasian sihteeri Airi Salmi muisti yhdistystä Liiton viirillä. Kotkan kaupungin tervehdyksen seminaariin toi sivistustoimen toimialajohtaja Pentti Lintunen ja Koulukuraattorit ry:n tervehdyksen puheenjohtaja Erja Väisänen. Historiallisen katsauksen koulukuraattoriyhdistyksen loivat Elsa Brandt, Soili Häkkinen, Erkki Paukkonen ja Leena Turjansalo. Seminaarin juhlaesitelmän piti yhteiskuntatieteiden tohtori Tarja Heino (Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes). Juhlatilaisuuden päätöksensä nähtiin näyttelijä Jaana Saarisen ja kumppaneiden ”Irtohirvi” – esitys. Yhdistyksen historiikin vuosilta 1973 – 1998 olivat laatineet Tuija Koskinen ja Erja Väisänen. Juhlaseminaari onnistui hyvin Kotkan kaupungin suurella myötävaikutuksella.

Koulukuraattorit ry:n uudet Sosiaalityöntekijäin Liiton mallisääntöjen mukaiset säännöt hyväksyttiin syyskokouksessa 25.11.1998. Yhdistyksen sääntöjen 6 §:n mukaan jäseneksi voi päästä yhdistyksen toimialueella asuva tai työskentelevä koulukuraattori tai koulun sosiaalityötä tekevä henkilö, joka täytti sosiaalityöntekijän kelpoisuusehdot.

Vuoden 1998 huipentumana Sosiaalityöntekijäin Liitto valitsi Koulukuraattorit ry:n hallituksen jäsenen koulukuraattori Gun Anderssonin Karjaalta Vuoden sosiaalityöntekijäksi eli

Juhla-iloa näyttelijä Jaana Saarisen "Irtohirvi"-esityksen tahdissa: Tuula Tänninen (vas.), Camilla Lehtinen, Leena Turjansalo ja Erja Väisänen. Kuva Koulukuraattorit ry:n arkisto.

Gun Anderssonia onnittelemassa Sosiaalityöntekijäin Liiton ammattiasiain sihteeri Airi Salmi. Kuva Koulukuraattorit ry:n arkisto.

WHAT TO DO WHEN YOU ARE ANGRY

1. How does my body feel?
2. Calm down:
Take three deep breaths.
Count backwards slowly.
Think nice thoughts.
Talk to myself.
3. Think out loud to solve the problem.
4. Think about it later:
Why was I angry?
What did I do?
What worked?
What didn't work?
What would I do differently?
Did I do a good job?

Second Step - 1, 4, 6, 8
©Committee for Children

Oppilaiden rauhoittumisohjeita. Kuva Koulukuraattorit ry:n arkisto.

Supersossuksi. Valinta julkistettiin Eurooppalaisen sosiaalityön päivänä 12.11.1998. Sosiaalityöntekijäin Liitto halusi valinnallaan kiinnittää huomiota kouluissa tehtävän sosiaalityön mahdollisuuksiin lasten kasvattamisessa yhteistyökykyisiksi ihmisiksi. Julkistamispäivänä Gun Andersson esiintyi Aamu-TV:ssä. Julkistamiseen liittyi päivätilaisuus ja iltajuhla. Gun Anderssonin haastatteluja oli useissa lehdissä. Nimitys johti myös arvokkaaseen huomionosoitukseen ja kutsuun: Presidentti Martti Ahtisaari ja Rouva Ahtisaari kutsuivat koulukuraattori Gun Anderssonin puolisoineen Itsenäisyyspäivän vastaanotolle Presidentinlinnaan sunnuntaina 6.12.1998. Sielläkin häntä haastateltiin TV:ssä. Koulukuraattori ja koulun sosiaalityö pääsivät hienosti esille!

Ensimmäinen koulun sosiaalityön kansainvälinen konferenssi Chicagossa 1999

Kansainväliset koulun sosiaalityön konferenssit saivat alkunsa Yhdysvalloissa. Arizonan Koulun sosiaalityöntekijöiden yhdistyksen puheenjohtaja Marion Huxtable oli alkanut kerätä 1990-luvun puolivälissä kansainvälistä verkkoa konferenssia varten. Hänen pyynnöstään erityispalvelupäällikkö Sirkka-Liisa Makkonen Helsingistä ryhtyi Suomen yhteyshenkilöksi konferenssin järjestäjien ja suomalaisten koulukuraattorien välillä. Osallistuminen ensimmäiseen kansainväliseen koulun sosiaalityön konferenssiin Chicagossa, Yhdysvalloissa 21.-24.4.1999 oli ainoa tapahtuma ja kokemus Koulukuraattorit ry:n historiassa. Yhdistyksen hallituksen ja suomalaisten koulukuraattorien erityisen suurta aktiivisuutta osoitti se, että konferenssiin osallistui 10 peruskoulussa ja kaksi ammattioppilaitoksissa työskentelevää kuraattoria. Hallituksesta konferenssiin osallistui puheenjohtaja, neljä varsinaista ja yksi varajäsen. Suomalaisten ryhmä oli suurin joukko Euroopasta ja se myös noteerattiin raikuvilla aplodeilla eri maiden esittelytilaisuudessa. Kaikkiaan konferenssiin osallistui edustajia 21 maasta kaikkialta maailmasta ja Yhdysvaltojen 43 osavaltiosta. Valtaosa noin 900 osallistujasta oli tietysti Yhdysvalloista. Yllättävästi pohjoisista naapurimaista oli ainoastaan yksi Ruotsista, kaksi Norjasta, mutta Tanskasta ja Islannista ei ketään. Viro oli ilahduttavasti mukana kahdella edustajallaan.

Konferenssin alkajaisiksi päästiin koulukäynneille. Amerikkalaisissa kouluissa vanhemmat olivat hyvin aktiivisesti mukana koulun toiminnassa eri tavoin. He järjestivät erilaisia tapahtumia ja olivat mukana konkreettisesti esim. lukemalla satuja oppilaille koulurakennuksen keskellä sijaitsevassa avoimessa kirjastossa. Vanhempien apu oli varmasti tervetullutta esim. jossakin etnisen alueen koulussa, jossa puhuttiin 40 eri kieltä. Luokkahuoneet olivat hyvin viihtyisiä ja yhteistoiminnallista opiskelua suosivia. Koulun sosiaalityöntekijä, School Social Worker – ”Linking Home, Community and School”, näytti olevan arvostettu henkilö kouluissaan.

Konferenssin teemana oli ”Peace in Every Classroom”. Suomalaisten koulukuraattorien aktiivisuus näkyi siinäkin, että he vetivät kaksi työpajaa. Helsingiläiset kuraattorit Kirsti Carpén ja Päivi Kuosmanen sekä erityispalvelupäällikkö Sirkka-Liisa Makkonen puhuivat turvallisuudesta ja välittävästä koulusta, ”Safe and Caring Schools in Finland”. Vantaalaisten kuraattorien Tuija Koskisen ja Erja Väisäsen aiheena oli tukioppilastoiminta, ”Pupil Counsellors’ Group Activity”. Kuulijoita riitti kummassakin työpajassa. Konferenssissa kaikki oli niin suurta, kun

Konferenssin avajaisissa Sirkka-Liisa Makkonen (vas.), Gun Andersson, Leena Turjansalo, Marjukka Nurro, Marja-Leena Lumme, puheenjohtaja Hanna Gråsten-Salonen ja Aila Wallin. Kuva Koulukuraattorit ry:n arkisto.

Tuija Koskinen ja Erja Väisänen aloittamassa työpajaansa tukioppilastoiminnasta. Kuva Koulukuraattorit ry:n arkisto.

Arizonan Koulun sosiaalityöntekijöiden yhdistyksen puheenjohtaja Marion Huxtable ja Tuija Koskinen. Kuva Koulukuraattorit ry:n arkisto.

Sosiaalityön professori Shirley McDonald, Jane Addams College of Social Work, Illinoisin yliopistossa Chicagossa. Kuva Koulukuraattorit ry:n arkisto.

Hanna Gråsten-Salonen (vas.), Leena Turjansalo, Marja-Leena Lumme ja Sirkka-Liisa Makkonen ghanalaisen koulun sosiaalityöntekijän kanssa sosiaalityön alkulähteillä. Kuva Koulukuraattorit ry:n arkisto.

työpajojakin oli tarjolla lähes sata. Niissä käsiteltiin mm. kiusaamista, työrauhan edistämistä, lasten tarpeita, ryhmän kanssa työskentelyä, eettisiä ongelmia, tanssiterapiaa, kriisityötä ja lahjakkaiden oppilaiden ongelmia.

Erityistä dramatiikkaa konferenssiin loi juuri päivää ennen konferenssin alkua Coloradossa tapahtunut ampumavälikohtaus, jossa kaksi poikaa surmasi koulussa 12 opiskelutoveriaan ja yhden opettajan sekä haavoitti 21 muuta. Tapahtuma sävytti konferenssin kulkua eri tilanteissa. Asiaan viitattiin eri yhteyksissä ja käsiteltiin mm. koulun kriisityötä koskevassa työpajassa. Tapaus oli koko ajan esillä lehdistössä ja televisiossa. Kaikkiaan konferenssin anti oli koulukäynteineen ja työpajoineen monipuolinen ja mielenkiintoinen. Konferenssi poiki yhden konkreettisen idean eli oman logon tekemisen Koulukuraattorit ry:lle. Sitä sitten lähdettiinkin suunnittelemaan. Yksi sykähdyttävimmistä kokemuksista oli päästä tutustumaan konferenssin jälkeen sosiaalityön professori Shirley McDonaldin johdolla Jane Addamsin nimeä kantavaan sosiaalityön laitokseen chicagolaisessa Illinoisin yliopistossa ja Jane Addamsin museoituun kotiin. Sinne astuessaan tunsu tulleensa sosiaalityön alkulähteille. Ei mikään turha nainen tämä Jane Addams. Hänet tunnetaan erityisesti ekologisen sosiaalityön pioneerina. Hän perusti mm. Chicagon ensimmäisen setlementtitatalon Hull Housen ja sai vuonna 1931 Nobelin rauhan palkinnon.

Konferenssin antia esiteltiin Koulukuraattoriyhdistyksen ja Ammatillisten oppilaitosten koulukuraattorien yhdistyksen järjestämällä koulutuspäivillä Tampereella 9.–10.9.1999 ja yhdistyksen Curator-lehdessä 2/1999.

Koulun sosiaalityön asiantuntijakoulutus ammatillisen kehittämisen virstanpylväänä

Ammattitaidon kehittäminen ja professionaalistuminen on ollut Koulukuraattorit ry:lle tärkeä ja keskeinen tehtävä aivan yhdistyksen perustamisesta lähtien. Siksi sen 50-vuotisen historian yksi merkkipaaluista on ollut Koulun sosiaalityön asiantuntijakoulutuksen toteutuminen Tampereen yliopiston täydennyskoulutuskeskuksessa.

Yhdistys alkoi järjestää erilaista täydennyskoulutusta toimintansa alusta alkaen. Valta-kunnallisista, vuosittaisista koulutuspäivistä muodostui keskeinen osa yhdistyksen toimintaa 1970-luvun loppupuolella. Niiden lisäksi osallistuttiin aktiivisesti mm. silloisen kouluhallituksen järjestämille Heinolan kurssikeskuksen täydennyskoulutuspäiville. 1990-luvun lamavuosien aikana koulutuspäiviä alettiin järjestää yhteistyössä ensin muiden sosiaalityöntekijäyhdistysten ja sittemmin ammatillisten oppilaitosten kuraattorien kanssa. Alan pohjoismaisiin konferensseihin alettiin osallistua 1980-luvun loppupuolella ja myöhemmin myös kansainvälisiin konferensseihin 1990-luvun lopulla.

Yksittäisten täydennyskoulutuspäivien järjestämisen lisäksi käytiin jo varhain keskustelua sekä yhdistyksen sisällä että Sosiaalityöntekijäin Liiton kanssa myös oman, pitkäkestoisen erikoistumiskoulutuksen järjestämisestä kasvatus- ja perheneuvolan sosiaalityöntekijöiden koulutuksen tapaan. Koulutuksen pituudeksi suunniteltiin noin 30–40 opintoviikkoa kahden kalenterivuoden aikana työn ohessa tapahtuvana monimuoto-opetuksena. Koulutuspaikaksi suunniteltiin Helsinkiä tai Tamperetta. Keskustelujen taustaksi toteutettiin vuonna 1992 jäsenkysely, jossa tiedusteltiin koulukuraattorien halukkuutta erityiseen täydennyskoulutukseen. Vastausten määrä jäi varsin vaatimattomaksi ja ajatus jäi erää hautumaan. Kyselyn tuloksena syntyi kuitenkin sekä sisällöllisiä että rakenteellisia ideoita siitä, millainen erikoistumiskoulutuksen sisältö voisi olla. Näitä kodin ja koulun yhteistyöhön, lastensuojeluun, oppimisvaikeuksiin, ryhmätyöhön, yhteisölliseen ja verkostotyöhön, ratkaisukeskeiseen lähestymistapaan, oppilashuollon uudistamiseen ja koulukuraattorin ammatti-identiteettiin sekä jatkuvaan kehittymiseen liittyviä koulutustoiveita hyödynnettiin sitten myöhemmin.

1990-luvun puolivälissä yhdistyksen hallitus päätti jälleen vauhdittaa keskustelua omasta täydennyskoulutuksesta ja perusti sitä varten työryhmän vuonna 1996. Siihen kuuluivat hallituksen varajäsen Gun Andersson, hallituksen jäsenet Raija Manni ja Hanna Gråsten-Salonen sekä Aila Wallin. Toteutettiin uusi jäsenkysely, jolla huomattavasti aiempaa menestyksellisemmin kartoitettiin jäsenistön toiveita pitkäkestoisen täydennyskoulutusprosessin sisällöksi. Koulukuraattorin roolin ja ammatti-identiteetin selkiyttäminen ja työn rajaaminen nousivat tärkeimmiksi odotuksiksi koulutukselle. Erilaiset yhteisölliset ja muutosvalmiudet ryhmien, vanhempien ja yhteistyökumppaneiden kanssa työskentelyyn olivat edelleen tärkeitä tavoitteita. Kaikkiaan koulukuraattorityön kehittäminen asiantuntijatehtäväksi vaikutti merkittävältä. Koulutuksesta alkoi syntyä selkeä visio.

Työryhmä alkoi neuvotella erikoistumiskoulutuksen järjestämisestä silloisten eri yliopistojen alaisuudessa toimivien täydennyskoulutuskeskusten (Turku, Tampere, Vantaa, Helsinki/Lahti, Jyväskylä) kanssa. Neuvottelujen ja suoranaisten kilpailuttamisen tuloksena yhteistyötä jatkettiin Tampereen yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen (TYT) kanssa. Koulutussuunnittelija, FM Hellevi Lehtimäki oli keskeinen toimija kokonaisuuden rakentamisessa ja koulutuksen toteutuksessa. Koulutuksen johtajaksi yhdistyksen hallitus valitsi yhtenä kou-

lutuksen aloitteentekijöistä koulukuraattori Aila Wallinin. Hän oli työnsä ohessa hankkinut itselleen lisäpätevyyttä henkilöstökouluttajana ja oli lisäksi siirtymässä päätoimiseksi koulutuspalveluyrittäjäksi. Koulutusohjelmalle koottiin suunnitteluryhmä, johon kuuluivat Hellevi Lehtimäen ja Aila Wallinin lisäksi perusopetuksen koulukuraattorit Gun Andersson, Hanna Gråsten-Salonen ja ammatillisen koulutuksen kuraattori Margareta Saari. Yhteysttä Koulukuraattoriyhdistykseen ylläpidettiin kiinteästi.

”Olen nyt aktivoitunut sellaisissa asioissa, jotka pitkään olen kokenut työssäni ongelma-alueiksi. Nyt olen tarttunut näihin asioihin selvästi systemaattisemmin ja olen lähtenyt kehittelemään erilaisia ratkaisumalleja. Uskon mahdollisuuksiini vaikuttaa oppilaitosyhteisöni ja sen suhtautumiseen opiskelijoihin. Optimismini ja rohkeuteni ottaa kantaa asioihin on lisääntynyt. Olen kyennyt myös muuttamaan omaa tapaani työskennellä: yksilötyöstä opettajien konsultaatioon ja yhteistyöhön koulun sisällä ja ulkopuolella.” – Ensimmäiseen koulutukseen osallistunut

Koulutus kohdennettiin selkeästi koulukuraattorin tehtävissä toimiville. Koulutuksen viitekehysten muodostivat kehittävä työntutkimus ja kokemuksellinen oppiminen. Koulutusohjelman tavoitteet ja sisältö rakentuivat kolmen periaatteen varaan: selkiyttää sosiaalityön kokonaisuutta sekä koulukuraattorin ammatti-identiteettiä koulun toimintaympäristössä, tutkia ja arvioida koulun sosiaalityön laatua ja kehittämistä osana opiskelijahuoltoa, sekä vahvistaa rohkeasti ja innovatiivisesti moniammatillista sekä kotien kanssa tehtävää yhteistyötä. Painopistealueina olivat muutos, perustehtävä, yhteistyö, vuorovaikutus ja laatu ja lähiopetusjaksojen teemoina koulu toimintaympäristönä, sosiaalityön mahdollisuudet koulussa sekä koulun sosiaalityön työvälineet.

”Koulutus on ollut minulle monia näkökulmia avartava. Mukana olevat koulukuraattorit ovat tuoneet mukanaan ympäri Suomea käytännön tilannetietoa ja omia ideoitaan koulun verkostotyön toteuttamiseen. Olen hyödyntänyt monissa eri tilanteissa koulutuksen aikana saamiani tietoja. Tiedon merkityksen havaitsee vasta sitten, kun siihen törmää arkipäivän tilanteessa. Tietoa olen jakanut edelleen oppilashuoltoryhmille. Monia ideoita on myös mennyt käytäntöön.” – Ensimmäiseen koulutukseen osallistunut

Koulutuksen käytännön toteutuksesta vastasivat pääosin Aila Wallin ja Hellevi Lehtimäki. Muutamissa lähiopetusjaksoissa toimivat vaihtuvina asiantuntijavierailijoina mm. Seija Mansnerus, Mikko Makkonen, Tuula Tamminen, Maija-Leena Setälä ja Paavo Viirkorpi. Yksi koulutuksen perusajatus oli työskennellä yhteistoiminnallisesti paljon ryhmissä, joissa koulutettavien jo olemassa oleva osaaminen tulee parhaiten hyödynnetyksi. Koulutettavat tuottivat myös itse kaikkien oppimista tukevaa sisältöä. Koulutus rakentui kuudesta 2–4 päivän mittaisesta lähiopetusjaksosta sekä oppimisprosessia tukevista välitehtävistä itsenäisesti ja pienryhmässä. Punaisena lankana ja koosteena kulki kirjallisesti raportoitava lopputyö. Se oli omaa työtä kehittävä projekti tai erityisteema, jota tutkittiin koko koulutusprosessin ajan.

Koulutuksen lähiopetuspäivät pidettiin pääosin TYT:in tiloissa Tampereella, mutta jokaiseen koulutukseen kuului myös internaattijaksoja, joita järjestettiin lähiseudulla mm. Varlassa, Päivölässä, Ilkossa ja Voionmaalla. Erityisesti nämä internaattijaksot tuottivat paljon

Koulun sosiaalityön asiantuntijakoulutuksen toisen kurssin osallistujat vuonna 2000. Kuva Curator 1/2000.

koulutusryhmän sisäistä verkostoitumista ja mukavia muistoja iltaohjelmiseen, harjoitukseen ja sisäpiirijuttuineen.

”Koulutuksessa emme olleet passiivisia vastaanottajia. Sellaista kokemusta ei tainnut olla tässä koulutuksessa kertaakaan. Työskentelimme pääosin ryhmissä. Se oli antoisaa ja mukavaa. Sain vahvistusta sille perustyölle, jota teen koulussa, mutta myös aikaiseksi muuttaa jotain siinä. Työskentely antoi sitä kipinää, jota olin lähtenytkin hakemaan.” – Toiseen koulutukseen osallistunut

Koulutus toteutettiin sisällöltään ja rakenteeltaan varsin samanlaisena kaikkiaan neljä kertaa vuosina 1997–2003. Kaksivuotisen koulutusohjelman laajuus oli aluksi 18 opintoviikkoa, mutta sitä laajennettiin myöhemmin 20 opintoviikkoon. Ensimmäinen koulutus alkoi keväällä 1997 ja siihen osallistui 24 opiskelijaa. Yhteensä koulutusohjelmaan otti osaa noin 80 perusopetuksessa ja toisella asteella toiminutta kuraattoria tai koulun sosiaalityöntekijää eri puolilta Suomea. Taloudellista subventiota saatiin aluksi sekä Stakesilta, Länsi-Suomen lääninhallitukselta että sosiaali- ja terveysministeriöltä. Opiskelija saattoi hakea avustusta koulutusmaksuun myös Sosiaalityöntekijäin Liitolta ja työvoimatoimistojen oppisopimustoimistoista.

Koska koulun sosiaalityötä käsittelevää kirjallisuutta oli tuolloin niukasti, päätettiin asiantuntijaohjelman ensimmäisen kurssin projektitoista koota julkaisu Tampereen yliopiston täydennyskeskuksen julkaisusarjaan. Julkaisun toimitti mahdollisimman yhtenäiseksi kokonaisuudeksi koulutuksen johtaja Aila Wallin ja se julkaistiin vuonna 1999 nimellä ”Koulukuraattori arkityössään”. Koulutuksen ohjausryhmä toimi myös julkaisun kommentoijana ja

TYT:n koulutussuunnittelija Hellevi Lehtimäki ojentamassa ensimmäisen Koulun sosiaalityön asiantuntijaohjelman lopputyöjulkaisun Koulukuraattorit arkityössään Hanna Gråsten-Saloselle. Kuva Curator 2/1999.

Koulun sosiaalityön asiantuntijakoulutuksen johtaja Aila Wallin. Kuva Curator 2/1999.

Asiantuntijakoulutuksen osallistujat Jarmo Tuimala, Anna Sollman, Gun Andersson ja Soili Ahonen luovuttavat Aila Wallinille kurssilaisten tekemän taulun. Kuva Koulukuraattorit ry:n arkisto.

taustatukena. Julkistaminen tapahtui Koulukuraattorit ry:n ja Ammatillisten oppilaitosten kuraattorit ry:n järjestämällä kuraattorien koulutuspäivillä Varalan urheiluopistossa Tampereella 9.-10.9.1999. Kirja sisältää artikkeleita opiskelijahuollon arkikäytännöistä, oppilaan selviytymisen tukemisesta, vuorovaikutuksesta koulussa, yhteistyön voimasta ja kehittyvästä oppilashuollosta. Teoksesta muodostui ensimmäinen kattava ja moniulotteinen koulukuraattoritoiminnan käytäntöön ja kehittämiseen liittyviä näkökulmia, haasteita ja ilmiöitä kuvaava teos. Myöhempien kurssien vastaavia lopputöitä esiteltiin joko tiivistetysti tai sellaisenaan mm. Curator-lehdessä ja koulukuraattorien valtakunnallisilla koulutuspäivillä.

Koulutusohjelman neljäs kurssi päättyi keväällä 2003. Aila Wallinin siirryttyä muihin tehtäviin ulkomaille, TYT ei myöskään toteuttanut koulutusta enää. Koko täydennyskoulutuksen organisaatio muuttui Tampereen yliopistossa. Joitakin vastaavia koulutuksia on ainakin yritetty käynnistää muualla, mutta Koulukuraattoriyhdistys ei ole ollut niissä mukana, eivätkä ne ole saavuttaneet samanlaista statusta kuin TYT:in järjestämä koulutus.

”Asiantuntijuus puhkeaa täyteen kukkaan – ryhmä takaa sen!” Näin luvattiin Curator-lehdessä ilmestyneessä koulutuksen markkinointiesittelyssä vuonna 1998. Professionaalistumisen näkökulma olikin kaiken aikaa koulutuksen kantava peruskivi. Koulukuraattorien mahdollisuus osallistua pitkään erikoistumiskoulutukseen ei ollut aikanaan mikään itsestäänselvyys. Siksi pidettiin erittäin positiivisena signaalina sitä, että kuntatyönantajat mahdollistivat kymmenien koulukuraattorin tehtävissä toimivien osallistumisen koulun sosiaalityön asiantuntijaohjelmaan ja näkivät työn kehittämisen arvoisena. Koulun sosiaalityön asiantuntijakoulutus vaikutti vastaavan tähän kehittämistarpeeseen. Koulutuksen suorittaminen oli esimerkki ammattitaidon kehittämisestä, kun Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry (entinen Sosiaalityöntekijäin Liitto) palkitsi Tampereen perusopetuksen 10 hengen koulukuraattoriryhmän Vuoden työyhteisönä vuonna 2002. Koulukuraattoreista kuusi oli suorittanut ja seitsemäs kuraattori oli juuri aloittanut koulun sosiaalityön asiantuntijakoulutuksen. Koulutus otettiin mukaan myös kunnalliseen virka- ja työehtosopimukseen lisäpalkkaan oikeuttavaksi koulutukseksi. Näin alkuperäinen suunnitelma koko ammattikuntaa ja sen yhtenäisyyttä vahvistavasta erikoistumiskoulutuksesta oli toteutunut.

Koulutusohjelman vaiheita muisteli

Aila Niemelä (ent. Wallin)

KT, sosionomi, organisaatiokonsultti, tietokirjailija

Oppilaiden oikeuksiin ja lainsäädäntötyöhön vaikuttamista 2000-luvulla

Oppilaiden oikeus oppilashuoltoon ja koulukuraattoripalveluihin perusopetuslakiin 2003

Lastensuojelulaissa ja -asetuksessa säädettiin koulukuraattorin viroista ja tehtävistä, mutta laki ei kuitenkaan turvannut oppilaiden oikeutta koulukuraattoripalveluihin. Kunnat olivat suunnitelleet vuoden 1990/1991 vaihteessa perustavansa vuosien 1991–1992 aikana yhteensä 130 uutta koulukuraattorin ja koulupsykologin virkaa (Oppilaan monet auttajat 1992). Koulukuraattorien virkojen määrä oli lisääntynyt kuitenkin vain kolmellatoista määrän ollessa yhteensä 217 vuonna 1993. Virkojen lisäämistä oli toivottu erityisesti keskisuurissa kunnissa ja kaupungeissa, mutta lisäämistä ei silloisessa taloudellisessa tilanteessa pidetty mahdollisena. Lastensuojelulain tavoitteena ollut psykososiaalisen oppilashuollon palvelutarjonnan yhtenäistäminen ja toiminnan ennalta ehkäisevän luonteen lisääminen ei ollut toteutunut eikä myöskään se, että palvelut tapahtuisivat pääosin koulussa. (Taskinen 1995.) Vaikka toiminta oli nyt lakisääteistä, 1990-luvun lopulla alkanut taloudellinen lama kohteli kaltoin koulukuraattoritoiminnan laajentamista. Koulukuraattorien virkojen saaminen jäi toistamiseen laman jalkoihin kuten 1970-luvun puolivälissä.

Yritys koulukuraattoripalvelujen saamisesta oppilaiden oikeudeksi 1.1.1999 voimaan tullessa uudessa perusopetuslaissa (628/1998) ei johtanut toivottuun tulokseen. Koulukuraattoriyhdistys oli todennut eduskunnan sivistysvaliokunnan kuulemistilaisuudessa 26.11.1997, että lastensuojelulaki ei ole riittävä takaamaan oppilaan oikeutta psykososiaalisiin oppilashuollon palveluihin. Yhdistys oli esittänyt, että psykososiaalisen oppilashuollon koulukuraattori- ja koulupsykologipalvelut tulee mainita uudessa perusopetuslaissa. Tämä tukisi oppilashuollon palvelujen järjestämistä kunnissa siten kuin siitä lastensuojelulain 7 §:ssä säädettiin. Hallituksen esitys (HE 86/1997 vp) jäi kuitenkin voimaan. Sen perusteluissa koulutusta koskevaksi lainsäädännöksi todettiin lyhyesti, että kouluterveydenhuollosta säädetään kansanterveyslaissa (66/1972) sekä opiskeluun ja oppilaiden kehitykseen liittyvien vaikeuksien poistamiseksi tarvittavista koulupsykologi- ja koulukuraattoripalveluista lastensuojelulaissa (638/1983).

Koulukuraattorit ja koulupsykologit eivät kuitenkaan olleet tyytyväisiä palvelujensa osalta uuteen perusopetuslakiin, jonka 34 §:n mukaan kouluterveydenhuollosta sekä oppilaiden sosiaalisen ja psyykkisten vaikeuksien poistamiseksi tarvittavista palveluista säädettiin erikseen. Tyytymättömyys johti siihen, että Koulukuraattorit – Skolkuratorer ry:n puheenjohtaja Hanna Gråsten-Salonen, Suomen Psykologiliiton puheenjohtaja Tuomo Tikkanen ja ammattiasiain sihteeri Tuula Hynninen, Sosiaalityöntekijäin Liiton koulutusasiainsihteeri Mervi Tolonen sekä Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksen (Stakes) tutkimusprofessori Matti Rimpelä kävivät esittämässä 19.1.2000 opetusministeri Maija Raskille, että perusopetuslain 34 §:ään lisättäisiin sitova määräys oppilaiden oikeudesta koulun sosiaalityöntekijän eli koulukuraattorin ja koulupsykologin palveluihin. Vastaavaa oikeutta esitettiin lisättäväksi myös lukiolakiin (629/1998) ja lakiin ammatillisesta koulutuksesta (630/1998).

Sama delegaatio, jossa Sosiaalityöntekijäin Liittoa edusti puheenjohtaja Eila Malmström, kävi myöhemmin 8.3.2000 esittämässä peruspalveluministeri Eva Biaudet'lle, että lastensuojelulain 7 §:n 2 momentin sanamuotoa muutettaisiin siten, että kunnalla tulee olla koulupsykologin ja koulukuraattorin virkoja, jolloin kunnat velvoitettaisiin perustamaan kyseisiä virkoja. Esityksiä perusteltiin mm. lasten ja perheiden lisääntyneellä pahoinvoinnilla, lastensuojelun tarpeen lisääntymisellä, sijais- ja laitoshuollon paikkojen puutteella, ehkäisevän työn lisääntyneellä tarpeella sekä koulukuraattori- ja koulupsykologiresurssien puutteella. Koulukuraattoriyhdistys muisti kumpaakin ministeriä Koulukuraattori arkityössään-kirjalla.

Esitysten vauhdittamiseksi Hanna Grästen-Salonen, Gun Andersson, Aila Wallin ja Airi Salmi Sosiaalityöntekijäin Liitosta kävivät tapaamassa 30.8.2000 kuraattoritoimintaan liittyvissä asioissa myös Opetushallituksen pääjohtaja Jukka Sarjalaa, ylitarkastaja Heidi Peltosta ja ammattioppilaitoksista vastaavaa ylitarkastaja Juhani Pirttiniemeä. Pääjohtaja Sarjalan ehdoton kanta oli, että koulukuraattori on aivan välttämätön koulu yhteisössä. Hänen mielestään koulua ei voi jättää yksin opettajien käsiin ja on myös kohtuutonta odottaa opettajien selviytyvän kaikesta. Kuraattoripalvelujen alueellinen jakautuminen ei ollut kohdallaan.

Opetusministeriön vuonna 1999 asettama Turvatyöryhmä (OPM 20:2000) päättyi esittämään oppilashuollon lainsäädännön selkiyttämistä. Koulu yhteisön kehittäminen turvalliseksi oppimisympäristöksi sekä ristiriitojen, kiusaamisen ja väkivaltatilanteiden ehkäiseminen edellytti yhteisötason toimintaa, jossa suuri merkitys oli oppilashuollon asiantuntemuksella. Oppilashuollon vahvistaminen nähtiin tärkeäksi osaksi koulussa tapahtuvaa turvallisen oppimisympäristön kehittämistä. Oppilashuollon palvelujen alueellinen ja koulukohtainen saatavuus olisi myös turvattava. Turvatyöryhmä esitti myös, että opetus suunnitelman perusteita uudistettaessa laadittaisiin tavoitteet ja keskeiset sisällöt oppilashuoltoon ja otettaisiin huomioon kodin ja koulun yhteistyö sekä päihde-, kiusaamis- ja kriisi- ja muiden ongelmatilanteiden ehkäiseminen. Koulukuraattorit ry kannatti työryhmän esityksestä antamassaan lausunnossa 14.9.2000 oppilashuoltoa koskevan lainsäädännön selkiyttämistä. Sen lisäksi, että perusopetuslain (29 §) mukaan oppilaalla on oikeus turvalliseen koulu ympäristöön, oppilaalla tulisi olla myös oikeus koulukuraattori- ja koulupsykologipalveluihin. Silloisilla kuraattori- ja psykologiresursseilla ei ollut mahdollista saavuttaa psykososiaaliselle oppilashuoltotyölle asetettuja tavoitteita. Yhdistys korosti, että oikeus palveluihin ei toteudu myöskään alueellisesti tasa-arvoisella tavalla ilman lainsäädännössä olevia velvoitteita.

Turvatyöryhmän (OPM 20:2000) aloittamaa työtä jatkettiin opetusministeri Maija Rasikin 7.11.2000 asettamassa perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen oppilashuoltotyöryhmässä Oppilaan hyvinvointi ja oppilashuolto (OPM 2002:13). Työryhmän tehtävänä oli esiopetuksen, perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen osalta 1) selvittää ja arvioida oppilashuoltoon liittyvä säädöspohja, sen toimivuus ja mahdolliset muutostarpeet, 2) selvittää ja arvioida eri hallinnonalojen työnjako ja rahoitussuhteet oppilashuollon tehtävien hoitamisessa sekä 3) tehdä ehdotukset oppilashuollon valtakunnallisiksi kehittämistavoitteiksi. Sen työ painottui koulun käytännön järjestelyiden, kouluterveydenhuollon, koulun psykologisen ja sosiaalityön arviointiin, jossa hyödynnettiin myös lääninhallitusten tekemää arviointia oppilashuollosta 2001 sekä kuultavana olleiden asiantuntijoiden näkemyksiä. Koulukuraattorit ry esitti työryhmän kuulemistilaisuudessa ja antamassaan lausunnossa 1.3.2001 yhdistyksen hallituksen näkemyksiä oppilashuoltotyöryhmän esittämiin kysymyksiin, jotka koskivat kuraattoripalvelujen saatavuutta valtakunnallisesti, oppilailla ilmeneviä ongelmia, kuraattorin

Hallitus maakuntamatkalla Naantalissa Länsi-Suomen kuraattoreita tapaamassa elokuussa 2001. Sihteeri Aulikki Kurki (vas), Pirjo Hintsu, Terttu Kilpi, tiedotusvastaava Marja-Leena Lumme, rahastonhoitaja Tarja Knuutila ja varapuheenjohtaja Gun Andersson. Kuva Koulukuraattorit ry:n arkisto.

työn sisältöä, kuraattoritoiminnan merkitystä opettajien ja koulu yhteisön kannalta, silloisesta lainsäädännöstä aiheutuneita ongelmia toimintaan ja lainsäädännön muutostarpeita sekä tulevaisuuden haasteita. Yhdistys muisti työryhmän puheenjohtaja, johtaja Kirsi Lindroosia opetusministeriöstä Koulukuraattori arkityössään-kirjalla sekä Gun Anderssonin, Tarja Pöösön, Erja Väisäsen ja Aila Wallinin (2001) artikkelilla ”Koulun sosiaalityö Suomessa ja muissa Pohjoismaissa”.

Oppilashuoltotyöryhmä (OPM 2002:13) esitti selvitystyönsä perusteella perusopetuslakiin, lukiolakiin sekä lakiin ammatillisesta koulutuksesta oppilaan ja opiskelijan oikeutta saada tarvittavat oppilashuoltopalvelut. Opetushallitukselle se esitti oikeutta päättää opetussuunnitelman perusteissa oppilashuollon sekä kodin ja koulun/oppilaitoksen yhteistyön tavoitteista ja sisällöistä. Työryhmä teki myös useita oppilashuoltotyötä edistäviä kehittämissuhteita. Lainsäädännölliset jatkotoimenpide-ehdotukset koskivat lastensuojelulakia, kansanterveyslakia sekä henkilötietojen käsittelyä ja tietosuojaa koskevaa lainsäädäntöä. Työryhmä piti voimassa olevaa lastensuojelulakia tulkinnanvaraisena ja esitti säädösten tarkentamista oppilaiden tarvitsemien palvelujen turvaamiseksi. Samalla tulisi arvioida ja ratkaista, missä

lainsäädännössä koulupsykologeista ja koulukuraattoreista sekä heidän tehtävistään tuli säättää. Työryhmä ehdotti tätä tehtävää varten toimikunnan nimeämistä, jonka tulisi selvittää ja tehdä tarvittavia muutosehdotuksia myös kansanterveyslakiin koulu- ja opiskelijaterveydenhuollon palvelujen osalta.

Työryhmän muistiosta (OPM 2002:13) antamassaan lausunnossa 19.5.2002 Koulukuraattorit ry kannatti työryhmän ehdotuksia ja oppilashuollon kehittämistavoitteita, mutta korosti kehittämistavoitteiden edellyttävän, että kuraattoripalveluja on riittävästi ja että noudatetaan sosiaalityöntekijöiden kelpoisuusehtoja. Työntekijämitoituksen tulisi olla enintään 800 opilasta kuraattoria kohden ja kolme koulua työalueena. Oppilailla tuli olla oikeus päteviin, ammattitaitoisiin työntekijöihin ja resurssit tuli mitoittaa siten, että koulukuraattorilla ja koulupsykologilla on mahdollisuus työparityöskentelyyn.

Yhdistys kutsuttiin kuultavaksi 11.6.2002 eduskunnan sivistysvaliokuntaan Valtioneuvoston selonteosta eduskunnalle vuonna 1998 hyväksytyjen uusien koululakien vaikutuksista ja laeissa asetettujen tavoitteiden toteutumisesta (VNS 2/2002 vp). Koululait tulivat voimaan vuoden 1999 alussa. Uudistuksen yhteiskunnallisen merkityksen vuoksi eduskunta oli edellyttänyt, että hallitus antaa kolmen vuoden kuluttua koululakien voimaantulosta koulutuspoliittisen selonteon, jossa arvioidaan uudistuksen vaikutuksia ja laeissa asetettujen tavoitteiden toteutumista. Selonteko valmistui keväällä 2002. Koulukuraattorit ry toi esille kuulemistilaisuudessa ja antamassaan lausunnossa kokemuksia uuden perusopetuslain ja -asetuksen vaikutuksista ja laissa asetettujen tavoitteiden toteutumisesta seuraavissa asioissa: koulutuksen saavutettavuus, erityisopetus, oppilaan arviointi, oppilaiden oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön sekä oppilashuoltotyö. Oppilaiden ja perheiden ongelmat näyttäytyivät tuolloin moninaisina koulun arjessa. Erityisen huolestuttavalta näytti oppilaiden masennus ja väsymys. Hoidon aloittamista viivästyttivät pitkät jonot hoitopaikkoihin. Oppilashuoltotyössä tulisi olla enemmän aikaa ja mahdollisuuksia ennalta ehkäisevään työhön. Oppilaiden ongelmien hoitamisessa yhteistyötä hankaloitti mm. lastensuojelutyöntekijöiden ja perheneuvolatyöntekijöiden vaihtuvuus. Yhdistys kannatti parhaillaan vireillä olleita oppilashuoltoa koskevia säädösmuutoksia sekä oppilashuoltoa edistäviä kehittämisehdotuksia. Yhdistys korosti myös lasten ja nuorten oikeutta riittäviin ja laadukkaisiin psykososiaalisiin oppilashuollon palveluihin.

Tavoite peruskoulun oppilaan oikeudesta koulukuraattorin ja koulupsykologin sekä kouluterveydenhoitajan ja koululääkärin palveluihin toteutui 1.8.2003 voimaan tullessa laissa perusopetuslain muuttamisesta (477/2003, 31 a §), jossa oppilashuolto määriteltiin ensimmäisen kerran lainsäädännössä. Tältä osin lainsäädäntömme oli ainutlaatuista maailmassa. Hallituksen esityksessä (HE 205/2002 vp) ehdotettiin täydennettäväksi perusopetuslakia, lukiolakia ja ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia siten, että aiempaa selkeämmin korostetaan lasten ja nuorten kehitykseen liittyvien vaikeuksien ennalta ehkäisemistä ja varhaista puuttamista ja että edistetään hyvää oppimista sekä oppilaiden psyykkistä ja fyysistä terveyttä ja sosiaalista hyvinvointia. Eduskunnan sivistysvaliokunnan kuulemistilaisuudessa 23.1.2003 ja antamassaan lausunnossa Koulukuraattorit ry kannatti hallituksen esitystä täydentää edellä mainittuja lakeja oppilashuoltoa koskevilla säännöksillä. Useissa eri yhteyksissä oli todettu lasten ja nuorten erilaisten ongelmien lisääntyneen ja monimutkaistuneen edellisinä vuosina. Erilaisia oppimisympäristön turvallisuutta vaarantavia riskitekijöitä esiintyi hyvin monissa kouluissa ja vakavia psykososiaalisia ongelmia oli todettu monilla oppilailla.

Tarve lasten ja nuorten tukemiseen oli ilmeinen. Perusopetuslain muutoksen (31 a § Oppilashuolto) mukaan

Oppilaalla on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämä tarvittava oppilashuolto. Oppilashuollolla tarkoitetaan oppilaan hyvän oppimisen, hyvää psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa.

Oppilashuoltoon sisältyvät opetuksen järjestäjän hyväksymän opetussuunnitelman mukainen oppilashuolto sekä oppilashuollon palvelut, jotka ovat kansanterveyslaissa (66/1972) tarkoitettu kouluterveydenhuolto sekä lastensuojelulaissa (683/1983) tarkoitettu kasvatuksen tukeminen.

Koulukuraattorit ry totesi lausunnossaan, että lastensuojelulaissa tarkoitettu kasvatuksen tukeminen antoi liian suppean kuvan laissa mainittujen koulukuraattorien ja -psykologien työstä ja se saatettiin mieltää pelkästään vanhempien kanssa tehtäväksi työksi. Koulukuraattorin työn kohteena koulussa olivat oppilaat, opettajat ja myös koko kouluyhteisö.

Lukiokoulutuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa opiskelijan oikeudesta opiskelija-huoltoon ei kuitenkaan esitetty säädettävän vastaavasti kuin perusopetuslaissa. Lukiolakiin (478/2003) ja ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin (479/2003) lisättiin säännökset, joissa opiskelijahuollon tavoitteet määriteltiin vastaavasti kuin oppilashuollon tavoitteet perusopetuksessa. Opiskelijoita oli lisäksi tiedotettava heidän käytettävissään olevista terveydenhuollon ja sosiaalihuollon palveluista ja ohjattava hakeutumaan näihin palveluihin.

Oppilaille tuli perusopetuslaissa oikeus koulukuraattorin palveluihin vuonna 2003, mutta voimassa ollut lastensuojelulaki (638/1983) ei kuitenkaan vastaavasti velvoittanut kuntia perustamaan koulukuraattorin virkoja, jotka useissa kunnissa muutettiin toimiksi 2000-alkupuolella.

Toinen koulun sosiaalityön kansainvälinen konferenssi Tukholmassa 2003

Keväällä 2003 suomalaiset koulukuraattorit osallistuivat runsaslukuisesti toiseen koulun sosiaalityön kansainväliseen konferenssiin Tukholmassa 19.–21.5.2003. Chicagon konferenssiin verrattuna se oli pienimuotoisempi, mutta antoisa ja yhteisenä tapahtumana hyvin tärkeä kokemus eri puolilla maapalloa työskenteleville koulun sosiaalityöntekijöille. Kaikkiaan osallistujia oli noin 180 kahdeksastatoista maasta ja kaikilta mantereilta: Afrikasta, Aasiasta, Australiasta, Euroopasta, Pohjois-Amerikasta ja Etelä-Amerikasta. Suomesta konferenssiin osallistui 27 koulukuraattoria, joista osa oli yhdistyksen hallituksen jäseniä. Konferenssilla ei ollut erityistä yhteistä teemaa, mutta tarjolla oli useita mielenkiintoisia esityksiä koulun sosiaalityöstä eri maissa kuten esim. Argentiinassa, Australiassa, Japanissa, Sri Lankassa ja Yhdysvalloissa. Helsingin ruotsinkielisten koulujen johtava koulukuraattori Gabriella Ikäheimon ja johtava koulupsykologi Inger Dahlgrenin aiheena oli koulukuraattorin ja koulupsykologin tavoitteellinen työskentely yhteistyössä koulun henkilökunnan kanssa. Kaupungin vastaanotto Tukholman kaupungintalossa ensimmäisen konferenssipäivän iltana oli varsin hieno ja juhlava tapahtuma.

Vierailu Hjulstan peruskoulussa (esikoulu ja 1-9 luokat) maahanmuuttajapainotteisella

Hallituksen jäsenet Gun Andersson (vas.), Aila Tapaninen, Hanna Gråsten-Salonen, Mervi Mehtiö, Osmo Jurvanen ja Kaisu Kilponen Tukholman kaupungin vastaanotolla. Kuva Curator 2/2003.

Englantilaisten osallistujien työpaja lasten oikeuksien toteutumisesta päätöksenteossa. Kuva Koulukuraattorit ry:n arkisto.

Taidetta Hjulstan koulun kuvaamataidon luokassa. Kuvan omistaa Hanna Gråsten-Salonen.

Edustajat Mongoliasta (vas.), Saksasta, Ghanasta, Etelä-Koreasta, Suomesta, Argentiinasta, Sri Lankasta, Japanista, Australiasta ja Ruotsista suunnittelemassa seuraavan konferenssin paikkaa ja ajankohtaa. Keskustelemassa olivat myös USA:n ja Englannin edustajat. Kuva Curator 2/2003.

alueella oli mieleenpainuva. Oppilaita oli yhteensä 700, kahdessa rakennuksessa 350 oppilasta. Oppilaista 98 prosenttia oli ulkomaalaisia ja 2 prosenttia ruotsalaisia lapsia. Valtaosa oli arabialaisia ja somalialaisia. Muuttojen takia oppilaiden vaihtuvuus oli noin 30 prosenttia. Koulussa oli kuitenkin ollut pysyvä henkilökunta koulun perustamisesta, 1970-luvun alusta saakka. Tärkein asia koulussa oli saada oppilas uskomaan itseensä ja arvostamaan itseään. Henkilökunnan tehtävänä oli löytää jokaisen oppilaan vahva alue ja vahvistaa sitä. Luonnon-tiede-, kulttuuri- ja liikuntapainotus auttoivat itsensä ilmaisussa ja itsetunnon vahvistamisessa. Eläinten hoitavaa vaikutusta pidettiin merkittävänä. Esimerkiksi kaksi kouluun tullutta lintsaavaa tyttöä oli laitettu hoitamaan eläimiä, mikä johti siihen, että he alkoivat käydä koulua. Koulun kuraattorin mukaan oppilailla oli kaikenlaisia ongelmia. Psykkiset ongelmat olivat suuria ja lisääntyneet kahden edellisen vuoden aikana. Myös kuraattori pyrki työssään löytämään oppilaiden vahvuudet. Konferenssi päättyi ”Swedish fikaan” eli kahvitteiluun ja rentoon yhdessäoloon. Konferenssin päätökseksi ruotsalaiset järjestäjät ilahduttivat laululla konferenssin osanottajia.

Konferenssissa oli esillä myös vuonna 2002 julkaistu amerikkalaisen koulun sosiaalityöntekijä Marion Huxtablen ja englantilaisen sosiaalityön professori Eric Blythin toimittama teos ”School Social Work Worldwide”, jossa kuvataan koulun sosiaalityötä mm. Pohjois- ja Etelä-Amerikassa, Keski-Euroopassa, Pohjoismaissa, Itä-Euroopassa, Afrikan maissa sekä Kaukoidässä. Teos sisältää kunkin maan tai alueen yhteiskunnallisen katsauksen, koulutusjärjestelmän, koulun sosiaalityön historian, roolin ja koulun sosiaalityöntekijöiden koulutuksen kuvauksen sekä katsauksen tulevaisuuden kysymyksiin. Marion Huxtablen pyynnöstä teoksessa on mukana myös artikkeli ”Koulun sosiaalityö Suomessa ja muissa Pohjoismaissa”, jonka Koulukuraattorit ry julkaisi Curator-lehdessä syyskuussa 2001 ja jakoi kaikille yhdistyksen jäsenille. Artikkelin laati Koulukuraattorit ry:n asettama työryhmä Gun Andersson, Erja Väisänen ja Aila Wallin sekä työryhmään pyydetty sosiaalityön professori Tarja Pösö Tampereen yliopistosta. Yhteiskunnallisesta katsauksesta, koulutusjärjestelmästä ja tulevaisuuden kysymyksistä vastasi professori Tarja Pösö, historiaosuudesta koulukuraattori Erja Väisänen, koulun sosiaalityön roolista koulukuraattori Gun Andersson ja koulutuksen osuudesta yhteiskouluttaja Aila Wallin, joka myös viimeisteli suomenkielisen version. Työryhmä sai täydentävää materiaalia koulukuraattori Dolte Poulstrupilta Tanskasta ja koulun sosiaalityön konsultti Gunnel Oldbringilta Ruotsista sekä artikkelista The State of School Social Work Around the World 1999. Vaikka Gun Anderssonin, Tarja Pösön, Erja Väisänen ja Aila Wallinin (2002) artikkeli ”School Social Work in Finland and Other Nordic Countries: Cooperative Professionalism in Schools” pyrkii kuvaamaan tilannetta Pohjoismaissa yleensä, on tarkastelun painopiste Suomessa.

Koulukuraattoriyhdistyksen 30-vuotisjuhla 2003

Koulukuraattoriyhdistyksen hallitus järjesti 24.9.2003 yhdistyksen 30-vuotisjuhlaseminaarin Helsingissä. 30-vuotistaipaleen lisäksi oli aiheita juhliä ja iloita siitä, että oppilaiden oikeus koulukuraattorin ja koulupsykologin palveluihin perusopetuslaissa oli tullut juuri voimaan 1.8.2003. Osanottajia juhlaseminaarissa oli noin 60. Yhdistyksen perustajajäsenistä juhlaan osallistui Erkki Paukkonen Vantaalta. Juhlaohjelman aloitti Kaisaniemen koulun 5. luokan oppilaiden tanssiryhmä. Opetushallituksen pääjohtaja Kirsi Lindroos puhui uusista koulu-

Opetushallituksen pääjohtaja Kirsi Lindroos ja opetusneuvos Kristiina Laitinen onnittelemassa puheenjohtaja Hanna Gråsten-Salosta ja sihteeri Osmo Jurvasta. Kuva Curator 2/2003.

Talentian tervehdyksen toivat koulutussihteeri Mervi Tolonen (vas.), puheenjohtaja Eila Malmström ja ammattiasiajn sihteeri Airi Salmi. Kuva Curator 2/2003.

Koulukuraattori Oili Väisälä. Kuva Koulukuraattorit ry:n arkisto.

laeista ja oppilashuollon visioista. Koulukurattoriyöstä ensimmäistä suomalaista väitöskirjaa valmistelevalle sosiaalityön lehtori Pirkko Sipilän aiheena oli koulukuraattorin rooli postmodernissa yhteiskunnassa. Talentian tervehdyksen ”pienelle ja pippuriselle” yhdistykselle toi puheenjohtaja Eila Malmström, joka luovutti samalla 200 euron stipendin annettavaksi jollekin koulukuraattoriyön kehittäjälle. Yhdistyksen historiallisista vaiheista kertoi puheenjohtaja Hanna Gråsten-Salonen.

Yhdistyksen hallitus myönsi kevätkokouksessa 2004 Talentialta saadun koulun sosiaalityön kehittäjästipendin vantaalaiselle koulukuraattori Oili Väisälälle mittavasta ja innovatiivisesta työpanoksesta koulun sosiaalityön hyväksi. Hän oli aloittanut vakituisessa koulukuraattorin virassa Vantaalla 1.4.1974 ja ollut mukana monessa työryhmässä, kehittämisprojektissa ja koulutusohjelmassa myös valtakunnan tasolla. Oili Väisälä oli toiminut aktiivisesti myös Koulukuraattorit ry:n hallituksessa varapuheenjohtajana ja hallituksen jäsenenä useita vuosia.

Valtakunnallisten yhdistysten kehittämiskoulutus

Sosiaalityöntekijäin Liiton nimi muuttui vuoden 2002 alusta Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry:ksi, koska se kuvasi paremmin jäsenten koulutus pohjia. Liiton erityisyhdistykset olivat myös muuttuneet valtakunnallisiksi yhdistyksiksi. Niiden kehittämiskoulutus alkoi maaliskuussa 2003, jossa pohjustettiin Talentian strategiaohjelmaa 2005–2008 suunnittelemalla yhdistysten rakennetta, työnjakoa, yhteistyötä ja mahdollista uudelleenorganisointumista keskenään ja Talentian kanssa. Tätä työtä tähän oli jo aiemmin tehty 1990-luvulla. Kustakin 11 yhdistyksestä oli mukana kaksi edustajaa. Koulukuraattoriyhdistyksestä koulutukseen osallistuivat puheenjohtaja Hanna Gråsten-Salonen ja sihteeri Osmo Jurvanen. Koulutus koostui viidestä kerrasta, joista kahdella ensimmäisellä yksipäiväisellä jaksolla tutustuttiin toisiin sekä henkilöinä että yhdistyksinä. Kolmella viimeisellä kaksipäiväisellä koulutusjaksolla pureuduttiin Insinööriliiton kehittämiskonsultti Hannu Saarikankaan johdolla syvemmin yhdistysten kehittämistarpeisiin. Kehittämiskoulutus päättyi lokakuussa 2003.

Oli varsin mielenkiintoista tutustua muiden valtakunnallisten yhdistysten toimintaan ja kuulla, mitä kaikkea eri yhdistyksissä tehdään. Toiminta oli monipuolista, mutta aktiivien joukko oli pieni useissa yhdistyksissä ja perusrutiinien pyörittämiseen kaivattiin uusia ideoita. Sekin selvisi, että Koulukuraattorit ry oli Talentian pienin valtakunnallinen yhdistys 250 jäsenellään. Suurin oli Sosiaalialan kasvattajat ja ohjaajat ry noin 4300 jäsenellä. Näistä jäsenmääristä voi helposti päätellä, mitä mahdollisuuksia toimintaan voisi olla. Pienen yhdistyksen toimintaedellytykset olivat myös sen mukaiset talouden perustuessa jäsenmaksupalautuksiin. Valtakunnallisessa yhdistyksessä jo hallituksen jäsenten matkakulut nielivät budjetista aikamoisen loven. Hallituksessa pitäisi ihan oikeasti olla jäseniä eri puolilta maata eikä yhdistyksen budjetti saisi kaatua suuriin matkakuluihin. Ja varsinkin tuolloin, kun oppilaille oli tullut oikeus kuraattoripalveluihin, oli hallituksessa erittäin tärkeä kuulla laajemmin, mitä koko maassa oppilashuollon osalta tapahtui. Aidosti valtakunnalliseksi yhdistykseksi Koulukuraattorit ry tuli vasta vuonna 2009, kun hallituksen jäsenenä aloitti koulukuraattori Satu Jokelainen Rovaniemeltä. Hän on toiminut yhdistyksen tiedotusvastaavana ja Curator-lehden toimittajana 2009–2022 sekä varapuheenjohtajana vuodesta 2016 alkaen.

Yhdistysten jäsenmaksukysymyksiä käsiteltiinkin sitten Talentian liittovaltuuston syyskokouksessa 22.–23.11.2003 järjestösihteeri Leena Kemppaisen ja järjestökoordinaattori Jukka Lindbergin tekemän jäsenmaksuselvityksen pohjalta. Selvityksen johtopäätös oli, että Talentia yhdistysten toimintaedellytykset vaihtelevat liikaa yhdistyksen koon ja toimintaympäristön mukaan. Jatkossa jäsenmaksupalautusjärjestelmää oli tarkoitus kehittää niin, että erisuuruiset yhdistykset saisivat tasavertaiset toimintaedellytykset. Tarkoituksena ei ollut muuttaa merkittävästi jäsenmaksupalautusten suhteita yhdistysten välillä, mutta kuitenkin tukea pieniä jäsenyhdistyksiä enemmän. Koulukuraattorit ry:n toiminnan kannalta tämä oli erittäin hyvä asia. Jäsenyhdistysten rahoitusmalleja koskeva asia päätettiin valmistella kevään 2004 liittovaltuuston kokoukseen.

Uusien näkökulmien ja toimintatapojen löytäminen oli valtakunnallisten yhdistysten kehittämiskoulutuksen haasteena. Koulutuksessa virisi monenlaisia ideoita yhdistysten voimien yhdistämisestä, joita ryhdyttiin sitten tarkentamaan. Talentian hallitus puolestaan lähti miettimään työnjakokysymyksiä valtakunnallisten yhdistysten ja Talentian hallituksen ja

toimiston kesken. Ilmaan heitettiin rohkeita ajatuksia. Voisiko tulla kysymykseen esimerkiksi lasten ja nuorten toiminta-alueen yhdistys tai muu tehtäväaluekohtainen yhteenliittymä? Mikä sitten olisi Koulukuraattoriyhdistyksen rooli siinä yhteydessä? Valtakunnallisten yhdistysten tehtäväksi tuli tehdä alkutalvesta 2004 esitys uudeksi ammatillisen edunvalvonnan toimintamalliksi, jossa esitetään uusia yhteistoimintatarpeita esimerkiksi eri yhdistysten yhteistyötä ja työnjaosta sekä konkreettisia esityksiä uusista välineistä palvelemaan jäseniä ammatillisessa edunvalvonnassa. Mitä nämä sitten voisivat olla? Yhteinen ammatillinen lehti, netti, yhteistä tiedotusta, koulutusta? Mitä muuta? Yhdistysten esityksiä päätettiin tarkastella maaliskuussa 2004 valtakunnallisten yhdistysten tapaamisessa ja luoda niiden pohjalta mahdollisesti uusia toimintamalleja ja käytäntöjä.

Perusteellisen pohdinnan jälkeen Koulukuraattorit ry:n hallituksessa päädyttiin siihen, että koulun sosiaalityön saralla oli tuolloin ja tulevaisuudessa sellaisia haasteita, joiden hoitamisessa tarvittiin vankkaa tämän alan tuntemusta. Yhdistys päätti näin jatkaa omana yhdistyksenä kuten 10 vuotta aikaisemmin Sosiaalityöntekijäin Liiton ja sen kaikkien jäsenyhdistysten kehittämisohjelman yhteydessä. Yhdistyksen yhteistyö jatkui edelleen muiden valtakunnallisten sosiaalityöntekijöiden yhdistysten eli Viitosten kanssa ja myös muiden valtakunnallisten ja alueyhdistysten kanssa mm. Talentian kahdesti vuodessa järjestämällä yhdistysten puheenjohtajapäivillä. Yhdistymistä lähtivät suunnittelemaan Sosiaalialan kasvattajat ja ohjaajat ry, Päivähoidon johtajat ja opettajat ry sekä Kehitysvammaisten ohjaajat ry. Suunnittelun myötä Sosiaalialan kasvattajat ja ohjaajat ry sekä Päivähoidon johtajat ja opettajat ry yhdistyivät Sosiaalipedagogit Talentia ry:ksi. Kehitysvammaisten ohjaajat ry jättäytyi yhdistymissuunnittelusta pois ja muutti nimensä Vammaisala Talentia ry:ksi vuonna 2005.

Uudeksi yhdistysten koulutukseen liittyväksi yhteistyömuodoksi tuli seuraavana keväänä 17.–18.3.2005 järjestettävät Sosiaalialan asiantuntijapäivät, joiden teemana oli ”Uudistuvat ammattikäytännöt – oma työ näkyväksi”. Päivien pääesitelmät olivat ”Arjen keksinnöt – sosiaalialan innovaatioprosessit” ja ”Sosiaalialan työntekijän, työyhteisöjen ja ammattikunnan arvot ja etiikka”. Yhdistyksiä pyydettiin lähettämään ehdotuksia sosiaalialan hyvin toimivista ammattikäytännöistä, työmenetelmistä, kehittämishankkeista tai onnistuneista työkäytäntöjen muutoksista esiteltäviksi työpajoissa ja pienryhmissä. Jatkossa yhdistykset osallistuivat vuorollaan asiantuntijapäivien suunnitteluun ja toteutukseen. Koulukuraattoriyhdistys ry oli suunnittelemassa ja toteuttamassa päiviä vuonna 2012.

Osoitus uudesta yhteistyötä oli myös Talentian kotisivuprojekti, johon myös Koulukuraattorit ry osallistui 13 muun yhdistyksen kanssa. Tarkoituksena oli suunnitella ja tehdä jäsenyhdistyksille ulkoasultaan ja sisältörakenteeltaan samankaltaiset kotisivut syksyn 2004 aikana. Koulukuraattoriyhdistyksen kotisivujen päivittämisestä vastasivat tiedotusvastaava Marja-Leena Lumme ja varapuheenjohtaja Gun Andersson. Yhdistyksen ensimmäiset kotisivut (www.koulukuraattorit-skolkuratorer.fi) oli otettu käyttöön 2001. Uudet kotisivut (www.talentia.fi/koulukuraattorit) julkaistiin joulukuussa 2004. Yhdistyksen lapsiainen logo

saatiin näkyville myös näille sivuille. Idea yhdistyksen oman logon tekemisestä saatiin Chicagon konferenssimatkalla 1999. Logo tehtiin Kotkan ATK-pajassa ja otettiin yhdistyksen käyttöön Curator-lehdessä 3/2000. Kaikkiaan hallituksen jäsenten keskinäistä viestintää ja myös alueellisten yhdyshenkilöiden kanssa oli helpottanut sähköpostin käyttöönotto 1990 lopulla. Yhdistyksen uusilla kotisivuilla alettiin julkaista myös 2–3 kertaa vuodessa ilmestyneen paperisen Curator-lehden aineistoa.

Sipilä-Lähdekorven väitöskirja ”Hirveesti tekijänsä näköistä”. Koulukuraattorin työ peruskoulun yläluokilla julkaistiin joulukuussa 2004. Koulukuraattorit ry oli auttanut tutkijaa saamaan kyselylomakkeen vastaajiksi yläkouluissa työskenteleviä koulukuraattoreita ja kannustanut heitä myös vastaamaan kyselyyn. Pirkko Sipilä-Lähdekorven väitöstilaisuuteen osallistui runsas joukko yhdistyksen hallituksen jäseniä ja muita yhdistykseen kuuluneita koulukuraattoreita.

Koulukuraattorityön dokumentointia ja tilastointia sähköisesti

Koulukuraattorit ry oli jo vuonna 1975 lähestynyt kouluhallitusta kuraattorityön tilastointiin liittyvissä asioissa. Kouluhallitus alkoikin sitten myöhemmin edellyttää kuraattorityön tilastointia, joka päättyi lukuvuoteen 1990–1991, kun kouluhallitus muuttui Opetushallitukseksi. Tilastoinnissa käytettiin paperilomakkeita. Tarve kuraattorityön dokumentointiin ja tilastointiin oli kuitenkin edelleen ilmeinen lainsäädännönkin näkökulmasta. Vuonna 1998 käynnistyi viiden kaupungin (Espoo, Helsinki, Karjaa, Kotka, Lohja) ja Etelä-Suomen lääninhallituksen sosiaali- ja terveysosaston (ylitarkastaja Pirjo Kainulainen, lääninpsykologi Pirjo Laaksonen) suomen- ja ruotsinkielinen yhteishanke koulukuraattorien ja koulupsykologien oppilashuoltotyön sähköisestä asiakashallinnasta. Toimintaa oli suunnittelemassa kaikista viidestä kaupungista koulukuraattori, koulupsykologi sekä atk-henkilö. Jotkut toiminnan suunnitteluun osallistuneista koulukuraattoreista olivat Koulukuraattorit ry:n hallituksen jäseniä. Laissa viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999) säädettiin paitsi oikeudesta saada tieto viranomaisten julkisista asiakirjoista, myös asiakirjojen salassapidosta sekä viranomaisena toimivan vaitiolovelvollisuudesta. Julkisuuslain mukaan salassa pidettäviä viranomaisen asiakirjoja olivat mm. oppilashuoltoa koskevat eli koulukuraattorin ja koulupsykologin asiakasasiakirjat.

Yhteishankkeessa mukana olleet kaupungit aloittivat Aura-asiakastietojärjestelmän pilottikäytön syksyllä 2001 ja tuotantokäytön vuonna 2002. Auran käyttö laajentui myös moneen muuhun kaupunkiin ja kuntaan. Auran oppilasrekisteri voitiin muodostaa poimimalla tietoja kunnan omasta oppilasrekisteristä. Auran asiakasrekisterin muodostivat ne oppilasrekisterin oppilaat, joilla oli koulukuraattorin tai koulupsykologin asiakkuuksia. Tietojen arkaluonteisuuden ja henkilön yksilönsuojan vuoksi Aura-asiakasjärjestelmä oli tiukasti tietosuojattu. Käyttäjien oikeudet määräytyivät eri lainsäädäntöjen pohjalta. Järjestelmän sisällä suojaus tapahtui rooli- ja/tai koulukohtaisesti kunnan myöntämän luvanvaraisuuden mukaan. Ensiarvoisen tärkeänä asiana oli huomioitu myös salassapitovelvollisuus. Koulukuraattoreilla ja koulupsykologeilla oli omat erilliset samansisältöiset ohjelmat järjestelmän sisällä. Järjestelmä edusti lajissaan aivan uutta erityisalueen sähköistä hallintaa, jonka etuna oli tiedon säilyminen paremmassa tallessa organisaation järjestelmässä eikä kuten aikaisemmin yksittäisen henkilön hallussa. Auran käytön lähtökohtana oli merkittävä ajankäytön säästö kirjausten ja

Väitöskirjan syntymiseen myötävaikuttaneet puheenjohtaja Hanna Grästen-Salonen (vas.), ammattioppilaitoksen koulukuraattori Leena Turjansalo, entisen kouluhallituksen ylitarkastaja Pirkko Poikonen ja varapuheenjohtaja Gun Andersson. Kuva Curator 2005.

Pirkko Sipilä-Lähdekorpi. Kuva Curator 2005.

Väitöstilaisuuteen osallistui runsas joukko koulukuraattoreita. Kuva Curator 2005.

muiden paperitöiden vähentyessä. Sen etuja olivat myös selkeys ja helppokäyttöisyys. AURA-järjestelmän avulla pystyttiin tuottamaan arvokasta, yhdenmukaista ja luotettavaa tilastotietoa sekä työntekijöiden, kuntien että lääninhallitusten keskusvirastojen ja ministeriöiden käyttöön. Järjestelmästä voi tulostaa käyttäjä-, koulu- ja kuntakohtaisia tilastoja. Järjestelmä mahdollisti myös yhteisötason oppilashuoltotyön kirjaamisen ja tilastoinnin.

Koulukuraattorin kelpoisuus jätettiin pois sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksia koskevasta laista (272/2005)

Sosiaalihuollon ammatinharjoittamislainsäädännön tarvetta selvittäneen työryhmän (STM 1997:17) työtä jatkanut Sosiaalialan ammatinharjoittamistyöryhmä (STM 2000:32) valmistelee luonnoksen laiksi sosiaalihuollon ammattihenkilöistä. Työryhmä totesi muussa kuin sosiaalihuollon organisaatiossa, kuten esimerkiksi koulutoimessa, toimivan sosiaalialan koulutuksen saaneen työntekijän työskentelevän osana moniammatillista työryhmää. Monesti tällainen työntekijä toimii ainoana oman alansa asiantuntijana ja oli siten usein vailla omaa ammattialaansa ja sen kehittämistarpeita tuntevaa työnjohtoa ja lähityötovereita. Tällaisten työntekijöiden kohdalla työryhmä piti tärkeänä tehtävien edellyttämää ammatillista kelpoisuutta työn itsenäisyyden ja sen vaativuuden vuoksi. Työryhmän mielestä oppilashuoltoon kuuluvan sosiaalityön osalta olisi tarpeen, että samat kelpoisuussäännökset koskisivat sitä riippumatta siitä, kuuluuko se hallinnollisesti koulutoimen vai sosiaalitoimen alaisuuteen.

Sosiaalialan ammatinharjoittamistyöryhmän (STM 2000:32) luonnosteleman kelpoisuuslain pohjalta sosiaali- ja terveysministeriössä valmisteltiin syksyllä 2002 uusi luonnos laiksi sosiaalihuollon tehtävissä vaadittavista kelpoisuuksista. Hallituksen esitysluonnoksessa (2002) käsiteltiin myös koulukuraattorin kelpoisuutta. Siinä todettiin, että lastensuojelulaissa (7 § 2 mom.) säädettyihin tehtäviin kuuluu myös koulun sosiaalityö eli koulukuraattoritoiminta. Kunnilla oli oikeus itse ratkaista, minkä hallintokunnan alaisuudessa toiminta järjestetään. Useimmiten toiminta oli järjestetty joko koulu- tai sosiaalitoimen alaisuudessa. Luonnoksessa todettiin, että vallitsevan tulkinnan mukaan koulukuraattoriin voidaan soveltaa sosiaalihuollon uuden kelpoisuusasetuksen (804/1992) 2 §:ssä säädettyä sosiaalityöntekijän kelpoisuusvaatimusta vain, jos hän toimii sosiaalitoimen alaisuudessa. Tulkinta johti siihen, että koulutoimen alaisuudessa työskentelevien koulukuraattorien kelpoisuusvaatimukset jäivät kaiken sääntelyn ulkopuolelle, sillä opetustoimen kelpoisuussäännökset koskivat vain opetustoimintaan osallistuvaa henkilöstöä. Koska koulukuraattoritoiminnan oikeudellinen perusta ja sisältö oli kirjattu sosiaalihuollon lainsäädäntöön, oli perusteltua, että myös koulukuraattorin kelpoisuusvaatimukset määräytyvät sosiaalihuollon kelpoisuussäännösten mukaan. Tätä koskeva säännös sisältyisi lain 3 §:n 2 momentin 3 kohtaan. Lakiluonnoksen 3 § koski vaativia sosiaalityön tehtäviä, joihin koulukuraattorin työ esitettiin sisältyväksi. Niistä tehtävistä vastaaminen edellytti yliopistollisen sosiaalityön tutkinnon tuottamaa ammattitaitoa. Lakiluonnoksessa otettiin selkeä ja perusteltu kanta koulukuraattorin kelpoisuuden määrittelemiseksi sosiaalityöntekijän kelpoisuudeksi. Lastensuojelulain alaisena toimintana koulukuraattorityön oli todettu perustuvan sosiaalihuollon lainsäädäntöön, ja koulukuraattorin nimikekin oli vakiintunut koulun sosiaalityöntekijä -nimikkeeksi.

Sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksia koskevan hallituksen

esityksen (HE 226/2004 vp) mukaan vuoden 2002 lakiluonnoksesta annettujen lausuntojen jälkeen kelpoisuuslakiluonnoksen työstämistä jatkettiin kuitenkin uudelta pohjalta eri tahojen kanssa. Lähtökohdaksi asetettiin se, että laissa määriteltäisiin erikseen keskeisten sosiaalihuollon ammattien kelpoisuusehdot, mutta ei tehtävärakenteita. Koulukuraattorin kelpoisuusvaatimuksia oli esitetty säädettäväksi joko laissa tai sitä tarkentavalla asetuksella. Joidenkin lakiesitystä koskevien kommenttien perusteella koulujen oppilashuollossa voitaisiin hyödyntää sosiaalisten ja psyykkisten ongelmien selvittelyssä ja ennaltaehkäisyssä myös erilaista sosiaali- ja terveydenhuollon ja nuorisotyön ammattilaisten osaamista. Voimassa oleva lastensuojelulaki määritteli kuitenkin ainoastaan koulupsykologin ja koulukuraattorin tehtävät. Lastensuojelulakia ja -asetusta oli arvosteltu siitä, etteivät ne riittävän selkeästi määritelleet koulupsykologien ja koulukuraattorien työtehtäviä. Koska koulukuraattorien kelpoisuusvaatimuksia koskevat mielipiteet olivat eronneet huomattavasti toisistaan, hallituksen esityksessä päädyttiin siihen, että koulukuraattorin ”kelpoisuusvaatimuksista lienee perusteltua säätää vasta kun koulukuraattorin työtehtävät on tarkemmin määritelty”.

Hallituksen esityksessä (HE 226/2004 vp) todettiin myös, että sosiaali- ja terveysministeriö oli parhaillaan asettamassa oppilashuoltoon liittyvän lainsäädännön uudistamistyöryhmän, jonka tehtäväksi tuli arvioida, missä lainsäädännössä ja millä tavoin koulukuraattoreista ja koulupsykologeista sekä heidän tehtävistään tulisi säätää. Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta piti mietinnössään (StVM 4/2005 vp) kelpoisuuslakiesityksen puutteena sitä, että oppilashuolto jää lain ulkopuolelle. Mietinnön mukaan juuri käynnistyneen oppilashuoltoon liittyvän lainsäädännön uudistamisen yhteydessä oli tarkoitus arvioida mm. koulukuraattoreilta edellytettävä kelpoisuus. Sosiaali- ja terveysvaliokunta piti tarpeellisena asian selvittämistä pikaisesti.

Laki (272/2005) ja asetus (608/2005) sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista tulivat voimaan 1.8.2005. Laissa ei erikseen mainittu koulukuraattorin kelpoisuusvaatimuksia, vaikka koulukuraattorin toiminta perustui edelleen lastensuojelulakiin ja -asetukseen. Kelpoisuuslaki oli kuitenkin sosiaalihuoltoa koskeva yleislaki, joka oli lähtökohtaisesti tarkoitettu sovellettavaksi kaikkiin sosiaalihuollon tehtäviin. Lakia sovellettiin sosiaalihuollon ammatilliselta henkilöstöltä vaadittaviin kelpoisuuksiin kunnan ja valtion hallinnonaloilla sekä yksityisissä palveluissa siltä osin kuin palvelut kuuluivat yksityisten palvelujen valvonnasta annetun lain (603/1996) piiriin. Laki voi siten tulla sosiaali- ja terveysministeriön mukaan sovellettavaksi myös oppilashuollon tehtävissä. (STM 2006:33.) Tämän määrittelyn mukaan koulukuraattorin kelpoisuusvaatimuksena tuli olla sosiaalityöntekijän kelpoisuus, mikäli koulukuraattorin tehtävä oli kunnassa määritelty sosiaalityöntekijän tehtäväksi tai sosiaalihoajaajan kelpoisuus, jos koulukuraattorin tehtävä oli määritelty sosiaalihoajaajan tehtäväksi.

Edellisen tulkinnan kanssa ristiriidassa oli kuitenkin se, että koska koulukuraattorin tehtäviin vaadittavasta kelpoisuudesta ei ollut erityissäännöksiä sosiaalihuollon kelpoisuuslaissa eikä muuallakaan lainsäädännössä, koulukuraattorin kelpoisuus määräytyi sosiaali- ja terveysministeriön (STM 2007:18) tulkinnan mukaan kelpoisuuslain 11 §:n (Muut sosiaalihuollon ammatilliset tehtävät) mukaan seuraavasti: *Kelpoisuusvaatimuksena sosiaalihuollon muihin ammatillisiin tehtäviin on tehtävään soveltuva ammattitutkinto tai muu soveltuva koulutus.* Pykälässä tarkoitettun muun soveltuvan koulutuksen arviointi jäi viime kädessä työnantajan harkittavaksi. Tehtävä voi edellyttää ammattitutkintotasoista tai ylempää koulutusta. Jos teh-

tävään ei ollut soveltuva ammattitutkintoa, eikä tehtävä edellyttä ylemmän asteen tutkinnon suorittamista, työnantaja arvioi tarvittavan koulutuksen määrän ja laadun. Käytännössä kelpoisuuslain 11 § antoi työnantajalle mahdollisuuden valita koulukuraattorin tehtävään minkä tahansa koulutuksen omaavan henkilön.

Koulukuraattorin kelpoisuuden poisjääminen sosiaalihuollon kelpoisuuslaista hämmensi tietysti kovasti koulukuraattoreita, koska työstä kuitenkin säädettiin edelleen lastensuojelulaissa ja -asetuksessa. Lainsäädännöllisesti epäselvässä tilanteessa Koulukuraattorit ry:n hallitus näki koulukuraattorien eli koulun sosiaalityöntekijöiden tehtävien vaativuuden arvioinnilla olevan entistä tärkeämpi merkitys. Niinpä hallitus laati koulukuraattorien tehtäväkuvauksen, joka julkaistiin 2005 yhdistyksen nettisivuilla (www.talentia.fi/koulukuraattorit) ja Curator-lehdessä 2006. Tehtävä edellytti sosiaalityöntekijän koulutusta ja sen asema organisaatiossa oli vaativat asiantuntijatehtävät. Tehtäväkuvaukseen sisältyi keskeiset tehtäväalueet, osaaminen, työn vaikutukset ja vastuu, tehtävän edellyttämät yhteistyötaidot sekä työolosuhteet. Sekä yhdistyksen että Talentian näkemyksen mukaan koulukuraattorityöstä oli erittäin tärkeää puhua koulun sosiaalityönä. Vaikka se oli koulukuraattoreille itselleen selvää, sitä se ei suinkaan välttämättä ollut edes lähimmille yhteistyökumppaneille. Muun muassa moni opettaja oli yllättävän tietämätön kuraattorien koulutuksesta. Vähintä mitä koulussa voitiin edellyttää oli se, että opettajat tietävät, mikä on koulukuraattorin pätevyys. Yksi erittäin tärkeä kuraattorityön määrittelypaikka koulun sosiaalityöntekijäksi oli perusopetuksen kunta-kohtainen opetussuunnitelma.

Oppilashuoltoon liittyvän lainsäädännön uudistamistyöryhmä 2005–2006

Koulukuraattorin kelpoisuus jäi siis sosiaalihuollon kelpoisuuslaista pois ja asia siirrettiin sosiaali- ja terveysministeriön peruspalveluministeri Liisa Hyssälän 15.12.2004 asettaman Oppilashuoltoon liittyvän lainsäädännön uudistamistyöryhmän (STM 2006:33) käsiteltäväksi. Sosiaali- ja terveysministeriön ja opetusministeriön yhteisen työryhmän toimikausi oli 1.1.2005–31.3.2006. Perusopetuksen koulukuraattoreita työryhmässä edusti vastaava koulukuraattori Hanna Gråsten-Salonen Tampereelta varajäsenenään aluekuraattori Mervi Mehtio Helsingistä. Opiskelijahuoltoja edusti Osmo Jurvanen Helsingistä ja hänen varajäsenenään toimi toisen asteen sosiaaliskuraattori Pirjo Sistola Tampereelta.

Työryhmä laati kolme vaihtoehtoa koulukuraattorin kelpoisuudeksi: 1) sosiaalityöntekijä, 2) sosiaalityöntekijä tai ylempi sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto, johon sisältyvät vähintään 60 opintopisteen lapsi-, nuoriso- ja perhetyön opinnot ja 3) soveltuva korkeakoulututkinto. Työryhmä kannatti vaihtoehtoa 2, koska koulukuraattorin tehtävään ei kuulunut yksilön oikeuksia ja velvollisuuksia koskeva sellainen päätöksenteko, jolla mm. puututaan perheen yksityisyyteen. Kuraattorin tehtävässä sen sijaan painottui lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin edistäminen ja ongelmien ennaltaehkäisy. Kelpoisuuden laajentamista perusteltiin myös koulukuraattorien saatavuuden turvaamisella. Esitys ei kuitenkaan ollut yksimielinen, koska viisi työryhmän 12 jäsenestä antoi siitä eriävän mielipiteen. Neljä eriävän mielipiteen antanutta työryhmän jäsentä, Marie Rautava (Stakes), Pirjo Laaksonen (Etelä-Suomen lääninhallitus), Hanna Gråsten-Salonen ja Osmo Jurvanen, kannatti koulu-

kuraattorin kelpoisuudeksi sosiaalityöntekijän kelpoisuutta. Viides eriävän mielipiteen antanut työryhmän jäsen Gustav Wikström (Kuntaliitto) kannatti kelpoisuudeksi soveltuvaa korkeakoulututkintoa.

Työryhmän muistion (STM 2006:33) ilmestymiseen 29.6.2006 liittyi yllättäen draamaa. Muistio oli lähetetty lausuntokierrokselle noin 50 taholle, mutta sekä muistion nettiversiosta että painetusta versiosta oli jäänyt puolet pois Gråsten-Salosen ja Jurvasen yhteisestä eriävästä mielipiteestä. Väistämättä heräsi epäily, oliko kyseessä tietoinen vai tahaton teko. Yhteydenotossa sosiaali- ja terveysministeriöön selvisi, että muistion kokoamisessa oli tapahtunut inhimillinen virhe ja kuraattorien eriävän mielipiteen toinen sivu oli jäänyt vahingossa pois. Sosiaali- ja terveysministeriössä pahoiteltiin kovasti tapahtunutta, mutta että virheen pitikin sattua juuri kuraattorien kohdalla. Asia korjattiin pian muistion nettiversioon ja noin 50 lausunnonantajalle kuraattorien eriävä mielipide lähetettiin erikseen jälkikäteen. Positiivista sotkussa oli mahdollisesti se, että lausunnonantajat saattoivat kiinnostua lukemaan tarkemmin, mitä kuraattorien eriävässä mielipiteessä oikein sanotaankaan. Siinä vastustettiin työryhmän ehdotusta laajentaa koulukuraattorin kelpoisuus sosiaalityöntekijän lisäksi ylempään sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkintoon, johon sisältyvät vähintään 60 opintopisteen laajuiset lasi-, nuoriso- ja perhetyön opinnot. Työryhmän esitys laajentaa koulukuraattorin kelpoisuus sosiaalityöntekijöiden työvoimapulan perusteella oli kestävä peruste.

Työryhmän muistiosta 29.8.2006 antamassaan lausunnossa Koulukuraattorit ry kannatti koulukuraattorin kelpoisuudeksi sosiaalihuollon kelpoisuuslain (272/2005) 3 §:n mukaista sosiaalityöntekijän kelpoisuutta, koska koulukuraattorin tehtävä oli koulun sosiaalityön asiantuntijatehtävä. Koulukuraattorin kelpoisuuden laajentaminen koulutus- ja työvoimapolitiisiin syihin vedoten ei ollut riittävä ja ammatillisesti pätevä perustelu. Esimerkiksi opettajapulaa ei suunniteltu ratkaistavaksi kelpoisuuksia alentamalla. Työryhmän jäsen Marie Rautava oli esittänyt eriävässä mielipiteessään koulukuraattori-nimikkeen yhdenmukaistamista muiden oppilashuollossa työskentelevien nimikkeiden kanssa. Kouluterveydenhoitajan ja -lääkärin ja koulupsykologin nimikkeet kertoivat työntekijän ammatillisesta osaamisesta. Koulukuraattorin nimikkeen muuttaminen koulun sosiaalityöntekijäksi kertoisi paremmin siitä, mikä on kuraattorin asiantuntemusala. Yhdistys kannatti lausunnossaan Rautavan ehdotusta ja tarkensi nimikkeen muuttamista *koulusosiaalityöntekijäksi*, joka kuvaisi paremmin kuraattorin tehtävää ja asiantuntemusala. Lisäksi nimike olisi yhdenmukainen oppilashuollon palveluja antavien *koulupsykologin*, *kouluterveydenhoitajan* ja *koululääkärin* nimikkeiden kanssa. Vastaava ruotsinkielinen nimike olisi *skolsocialarbetare*. Yhdistys kannatti lausunnossaan yhtenäisen uuden oppilas- ja opiskelijahuoltolain säätämistä, joka yhdistäisi sillä hetkellä kovin hajallaan olevan lainsäädännön.

Talentia antoi lausuntonsa 31.8.2006 ja julkaisi samalla myös lehdistötiedotteen ”Koulu tarvitsee koulusosiaalityöntekijöitä”. Talentian mukaan koulukuraattoreita oli liian vähän peruskouluissa ja erityisen vähän lukioissa ja ammattikouluissa. Pulaa esitettiin korjattavaksi laventamalla koulukuraattorien kelpoisuusehtoja silloisesta maisterin tutkinnosta myös ylempään ammattikorkeakoulututkintoon. Talentia ei voinut hyväksyä, että sosiaalityöntekijän kelpoisuutta ei edellytetä, vaikka työryhmä omassa muistiossaan oli määritellyt koulukuraattorin tehtävät selkeästi sosiaalityön tehtäviksi. Talentian erityisasiantuntija Päivi Mäkinen

hämmästeli lehdistötiedotteessa, miksi koulukuraattoripulaa ratkottaisiin kutsumalla tehtäviin toisen koulutuksen saaneita, kun koulupsykologipulaa tai koululääkäripulaa ei ratkota samalla tavalla. Koulukuraattorin työ oli koulussa tehtävää sosiaalityötä ja koulussakin tuli noudattaa sosiaalityötä koskevia säädöksiä. Sosiaalityöstä ja sen tekemiseen edellytettävästä koulutuksesta oli säädetty vuonna 2005 voimaan tulleessa sosiaalihuollon kelpoisuuslaissa (272/2005). Sosiaalityöntekijältä edellytettiin yliopistossa suoritettua ylempää korkeakoulututkintoa, johon sisältyy sosiaalityön pääaineopinnot. Myös Talentian mukaan koulukuraattorin nimikettä parempi ja selkeämpi nimike olisi koulusosiaalityöntekijä, joka olisi samassa linjassa koulupsykologin, kouluterveydenhoitajan ja koululääkärin kanssa.

Työryhmän esityksestä annetuista lausunnoista kootun lausuntoyhteenvedon (STM 2006:67) mukaan koulukuraattorin kelpoisuuteen kantaa ottaneista 28 lausunnonantajasta selvä enemmistö (16) kannatti kelpoisuudeksi työryhmän ensimmäisenä vaihtoehtona ollutta sosiaalityöntekijän kelpoisuutta. Työryhmän omaa esitystä sosiaalityöntekijä tai ylempi sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinto, johon sisältyivät 60 opintopisteen lapsi-, nuoriso- ja perhetyön opinnot, oli lausuntoyhteenvedon mukaan kannattanut kelpoisuudeksi seitsemän lausunnonantajaa. Gråsten-Salosen (2023) koulukuraattorin kelpoisuuden määrittelyä koskevassa lisensiaatintutkimuksessa lausunnoista löytyi kuitenkin vain neljä tahoja, jotka olivat kannattaneet työryhmän esitystä koulukuraattorin kelpoisuudeksi. Näistä yksiselitteisesti työryhmän esityksen kannalla oli ollut yksi taho. Kolmantena vaihtoehtona ollutta soveltuvaa korkeakoulututkintoa koulukuraattorin kelpoisuudeksi oli kannattanut lausuntoyhteenvedon mukaan viisi lausunnonantajaa. Edellisten vaihtoehtojen lisäksi kaksi lausunnonantajaa oli kannattanut kelpoisuudeksi soveltuvaa ylempää korkeakoulututkintoa.

Kolmas koulun sosiaalityön kansainvälinen konferenssi Etelä-Koreassa 2006

Kolmas koulun sosiaalityön kansainvälinen konferenssi järjestettiin Etelä-Korean Busanissa 25.–28.9.2006. Teemana oli International Trends and Prospects of School Social Work. Aiempiin Chicagon ja Tukholman konferensseihin verrattuna se oli aivan erilainen erityisesti sijaintinsa ja kulttuurinsa puolesta. Osallistujia oli jonkin verran yli 200. Ulkomaalaisia osallistujia länsimaista oli yllättävän vähän, mikä johtui selvästi lentomatkan kalleudesta. Matkarahojen haaliminen eri lähteistä oli vaivalloinen operaatio suomalaisillekin osallistujille. Euroopasta oli vain ruotsalaisia kuraattoreita suomalaisten lisäksi. Suomalaisten innokkuutta osallistua näihin konferensseihin kuvaa sekin, että yhdeksän hengen suomalaisten porukka eri puolilta Suomea oli suurin kauempaa tulleista ryhmistä. Yhdistyksen puheenjohtaja Hanna Gråsten-Salonen piti konferenssissa esityksen koulun sosiaalityön ja oppilashuollon ajankohtaisista kehityssuunnista Suomessa, ”The Current Trends of School Social Work and Pupil Welfare in Finland”. Siinä käsiteltiin koulun sosiaalityöhön ja oppilashuoltoon liittyvää lainsäädäntöä ja sen uudistamista. Helsingin johtavan koulukuraattorin Sirkka-Liisa Makkosen aiheena oli koulun sosiaalityö Helsingissä, ”School Social Work in Helsinki, Finland”. Lisäksi tamperealaiset koulukuraattorit Eija Laitinen, Anu Ropponen ja Leena Tiusanen pitivät posteriesityksen ryhmäyttämistä, ”Building TEAM SPIRIT in Tampere Schools”.

Korean lisäksi alustuksia koulun sosiaalityöstä oli eniten lähimaista kuten Taiwanista,

Hanna Gråsten-Salonen. Kuva Koulukuraattorit ry:n arkisto.

Eija Laitinen (vas.), Leena Tiusanen ja Anu Ropponen. Kuva Koulukuraattorit ry:n arkisto.

Takarivissä Sirkka-Liisa Makkonen (vas.), Birgitta Eklund, Anu Ropponen, Eija Laitinen, Gun Andersson ja eturivissä Yvonne Ahlstedt (vas.), Marja-Leena Lumme, Kim-Hae Middle Schoolin sosiaalityöntekijä, Leena Tiusanen ja Hanna Gråsten-Salonen. Kuva Curator 2006.

Ruokailua korealaiseen tapaan. Kuva Curator 2006.

Filippiineiltä, Sri Lankasta, Intiasta, Mongoliasta, Bangladeshista ja Vietnamista. Joitakin alustuksia oli myös Australiasta, Uudesta-Seelannista, Ruotsista, Yhdysvalloista ja Ghanasta. Kouluvierailu suuntautui Kim-Hae Middle Schoolin poikakouluun, jonka pihalla oli vastassa iloisia, kohteliaita murrosikäisiä poikia siisteissä koulupuvuissaan. Koulussa kunnioitettiin hyviä tapoja ja siisteyttä, mikä ilmeni mm. siten, että vieraita pyydettiin jättämään kenkensä koulun aulaan. Suurista ryhmistä huolimatta luokissa oli suhteellisen rauhallinen ilmapiiri. Koulun sosiaalityöntekijän työhuone muistutti varustukseltaan suomalaisen kuraattorin työhuonetta. Yhdellä maaseuturatkella nähtiin suuria oppilasryhmiä tutustumassa nähtävyyksiin hyvässä järjestyksessä. Ei näkynyt ryntäilyä. Opettajilla näytti olevan ryhmänhallintataidot todella hallussa. Korealaisen ruokailukulttuuriin tutustuminen oli todellinen elämys, kun istuttiin lattialla matalan pöydän ääressä syömässä useista kipoista ruokaa puikoilla, mikä ei ollut ihan helppoa tottumattomalle. Korean kansallisruoka kimchi tuli hyvin tutuksi.

Konferenssin aikana huomasi taas sen, että Suomessa on pitkät perinteet ja vahva osaaaminen koulun sosiaalityössä ja myös lainsäädännön tuki työlle, mikä yllättäen puuttui esimerkiksi ruotsalaisilta koulukuraattoreilta. Suomalaisten tekemä koulun sosiaalityö kiinnosti erityisesti korealaisia ja mongolilaisia koulun sosiaalityöntekijöitä. Kaikkiaan tuollaiseen konferenssiin osallistuminen oli kuitenkin kaiken siihen käytetyn vaivan arvoista. Oma ymmärrys ja suhteellisuuden taju lisääntyy, kun tapaa koulun sosiaalityöntekijöitä eri puolilta maailmaa. Ja myös suomalaisten kuraattorien keskinäiset keskustelut kaikesta näkemästä ja kokemasta on hyvin arvokasta.

Yhdistyksen vaikuttamistoimintaa koulukuraattorin kelpoisuuden ratkaisemiseksi

Vaikka selvä laajapohjainen lausunnonantajien enemmistö oli kannattanut koulukuraattorin kelpoisuudeksi sosiaalityöntekijän koulutusta ja eduskunnan sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta oli edellyttänyt 2005 kelpoisuusasian pikaista ratkaisua, ei kelpoisuuden määrittely kuitenkaan edennyt lausuntokierroksen jälkeen valtioneuvoston hallinnossa. Koulukuraattoriyhdistys pyrki omalta osaltaan vauhdittamaan asian ratkaisua eri yhteyksissä. Yhdistys perusteli koulukuraattorin kelpoisuuden säätämistä sosiaalityöntekijän kelpoisuudeksi mm. sivistysvaliokunnan kuulemistilaisuudessa 7.9.2006 Valtioneuvoston koulutuspoliittisesta selonteosta eduskunnalle (VNS 4/2006 vp). Koulukuraattorin kelpoisuuden määrittelemättömyys oli kohtuuton tilanne kuraattorien kannalta, koska jotkut kunnat käyttivät lainsäädännöllisesti epäselvää tilannetta selvästi hyväksi valitsemalla koulukuraattoreita erilaisilla koulutuksilla, joihin ei sisältynyt minkäänlaisia sosiaalityön tai sosiaalialan opintoja.

Koulukuraattorit ry osallistui toukokuussa 2007 alkaneeseen Talentian julkisuuskampanjaan ”Suomi ansaitsee toimivan sosiaalialan ja sosiaaliala ansaitsee asialliset työehdot”, jota koskeva adressi oli nettisivuilla www.sosiaalitapaus.fi. Koulukuraattorin työtä nettisivuilla esiteltiin otsikolla ”Koulukuraattori pelasti viiden nuoren tulevaisuuden päivässä!” Koulukuraattorien kelpoisuutta sosiaalityöntekijän kelpoisuudeksi vaadittiin viimeinkin ratkaistavaksi. Myös kuraattorien resurssit piti saada riittäviksi niin, että kuraattoreilla olisi oikeasti mahdollisuus tehdä työtä siten kuin lastensuojelulaki ja perusopetuslaki velvoittivat. Tuolloin jollakin kuraattorilla saattoi olla vastuullaan jopa 15 koulua ja 4000 oppilasta. Koulukuraattori oli avainasemassa ehkäisemässä lasten ja nuorten syrjäytymistä. Työn vastuullisuus, vaa-

Tarinoita ihmisistä ja ammateista

> **Ailekirjoita adresssi!**

Sosiaaliala on paljon enemmän kuin luulet.

Talentia
Sosiaalialan asiantuntijat

Talentian julkisuuskampanja – Tarinoita ihmisistä ja ammateista. Kuva Curator 1/2007.

tivuus, haasteellisuus ja pätevyysvaatimukset edellyttivät myös kunnan palkkaa, jotta kouluihin voitaisiin taata pätevät koulukuraattorit auttamaan ja tukemaan lapsia.

Kun pääministeri Matti Vanhasen II hallitus aloitti 19.4.2007, yhdistyksen hallituksessa päätettiin lähteä selvittämään uuden peruspalveluministeri Paula Risikon näkemystä koulukuraattorien kelpoisuusasiasta. 13.4.2007 säädetty uusi lastensuojelulaki (417/2007) velvoitti kuntia järjestämään 1.1.2008 alkaen koulupsykologin ja koulukuraattorin palveluja, joihin oppilailla oli oikeus perusopetuslain muutoksen (477/2003, 31 a §) mukaan. Kuraattorien kelpoisuusasia oli kuitenkin edelleen ratkaisematta. Psykologian ja terveydenhuollon asiantuntijuus kelpoisuuksien osalta oli jo turvattu lainsäädännöllisesti koulun oppilashuolto- ja oppilaitosten opiskelijahuoltotyössä. Yhteydenotossa ministeri Risikon valtiosihteeri Ilkka Oksalaan 17.5.2007 Koulukuraattorit ry:n hallitus ehdotti keskustelua ministeri Risikon kanssa koulukuraattorien kelpoisuusasiasta. Tapaaminen järjestyi 27.9.2007, mutta ministeriöstä siihen osallistui vain valtiosihteeri Ilkka Oksala. Puheenjohtaja Hanna Gråsten-Salonen, varapuheenjohtaja Mervi Mehtiö ja sihteeri Osmo Jurvanen esittivät koulukuraattorien kelpoisuusasian pikaista ratkaisemista, kuten eduskunnan sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta oli edellyttänyt mietinnössään (StVM 4/2005) jo yli kaksi vuotta aiemmin. Yhdistys esitti tapaisessa koulukuraattorin kelpoisuuden lisäämistä sosiaalityöntekijän kelpoisuutena lakiin sosiaalihuollon henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (272/2005) seuraavasti:

3 a § Koulukuraattori

Kelpoisuusvaatimuksena koulukuraattorin tehtäviin on tämän lain 3 §:n mukainen kelpoisuus.

Esitystä perusteltiin oppilashuoltokomitean (KM 1973:151) tekemällä määrittelyllä koulukuraattorista erityisesti ennalta ehkäisevän toiminnan aktivoijana ja suorittajana sekä sosiaaliturvan ja sosiaalityön asiantuntijana koulussa. Koulukuraattorin kelpoisuusehdot oli jo kertaalleen säädetty lastensuojelulakiin (139/1990) ottamisen yhteydessä sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusehdoista annetun asetuksen muutoksella (491/1990) sosiaalityöntekijän kelpoisuudeksi. Oppilashuollon lainsäädäntöä uudistavan työryhmän muis-tion (STM 2006:33) lausuntokierroksella selvä enemmistö (16) 28 lausunnonantajatahosta kannatti koulukuraattorin kelpoisuudeksi sosiaalityöntekijän kelpoisuutta. Kannattajia oli sosiaali- ja terveysministeriön terveysosastolla, yliopistossa, lääninhallituksissa, järjestöissä sekä kuntasektorilla. Koska lausunnonantajien enemmistö kannatti sosiaalityöntekijän kel-poisuutta, tulisi lausunnonantajien mielipidettä myös kunnioittaa yhdistyksen hallituksen edustajien mielestä. Lausunnonantajat olivat korostaneet, että koulukuraattorin tehtävänä on toimia oppilashuollossa sosiaalityön asiantuntijana, mikä edellytti vahvaa, monipuolista ja laaja-alaista sosiaalityön osaamista ja siten sosiaalityöntekijän kelpoisuutta. Uuden lastensuo-jelulain nähtiin asettavan monenlaisia ehkäisevän lastensuojelutyön haasteita koulukuraat-toreille ja koulun oppilashuollolle. Tämä tarkoitti myös sitä, että oppilashuoltoryhmien pe-rusrakenne tulisi saada kuntoon niin, että psykologian ja terveydenhuollon asiantuntijuuden lisäksi oppilashuoltoryhmissä olisi edustettuna myös sosiaalityön asiantuntijuus. Se tulisi tur-vata myös lainsäädännöllisesti. Koulukuraattorien ja koulupsykologien mitoitus tulisi myös määritellä samoin kuin se oli jo tehty kouluterveydenhuollon henkilöstön kohdalla 2002 ja vahvistettu 2004. Tuon tapaamisen jälkeen ministeriöstä ei kuulunut mitään eikä yhdistyk-sen hallituksen puheenjohtajan sähköpostitiedusteluihin vastattu seuraavana keväänäkään, miten kuraattorien kelpoisuusasiassa mahdollisesti meneteltäisiin.

Koulukuraattorit ry otti 14.10.2007 lausunnossaan kantaa opetusministeriön julkaisemaan Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelman 2007–2011 luonnokseen, jossa oli tarkasteltu monipuolisesti lasten, nuorten ja perheiden elämään liittyviä ajankohtaisia asioita, ongelmia ja tulevaisuuden haasteita. Kehittämisohjelma oli osa Matti Vanhasen II:sta hallitusohjelmaa, jonka tavoitteena oli lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin edistämien ja eriarvoistumi-sen estäminen sekä korjaavien erityispalvelujen tarpeen vähentäminen. Lapsi- ja nuorisopo-litiikan kehittämisohjelman yhtenä painopisteenä oli myös oppilashuollon kehittäminen ja tavoitteena valmistella erillinen laki oppilashuollosta.

Koulukuraattoriyhdistys korosti lausunnossaan, että oppilashuollon kehittämisen tulisi näkyä lopullisessa kehittämisohjelmassa vahvemmin ja konkreettisemmin. Luonnoksessa oppilashuollon palvelujen kokonaisuus oli jäänyt vähäiseksi kehittämisehdotusten painot-tuessa oppilashuollon osalta kouluterveydenhuollon kehittämiseen. Koulukuraattori- ja koulupsykologipalvelujen järjestämisen osalta lainsäädäntö oli muuttumassa velvoittavam-maksi 1.1.2008 alkaen uudessa lastensuojelulaissa (417/2007, 9 § Tuki koulunkäyntiin). Psy-kososiaalisen oppilashuollon painopisteen olisi hyvä näkyä juuri lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelmassa, kun kouluterveydenhuoltoon oltiin kiinnittämässä huomiota myös erillisessä Terveyden edistämisen politiikkaohjelmassa. Yhdistys kommentoi useita kehittä-misohjelman luonnoksen toimenpide-ehtotuksia pääasiassa koulukuraattori- ja koulupsyko-logityön näkökulmasta.

Joulukuussa 2007 hyväksytyn Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelman 2007–2011 ”Tulevaisuus velvoittaa, tämä päivä ratkaisee” (OPM 2007:41) tavoitteena oli, että kaikilla

perusopetuksen oppilaille ja toisen asteen opiskelijoilla on saatavilla laadukkaat oppilas- ja opiskelijahuollon palvelut koko maassa. Ohjelmaa valmistelleen työryhmän esittämä erillisen oppilashuoltolain valmistelu silloisen hallituskauden aikana ei kuitenkaan mennyt läpi, vaan hallituskaudella 2007–2011 vasta arvioidaan tarvetta yhtenäiselle oppilas- ja opiskelijahuoltolaille. Tehtävänä oli myös määritellä silloista selkeämmin oppilas- ja opiskelijahuollon kansallinen kehittämisvastuu sekä tuottaa koulujen ja oppilaitosten käyttöön oppilas- ja opiskelijahuollon opas tukemaan käytännön oppilas- ja opiskelijahuollon toteuttamista kouluissa ja oppilaitoksissa.

Uusi lastensuojelulaki (417/2007) velvoitti kunnat järjestämään koulukuraattoripalveluja

Vaikka oppilaille oli tullut perusopetuslaissa oikeus koulukuraattorin palveluihin vuonna 2003, voimassa ollut lastensuojelulaki (638/1983) ei kuitenkaan velvoittanut kuntia perustamaan koulukuraattorin virkoja, jotka useissa kunnissa muutettiin toimiksi 2000-luvulla. Lastensuojelulain uudistuksen yhteydessä samanaikaisesti toiminut Oppilashuoltoon liittyvän lainsäädännön uudistamistyöryhmä (2005–2006) esitti muistiossaan (STM 2006:33) koulukuraattori- ja koulupsykologitoiminnan säätämistä uuteen lastensuojelulakiin siten, että koulukuraattori- ja koulupsykologipalvelujen järjestäminen tulee kuntien velvollisuudeksi aikaisemman harkinnanvaraisuuden sijaan. Palvelut tuli ulottaa perusopetuksen ohella myös esiopetuksen oppilaille, mutta ei enää kuitenkaan lukion ja ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoille, jotka myös kuuluivat koulukuraattori- ja koulupsykologipalvelujen piiriin voimassa olleen lastensuojelulain (638/1983) ja -asetuksen (139/1990) mukaan.

Koulukuraattori- ja koulupsykologipalvelujen tehtäväksi työryhmä esitti, että ne antavat kunnan esi- ja perusopetuksen oppilaille riittävän tuen ja ohjauksen koulunkäyntiin ja oppilaiden kehitykseen liittyvien sosiaalisten ja psyykkisten vaikeuksien ehkäisemiseksi ja poistamiseksi. Palveluilla tuli edistää myös koulun ja kotien välisen yhteistyön kehittämistä. Virkojen sijasta esityksessä puhuttiin palveluista, minkä ajateltiin vastaavan paremmin sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännössä yleisemmin noudatettua asiakas- ja palvelulähtöistä lähestymistapaa. Tämä näkökulma korostui mm. vuonna 2005 voimaan tulleessa laissa sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (272/2005).

Koulukuraattorit ry esitti 29.8.2006 työryhmän muistiosta (STM 2006:33) antamassaan lausunnossa, että koulukuraattori- ja koulupsykologipalvelut tulisi ulottaa kunnan esi- ja perusopetuksen oppilaiden lisäksi myös toisen asteen opiskelijoihin, jolloin tuki kattaisi kaikki lastensuojelulain piirissä olevat alle 18-vuotiaat lapset. Yhdistys korosti, että oli tärkeää turvata myös toisen asteen koulutuksessa opiskelevien opiskelun sujuminen ja päättötodistuksen saaminen. Työryhmän esitys tiukentaisi voimassaolevan lastensuojelulain mukaiset koulukuraattori- ja koulupsykologipalvelut koskemaan selkeästi ainoastaan esi- ja perusopetusta. Koulukuraattorien ja koulupsykologien tehtävät kuvattiin tuolloin voimassa olevassa lastensuojeluasetuksessa (546/1990). Yhdistys esitti, että tehtävien kuvaus tulisi olla jatkossakin mahdollisesti säädettävässä uudessa lastensuojeluasetuksessa.

Edellä mainittu esitys koulukuraattorien ja koulupsykologien palveluista sisällytettiin lastensuojelulain kokonaisuudistustyöryhmän (STM 2006:25) valmistelemaan ehdotukseen uudesta lastensuojelulaista. Hallituksen esityksessä eduskunnalle lastensuojelulaiksi

ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 252/2006 vp) koulukuraattori- ja koulupsykologipalveluja koskeva säädösesitys perustui edellä mainitun oppilashuoltoon liittyvän lainsäädännön uudistamistyöryhmän ehdotuksiin. Eduskunnan sivistysvaliokunta (SiVL 22/2006 vp) tarkensi kuitenkin esitystä lisäämällä toiminnan kohteeksi esi- ja peruskoululaisten lisäksi myös lisäopetuksen ja valmistavan opetuksen oppilaat sekä esitti pykälään lisättäväksi myös momentin, jonka mukaan perusopetuslain 7 ja 8 §:ien mukaisten yksityisten säätiöiden ja yhdistysten sekä valtion ylläpitämien koulujen tulee järjestää itse oppilailleen koulukuraattori- ja koulupsykologipalvelut. Muutos aikaisempaan lastensuojelulakiin oli siinä, että uudessa lastensuojelulaissa koulukuraattori- ja koulupsykologitoiminnan tehtävänä oli koulunkäynnin tukeminen, kun edellisessä laissa se oli kasvatuksen tukeminen. Uuden lastensuojelulain (417/2007, 9 § Tuki koulunkäyntiin) mukaan:

Kunnan tulee järjestää koulupsykologi- ja koulukuraattoripalveluita, jotka antavat kunnan perusopetuslaissa (628/1998) tarkoitetun esi-, perus- ja lisäopetuksen sekä valmistavan opetuksen oppilaille riittävän tuen ja ohjauksen koulunkäyntiin ja oppilaiden kehitykseen liittyvien sosiaalisten ja psyykkisten vaikeuksien ehkäisemiseksi ja poistamiseksi. Palveluilla tulee edistää myös koulun ja kodin välisen yhteistyön kehittämistä.

Perusopetuslain 7 ja 8 §:ssä tarkoitetun opetuksen järjestäjä vastaa edellä 1 momentissa tarkoitettujen palveluiden järjestämisestä oppilailleen.

Lastensuojelulaissa säädettiin nyt selkeästi, että koulukuraattorin ja koulupsykologin tehtäviin kuului myös ehkäisevän työn tekeminen. Aiemmin siitä säädettiin lastensuojeluasetuksessa (546/1990, 2 a § 2 mom.), jonka mukaan koulupsykologin ja koulukuraattorin tuli osallistua alansa asiantuntijoina koulu yhteisön toiminnan sekä opetus- ja kasvatustyön suunnitteluun ja kehittämiseen.

Koulukuraattoritoiminnan ja koulun sosiaalityön kannalta oli merkittävää, että uuden lastensuojelulain perusteella kunnille tuli vihdoinkin velvoite järjestää koulukuraattori- ja koulupsykologipalveluja. Edellisen lastensuojelulain mukainen yli 17 vuotta kestänyt harkinnanvaraisuus palvelujen järjestämisessä päättyi. Lainsäädännöllisenä puutteena lastensuojelulain 9 §:ssä oli kuitenkin se, että siinä ei säädetty lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen osalta koulupsykologi- ja koulukuraattoripalvelujen järjestämisvelvoitetta. Se sulki kaikki toisen asteen koulutuksessa olevat opiskelijat lakisääteisten psykologi- ja kuraattoripalveluiden ulkopuolelle ja heikensi merkittävästi toisen asteen opiskelijoiden tilannetta. Eduskunnan sivistysvaliokunta painotti kuitenkin lausunnossaan (SiVL 22/2006 vp), että säännösmuutoksella ei ollut tarkoitus muuttaa silloista tilannetta toisen asteen koulutuksessa. Ammatillisessa koulutuksessa ja lukiossa opiskeleville voitiin järjestää kuraattori- ja psykologipalveluja, mutta näistä palveluista aiheutuvat kustannukset eivät kuuluneet opetustoimen valtionosuuteen oikeuttaviin kustannuksiin. Sivistysvaliokunnan mielestä oli tärkeää, että kunta voisi tarvittaessa osoittaa näitä palveluja myös toisen asteen koulutuksen opiskelijoille.

Koulukuraattorit ry:n suositus koulun sosiaalityöntekijän henkilöstömitoitukseksi

Koulukuraattoripalvelujen järjestämisen esi- ja peruskouluikäisille tultua kuntien velvollisuudeksi uudessa lastensuojelulaisissa Koulukuraattorit ry julkaisi 25.2.2008 suosituksen perusteluineen koulun sosiaalityön henkilöstömitoitukseksi: 500 oppilasta/koulukuraattori ja/ tai enintään kolme koulua, jotta perusopetuslain, lastensuojelulain ja Perusopetuksen ope- tussuunnitelman (2004) perusteiden tavoitteet ja velvoitteet toteutuisivat. Mitoituksessa tuli huomioida myös maahanmuuttajaoppilaiden, erityisoppilaiden ja erityiskoulujen määrä. Työhön vaikutti myös alue, missä koulukuraattori työskenteli, perheiden sosioekonominen tilanne sekä muut saatavilla olevat lasten ja nuorten palvelut. Kaikki koulun oppilaat voivat olla koulukuraattorin potentiaalisia asiakkaita. Asiakkaiden määrä saattoi lisääntyä huomattavasti esimerkiksi isojen koulua koskettavien kriisien yhteydessä. Kohtuulliseksi vuosittai- seksi asiakasmääräksi suositeltiin 70 asiakasta/koulukuraattori.

Koulukuraattorin työssä oli myös henkisiä kuormitustekijöitä kuten esimerkiksi yksin oman alansa asiantuntijana toimiminen kouluyhteisössä, jatkuva ongelma- ja kriisitilantei- siin paneutuminen sekä jatkuva asiakkaiden keskellä oleminen koulussa. Fyysisiä kuormi- tustekijöitä olivat esimerkiksi puutteelliset/huonot työtilat ja työvälineet, jatkuvassa melussa oleminen sekä kulkeminen eri koulujen välillä samankin työpäivän aikana.

Oppilaiden subjektiivinen oikeus koulukuraattorin eli koulun sosiaalityöntekijän palve- luihin ei tuolloin toteutunut tasapuolisesti valtakunnallisesti eikä edes paikallisesti. Kou- lukuraattorin vastaanotolle oli ollut vaikea päästä, koska koulukuraattorin palvelut olivat puuttuneet monesta kunnasta. Erikoista oli se, ettei koulukuraattorien palvelujen järjestä- mistä monissa kunnissa nähty tarpeelliseksi vuonna 2003 voimaan tulleen perusopetuslain subjektiivisen oikeuden perusteella, vaan vasta uuden lastensuojelulain velvoite (9 §) pakotti kunnat toimimaan. Uusia virkoja tai toimia alettiin perustaa myös kuntiin, joissa niitä ei ol- lut aiemmin. Yllättävästi yhteen kuntaan haettiin oppilashuollon ohjaajaa, jonka tehtäväksi hakuilmoituksessa oli kuitenkin määritelty koulukuraattorin tehtävät. Lastensuojelulaki vel- voitti järjestämään nimenomaan koulukuraattorin palveluja, ei oppilashuollon ohjaajan. Suu- ri lainsäädännöllinen epäkohta ja käytännön toimintaa selvästi hankaloittava asia oli edelleen se, että palvelujen lakisääteisydestä huolimatta koulukuraattorien kelpoisuus oli edelleen määrittelemättä.

Koulun sosiaalityön määrittelyä yhteistyökumppaneille

Uusi lastensuojelulaki asetti haasteita myös koulukuraattorien yhteistyökumppaneille. Vaik- ka koulun sosiaalityötä oli tehty kymmeniä vuosia, silti se oli yllättävän tuntematonta monil- le ja jopa lastensuojelun sosiaalityöntekijöille. Sosiaaliportin (www.sosiaaliportti.fi) sivuilla sijainneen sähköisen ”Lastensuojelun käsikirjan” päätoimittaja Marianne Aallon pyynnöstä Hanna Gråsten-Salonen ja Mervi Mehtiö kirjoittivat käsikirjaan osuuden ”Oppilashuolto ja koulun sosiaalityö”. Se julkaistiin kesällä 2008 käsikirjassa yhtenä ehkäisevän lastensuojelun toimintamuotona.

Koulun sosiaalityölle tuli yllättäen määrittelyhaastetta myös neuvolatoimintaa, koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa sekä lasten ja nuorten ehkäisevää suun terveydenhuoltoa koske-

vasta asetusluonnoksesta, johon Koulukuraattorit ry otti kantaa 17.11.2008. Yhdistys arvioi lausunnossaan asetusluonnoksen esityksiä koulu- ja opiskelijaterveydenhuollosta erityisesti oppilas- ja opiskelijahuollon lainsäädännön ja ohjeistuksen näkökulmasta. Voimassa olleen koululainsäädännön ja kansanterveyslain mukaan kouluterveydenhuolto oli osa oppilashuoltoa ja opiskeluterveydenhuolto osa opiskelijahuoltoa. Asetusluonnoksen valmistelussa eri hallintokuntien säädöksiä ja ohjeistusta ei kuitenkaan ollut otettu riittävästi huomioon. Asetuksesta välittyi yleisesti, että valmistelijoilla oli ollut epäselvyyttä oppilashuollon ja kouluterveydenhuollon käsitteistä ja niiden keskinäisestä suhteesta sekä sosiaalihuollon termistöstä. Esimerkiksi työryhmän muistiossa koulupsykologi ja koulukuraattori olivat virheellisesti esitetty kouluterveydenhuollon erityistyöntekijöiksi. Kun kouluterveydenhuolto oli irrotettu koko oppilas- ja opiskelijahuollosta ja sille oli määritelty yksityiskohtaisia tehtäviä, asetuksessa ei korostunut riittävän selkeästi valtiovallankin peräänkuuluttama yhteisöllisyys ja moniammatillisuus. Asetusluonnoksen tavoitteiden toteutuminen edellytti kokonaisvaltaista yhteisöllistä oppilas- ja opiskelijahuoltotyötä, jota toteuttivat kouluterveydenhoitajien lisäksi koulupsykologit ja koulukuraattorit (sosiaalityöntekijät), erityisopettajat, opinto-ohjaajat sekä koko opetushenkilöstö.

Asetusluonnoksessa psykososiaalisen hyvinvoinnin arvioiminen ja psykososiaalinen työ oli määritelty selvästi kouluterveydenhuoltoon kuuluvaksi tehtäväksi. Voimassa olleen lainsäädännön mukaan oppilas- ja opiskelijahuollossa psykososiaalinen työ yhdistettiin kuitenkin ensisijaisesti koulukuraattoreihin ja koulupsykologeihin, joiden tehtäväalueita oli jo määritelty Kouluterveydenhuolto 2002 -oppaassa. Koulukuraattorit ry oli ollut laatimassa kyseisiä tehtäväalueita koulukuraattorien osalta. Lastensuojelulain (417/2007, 9 §) mukaan koulukuraattorin ja -psykologin tehtävänä oli tukea oppilaiden koulunkäyntiä sekä ehkäistä ja poistaa oppilaiden kehitykseen liittyviä sosiaalisia ja psyykkisiä vaikeuksia. Palveluilla tuli edistää myös koulun ja kodin välisen yhteistyön kehittämistä. Terveystoimittajille oltiin asettamassa asetusluonnoksessa suurta vastuuta myös sellaisista tehtävistä, jotka kuuluivat koulupsykologin ja koulukuraattorin lakisääteisiin perustehtäviin. Koulukuraattoriyhdistys kysyi lausunnossaan, mikä on kouluterveydenhoitajan perustehtävä ja mihin tehtäviin terveydenhoitajan koulutus antaa pätevyyden ja valmiudet? Monet koulun päivittäiset arjen ongelmat ja oppilashuoltoryhmissä käsiteltävät asiat liittyivät enemmänkin vuorovaikutukseen, käyttäytymiseen, oppimiseen ja perhetilanteisiin kuin suoraan terveydenhoitoon. Hyvin usein noiden ongelmien hoitaminen edellytti sosiaalityön ja psykologian asiantuntemusta. Ongelmana tuolloin oli koulukuraattorien ja koulupsykologien resurssien vähäisyys monessa kunnassa ja koulussa.

Koulukuraattoriyhdistyksen 35-vuotisjuhla 2008

Vuoden 2008 päätapahtuma oli hallituksen järjestämä yhdistyksen 35-vuotisjuhlaseminaari 26.9.2008 Helsingissä. Juhlaseminaari onnistui oikein hyvin, vaikka juhlamieiltä varjosti samalla viikolla Kauhajoen ammattikorkeakoulussa sattunut ampumatragedia. Tilaisuuteen oli ilmoittautunut noin 80 osallistujaa. Valitettavasti osa kutsuvieraista ja muista osallistujista joutui jäämään kriisin takia juhlaseminaarista pois. Juhlan avasi Kruununhaan koulun oppilaiden musiikkiesitys. Oli kuitenkin hienoa, että kriisitilanteesta huolimatta opetusministeri Sari Sarkomaa pääsi pitämään juhlapuheensa ja ehti vielä onnitellakin Talentian hopeisen ansiomerkin saaneita Carola Kapellia, Tuija Koskista, Sirkka-Liisa Makkosta, Erja Tissaria

Suomen Vanhempainliiton toiminnanjohtaja Pirjo Somerkivi onnittelemassa puheenjohtaja Hanna Gråsten-Salosta ja varapuheenjohtaja Mervi Mehtiötä. Kuva Curator 1/2009.

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ:n tervehdyksen toi kehittämisspäällikkö Olli Luukkainen. Kuva Curator 1/2009.

(ent. Väisänen) ja Oili Väisälää sekä lasimaljan saanutta Gun Anderssonia ansiokkaasta työstä Koulukuraattorit ry:ssä. Harvemmin taitavat Talentian ansiomerkin saajat saada henkilökohtaiset onnitelut itse ministeriltä.

Talentian tervehdyksen juhlaan toi varapuheenjohtaja Minna Autere. Juhlissa voitiin iloitaa siitä, että koulukuraattori- ja psykologipalvelujen järjestäminen esi- ja peruskoululaisille sekä lisä- ja valmentavan koulutuksen oppilaille oli tullut vihdoinkin kuntien velvollisuudeksi 1.1.2008 uudessa lastensuojelulaissa (417/2007). Puheenjohtaja Hanna Gråsten-Salosen esitys ”Kuka kuuntelee lasta?” perustui hänen kirjoittamaansa samannimiseen artikkeliin, joka ilmestyi 6.10.2008 Tuuli Hirvilammen ja Markku Laadun toimittamassa Kelan julkaisussa ”Toinen Vääräyksenkirja. Lähikuvia sosiaalisista epäkohdista.” Juhlaluennon ”Mistä koulukiusaamisesta on kysymys?” piti Länsi-Suomen lääninhallituksessa työskentelevä erikoissuunnittelija Päivi Hamarus. Erittäin mielenkiintoinen ja ajatuksia herättävä esitys pohjautui Hamarusen (2006) kasvatustieteen väitöskirjaan ”Koulukiusaaminen ilmiönä – Yläkoulun oppilaiden kokemuksia kiusaamisesta”.

Neljäs koulun sosiaalityön kansainvälinen konferenssi Uudessa-Seelannissa 2009

Neljännän kansainvälisen koulun sosiaalityön konferenssipaikaksi päätettiin jo Etelä-Koreassa Uusi-Seelanti. Aucklandissa 14.–17.4.2009 pidetyn konferenssin ”Exceeding Expectations, Building a Bright Future – Hangaia kia Angitu ngā i Mua” järjestäjinä toimivat maorilaiset koulun sosiaalityöntekijät yhdessä Masseyn yliopiston kanssa. Maorit ovat Uuden-Seelannin alkuperäiskansa ja heitä on noin 14 prosenttia koko maan väestöstä. Maorin kielestä tuli virallinen kieli vuonna 1987. Uudessa-Seelannissa on myös maorinkielisiä kouluja. Konferenssin avajaisissa nähtiin maorien perinteinen äänekäs haka-tanssi, johon kuuluu uhkaavia eleitä ja ääniä. Haka-tanssia käytettiin usein ennen taisteluita. Tervetuloitovotukseen kuului myös perinteinen hongit-tervehdys, jossa nenät painetaan yhteen ja tätäkin päästiin kokeile-

Mannerheimin Lastensuojeluliiton ohjelmajohtaja Marie Rautava (vas.) ja Etelä-Suomen lääninhallituksen lääninpsykologi Pirjo Laaksonen. Kuva Koulukuraattorit ry:n arkisto.

Railli Malmi (puheenjohtaja 1983–1985) (vas.), Leena Turjansalo ja Pirkko-Liisa Peura (Koulukuraattorit ry:n ensimmäinen varapuheenjohtaja 1973–1974). Kuva Koulukuraattorit ry:n arkisto.

maan. Kun konferenssiin osallistuvia maita pyydettiin esittelemään ryhmänsä ja esittämään joku oma laulu, Suomen ryhmä päätyi esittämään letkajenkkaa, johon saatiin muutkin osallistujat innostumaan mukaan. Se oli hauskaa! Maailmanlaajuinen taantuma vaikutti selvästi ulkomaalaisten osallistujamäärään, mutta Suomi oli taas hyvin edustettuna konferenssissa kahdeksan hengen voimin.

Konferenssissa päästiin tutustumaan maorilaiseen kulttuuriin ja koulun sosiaalityöhön, joissa molemmissa näkyi myös hengellinen ulottuvuus. Virsien veisaaminen konferenssipäivien avauksena ja päätöksenä oli ainutlaatuinen kokemus. Uuden-Seelannin lisäksi konferenssissa oli esityksiä mm. Australiasta, Hong Kongista, Japanista, Koreasta, Taiwanista, Nigeriasta, Pakistanista, Yhdysvalloista, Ruotsista ja Suomesta. Karjaalla pitkään koulukuraattorina toimineen ja tuolloin Folkhälsanilla osastopäällikkönä toimineen Gun Anderssonin ja kirkkonummelaisen ruotsinkielisen koulukuraattori Johanna Öhmanin esitys koulukiusaamisesta sai oikein hyvän vastaanoton. ”Ettei kukaan jää yksin – viisi videota koulukiusaamisesta” oli Mannerheimin Lastensuojeluliiton ja Folkhälsanin tekemä ja Johanna Öhman oli osallistunut sen keskusteluaineiston tekemiseen. Filmit olivat keränneet mainetta muuallakin, sillä ne palkittiin kultamitalilla New Yorkin filmifestivaaleilla helmikuussa 2009 ja kultamitalilla myös Hampurissa toukokuussa 2009. Tuo, jos mikä osoittaa, että kyllä Suomessa osataan. Oppilaiden loman takia kouluvierailuja ei tällä kertaa ollut ohjelmassa. Konferenssin ohella myös Uuden-Seelannin huikaisevat maisemat ja lukuisat lampaat jäivät lähtemättömästi mieleen. Seuraava konferenssi päätettiin pitää Afrikassa, Ghanassa.

Vuoden 2009 oppilas- ja opiskelijahuoltotyöryhmä

Oppilashuoltoon liittyvän lainsäädännön uudistamistyöryhmä (STM 2006:33) oli esittänyt pidemmän aikavälin tavoitteeksi yhtenäisen uuden oppilas- ja opiskelijahuoltolain säätämistä silloisen lainsäädännön selkiyttämiseksi. Työryhmä päätyi kuitenkin siihen, että oppilashuollosta säädetään toistaiseksi edelleen erikseen sekä opetustoimen että sosiaali- ja terveyden-

Hanna Gråsten-Salonen (vas.), Anne Bonden, Yvonne Ahlstedt, Veronica Lundqvist, Gun Andersson, Johanna Öhman, Marja-Leena Lumme ja Birgitta Eklund. Kuva Curator 2/2009.

Maorien tervetuloitovotus. Kuva Curator 2/2009.

*Maorilaisen sosiaalityön painotuksia.
Kuva Koulukuraattorit ry:n arkisto.*

*Johanna Öhman (vas.) ja Gun Andersson. Kuva
Curator 2/2009.*

huollon lainsäädännössä. Erillislainsäädännön mahdollista tarvetta ja sen sisältöä päätettiin arvioida sen jälkeen, kun opetuslainsäädäntöön tehdyt lakimuutokset vuodelta 2003 ja kyseessä olevan työryhmän muistion pohjalta tehdyt lakimuutokset ovat olleet tarpeeksi kauan voimassa. Lisäksi työryhmä edellytti, että lakimuutosten vaikutuksista on tehty luotettavat arvioinnit ulkoisen arvioijan toimesta.

Edellä mainitun työryhmän työtä jatkoi peruspalveluministeri Paula Risikon ja opetusministeri Sari Sarkomaa 9.12.2008 asettama Oppilas- ja opiskelijahuoltotyöryhmä (STM 2009:34). Jatkotyöryhmän perustamista vauhdittivat osaltaan syksyllä 2007 ja syksyllä 2008 tapahtuneet Jokelan ja Kauhajoen koulusurmat, jotka olivat herättäneet paljon keskustelua oppilas- ja opiskelijahuollon tilasta ja erityisesti järjestelmän puutteista. Työryhmä näki tarpeelliseksi voimassa olevan lainsäädännön toimivuuden uudelleen arvioinnin ja esitti voimassa olevan lainsäädännön selkeyttämiseksi yhden ja yhtenäisen oppilas- ja opiskelijahuoltolain säätämistä vuoden 2006 oppilashuoltotyöryhmän alustavasti hahmotteleman sisältökokonaisuuden mukaisesti. Laki sisältäisi kokoavasti säännökset mm. lain soveltamisalasta, oppilas- ja opiskelijahuollon sisällöstä ja käsitteistä, oppilas- ja opiskelijahuollon järjestämisestä valtakunnallisella ja paikallisella tasolla sekä järjestämisessä tarvittavista resursseista ja rahoituksesta. Lainvalmistelu toteutettaisiin virkamiestyönä opetusministeriössä yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa. Virkamiesvalmistelu oli tarkoitus aloittaa syksyllä 2009 ja hallituksen esityksen tuli olla valmiina syksyllä 2010. Uuden lain oli tarkoitus tulla voimaan 2011–2012.

Vuoden 2009 Oppilas- ja opiskelijahuoltotyöryhmä jatkoi ristiriitaiseksi osoittautuneen koulukuraattorin kelpoisuusasian käsittelyä. Vaikka selvä enemmistö (16) lausunnonantajista oli kannattanut sosiaalityöntekijän kelpoisuutta koulukuraattorin kelpoisuudeksi vuonna 2006, vuoden 2009 Oppilas- ja opiskelijahuoltotyöryhmä kannatti edelleen koulukuraattorin kelpoisuudeksi sosiaalityöntekijää tai ylempää sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkintoa vähintään 60 opintopisteen laajuisilla lapsi-, nuoriso- ja perhetyön opinnoilla. Työ-

ryhmän mukaan koulukuraattorin kelpoisuusvaatimuksia määriteltäessä oli välttämätöntä ottaa huomioon jo olemassa oleva työvoimavaje sekä väestön ikääntymisen seurauksena vaikeutuva työvoiman saatavuus. Sosiaalityön aloituspaikkojen lisäämisestä yliopistoissa ja 2000-luvulla sosiaalityön kertaluonteisten maisteriohjelmien aloittamisesta huolimatta sosiaalityöntekijävaje ei ollut helpottumassa.

Tämäkään työryhmä ei ollut yksimielinen koulukuraattorin kelpoisuudesta, koska työryhmän esityksestä annettiin kolme eriävää mielipidettä. Kyseiset kolme tahoa olivat antaneet eriävän mielipiteen myös vuoden 2006 Oppilashuoltoon liittyvän lainsäädännön uudistamistyöryhmän esityksestä. Etelä-Suomen lääninhallituksen sosiaali- ja terveystieteiden sosiaalihuollon asiantuntijoita edustanut lääninpsykologi Pirjo Laaksonen ja perusopetuksen koulukuraattoreita edustanut vastaava koulukuraattori Hanna Gråsten-Salonen kannattivat edelleen koulukuraattorin kelpoisuudeksi sosiaalityöntekijää. Toisen asteen kuraattoriedustusta ei tässä työryhmässä ollut. Suomen Kuntaliittoa edustanut lakimies Marja Lahtinen kannatti edelleen soveltuva korkeakoulututkintoa. Oppilas- ja opiskelijahuoltotyöryhmä esitti kattavan selvityksen tekemistä koulukuraattori- ja koulupsykologipalvelujen saatavuudesta ja kuraattorien kelpoisuusvaatimusten arvioimiseksi. Selvityksen tekemisen vastuutahoiksi määriteltiin sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö, Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira sekä Opetushallitus. Selvitystä ei kuitenkaan koskaan tehty oppilas- ja opiskelijahuoltolain valmisteluprosessin aikana. Tekemättä jättämisen syy ei ole tiedossa. Selvityksen tuottamia tietoja ja tuloksia olisi kuitenkin voinut hyödyntää koulukuraattorin kelpoisuusvaatimuksen ristiriitaiseksi osoittautuneessa määrittelyssä.

Koulun sosiaalityön ja asiakastietojen määrittelyä koulun sosiaalityön tehtävissä

Vaikka koulukuraattorin kelpoisuusasia polki paikallaan, erityisen merkittävää oli Sosiaalikehitys Oy:n projektityöntekijä, koulukuraattori Ari Suhosen tekemä selvitys ”Koulun sosiaalityön asiakastiedot” joka julkaistiin Anna Väinälän, Jarmo Kärjen, Ari Suhosen ja Riikka Väyrysen toimittamassa ja Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen julkaisemassa raportissa 1/2010 ”Selvitys palvelukohtaisista asiakastiedoista lastensuojelun, kasvatusta- ja perheneuvonnan sekä koulun sosiaalityön tehtävissä”. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön Sosiaalialan tietoteknologiahankkeeseen kuului selvitystyö toteutettiin 1.3.–31.8.2009. Selvityksessä tarkasteltiin koulun sosiaalityön palveluprosessissa tarvittavia asiakastietoja, dokumentointikäytänteitä ja jatkokehittämisehdotuksia. Selvityksessä saatiin tietoa myös Aura-asiakastietojärjestelmän käytöstä. Koulukuraattorit ry antoi 6.8.2009 lausunnon raporttiluonnoksesta. Koulun sosiaalityön tietomääritysten arviointia ja työstämistä varten projektissa toimineessa asiantuntijatyöryhmässä oli mukana hallituksen varajäsenet Marja-Leena Lumme ja Tuija Mäkinen. Ari Suhonen kävi puhumassa selvitystyönsä pohjalta aiheesta ”Dokumentointi koulukuraattorin työssä” Rovaniemen Valtakunnallisilla kuraattoripäivillä 17.-18.9.2009.

Merkittävä saavutus oli myös koulun sosiaalityön määrittely Aulikki Kananojan, Martti Lähteisen ja Pirjo Marjamäen toimittamassa ”Sosiaalityön käsikirjassa”, josta ilmestyi toinen uudistettu laitos syksyllä 2010. Pirjo Marjamäen ja käsikirjaan lastensuojelusta kirjoittaneen Kristiina Laihon pyynnöstä Hanna Gråsten-Salonen ja Mervi Mehtiö kirjoittivat käsikirjaan

luvun ”Koulun sosiaalityö”. Laiho ja Marjamäki pitivät koulun sosiaalityön määrittelyä käsikirjassa tärkeänä. Kirjoittamispyyntö oli ainutlaatuinen tilaisuus saada määriteltyä koulun sosiaalityö alan käsikirjassa. Kirjoitus pohjautui Gråsten-Salosen ja Mehtiön vuonna 2008 kirjoittamaan ”Oppilashuolto ja koulun sosiaalityö” -osuuteen Sosiaaliportin sähköisessä ”Lastensuojelun käsikirjassa”. Kirjoittajat päivittivät ”Koulun sosiaalityö” -luvun myös 2011 julkaistuu Sosiaalityön käsikirjan kolmanteen, uudistettuun laitokseen. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) voimaantulon jälkeen kirjoittajat päivittivät koulun sosiaalityötä koskevan luvun ”Koulun sosiaalityö osana opiskeluhuoltoa” oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaiseksi Sosiaalityön käsikirjan neljänteen uudistettuun laitokseen, joka julkaistiin 2017.

Lasten ja nuorten terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen neuvottelukunta 2007–2010

Oppilas- ja opiskelijahuollon kehittämistä pohdittiin myös sosiaali- ja terveystieteiden 22.11.2007 asettamassa ”Lasten ja nuorten terveyden ja hyvinvoinnin neuvottelukunnassa”, jonka toimikausi oli 1.12.2007-30.11.2010. Sen tavoitteena oli tukea ja edistää alle kouluikäisten (0–6-vuotiaat), oppivelvollisuusikäisten (7–16-vuotiaat) ja opiskelijaikäisten (16–25-vuotiaat) lasten ja nuorten terveyttä ja hyvinvointia. Merkittävä osa neuvottelukunnan tehtävistä toteutettiin kolmessa jaostossa, jotka määriteltiin ikäryhmä- ja palvelurakennekohtaisesti alle kouluikäisten, oppivelvollisuusikäisten ja opiskelijaikäisten jaostoiksi. Koulukuraattorit ry:n hallituksesta koulun sosiaalityön asiantuntijoina toimivat Hanna Gråsten-Salonen oppivelvollisuusikäisten ja rahastonhoitaja Pentti Romppanen opiskelijaikäisten jaostoissa, jotka aloittivat toimintansa 10.6.2008 ja kokoontuivat 3–4 kertaa vuodessa. Jaostot saivat työnsä päätökseen marraskuussa 2010 ja luovuttivat peruspalveluministeri Paula Risikolle neuvottelukunnan loppuraportin ”Lapset ja nuoret hyvinvoiviksi. Lasten ja nuorten terveyden ja hyvinvoinnin neuvottelukunnan toimenpide-ehdotukset” (STM 2010:26). Oppilas- ja opiskelijahuollon toimenpide-ehdotukset koskivat oppilas- ja opiskelijahuollon toiminnan kehittämistä määrätietoisesti yhteisölliseen ja ehkäisevään suuntaan, oppilas- ja opiskelijahuollon palvelujen varmistamista, oppilas- ja opiskelijahuollon toimijoiden säännöllisen, toimivan yhteistyön varmistamista sekä toimintamallien ja käytänteiden varmistamista oppilas- ja opiskelijahuollon käyttöön. Neuvottelukunta esitti, että valmisteilla olevaan Oppilas- ja opiskelijahuollon oppaaseen sisällytetään suositukset koulukuraattorien ja -psykologien henkilöstömitoituksista. Esitys ei valitettavasti toteutunut.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin liittyvää toimintaa 2010-luvulla

Kirjallinen kysymys koulukuraattorin kelpoisuusvaatimuksista

Koulukuraattoriyhdistyksen varapuheenjohtaja Mervi Mehtiö oli 8.2.2011 puhumassa nuorten hyvinvoinnista koulukuraattorin näkökulmasta Nuorisosiain neuvottelukunnan (Nuora) Eduskunnan kansalaisinfossa järjestämässä keskustelutilaisuudessa ”Miten nuoremme voivat?” Muina aiheina olivat valmisteilla oleva oppilas- ja opiskelijahuoltolakihanke, lukiolaisten opiskelijahuolto sekä ammattikorkeakouluopiskelijoiden hyvinvointi. Tilaisuuden puheenjohtajana toimi kansanedustaja, Nuorisosiain neuvottelukunnan puheenjohtaja Outi Mäkelä (kok.), jonka kanssa Mehtiö keskusteli tilaisuuden jälkeen koulukuraattorin kelpoisuusasiasta.

Keskustelu johti kansanedustaja Mäkelän 10.2.2011 tekemään kirjalliseen kysymykseen koulukuraattorien kelpoisuusvaatimuksista (KK 1238/2010 vp), jossa todettiin lasten ja nuorten pahoinvoinnin ja erityisesti mielenterveysongelmien lisääntyneen 2000-luvulla. Masennus ja muut ongelmat olivat johtaneet syrjäytymiseen ja Jokelan ja Kauhajoen tapaisiin tragedioihin. Ennalta ehkäisevän työn vaikutus oli noussut esiin koulusurmien tutkimuksissa. Kouluissa tätä tärkeää työtä tekivät koulukuraattorit. Lastensuojelulaki (417/2007) velvoitti kunnan järjestämään riittävät koulukuraattoripalvelut perusopetuksen oppilaiden koulunkäynnin tukemiseksi sekä kehitykseen liittyvien sosiaalisten ja psyykkisten ongelmien ehkäisemiseksi ja poistamiseksi. Tuolla hetkellä koulukuraattorien kelpoisuusvaatimuksia ei kuitenkaan ollut määritelty tarpeeksi selkeästi, jotta ne varmistaisivat riittävän ammattitaidon tehtävien hoitoon. Koulukuraattorin kelpoisuus oli jo kertaalleen määritelty sosiaalityöntekijän kelpoisuudeksi asetuksen muutoksella vuonna 1990 koulukuraattoritoiminnan lakisääteistämisen yhteydessä lastensuojelulakiin, mutta koulukuraattorit jäivät pois sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksia koskevasta laista (272/2005). Kelpoisuusasiaa käsitelleen oppilashuoltoon liittyvän lainsäädännön uudistamistyöryhmän (STM 2006:33) esitys koulukuraattorin kelpoisuudeksi sosiaalityöntekijä tai ylempi sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto sisältäen vähintään 60 opintopisteen laajuiset lapsi-, nuoriso- ja perhetyön opinnot ei ollut yksimielinen, koska työryhmän 12 jäsenestä neljä eriävän mielipiteen jättänyttä kannatti koulukuraattorin kelpoisuudeksi sosiaalityöntekijää ja yksi eriävän mielipiteen jättänyt kannatti soveltuvaa korkeakoulututkintoa. Valtaosa lausunnon antajista oli kannattanut sosiaalityöntekijän kelpoisuutta (STM 2006:67).

Kun koulukuraattorin kelpoisuutta ei ollut toistaiseksi säädetty laissa, kelpoisuus määrytyi sosiaali- ja terveysministeriön Sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimukset valtio-, kunta- ja yksityissektorilla -julkaisun (STM 2007:18) mukaan sosiaalihuollon kelpoisuuslain 11 §:n mukaisesti. Sen tulkinnan mukaan kelpoisuusvaatimuksena koulukuraattorin tehtävään oli soveltuva ammattitutkinto tai muu soveltuva koulutus, jonka määrittely jäi viime kädessä työnantajan tehtäväksi. Näin ollen uhkana oli sosiaalityön katoaminen kouluista ja lasten ja nuorten jääminen ilman tarvitsemaansa palvelua. Sitä ei voinut millään tavoin pitää lasten ja nuorten etuna. Esimerkiksi Helsingin perusopetuksessa koulukuraattorin kelpoisuus oli määritelty soveltuvaksi ylempiä korkeakoulututkinnoksi. Tästä

oli seurannut, että kuraattoreina toimi mm. sosiologeja, joilla ei ollut minkäänlaista asiakastyön osaamista koulutuksessaan. Kirjava koulutustausta näkyi jo kentällä työn epätasaisena laatuna ja runsaana perehdytystarpeena. Kokeneet koulukuraattorit joutuivat käyttämään runsaasti aikaa tulokkaiden perehdytykseen, mikä oli pois omasta asiakastyöstä.

Koulukuraattorin kelpoisuuden määrittely tulisi ratkaista mahdollisimman pian, jotta koulujen oppilashuollossa olisi yhtä lailla edustettuna koulukuraattorin sosiaalityön asiantuntijuus pedagogisen, psykologisen ja terveydenhuollon asiantuntijuuden ohella. Tämä mahdollistaisi psykososiaalisen oppilashuollon toteutumisen.

Kansanedustaja Outi Mäkelä esitti asianomaisen ministerin vastaavaksi seuraavan kysymyksen: Onko hallitus tietoinen koulukuraattorin kelpoisuuden määrittelyongelmasta ja millä aikataululla hallitus aikoo puuttua kyseiseen ongelmaan?

Peruspalveluministeri Paula Risikko viittasi vastauksessaan 2.3.2011 kansanedustaja Mäkelän mainitsemaan vuoden 2006 oppilashuoltoon liittyvän lainsäädännön uudistamistyöryhmän esitykseen koulukuraattorin kelpoisuudesta ja esityksestä saatujen lausuntojen ristiriitaisuuteen. Esimerkiksi Suomen Kuntaliiton näkemyksen mukaan koulukuraattorin kelpoisuudeksi sopi parhaiten soveltuva korkeakoulututkinto, jotta kunnat ja koulutuksen järjestäjät voisivat turvata koulukuraattorien saatavuuden. Vuoden 2009 Oppilas- ja opiskelijahuoltotyöryhmän tavoitteena oli päivittää vuoden 2006 työryhmän ehdotukset oppilas- ja opiskelijahuollon kehittämiseksi. Työryhmän ehdotusten mukaisesti opetus- ja kulttuuriministeriö aloitti virkamiestyönä uuden oppilas- ja opiskelijahuoltolain valmistelun sosiaali- ja terveysministeriön kanssa. Marraskuussa 2010 opetus- ja kulttuuriministeriön järjestämässä kuulemistilaisuudessa keskusteltiin kahdesta vaihtoehdoisesta mallista uudeksi opiskeluhuoltolaiksi. Toinen oli silloiset säännökset kokoava kustannusneutraali vaihtoehto. Kuulemistilaisuudessa runsaasti kannatusta sai laajempi malli, jossa psykologi- ja kuraattoripalvelut laajennettaisiin myös toiselle asteelle lukioihin ja ammatillisiin oppilaitoksiin. Peruspalveluministeri Risikon mukaan esityksen jatkovalmistelussa selvitetään mm. mahdollisuudet laajentaa opiskeluhuoltajärjestelmä ammattikorkeakouluihin. Sosiaali- ja terveysministeriö ryhtyy arvioinnin perusteella tarpeellisiin toimenpiteisiin koulukuraattorin kelpoisuusvaatimusten määrittämiseksi.

Talentian järjestörakenteen ja järjestäytymismallin kehittäminen

Koulukuraattorit ry:n hallitus oli tehnyt tiivistä yhteistyötä vuosien varrella eri asioissa pääjärjestönsä Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry:n kanssa. Syksyllä 2011 aiheena oli Talentian järjestörakenne ja järjestäytymismallit, joiden kehittämiseksi Talentian hallitus oli tekemässä esityksen marraskuussa 2011 kokoontuvalle liittovaltuustolle. Jäsenyhdistyksille oli tehty jo vuonna 2010 järjestörakennekysely, jonka tuloksia käsiteltiin Talentian liittovaltuuston kevätkokouksessa 2011. Syyskokouksen valmistelutyön pohjaksi Talentian hallitus pyysi jäsenyhdistyksiä arvioimaan etuja ja haittoja, jos jäsen kuuluisi suoraan Talentiaan ja sen lisäksi aina myös alueyhdistykseen ja valintansa mukaan valtakunnallisiin yhdistyksiin.

Koulukuraattorit ry antoi lausuntonsa 23.10.2011. Yhdistyksen mielestä tuntui loogiselta, että jäsen kuuluisi suoraan Talentiaan ja sen lisäksi aina myös alueyhdistykseen ja valintansa

mukaan valtakunnallisiin yhdistyksiin. Oli kuitenkin vaikea arvioida, mitkä asiat konkreettisesti muuttuisivat uuden järjestäytymismallin seurauksena esimerkiksi rahoituskysymysten osalta. Miten tämä uudistus vaikuttaisi jäsenmaksupalautustapaan valtakunnallisten yhdistysten osalta? Parantavasti, huonontavasti vai pysyisikö se ennallaan? Silloin voimassa oleva jäsenmaksupalautejärjestelmä oli erittäin tärkeä Koulukuraattoriyhdistyksen toiminnan perusta. Lisäapua vuosien varrella oli kiitettävästi tullut myös Talentian myöntämistä yhdistysavustuksista. Yhdistyksen joka toinen vuosi järjestämät Valtakunnalliset koulukuraattoripäivät olivat vaihteleva ja epävarma tulon lähde. Periaatteena oli järjestää jäsenille edulliseen hintaan laadukkaat koulutuspäivät, joihin osallistui myös yhdistykseen kuulumattomia koulukuraattoreita. Osallistumiseen vaikutti selvästi kuntien taloustilanne ja koulutusmäärärahojen suuruus. Koulukuraattoriyhdistys esitti silloisen jäsenmaksupalautte- ja yhdistysavustusjärjestelmien säilyttämistä.

Yhdistyksiltä kysyttiin jälleen kerran myös tarpeita tai suunnitelmia vapaaehtoiseen liittymiseen, jakautumiseen tai rajanvetoihin suhteessa toisiin Talentian yhdistyksiin. Koulukuraattorit ry:llä ei tuolloin ollut tarpeita tai suunnitelmia vapaaehtoiseen yhdistymiseen, jakaantumiseen tai rajanvetoihin suhteessa toisiin yhdistyksiin. Yhdistys näki tärkeäksi pysyä omana yhdistyksenään monipuolisen oman ammattialan edunvalvonnan ja vaikuttamisen näkökulmasta. Yhtenä vaikuttamisen kanavana olivat esimerkiksi Koulukuraattoriyhdistyksen omat kotisivut, joilla oli ajalla 1.1.–14.8.2011 käyty 3802 kertaa, mikä oli toiseksi eniten Talentian alue- ja valtakunnallisista yhdistyksistä. Yhdistyksen jäsenmäärään suhteutettuna tämä oli erittäin hyvä tulos. Näytti siltä, että todennäköisesti moni muukin kuin yhdistyksen jäsen haki tietoa Koulukuraattoriyhdistyksen sivuilta, joilla julkaistiin myös paperisena julkaistun Curator-lehden aineistoa.

Yhdistyksiltä kysyttiin myös tarpeita tai suunnitelmia jäsenkriteerien muuttamiseksi tai laajentamiseksi. Tähän Koulukuraattorit ry vastasi, että koulukuraattorin kelpoisuus määriteltiin sosiaalityöntekijän kelpoisuudeksi kelpoisuusasetuksen muutoksella (491/1990) samanaikaisesti kun koulukuraattorin työ lakisääteistettiin lastensuojelulakiin ja -asetukseen vuonna 1990. Tämän jälkeen yhdistyksen säännöissä jäsenkriteeri (6 §) muutettiin 1993 vastaamaan asetuksessa määriteltyä sosiaalityöntekijän kelpoisuutta koulukuraattorin kelpoisuudeksi. Sosiaalihuollon kelpoisuuslaissa (272/2005) koulukuraattorin kelpoisuus jätettiin pois eikä siitä ollut toistaiseksi säädetty missään laissa. Koulukuraattoriyhdistyksellä ei näin ollen ollut perusteita jäsenkriteerien muuttamiseksi tai laajentamiseksi niin kauan kuin koulukuraattorin kelpoisuus oli virallisesti määrittelemättä.

Talentian liittovaltuusto päätti kokouksessaan 26.–27.11.2011, että Talentian suoran jäsenyyden edellyttämien sääntömuutosten valmistelu käynnistetään ja suorasta jäsenyydestä päätetään liittovaltuuston kevätkokouksessa 2012. Sääntömuutoksen jälkeen jokainen jäsen kuuluisi suoraan Talentiaan ja alueyhdistykseen. Lisäksi jäsen voisi halutessaan liittyä ammatillisiin yhdistyksiin (entiset valtakunnalliset yhdistykset) tai opiskelijayhdistykseen. Ammatillisten yhdistysten organisaatiomuutoksia päätettiin jatkaa vapaaehtoisuuden pohjalta osana seuraavaa strategiaohjelmaa.

Oppilashuoltolain vauhdittamiseen tukea yhteistyökumppaneilta

Lastensuojelun Keskusliitto oli huolestunut siitä, että opiskeluhuoltolain säätäminen ei näyttänyt etenevän. Se ehdotti asian vauhdittamiseksi yhteistyötä Koulukuraattorit ry:n ja Psykologiliiton kanssa. Lastensuojelun Keskusliiton toiminnanjohtaja Seppo Sauro, Psykologiliiton puheenjohtaja Tuomo Tikkanen ja Koulukuraattorit ry:n puheenjohtaja Hanna Gråsten-Salonen julkaisivat 2.2.2012 yhteisen tiedotteen ”Opiskeluhuoltolaki laadittava pikaisesti”. Siinä korostettiin, että oppilashuollon palvelut eivät olleet valtakunnallisesti tarkasteltuna riittäviä eivätkä yhdenvertaisia. Palveluiden tasossa oli merkittäviä koulu- ja kuntakohtaisia eroja. Alueellisen eriarvoisuuden lisäksi ongelmana oli, ettei kunnissa noudatettu kaikkia oppilashuollon palveluja koskevia säädöksiä ja suosituksia. Vakavia puutteita oli myös palveluiden valvonnassa. Myös oikeuskansleri Jaakko Jonkka oli kiinnittänyt toistuvasti huomiota oppilashuollon tilaan Suomessa.

Lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan kaikissa lapsia koskevissa asioissa oli otettava ensisijaisesti huomioon lapsen etu. Oppilashuollosta päätettäessä oli pohdittava, mikä on lapsen etu oppilashuollon palveluiden järjestämisen osalta. Lasten ja nuorten eriarvoinen kohtelu oppilashuollon toteuttamisessa loukkasi lapsen oikeuksien sopimuksen ja perustuslain suoma oikeutta syrjimättömyydestä. Lastensuojelun Keskusliiton ehkäisevän työn neuvottelukunta, Psykologiliitto ry ja Koulukuraattorit ry vaativat, että lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi opiskeluhuoltolaki oli säädettävä pikaisesti.

Lakiasian vauhdittamiseksi Lastensuojelun Keskusliiton ehkäisevän työn neuvottelukunnan puheenjohtaja Pia Sundell, Psykologiliiton puheenjohtaja Tuomo Tikkanen ja Koulukuraattorit ry:n puheenjohtaja Hanna Gråsten-Salonen kävivät tapaamassa 27.3.2012 opetusministeri Jukka Gustafssonin kanssa. Tapaamisessa keskusteltiin opiskeluhuoltolaista ja muista oppilashuollon ajankohtaisista asioista. Opetusministeri ehdotti jatkotapaamista syksyllä 2012, mutta se ei kuitenkaan toteutunut.

Yhteistyö Ehkäisevän työn neuvottelukunnan kanssa jatkui loppuvuodesta 2012, kun Hanna Gråsten-Salonen pyydettiin puhumaan neuvottelukunnan kokoukseen 6.11.2012. Aiheena oli ”Koulukuraattori lapsen, nuoren ja perheen tukena – käytännön työstä opiskeluhuoltolain valmisteluun”.

Koulukuraattorit ry Talentian asiantuntijapäivillä 2012

Talentian valtakunnalliset ammatilliset yhdistykset olivat vuorollaan osallistuneet Talentian sosiaalialan asiantuntijapäivien suunnitteluun ja toteutukseen. Vuonna 2012 oli Koulukuraattoriyhdistyksen vuoro. Päivien suunnittelu aloitettiin hyvissä ajoin syksyllä 2011. Yhdistyksen edustajina Talentian suunnitteluryhmässä olivat Hanna Gråsten-Salonen ja Mervi Mehtiö. Koulukuraattoriyöhön liittyvät työpajat pidettiin 15.3.2012 aamu- ja iltapäivällä. Yhdistyksen omassa työpajassa ”Näkökulmia oppilashuollon tulevaisuuteen” sosiaali- ja terveysministeriön sosiaalineuvos Pirjo Sarvimäen teemana oli mihin oppilashuolto vastaa tänään ja tulevaisuudessa. Aluekuraattori Mervi Mehtiö Helsingistä kertoi oppilashuollon ajankohtaisista näkymistä ja vastaava koulukuraattori Hanna Gråsten-Salonen Tampereelta puhui koulukuraattorin roolista lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukijana.

Mervi Mehtio (vas.), Päivi Penttilä, Kaisu Kilponen ja Talentian järjestöpäällikkö Janne Seppälä. Kuvan omistaa Hanna Grästen-Salonen.

Aluekuraattori Päivi Penttilä ja koulukuraattori Kaisu Kilponen Helsingistä kertoivat iltapäivän työpajassa, miten koulukuraattoreista ja psykologeista koottu kriisityön tukiryhmä antaa tukea ja keinoja käsitellä erilaisia kriisitilanteita kouluissa. Työpajan toisena aiheena oli tukihenkilötoiminta, missä sosiaalialan opiskelijat tekevät osana opintojaan ehkäisevää lastensuojelua toimimalla tukihenkilöinä tukea tarvitseville alakoulun oppilaille. Vantaan mallia esittelivät koulun sosiaalityön esimies Hanna Pösö ja lehtori Hanna Väättäjä Laurea-ammattikorkeakoulusta. Molemmat työpajat herättivät jo ilmoittautumisvaiheessa suurta kiinnostusta, mutta kaikki halukkaat eivät valitettavasti mahtuneet mukaan. Kokonaisuutenaan asiantuntijapäivien ohjelma oli monipuolinen ja kiinnostava. Koulukuraattoreita oli mukana eri puolilta Suomea.

Koulukuraattorit ry:n omassa esittelypisteessä oli koulun sosiaalityötä ja oppilashuoltoa käsittelevää kirjallisuutta, Curator-lehtiä sekä espooisten koulukuraattorien kehittämät Koululaisen taidot -kortit. Asiantuntijapäivillä julkaistiin myös yhdistyksen uusi koulukuraattoriesite ”Kohtaa koulun sosiaalityöntekijä”. Hallituksen jäsenten ohella kortin kuvapuolta suunnitteli tamperelainen koulukuraattori Kirsi Ristilä, joka hankki esitteen tekemiseen valokuvaaja Hannu Vanhasen ja graafikko Teppo Jäntin. Malliksi kortin kuvaan tuli tampe-

relainen koulukuraattori Kirsi Ketola. Kortin takana koulukuraattori esiteltiin seuraavasti:

Koulukuraattori

- on ehkäisevään lastensuojelutyöhön erikoistunut koulun sosiaalityöntekijä.
- edistää lasten ja nuorten sosiaalista hyvinvointia, arjen sujumista ja vuorovaikutussuhteita.
- työskentelee yhteistyössä vanhempien ja koulun henkilökunnan kanssa (konsultaatio).
- kokoaa verkostoja lapsen ja nuoren tueksi.
- osallistuu oppilashuoltotyön kehittämiseen ja koulu yhteisön hyvinvoinnin edistämiseen.

Viides koulun sosiaalityön kansainvälinen konferenssi Ghanassa 2012

Viides koulun sosiaalityön kansainvälinen konferenssi pidettiin 10.–13.4.2012 Ghanan pääkaupungissa Accrassa. Ghanaa kutsutaan portiksi Länsi-Afrikkaan. Aiemmin sen nimi Britannian siirtomaana oli Kultarannikko. Sen itsenäistyessä 1957 maan nimeksi tuli Ghana, jossa oli 2012 noin 24 miljoonaa asukasta. Yhdysvaltojen, Ruotsin, Etelä-Korean ja Uuden-Seelannin konferenssien jälkeen oli Afrikan mantereen vuoro. Konferenssit järjestettiin tietoisesti eri mantereilla, koska koulun sosiaalityö on globaalia toimintaa. Accran konferenssin yhtenä järjestäjätahona oli vuonna 2011 perustettu Ghanan Koulun sosiaalityön yhdistys. Vuonna 2012 siihen kuului yli 200 jäsentä, jotka työskentelivät eri kouluasteilla. Yhdistyksen mielestä koulun sosiaalityöntekijöiden palkkaaminen kaikille kouluasteille oli selvä keino vähentää tai poistaa ghanalaisten oppilaiden vaikeita sosiaalisia ja käytösongelmia.

Konferenssin teemana oli ”Ensuring Quality Education for All the World’s Children” – ”Laadukkaan koulutuksen turvaaminen kaikille maailman lapsille”. Ohjelmassa oli tarjolla paljon mielenkiintoisia esityksiä mm. koulun sosiaalityön roolista ja käytännöistä eri maissa sekä lasten oikeuksista koulutukseen. Ghana on yksi niistä maista, jotka ensimmäisinä ratifioivat 1990 Lapsen oikeuksien sopimuksen, joka oli annettu 1989. Ratifioinnista huolimatta ghanalaisten lasten oikeuksissa oli suuria puutteita, mikä tuli esille konferenssin esityksissä. Ghanalaisista lapsista 28 prosenttia ei käynyt koulua lainkaan ja monet keskeyttivät sen. Kouluakymättömyys koski usein tyttöjä, kehitysvammaisia ja maaseudun köyhiä lapsia. Lasten ruumiillinen kuritus oli arkipäivää sekä kotona että koulussa. Lapsityövoiman käyttö oli myös yleistä. Lapsiprostituutiota ja kaivoksissa työskentelyä pidettiin pahimpina lapsityövoiman muotoina. Konferenssia varten oli juuri julkaistu ghanalaisten lasten oikeuksista kirja ”Children’s Rights in Ghana: Reality or Rhetoric?”. Kirjan kolmesta toimittajasta Nana Araba Aptin esitys konferenssissa käsitteli Ghanan sosiaalipalveluja.

Valtaosa konferenssin noin 170 osallistujasta tuli Afrikasta. Täysin valkoihoisia oli vain toista kymmentä, jotka tulivat neljän suomalaisen lisäksi Etelä-Afrikasta, Kanadasta ja Yhdysvalloista. Yllättäen suomalaiset edustajat olivat ainoat eurooppalaiset osallistujat. Edes Ruotsista ei ollut ketään, vaikka ruotsalaiset olivat Koreassa ja Uudessa-Seelannissa hyvin edustettuina. Tässä konferenssipurukassa tunsin todella olevansa erilainen ihonvärin osalta. Tuo erilaisuus oli kyllä jo havaittu konferenssia edeltävinä päivinä, jolloin suomalaiset tutustuivat Accraan ja maaseutuun. Niinä päivinä ei juuri muihin valkoihoisiin törmätty, mutta Suomi oli kuitenkin tuttu joillekin ghanalaisille.

Children's Rights in Ghana: Reality or Rhetoric? -kirjan esittelyä. Kuvan omistaa Hanna Grästen-Salonen

Konferenssin tauolla. Kuva Curator 1/2012.

Tyttöjä kouluttautumassa ompelijoiksi. Kuva Curator 1/2012.

Läksiäisillanvietossa Yvonne Ahlstedt (vas.), Birgitta Eklund, Eva Wadenström, Pia Rosengård ja Hanna Grästen-Salonen. Kuva Curator 1/ 2012.

Osallistujien määrää saattoi osin karsia vaivalloiset matkajärjestelyt. Viisumikin piti hankkia monimutkaisesti Tanskasta saakka ja rokotusten ja malarian estolääkityksen hankkimisessa oli oma vaivansa. Mutta etukäteisjärjestelyt olivat kaiken vaivan arvoisia, sillä niin eksoottiseen ja mielenkiintoiseen maahan olimme menossa. Matka oli todella monia ajatuksia herättävä. Paljon tuli nähtyä ghanalaista kulttuuria kurjuudesta luksukseen. Niissä kokemuksissa oli sulatteleminen. Oli hyvä, että asuttiin ensimmäiset yöt pienessä perhehotellissa ja vasta sen jälkeen siirryttiin luksusluokan konferenssihotelliin, joka sijaitsi hyvin vauraalla alueella Ghanan yliopiston läheisyydessä. Sinne tultua kaikilla oli mielessä, että oliko asuttu ensimmäiset yöt ”slummialueella”? Niin suurelta ero tuntui. Perhehotellia piti ghanalainen rouva italialaisen arkkitehtimiehensä kanssa. He olivat muuttaneet Accraan 11 vuotta aiemmin Lontoosta ja perustivat hotellin vanhaan kouluun, jota vanha rehtori ei jaksanut enää pitää. Pariskunta oli tehnyt koulusta oikein viehättävän ja toimivan hotellin. Emäntä kertoi mielellään paikallisesta elämästä. Vieressä oli iso kirkko, jossa oli mahtavat pääsiäismenot lauluineen ja tansseineen. Oli se ihan toisenlaista kuin meidän vakavat kirkonmenomme. Ennen konferenssia ehdittiin käydä Accran ulkopuolella Kakumin kansallispuistossa riippusiltakävelyllä ja Elminan linnassa, joka oli hyvin vaikuttava paikka. Se toimi lähes 200 vuotta pääpaikkana orjien lähettämässä Amerikkaan. Oppaan kertomukset orjakaupasta olivat synkkää kuultavaa ja suorastaan puistattavaa.

Viimeisenä konferenssipäivänä ohjelmaan kuului kenttäkierros eli tutustuminen lastenkotiin (OSU Children's Home) ja tyttöjen koulutuspaikkaan. Lastenkoti oli kaikkiaan fyysisiltä puitteiltaan karu paikka, jossa oli 200 orpoa ja hylättyä lasta iältään 0–23 vuotta. Olosuhteista huolimatta tavattiin iloisia näköisiä lapsia. Heitä voitiin adoptoida lastenkodista ja antaa myös kasvattilapsiksi. Matkalla tyttöjen koulutuspaikkaan nähtiin Accran pahin slummialue. Näkymä oli pysäyttävä kokemus. Tytöt opiskelivat koulutuspaikassaan yhdeksän kuukauden aikana ompelijoiksi ja jalkojen hoitajiksi. Singerin ompelukoneet olivat ahkerassa käytössä. Valmistuttuaan tytöt hyödynsivät taitojaan kotikylissään.

Kenttäkierroksen jälkeen konferenssi huipentui juhlapäivälliseen konferenssihotellin uima-allasalueella, jossa osallistujia viihdytti afrikkalainen rumpuryhmä ja livebändi. Rumpuryhmän esitys oli varsin villiä menoa rummutuksineen ja akrobatiatemppuineen. Ohjelmaan kuului myös hienon konferenssitodistuksen saaminen Ghanan pienoislipun kera. Kaikkiaan tällaisilla matkoilla on oiva mahdollisuus avartaa omia näkemyksiään sekä kulttuurisesti että ammatillisesti.

Oma jännityksensä oli siinä, missä pidetään seuraava konferenssi. Periaatteessa seuraavana olisi ollut vuorossa Etelä-Amerikka, mutta sieltä ei tuolloin löytynyt mistään maasta koulun sosiaalityön yhdistystä, jonka kanssa koulutuspäivät voisi järjestää. Niinpä Mongolia, joka oli kehittänyt koulun sosiaalityötä 15 vuoden aikana todella paljon, otti haasteen vastaan ja aikoi järjestää kuudennen koulun sosiaalityön kansainvälisen konferenssin Ulan Batorissa vuonna 2015 touko-kesäkuun vaihteessa. Se oli heille paras mahdollinen ajankohta kylmän talven jälkeen ja ennen kesälomakautta. Ja siellä se sitten järjestettiin, mutta suomalaisia koulun sosiaalityöntekijöitä ei konferenssiin osallistunut lainkaan. Väliin jäi myös Pekingissä vuonna 2018 järjestetty seitsemäs konferenssi, koska tieto siitä tuli niin myöhään, vain noin kaksi kuukautta ennen konferenssia, jonka ajankohta sattui vielä Suomen kesälomakautteen. Yhdeksäs konferenssi oli tarkoitus pitää Australiassa syksyllä 2021, mutta koronapandemian takia se peruttiin.

Kansainvälisten konferenssien ohella kansainvälistä tietoa koulun sosiaalityöstä on saatu yhdysvaltalaisen Marion Huxtablen toimittamasta kuukausittain ilmestyvästä koulun sosiaalityötä käsittelevästä Electronic Newsletter -lehdessä, joka on ollut luettavissa yhdistyksen kotisivuilla vuodesta 2007 alkaen. Suomen koulun sosiaalityötä koskevat tiedot päivitettiin loppuvuodesta 2012 ilmestyneeseen International Survey of School Social Work 2012 -verkkojulkaisuun, jonka toimitti Marion Huxtable. Hallituksen jäsen Heta Puronen kirjoitti huhtikuussa 2019 Electronic Newsletter -lehden artikkelin ”What School Social Work is like in Finland”. Electronic Newsletter ei ole enää ilmestynyt vuoden 2022 jälkeen.

Lapsiasiavaltuutettu Maria Kaisa Aulan tapaaminen

Koulukuraattoriyhdistyksen hallituksen vieraana 4.5.2012 oli lapsiasiavaltuutettu Maria Kaisa Aula, joka oli itse ehdottanut syksyllä 2011 tapaamista yhteisten asioiden merkeissä. Keskustelun aiheet koskivat mm. koulupoissaoloja, kiusaamista, koulukuraattorien suuria asiakasmääriä, moniammatillista yhteistyötä ja lastensuojelun mahdollisuuksia sekä opetuksen ohjelmia.

Aula otti esille myös lasten ja nuorten oikeusturvakysymykset. Sijaishuollossa olevien lasten ja nuorten haastatteluissa oli noussut esille, että lapset ja nuoret eivät tiedä keneen ottaa

Lapsiasiavaltuutettu Maria Kaisa Aula, tiedotusvastaava Satu Jokelainen ja varapuheenjohtaja Mervi Mehtiö. Kuva Curator 1/2012.

yhteyttä, jos heitä kohdellaan väärin. Nuoret eivät myöskään usein tiedäneet, miksi he käyvät jonkun ammattilaisen luona. Heitä huolestutti myös, pysyvätkö asiat salassa. Keskustelussa todettiin, että koulukuraattorin tehtävänä on osaltaan edistää myös oppilaan oikeusturvan toteutumista. Lapsiasiavaltuutetun nettisivuille oli tulossa oikeusturvatietaa nuorille.

Aula muistutti yhteistyön tärkeydestä tukioppilastoiminnan ja oppilaskunnan kanssa. Hän ehdotti myös koulukuraattorien ja nuorisovaltuustojen yhteistyötä sekä yhteisiä tapaamisia kuraattoritoiminnan esiintuomisen vahvistamiseksi. Ghanan koulun sosiaalityön kansainvälisen konferenssin 2012 terveisinä yhdistys muisti Aulaa kirjalla ”Children’s Rights in Ghana: Reality or Rhetoric?”

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) valmisteluprosessi

Hallituksen esitysluonnos opiskeluhuoltolaiksi 2010

Opetus- ja kulttuuriministeriön (nimi muuttui 1.5.2010) ja sosiaali- ja terveysministeriön yhteisen virkamiestyöryhmän yhdessä Suomen Kuntaliiton kanssa valmisteleva laaja ja suppea malli *opiskeluhuoltolaiksi* ilmestyi 28.10.2010. Laajassa mallissa lakiin ehdotettiin koottavaksi lainsäädännössä hajallaan olevat oppilas- ja opiskelijahuoltoon koskevat säännökset. Lisäksi toisen asteen opiskelijoiden asemaa ehdotettiin parannettavaksi laajentamalla heidän mahdollisuuksiaan saada oppilaitoksen sijaintikunnan järjestämiä psykososiaalisia palveluja samaan tapaan kuin perusasteen oppilaat. Lastensuojelulain 9 §:n mukaiset koulupsykologit ja koulukuraattoripalvelut ehdotettiin korvattavaksi käsitteellä *opiskelijan psykososiaalinen tuki*. Suppeassa mallissa koottiin lainsäädännössä hajallaan olevat säännökset yhteen, mutta oikeutta psykososiaaliseen tukeen ei laajennettu toiselle asteelle. Koulukuraattorin kelpoisuudesta hallituksen esitysluonnoksessa (2010) opiskeluhuoltolaiksi esitettiin, että jokaisen koulun ja oppilaitoksen käytävissä on oltava tarpeen edellyttämä määrä *sosiaalityöntekijän sekä tarvittaessa sosiaalihoajaan ja muiden sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden palveluja*. Sosiaalityöntekijöiden ja sosiaalihoajien kelpoisuusvaatimuksista säädettäisiin sosiaalihuollon kelpoisuuslaissa (272/2005).

Opetus- ja kulttuuriministeriön keskeisille viranomaisille ja sidosryhmille 2.11.2010 järjestämässä kuulemistilaisuudessa valtaosa kuultavista toivoi, että valmistelua jatkettaisiin laajemman version pohjalta, koska psykososiaalisten palvelujen puuttumista pidettiin merkittävänä eikä suppean version katsottu parantavan silloista tilannetta. Koulukuraattorit ry kannatti kuulemistilaisuudessa laajempaa mallia. Valtionvarainministeriö, Kunnallinen työmarkkinalaitos ja Suomen Kuntaliitto pitivät laajaa versiota ongelmallisena sen kustannusvaikutusten vuoksi. Lakiuudistusta valmistelleen työryhmän tavoitteena oli antaa laista hallituksen esitys eduskunnalle joulukuun alkuun 2010 mennessä vuoden 2009 Oppilas- ja opiskelijahuoltotyöryhmän esittämän aikataulun mukaisesti. Hallituksen sivistyspoliittinen ministerityöryhmä päätti kuitenkin 18.11.2010, ettei lakiesitystä siinä vaiheessa anneta eduskunnalle, koska koulukuraattori- ja psykologipalvelut haluttiin ulottaa myös toiselle asteelle eikä siihen ollut varattu riittävästi määrärahoja. Hallituksen esityksen valmistelua jatkettiin opetus- ja kulttuuriministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön välisessä virkamiestyöryhmässä kuulemistilaisuudessa esitetyn laajemman version pohjalta.

Hallituksen esitysluonnos oppilas- ja opiskelijahuoltolaiksi 2012

Seuraava hallituksen esitysluonnos (2012) annettiin 30.11.2012. Luonnoksen nimi oli muuttunut *oppilas- ja opiskelijahuoltolaiksi*, johon ehdotettiin koottavaksi lainsäädännössä silloin hajallaan olevat oppilas- ja opiskelijahuoltoon koskevat säännökset. Myös toisen asteen opiskelijat saisivat vastaavat opiskeluhuollon kuraattori- ja psykologipalvelut kuin perusasteen oppilaat. Jokaisella opetuksen ja koulutuksen järjestäjällä tulisi olla käytävissä koulun tai oppilaitoksen sijaintikunnan järjestämänä *opiskeluhuollon kuraattori- ja psykologipalveluja*.

Palvelujen sisällön oli tarkoitus vastata lastensuojelulain 9 §:n sisältöä, jonka mukaan kyseessä oli opiskelun ja koulunkäynnin tuki ja jonka avulla ehkäistään ja poistetaan oppilaiden ja opiskelijoiden kehitykseen liittyviä sosiaalisia ja psyykkisiä vaikeuksia sekä edistetään koulun ja kodin välisen yhteistyön kehittämistä. Luonnoksessa ehdotettiin myös koulunkäynnin tukea koskevan lastensuojelulain 9 §:n kumoamista. Opiskeluhoitoa koskevat säännökset ehdotettiin siirrettäväksi koulutusta koskevista laeista oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin. Jatkossa koulutusta koskevissa laeissa viitattaisiin opiskeluhoollon osalta oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin ja niihin tehtäisiin siirron edellyttämät välttämättömät muutokset.

Koulukuraattorin kelpoisuuteen liittyen hallituksen esitysluonnoksessa (2012) puhuttiin *opiskeluhoollon sosiaalityöntekijän ja vähintään sosiaalialan alemman korkeakoulututkinnon suorittaneen kuraattorin* antamista palveluista. Koulukuraattorit ry:n 21.1.2013 antaman lausunnon mukaan kuraattoripalvelut oli kuvattu sekavasti ja ristiriitaisesti käyttämällä nimikkeitä kuraattori, sosiaalityöntekijä ja vähintään sosiaalialan alemman korkeakoulututkinnon suorittanut kuraattori. Esityksessä oli sekoitettu sosiaalityö ja sosiaaliohjaus, jotka olivat kaksi eri tehtävää. Lakiluonnos korosti sosiaalityön tärkeyttä koulussa ja palvelujen laatua, mutta esityksessä oltiin kuitenkin heikentämässä koulukuraattorin koulutustasoa. Luonnoksessa ei perusteltu, miksi kuraattorin nimikkeellä olevalle työntekijälle lakia valmistellut työryhmä esitti alemmaa kelpoisuutta kuin asiaa pohtineet vuoden 2006 ja 2009 oppilashuoltotyöryhmät, jotka esittivät koulukuraattorin kelpoisuudeksi sosiaalityöntekijän kelpoisuutta tai ylempää sosiaalialan AMK-tutkintoa. Sosiaalityön tarve koulussa ei ollut vähentynyt vaan päinvastoin lisääntynyt. Lakiesityksellä ei tullut heikentää tai murentaa silloista koulukuraattorin toteuttamaa sosiaalityön ja lastensuojelun asiantuntijuutta koulussa. Koska koulukuraattorin tehtävä oli määritelty eri yhteyksissä sosiaalityön tehtäväksi, yhdistys esitti, että oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa koulukuraattorin/kuraattorin tehtävä määritellään yksiselitteisesti sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista säädetyn lain 3 §:n mukaiseksi sosiaalityöntekijän tehtäväksi. Koulukuraattorit ry esitti 5 §:n otsikoksi ”Opiskeluhoollon psykologin ja sosiaalityöntekijän palvelut”, joilla tarkoitettiin opiskeluhoollon psykologin ja sosiaalityöntekijän antamaa opiskelun ja koulunkäynnin tukea ja ohjausta.

Koulukuraattorit ry vastusti lastensuojelulain 9 §:n kumoamista, koska sen jälkeen koulukuraattorityötä ei enää määriteltäisi lainsäädännöllisesti ehkäiseväksi lastensuojelutyöksi. Koulukuraattorityö tuli säätää edelleen lastensuojelulaissa ehkäiseväksi lastensuojelutyöksi. Yhdistys esitti, että koulukuraattori- ja koulupsykologityön perusta tulee säilyttää edelleen lastensuojelulain 9 §:ssä niin, että siinä viitataan koulukuraattorin ja koulupsykologin osalta oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin.

Koulukuraattorit ry vastusti myös luonnosesityksen tavoitetta siirtää koulukuraattorien työ toteutettavaksi kunnan sosiaalitoimessa. Siirtoesitys oli ristiriidassa esityksen yleisen hengen kanssa, jonka mukaan psykologi- ja kuraattoritoiminta nivotaan entistä tiiviimmin koulun toimintaan. Edellisinä vuosina monessa kunnassa koulukuraattori- ja koulupsykologitoiminta oli juuri siirretty sosiaalitoimesta koulutoimeen toiminnan luonteen vuoksi. Opiskeluhoollon toimivan kokonaisuuden kannalta ei myöskään ollut tarkoituksenmukaista lähteä siirtämään koulutoimessa koulukuraattorina toimivia sosiaalityöntekijöitä paikkaamaan kuntien lastensuojelun sosiaalityöntekijävajetta. Koulukuraattorit ry esitti lausunnossaan, että kunta saa itse päättää, missä hallintokunnassa koulukuraattori- ja koulupsykologitoiminta järjestetään. Koulukuraattori- ja koulupsykologitoiminnan järjestäminen opetustoimessa

oli osoittautunut toiminnan luonteen vuoksi toimivaksi ratkaisuksi. Tällöin moniammatillinen asiantuntijuus oli käytettävissä myös organisaation eri tasoilla.

Kun lakiluonnoksen tavoitteena oli toimivien kokonaisuuksien aikaansaaminen ja yhteisöllisen opiskeluhuollon ensisijaisuus, Koulukuraattorit ry esitti, että laissa tuli määritellä koulukuraattorien ja koulupsykologien henkilöstömitoitukseksi 600 oppilasta/opiskelijaa ja korkeintaan 3 kouluyksikköä yhtä koulukuraattoria ja yhtä koulupsykologia kohden, jotta oikeus saada opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalveluja toteutuu lakiluonnoksen esittämässä määräajassa (kiireellisissä tapauksissa samana tai seuraavana oppilaitoksen työpäivänä ja muissa tapauksissa viimeistään seitsemäntenä työpäivänä) ja yhteisöllisen opiskeluhuollon toteuttaminen mahdollistuu.

Hallituksen esitys oppilas- ja opiskelijahuoltolaiksi (HE 67/2013 vp)

Hallituksen esitys eduskunnalle oppilas- ja opiskelijahuoltolaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 67/2013 vp) annettiin 6.6.2013. Lausuntokierroksen jälkeen esitysluonnokseen oli tehty useita korjauksia ja täsmennyksiä saatujen lausuntojen pohjalta. Koulukuraattorit ry:n esitys koulukuraattorin ja koulupsykologin työn perustan säilyttämisestä edelleen lastensuojelulain 9 §:ssä oli huomioitu. Se muutettaisiin seuraavasti: 9 § Oppilas- ja opiskelijahuolto. Perusopetuslaissa (628/1998) tarkoitettussa esi- ja perusopetuksessa, lukiolaissa (629/1998) tarkoitettussa koulutuksessa ja ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (630/1998) tarkoitettussa koulutuksessa olevan oppilaan oikeudesta saada oppilas- ja opiskelijahuoltoa säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa. Koulukuraattorityön perustan säilyminen edelleen lastensuojelulaissa ehkäisevänä lastensuojelutyönä oli tärkeä linjaus. Erittäin merkittävä asia toiminnan kannalta oli myös, että koulukuraattoritoiminnan järjestäminen oli edelleen mahdollista opetus- tai sivistystoimen alaisena eikä sitä oltu siirtämässä sosiaalitoimen alaisuuteen kuten lakiluonnoksessa 2012 esitettiin.

Opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalveluista esitettiin säädettävän oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa seuraavasti:

7 § Opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalvelut

Psykologi- ja kuraattoripalveluilla tarkoitetaan opiskeluhuollon psykologin ja kuraattorin antamaa opiskelun ja koulunkäynnin tukea ja ohjausta, joilla:

1. edistetään koulu- ja opiskeluyhteisön hyvinvointia sekä yhteistyötä opiskelijoiden perheiden ja muiden läheisten kanssa;
2. tuetaan opiskelijoiden oppimista ja hyvinvointia sekä sosiaalisia ja psyykkisiä valmiuksia.

Kuraattorin kelpoisuusvaatimuksena on vähintään sosiaalihuollon ammatillisista kelpoisuusvaatimuksista annetun lain (27272005) 6 §:n (sosiaaliohjaaja) mukainen kelpoisuus. Jokaisen oppilaitoksen käytettävissä on oltava sellaisen opiskeluhuollon vastaavan kuraattorin palveluja, jolla on mainitun lain 3 §:n (sosiaalityöntekijä) mukainen kelpoisuus sekä psykologin palveluja.

Sekavuus koulukuraattorin nimikkeen kohdalla jatkui, kun esitysluonnoksen ristiriitaiset

sosiaalityöntekijän ja kuraattorin nimikkeet olivat vaihtuneet lakiesityksessä *opiskeluhuollon kuraattorin ja vastaavan kuraattorin nimikkeisiin*. Niiden valintaa esityksessä ei kuitenkaan perusteltu eikä myöskään sitä, miksi kuraattorin kelpoisuuden säätämisessä oli päädytty sosiaalihuollon kelpoisuuslain sijasta valmisteilla olevaan oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin. Vaikka koulukuraattorin tehtävä nähtiin sosiaalityöntekijän tehtävänä, koulukuraattorin kelpoisuutta aiottiin madaltaa niin, että tehtävään riittäisi sosiaaliohjauksen tutkinto. Vastaavan kuraattorin palveluja tuli olla saatavilla jokaisessa koulussa ja oppilaitoksessa. Ihmetystä herätti, mitä vastaava kuraattori oikein tarkoitti ja mitkä olivat hänen tehtävänsä. Vastaava-nimike oli yleensä liitetty esihenkilöasemassa olevaan henkilöön, mutta mitä se tässä yhteydessä tarkoitti? Lakiesityksen perusteluissa todettiin vain lyhyesti, että vastaavan kuraattorin tehtävää voivat hoitaa kunnassa jo olevat sosiaalityöntekijät. Hallituksen esityksestä ei selvinnyt, keitä kaikkia kunnan sosiaalityöntekijöitä sillä tarkoitettiin. Perustelujen mukaan olennaista kuitenkin oli se, että kaikkien koulujen ja oppilaitosten käytettävissä olisi tarpeen mukaan sosiaalityöntekijän koulutuksen saaneen kuraattorin palveluja. Lakitekstin pitäisi olla selkokielistä ja ymmärrettävää, mutta kuraattorin kelpoisuutta koskeva kohta ei valitettavasti täyttänyt noita vaatimuksia.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolakiesityksen (HE 67/2013 vp) eduskuntakäsittely käytiin syksyllä 2013. Koulukuraattorit ry:n puheenjohtaja Hanna Gråsten-Salonen oli sosiaali- ja terveystieteiden kuultavana 13.9.2013 ja sivistysvaliokunnan kuultavana 14.11.2013. Kummassakin kuulemistilaisuudessa ja antamissaan kirjallisissa lausunnoissa yhdistyksen mukaan oppilas- ja opiskelijahuoltolakiesityksen tärkeitä linjauksia olivat kuraattori- ja psykologipalvelujen lakisääteistäminen koskemaan myös toisen asteen opiskelijoita, opiskeluhuollon suunnitelmallisuuden ja yhteisöllisen opiskeluhuollon korostaminen, koulukuraattoritoiminnan järjestäminen opetustoimessa sekä kuraattori- ja psykologityön perustan säilyminen lastensuojelulaissa ehkäisevänä lastensuojelutyönä. Opiskeluhuollon toimivuuden kannalta oli myös tärkeää säätää opiskeluhuollon ohjauksesta, seurannasta, arvioinnista ja valvonnasta.

Yhdistys ihmetteli, miksi esityksessä oli päädytty käyttämään kuraattorin ja vastaava kuraattorin nimikkeitä, kun lakiesityksestä ei selvinnyt, mikä näiden kahden ammattikunnan välinen tehtävien ero oli. Sekavuutta aiheutti myös se, että hallituksen esityksen yleisperusteluissa kuraattorin tehtäväkuvauksessa oli käytetty koulun sosiaalityöntekijänä toimivan koulukuraattorin tehtäväkuvausta (Sosiaalityön käsikirja 2011). Siitä oli kuitenkin jätetty pois sosiaalityön tiedeperusta ja kaikki tehtäväkuvauksessa olleet sosiaalityöhön liittyvät asiat. Lisäksi kuraattoria ei ollut määritelty yleisperusteluissa minkään alan asiantuntijaksi, ei edes sosiaalialan. Sitä vastoin muut oppilashuoltopalveluja antavat henkilöt määriteltiin lakiesityksessä alojensa asiantuntijoiksi: koulupsykologi on psykologisen kehityksen, psyykkisen hyvinvoinnin ja oppimisen psykologian asiantuntija, kouluterveydenhoitaja toimii oppilaiden terveydenhoidon ja terveyden edistämisen asiantuntijana ja koululääkäri lääketieteellisenä asiantuntijana. Oppilashuoltopalveluja antavien eri ammattihenkilöiden tehtäväkuvaus ei ollut yhdenvertainen.

Koulukuraattorit ry esitti edelleen koulukuraattorin kelpoisuuden säätämistä pelkästään sosiaalityöntekijän kelpoisuudeksi. Yhdistys esitti myös koulukuraattorin ja koulupsykologin henkilöstömitoituksen säätämistä 600 oppilasta/opiskelijaa ja korkeintaan kolme oppi-

laitosyksikköä kuraattoria ja psykologia kohden, jotta oppilaiden/opiskelijoiden oikeus saada opiskeluhuollon kuraattori- ja psykologipalveluja toteutuu oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa esitetyissä määräajoissa ja myös yhteisöllisen opiskeluhuollon toteuttaminen mahdollistuu. Koulukuraattoreilla ja -psykologeilla tuli olla mahdollisuus myös työparityöskentelyyn sekä yksilötasolla että luokka- ja koulu yhteisötason työskentelyssä.

Keskustelu koulukuraattorin kelpoisuudesta kävi kuumana Helsingin Sanomien mielipidesivuilla. Erityisesti sosiaalipsykologit aktivoituivat puolustamaan osaamistaan koulukuraattorina. Helsingin Sanomat julkaisi 12.10.2013 Yhteiskunta-alan korkeakoulu tutet ry:n toiminnanjohtaja Simo Pöyhösen kirjoituksen ”Sosiaalipsykologi ei pian kelpaa kuraattoriksi”. Koulukuraattorit ry:n puheenjohtaja Hanna Gråsten-Salonen vastasi tähän Helsingin Sanomissa 22.10.2013 julkaistussa kirjoituksessa ”Koulussa tarvitaan vankkaa ja monipuolista sosiaalityön osaamista”. Eduskunnan sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta määritteli lausunnossaan (StVL 16/2013 vp) kuraattorin tehtävässä tarvittavan asiantuntemuksen sosiaalialan asiantuntemukseksi.

Opiskelu huollon psykologi- ja kuraattoripalveluja koskeva 7 § säilyi muuttumattomana eduskunnan sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan (StVL 16/2013 vp) ja sivistysvaliokunnan (SiVM 14/2013 vp) käsittelyssä syksyllä 2013. Valiokunnat korostivat kuraattorin tehtävässä tarvittavaa sosiaalialan asiantuntemusta sekä sosiaalityöntekijöiden ja sosionomien riittävää kouluttamista uusien kelpoisuusehtojen mukaisesti. Laissa säädettiin myös ei-kelpoisia kuraattoreita koskeva siirtymäsäännös (28 §). Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) tuli voimaan 1.8.2014. Eduskunnan sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta oli esittänyt vuonna 2005 koulukuraattorin kelpoisuuden pikaista ratkaisemista, mutta ratkaisun saaminen kesti peräti kahdeksan ja puoli vuotta ja lain voimaantulo yhdeksän vuotta. Lain säätämisen jälkeen kävi ilmi opetusministeri Krista Kiurun kirjallisessa vastauksessa 10.3.2014 kansanedustaja Esko Myllykosken kirjalliseen kysymykseen koulukuraattorien muuttuneiden kelpoisuusvaatimusten aiheuttamasta täydennyskoulutustarpeesta (KK 74/2014 vp), että koulukuraattorin kelpoisuus laajennettiin tietoisesti sosionomi AMK-tutkintoon sosiaalityöntekijäpulan vuoksi.

Koulukuraattoriyhdistyksen 40-vuotisjuhla ja Valtakunnalliset koulukuraattoripäivät 2013

Yhdistyksen hallitus järjesti 40-vuotisjuhlaseminaarin ja samalla Valtakunnalliset koulukuraattoripäivät ”Koulun sosiaalityö muutoksen tekijänä” Helsingissä 19.–20.9.2013 yhdessä helsinkiläisten koulukuraattorien kanssa. Päiville osallistui ennätysmäärä 162 koulukuraattoria eri puolilta Suomea. Helsinkiläisten koulukuraattorien yhdyshenkilönä hallituksessa toimi varapuheenjohtaja Mervi Mehtiö. Koulutuspäivät käynnistyivät juhlaseminaarilla, johon oli kutsuttu koulutuspäivien osallistujien lisäksi yhteistyökumppaneita ja entisiä yhdistysaktiiveja. Juhlaseminaarin avasi Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen erikoistutkija, dosentti Tarja Heino. Opetusministeri Krista Kiuru kuvasi juhlapuheessaan koulukuraattoreja koulutuksen, osaamisen ja hyvinvoinnin etulinjan asiantuntijoiksi. Koulukuraattorin työllä ja osaamisella oli ollut ja tuli olemaan erittäin keskeinen merkitys oppilaiden ja opiskelijoiden hyvinvoinnin vahvistamisessa. Ministeri Kiuru näki koulukuraattorityön sosiaalityön yhtenä osa-alueena ja ehkäisevänä ja yhteisöllisen sosiaalityön merkitystä korostettiin yhteiskunnassa

Erikoistutkija, dosentti Tarja Heino (THL). Kuva Koulukuraattorit ry:n arkisto.

Talentian puheenjohtaja Tero Ristimäki. Kuva Koulukuraattorit ry:n arkisto.

Jyväskylän koulukuraattoreita. Kuva Curator 2/2013.

Anna Paimion tanssiesitys "Eilisen jälkeen". Kuva Koulukuraattorit ry:n arkisto.

koko ajan enemmän. Ministeri toivoi uuden oppilas- ja opiskelijahuoltolakiesityksen tuovan lisämahdollisuuksia kuraattorien työhön. Lakiesitys oli tuolloin parhaillaan eduskunnan käsiteltävänä. Myöhemmin iltapäivällä Kiuru oli kertonut eduskunnan täysistunnossa olleensa koulukuraattorien 40-vuotisjuhlassa.

Talentian tervehdyksen tuonut puheenjohtaja Tero Ristimäki jakoi Talentian hopeiset ansiomerkit Pirjo Hintsalle Naantalista, Mervi Mehtiölle ja Pentti Romppaselle Helsingistä. Puheenjohtaja Hanna Gråsten-Salosen esitys ”Koulukuraattori eilen, tänään ja huomenna” oli katsaus yhdistyksen historiasta tulevaisuuteen. Esitystä elävöitti koulun sosiaalityön kansainvälisten konferenssien kuvakavalkadi. Kuraattorien kesken 40-vuotistaivalta juhlistettiin hyvän ruoan ja seurustelun merkeissä illanvietossa Sokos Hotelli Presidentissä.

Koulutuspäivien aiheina olivat VTT, tutkija Harry Lunabban sosiaalityön väitöskirjan aihe poikien kohtaamisesta ja sosiaalisten suhteiden merkityksestä koulussa, VTT, tutkija Elina Pekkarisen yhteisönäkökulma lasten ja nuorten hyvinvointiin sekä sosiaalietiikan professori Jaana Hallamaan esitys suvaitsevisuudesta ja kunnioituksesta. Päivillä esiteltiin myös helsinkiläisiä yhteistyöhankkeita Kehrä II:ta ja Luotsitoimintaa sekä Helsingin koulukuraattorien perehdytysohjelmaa. Päivillä nautittiin myös Laajasalon peruskoulun ja Kruununhaan yläasteen oppilaiden esityksistä. Ohjelmaosuus päättyi Pro Finlandialla palkitun koreografi Alpo Aaltokosken tekemään Anna Paimion vaikuttavaan tanssiesitykseen ”Eilisen jälkeen”. Koulutuspäivät päättyivät Hanna Gråsten-Salosen yhteenvetoon hallituksen esityksestä (HE 67/2013 vp) oppilas- ja opiskelijahuoltolaiksi.

Oppilashuoltoa ja turvallisuuden edistämistä koskeva opetussuunnitelman osatyöryhmä

Samanaikaisesti oppilas- ja opiskelijahuoltolain valmistelun aikana alkoi toimia Opetushallituksen 5.12.2012 nimeämä Oppilashuoltoa ja turvallisuuden edistämistä koskeva opetussuunnitelmatyön osatyöryhmä, jonka puheenjohtajana toimi opetusneuvos Pirjo Koivula ja

sihteerinä opetusneuvos Kristiina Laitinen. Opetushallituksen asiantuntijajäseninä työryhmässä toimivat opetusneuvokset Christine Andersén ja Heidi Peltonen. Kutsuttuja asiantuntijajäseniä olivat vastaava koulukuraattori Hanna Gråsten-Salonen Tampereelta, johtava psykologi Eija Kinnunen Lahdesta, ylilääkäri Marke Hietanen-Peltola Terveysten ja hyvinvoinnin laitokselta sekä Pohjois-Haagan ala-asteen rehtori Esa Tammi Helsingistä.

Työryhmän tehtävänä oli valmistella vuonna 2010 uudistettuihin kasvun ja oppimisen (esiopetus) sekä oppimisen ja koulunkäynnin (perusopetus) tukea koskeviin opetussuunnitelman perusteiden lukuihin tarvittavat muutokset ja täsmennykset koskien oppilashuoltoa ja turvallisuuden edistämistä. Työryhmän tuli tehdä ehdotus siitä, miten teksti olisi jaettava normiosuuteen ja sitä tukevaan aineistoon (niin sanottu tukiosuus). Työryhmän tuli osallistua myös oman vastualueensa osalta opetussuunnitelman perusteiden viimeistelyyn.

Työryhmän aloittaessa työnsä vuoden 2013 alussa hallituksen luonnosesitys oppilas- ja opiskelijahuoltolaiksi (2012) oli parhaillaan lausuntokierroksella. Hallituksen esitys oppilas- ja opiskelijahuoltolaiksi (HE 67/ 2013 vp) ilmestyi 6.6.2013. Lopullisesti oppilashuoltoa koskevia perusteita päästiin tekemään sivistysvaliokunnan mietinnön (SiVM 14/2013 vp) 11.12.2013 ilmestymisen jälkeen ja oppilashuoltoa koskevat opetussuunnitelman perusteet viimeisteltiin alkutalvesta 2014. Työryhmä yritti tehdä tiukalla aikataululla sekavasta oppilas- ja opiskelijahuoltolaista niin selkokieliset oppilashuollon opetussuunnitelman perusteet kuin mahdollista, jotta kunnat pääsivät tekemään kunta- ja koulukohtaisia opetussuunnitelmiaan syksyä 2014 varten.

Opetushallituksen oppilashuoltoa ja turvallisuuden edistämistä koskevan opetussuunnitelmatyöryhmän työ saatiin päätökseen 11.12.2014. Koulukohtaisten oppilashuoltosuunnitelmien työstäminen oli lähtenyt vaihtelevasti kunnissa käyntiin, mutta innostusta yhteisölliseen oppilashuoltoon sekä vanhempien ja oppilaiden osallistamiseen oli ollut selvästi havaittavissa.

Kuraattorin rooli uusien lakien pyörteissä – koulutuskierron 2015

Koulukuraattorit ry järjesti toimintansa alkupuolella 1980- ja 1990-luvuilla valtakunnalliset kaksipäiväiset koulukuraattoripäivät vuosittain ajankohtaisista aiheista. Noin kahden vuoden välein niitä alettiin järjestää 1990-luvun lopulta alkaen ja tietoisesti pääkaupunkiseudun ulkopuolella: Tampere 1999, Seinäjoki 2001, Kuopio 2004, Naantali 2007, Rovaniemi 2009 ja Jyväskylä 2011, jossa julkistettiin Aila Wallinin kirjoittama teos ”Sosiaalityö koulussa. Avaimia hyvinvointiin”. Vuonna 2013 päivät järjestettiin Helsingissä yhdistyksen 40-vuotisjuhlien yhteydessä. Syksyllä 2015 koulutuspäivät korvattiin yhden päivän alueellisilla koulutuksilla eri puolilla Suomea, koska yhdistyksen hallituksessa nähtiin tarvetta tarjota koulutusta uuden oppilas- ja opiskelijahuoltolain lisäksi muistakin samoihin aikoihin voimaan tulleista tai tulevista kuraattorityötä koskevista laeista. Yhdistyksen hallituksessa suunniteltiin alkuvuodesta koulutuspäivän sisältö ja mahdolliset alueelliset koulutuspaikat, joihin olisi helppo tulla yhdeksi päiväksi. Tarkoituksena oli tarjota koulutusta erityisesti pääkaupunkiseudun ulkopuolella toimiville kuraattoreille, koska pääkaupunkiseudulla oli paljon koulutusta tarjolla muutenkin.

Koulutuspäivän aiheeksi tuli ”Kuraattorin rooli uusien lakien pyörteissä”, koska mm. oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) oli koettu monelta osin sekavaksi ja tarvetta ku-

raattorien yhteiseen keskusteluun sen osalta kentällä oli selvästi. Hämmennystä ja epätietoisuutta kuraattorin roolin osalta aiheutti myös 1.4.2015 voimaan tullut uusi sosiaalihuoltolaki (1301/2014). Kuraattoreita mietityttivät myös 1.4.2015 voimaan tulleet lastensuojelulain uudistukset (1302/2014). Tärkeitä lakiuudistuksia kuraattorien kohdalla olivat myös 1.4.2015 voimaan tullut laki sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista (254/2015) ja 1.3.2016 voimaan tuleva sosiaalihuollon ammattihenkilölaki (817/2015). Alustava kysely muutaman paikkakunnan kuraattoriyhdyshenkilölle osoitti, että juuri tällaista uusiin lakeihin liittyvää koulutusta kuraattorit kaipasivat.

Koulutus toteutettiin syksyllä 2015 Lahdessa, Tampereella, Kuopiossa, Naantalissa, Jyväskylässä ja Oulussa. Yllättäen se sai valtavan suosion, koska kuuteen koulutukseen osallistui 425 perus- ja toisen asteen kuraattoria eri puolilta Suomea, Helsingistä Utsjoelle. Tällä kertaa sanonta ”pienestä rahasta on aina puutetta, mutta suuresta ei koskaan” ei onneksi pitänyt paikkaansa, koska lukuisat kunnat ja kuntayhtymät mahdollistivat kuraattoriensa osallistumisen tähän koulutukseen. Koulutuspäivä toteutettiin edulliseen hintaan ja ryhmälennuskin oli käytössä. Noiden kuuden kaupungin lisäksi Porin kuraattorien kanssa sovittiin puolen päivän koulutuksesta, johon osallistui heidän toiveestaan myös lastensuojelun sosiaalityöntekijöitä. Koulutuskierros tavoitti kaikkiaan lähes 450 perus- ja toisen asteen kuraattoria sekä muutaman lastensuojelun sosiaalityöntekijän. Kouluttajana toimi puheenjohtaja Hanna Gråsten-Salonen. Varapuheenjohtaja Mervi Mehtiö piti asiakasasiakirjalakiosuuden Lahdessa ja pirkkalalainen koulukuraattori Ari Suhonen Tampereen koulutuksessa.

Kouluttajan näkökulmasta kierros oli erittäin mielenkiintoinen ja antoisa monella tapaa. Koulutuspäivää suunniteltaessa yhdistyksen hallituksessa keväällä 2015 ajateltiin, että päivästä tulisi mahdollisimman vuorovaikutteinen ja sellaisia ne olivatkin. Koulutuspäivän teemat synnyttivät hyvin vilkasta keskustelua, mutta myös ihmetystä ja hämmästelystä lakien erilaisista tulkinnoista. Harmillisesti oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin liittyvä sosiaali- ja terveysministeriön Kuntainfo 13a/2015 oppilas- ja opiskelijahuoltolain soveltamisesta ei kuitenkaan ehtinyt ilmestyä kierroksen aikana, vaikka sen lupailtiin tulevan lähiviikkoina, kun koulutuskierros alkoi syyskuussa. Vaikka joihinkin asioihin ei ollut mitään oikeaa vastausta, yhteinen keskustelu asioista eri näkökulmineen antoi eväitä jatkokeskusteluihin kuraattorien omilla työpaikoilla. Oli myös hyvin mielenkiintoista kuulla, miten lakeihin liittyviä asioita hoidettiin eri puolilla Suomea.

Valtakunnallisesti hankalimmaksi asiaksi osoittautui se, miten kunnissa määritellään vastavan kuraattorin ja kuraattorin keskinäinen työnjako. Kuraattorit olivat ymmärrettävästi turhautuneita, kun minkäänlaista ohjeistusta asiaan ei ollut valtionhallinnon taholta tullut. Kaikkein hankalimmassa tilanteessa näyttivät olevan ne vastaavat kuraattorit, jotka oli niin sanotusti määrätty vastaavan kuraattorin tehtävään esimerkiksi lastensuojelusta, mutta heille ei ollut annettu mitään ohjetta tehtävistä. Monelle heistä oli määritelty esihenkilötehtäviä, vaikka sosiaali- ja terveysministeriön antaman tiedon mukaan vastaavan kuraattorin tehtävä ei ollut esihenkilötehtävä, vaan asiantuntijatehtävä. Hyvin ongelmalliseksi oli osoittautunut myös se, että joissakin kunnissa vastaavaksi kuraattoriksi oli nimetty vain yksi tai muutama henkilö, vaikka kunnassa oli useita sosiaalityön koulutuksen saaneita kuraattoreita.

Kuraattoreita keskustelutti paljon myös kuraattorin rooli uuden sosiaalihuoltolain ja osaltaan myös lastensuojelulain tehtävissä. Sosiaalihuoltolain 14 § määritteli kuraattoripalvelun sosiaalipalveluksi. Kuraattorit olivat yleisesti sitä mieltä, että esimerkiksi sosiaalihuoltolain

Koulutusklerrros käynnistyi 70 kuraattorin voimin Lahdessa. Edessä oikealla tilaisuuden avannut koulukuraattori Hannu Lehtonen Nastolasta. Kuva Curator 2015.

Pirkkalan koulukuraattori Ari Suhonen esittelemässä Koulun sosiaalityön asiakirjoja ja luokituksia Tampereella. Kuva Curator 2015.

Ammattiopiston Luovin Kasarmilla Oulussa Pohjois-Suomen ja Lapin kuraattoreita. Päivän avaaja lukiokuraattori Riitta Rönkä edessä vasemmalla. Kuva Curator 2015.

Koulukuraattori Heli Kangaspunta avasi Jyväskylän koulutuspäivän. Kuva Curator 2015.

Lounais-Suomen osallistujia Naantalissa. Päivän avaaja koulukuraattori Pirjo Hintsa Naantalista edessä oikealla. Kuva Curator 2015.

Oulun koulutuksessa onnitiin kuraattori Rauno Pertulaa hänen sosiaalityön väitöskirjastaan "Syrjäytymispuhe hallinnan strategiana opiskelijahuollon sosiaalityössä" (2015). Kuva Curator 2015.

Kuopiossa Savon ja Pohjois-Karjalan kuraattoreita esittämässä sanattomasti miten päivä on lähtenyt käyntiin. Kuva Curator 2015.

mukainen palvelutarpeen selvitys ei kuulunut kuraattorin tehtäviin, mutta pyyntöjä tuohon tehtävään oli alkanut kuraattoreille tulla. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki ei kuitenkaan määritellyt tuota tehtävää kuraattorin tehtäväksi.

Koulutuskierron onnistui hyvin senkin vuoksi, että käytännön järjestelyt eri paikkakunnilla sekä koulutuspäivien avaamisen ja päättämisen hoitivat hienosti koulukuraattorien alueelliset yhdyshenkilöt: Hannu Lehtonen Nastolasta, Ari Suhonen Pirkkalasta, Merja Väätäinen Kuopiosta, Pirjo Hintsa Naantalista, Heli Kangaspunta Jyväskylästä ja Riitta Rönkä Oulusta. Valtaisan ilmoittautumisurakan hoiti Mervi Mehtiö ja rahastonhoitaja Aulikki Kurki laskutuksen. Näin iso koulutuskokonaisuus saatiin hoidettua hienosti kuraattorien erinomaisella yhteistyöllä!

Koulukuraattoriyhdistyksen jäsenkriteerien muutos 2015

Koulukuraattorit ry:n jäsenkriteerien päivittäminen tuli ajankohtaiseksi, kun kuraattorin ja vastaavan kuraattorin kelpoisuudet määriteltiin 1.8.2014 voimaan tullessa oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa (1287/2013, 7 § 2 mom.) Kuraattorin kelpoisuusvaatimukseksi tuli vähintään sosiaalihuollon ammatillisista kelpoisuusvaatimuksista annetun lain (272/2005) 6 §:n mukainen sosiaaliohjaajan kelpoisuus ja vastaavan kuraattorin kelpoisuudeksi kyseisen lain 3 §:n mukainen sosiaalityöntekijä. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki edellytti, että vastaavan kuraattorin palveluja oli oltava jokaisen oppilaitoksen käytettävissä. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain siirtymäsäännöksiä koskevan 28 §:n 2 momentin mukaan henkilö, joka lain voimaan tullessa oli hoitanut virka- tai työsuhteessa kuraattorin tehtäviä vähintään kaksi vuotta välittömästi ennen lain voimaan tuloa, voi jatkaa tehtävien hoitamista virka- tai työsuhteessa

niin kauan kuin kyseinen virka- tai työsuhde jatkuu keskeytyksettä. Jos tällainen henkilö oli hoitanut näitä tehtäviä alle kaksi vuotta, hän sai jatkaa tehtävien hoitamista kyseisessä virka- tai työsuhteessa 31.7.2018 saakka.

Koulukuraattorit ry:n hallitus teki syksyllä 2014 koulukuraattorien jäsenkriteereistä kyselyn, johon vastasi noin 100 jäsentä (30 %). Silloin voimassa oleva Koulukuraattorit – Skolkuratorer ry:n sääntöjen jäseniä koskeva 6 § oli seuraava: Yhdistyksen varsinaiseksi jäseneksi voi päästä yhdistyksen toiminta-alueella asuva tai työskentelevä koulukuraattori tai koulun sosiaalityötä tekevä henkilö, joka kuuluu johonkin Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry:n, Fackorganisationen för högutbildade inom socialbranchen Talentia rf:n alue- tai paikallisyhdistykseen ja joka täyttää sosiaalityöntekijän kelpoisuusehdot. Vastanneista 63 prosenttia halusi laajentaa silloiset jäsenkriteerit uuden oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaiseksi sosiaalityöntekijäksi tai sosionomiksi. Silloiset jäsenkriteerit halusi säilyttää 37 prosenttia vastaajista. Jäsenkriteerien laajentamista kannattaneista vastaajista selvä enemmistö (59 %) kannatti edelleen yhdistyksen nimeksi Koulukuraattorit ry:tä. Muut vaihtoehdot saivat kannatusta seuraavasti: Opiskeluhuollon sosiaalityöntekijät ja kuraattorit ry (17 %), Opiskeluhuollon vastaavat kuraattorit ja kuraattorit ry (11 %), Koulusosiaalityöntekijät ja kuraattorit ry (10 %) ja Opiskeluhuollon koulukuraattorit ry (1 %).

Näiden tulosten perusteella yhdistyksen nimenä jatkui edelleen Koulukuraattorit – Skolkuratorer ry. Jäsenkriteerien muutosta valmisteltiin keväällä 2015 yhdistyksen hallituksessa yhdessä Talentian järjestösihteeri Leena Kempvaisen kanssa. Yhdistyksen syyskokouksessa 20.11.2015 jäseniä koskeva 6 § päätettiin muuttaa yksimielisesti seuraavaksi:

Yhdistyksen varsinaiseksi jäseneksi voi päästä yhdistyksen toiminta-alueella asuva tai työskentelevä vastaava kuraattori tai kuraattori, joka kuuluu johonkin Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry:n, Fackorganisationen för högutbildade inom socialbranchen Talentia, alue- tai paikallisyhdistykseen ja joka on suorittanut sosiaalityön yliopistollisen tutkinnon, sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinnon, sosiaalialan korkea-asteen tutkinnon tai sosiaalialalle soveltuvan tutkinnon, tai vastaavia tutkintoja opiskeleva henkilö.

Opiskeluhoitolain soveltamisohje Kuntainfo 13 a/2015 ja kuraattorin kelpoisuuden muutos

Oppilas- ja opiskelijahuoltolainsäädäntöä koskevaa soveltamisohjetta oli odotettu kuin kuuta nousevaa lain voimaantulon jälkeen. Lähes puolitoista vuotta myöhemmin joulukuussa 2015 ilmestynyt soveltamisohje (Kuntainfo 13 a/2015) oli laadittu opetus- ja kulttuuriministeriön, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön, Opetushallituksen sekä Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen yhteistyönä. Sitä olivat kommentoineet Kuntaliiton ja Tietosuojavaltuutetun toimiston edustajat. Soveltamisohjeessa kuraattorityön todettiin edustavan opiskeluhoitolain sosiaalihuollon asiantuntemusta. Siinä ei kuitenkaan viitattu 1.4.2015 voimaan tulleeseen uuteen sosiaalihuoltolakiin (1301/2014), jonka 11 §:ssä säädettiin niistä tuen tarpeista, joiden perusteella oli järjestettävä sosiaalipalveluja ja 14 §:ssä säädettiin näihin tuen tarpeisiin vastaavista sosiaalipalveluista. Opiskeluhoitolain kuraattorityö määriteltiin sosiaalihuoltolain 14 §:n mukaan sosiaalipalveluksi. Soveltamisohjeessa oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) 7

§:n mukaan kuraattorin kelpoisuusvaatimuksena todettiin olevan vähintään sosiaalihuollon ammatillisista kelpoisuusvaatimuksista annetun lain (272/2005) 6 §:n mukainen sosiaalialan ammattikorkeakoulututkinto eli sosionomin (AMK) tutkinto. Lain mukaan jokaisen oppilaitoksen käytettävissä oli lisäksi oltava sellaisen opiskeluhuollon vastaavan kuraattorin palveluja, jolla on sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetun lain 3 §:n mukainen sosiaalityöntekijän kelpoisuus.

Soveltamisohjeen (Kuntainfo 13a/2015) mukaan työnantaja arvioi edellä kuvatun lainsäädännön rajoissa henkilön koulutuksen soveltuvuuden kuraattorin ja vastaavan kuraattorin tehtäviin. Täysin yllättäen soveltamisohjeen mukaan säännöksiä oli tulkittu siten, että sosionomin (AMK) tutkinnon lisäksi kuraattorin tehtävään soveltui myös alalle *soveltuva yhteiskunta- tai käyttäytymistieteiden korkeakoulututkinto, johon sisältyy tai jonka lisäksi on suoritettu sosiaalityön aineopinnot*. Kelpoisuuden laajentamista ei kuitenkaan perusteltu mitenkään soveltamisohjeessa. Uusi tulkinta kuraattorin kelpoisuudesta oli eduskunnan hyväksymän oppilas- ja opiskelijahuoltolain 7 §:n vastainen. Se oli ristiriidassa myös kesäkuussa 2015 säädetyin ja maaliskuussa 2016 voimaan tulevan sosiaalihuollon ammattihenkilölain (817/2015) kanssa. Se oli ristiriidassa myös sen kanssa, että kaikki opiskeluhuollon palveluja antavat henkilöt (kuraattorit, vastaavat kuraattorit, psykologit, terveydenhoitajat, lääkärit) olisivat jatkossa laillistettuja sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöitä. Sivistysvaliokunta oli erityisesti korostanut oppilas- ja opiskelijahuoltolakia koskevassa mietinnössään (SiVM 14/2013 vp), että jatkossa on koulutettava riittävästi koulukuraattorin tarkennettuja kelpoisuusehtoja täyttävää henkilökuntaa eli sosiaalityöntekijöitä ja sosionomeja. Uudesta kuraattorin kelpoisuustulkinnasta seuraisi, että oppilaiden ja perheiden näkökulmasta yhdenvertaisuus kuraattorin palvelujen sisällön ja laadun suhteen ei toteutuisi eri kouluissa ja oppilaitoksissa.

Soveltamisohjeesta ei saatu selvyttä vastavan kuraattorin ja kuraattorin tehtäviin. Vastaavasta kuraattorista todettiin, että lainsäädäntö ei määrittele vastaavan kuraattorin asemaa organisaatiossa. Vastaavan kuraattorin nimikkeellä tarkoitettiin vaativaa asiantuntijatehtävää. Yllättävästi soveltamisohjeessa todettiin, että työnantaja päättää, toimiiko vastaava kuraattori esihenkilönä. Esihenkilötehtävä ei ollut tullut aiemmin esille vastaavan kuraattorin kohdalla. Soveltamisohjeen mukaan tarvittaessa vastaava kuraattori antaa sosiaalityön erityisosaamiseen liittyvää konsultaatiota muille. Vastaavan kuraattorin nimikkeellä työskenteleviä sosiaalityöntekijän kelpoisuuden omaavia kuraattoreita voi olla kunnassa yksi tai useita huomioiden palveluiden tarve, paikalliset voimavarat sekä opiskeluhuollon järjestämistapa. Lainsäädäntö asetti vain koulutustasoa ja koulutuksen sisältöä koskevat vähimmäisvaatimukset. Soveltamisohjeen mukaan vastaavan kuraattorin ja kuraattorin tehtäväkuvat ja työnjako päätetään niiden rajoissa paikallisesti. Soveltamisohjeesta ei kuitenkaan saanut minkäänlaista ohjeistusta tehtäväkuvien laadintaan. Jokaisen kunnan täytyi ratkaista tämä asia itse. Soveltamisohjeen uusi tulkinta kuraattorin kelpoisuudesta monimutkaisti entisestään kuraattorin ja vastaavan kuraattorin tehtäväkuvien laadintaa.

Mitään konkreettista apua soveltamisohjeesta ei saanut siihenkään, voidaanko kaikki sosiaalityöntekijän koulutuksen saaneet kuraattorit nimetä kunnissa vastaaviksi kuraattoreiksi. Syystä sosiaalityön koulutuksen saaneet kuraattorit ovat ihmetelleet, miksi oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin on säädetty vastaavan kuraattorin nimike, jos sitä ei saa tai anneta ottaa käyttöön kunnissa kaikille sosiaalityön koulutuksen saaneille kuraattoreille.

Kuraattori- ja psykologitoiminnan siirtämistä sote-uudistuksen maakuntiin vastustettiin 2016

Vuonna 2016 heräsi huoli siitä, että koulukuraattorit ja -psykologit siirrettäisiin kunnista mahdollisesti Juha Sipilän hallituksen (2015–2019) käynnistämän sote-uudistuksen yhteydessä hallinnollisesti maakuntiin. Opetusalan Ammattijärjestö OAJ:n, Koulukuraattorit ry:n ja Psykologiliiton yhteinen mediatiedote ja kannanotto ”Koulukuraattorit ja -psykologit kuuluvat opetustoimeen” julkaistiin 5.2.2016. Yhteistyöaloite kuraattorien ja psykologien hallinnollisesta sijoittumisesta edelleen opetustoimen organisaatioon sote-uudistuksessa tuli Koulukuraattorit ry:lle OAJ:n ja Psykologiliiton kautta. Talentian puheenjohtaja Tero Ristimäen mukaan Koulukuraattoriyhdistys oli Talentian osalta näissä asioissa keskeinen toimija ja voi lähteä mukaan kannanottoon, joka lähetettiin kunta- ja uudistusministeri Anu Vehviläiselle, peruspalveluministeri Juha Rehulalle, sosiaaliministeri Hanna Mäntylälle, opetus- ja kulttuuriministeri Sanni Grahn-Laasoselle sekä sote-projektiryhmän puheenjohtaja Tuomas Pöystille.

Kuraattorien ja psykologien paikkaa sote-uudistuksessa käsiteltiin 29.6.2016 julkaistussa kunnan peruspalveluiden valtiosuuslain luonnosesityksessä, jonka mukaan sote-uudistuksen yhteydessä kouluterveydenhuolto, psykologit ja kuraattorit siirtyisivät maakuntiin ja niin sanottu muu yhteisöllinen oppilashuolto jäisi kuntiin. Tämä tarkoitti, että sosiaali- ja terveystoimen osuus kunnan peruspalvelujen valtiosuusmomenteilla silloin olevista oppilashuollon valtiosuuksista siirtyisi maakuntiin. Kunnille jäisi kuitenkin edelleen organisointi ja yhteensovittamistehtäviä oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin liittyen. Toiminta oli pystyttävä sovittaman yhteen maakuntien kanssa terveydenhuolto-, psykologi- ja kuraattoripalvelujen järjestämiseksi kouluissa. Lähtökohtana oli, että palveluita järjestetään lähipalveluna kouluissa.

Siirtoesitys maakuntahallinnon alaisuuteen herätti paljon huolta Koulukuraattorit ry:n hallituksessa. Osa hallituksen jäsenistä otti asiaan kantaa Otakantaa.fi-sivulla 5.8.2016 esittäen kuraattorien ja psykologien jäämistä kuntaan mm. siksi, että oppilashuoltotyö oli kokonaisuus eikä yksilöllistä ja yhteisöllistä oppilashuoltoa voi erottaa toisistaan. OAJ ja Psykologiliitto olivat ilmoittaneet kannattavansa edelleen kuraattorien ja psykologien jäämistä kuntaan ja opetustoimen organisaatioon. Myös Mannerheimin Lastensuojeluliitto oli ilmaissut kannanotossaan 24.8.2016, että kuraattorien ja psykologien tulisi jäädä kuntaan ja sivistystoimeen. Sosiaali- ja terveystoimikunnan jäsen, kansanedustaja Outi Alanko-Kahiluoto (vihr) ja sivistystoimikunnan jäsen, kansanedustaja Eeva-Johanna Eloranta (sd) olivat tehneet 24.8.2016 kuraattorien ja psykologien asemasta kirjallisen kysymyksen (KK 413/2016 vp) perhe- ja peruspalveluministeri Juha Rehulalle (kesk).

Hallituksen luonnosesitykset sote- ja maakuntauudistukseen liittyvistä laeista ilmestyivät 31.8.2016. Lapsiasiavaltuutettu Tuomas Kurttila järjesti pikavauhtia 7.9.2016 kuraattorien ja psykologien asiasta keskustelutilaisuuden valtioneuvoston Königstedtin kartanoon Vantaalla. Siihen osallistuivat Koulukuraattorit ry:n puheenjohtaja Hanna Gråsten-Salonen, Psykologiliiton puheenjohtaja Annarilla Ahtola, Mannerheimin Lastensuojeluliiton johtava asiantuntija Esa Iivonen, perhe- ja peruspalveluministeri Juha Rehulan erityisavustaja Hanna-Maija Kause sekä viisi kansanedustajaa eri valiokunnista: Hannakaisa Heikkinen (vpj., kesk) ja Anneli Kiljunen (sd) sosiaali- ja terveystoimikunnasta, Eeva-Johanna Eloranta (sd) ja Saara-Sofia Siren (kok) sivistystoimikunnasta sekä Markus Lohi (kesk) perustuslakivaliokunnasta.

Tilaisuudessa käytiin monipuolista keskustelua kuraattorien ja psykologien työstä ja pai-

kasta sote- ja maakuntauudistuksessa. Ministeri Rehulan erityisavustaja Kause perusteli hallituksen esitystä tasa-arvoisemmilla palveluilla maakunnassa uudistuksen myötä. Toisaalta hallituksen taholta oli tullut risti-riitaista tietoa kuraattorien ja psykologioiden paikasta tulevaisuudessa. Palvelujen valinnanvapautta koskevan esityksen 27.6.2016 mukaan kuraattorit ja psykologit kuuluisivat edelleenkin kuntaan, mutta valtionosuuslaissa olevan esityksen mukaan kuraattorit ja psykologit siirrettäisiin maakuntiin. Ahtola, Gråsten-Salonen ja Iivonen perustelivat kuraattorien ja psykologioiden paikan säilymistä edelleen kunnassa ja opetustoimessa. Kansanedustaja Kiljunen kertoi kokemuksia Eksoten eli Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän toiminnasta, johon myös yhdeksän kunnan kuraattori- ja psykologipalvelut kuuluivat. Kansanedustaja Eloranta ihmetteli, miksi kuraattorit ja psykologit pitäisi siirtää maakuntaan, kun vasta kaksi vuotta aiemmin eduskunta hyvin perusteellisen pohdinnan jälkeen päätyi siihen, että paikka on opetustoimi. Miksi rikkoa toimivaa? Moni osallistuja esitti huolensa siitä, miten oppilas- ja opiskelijahuoltolain painopisteenä oleva yhteisöllinen oppilashuolto toteutuisi maakuntahallinnosta käsin. Kansanedustajat vakuuttivat saaneensa illan aikana kuraattorien ja psykologioiden työstä paljon uutta, konkreettista tietoa.

Perhe- ja peruspalveluministeri Rehula vastasi Alanko-Kahiluodon ja Elorannan kirjalliseen kysymykseen 21.9.2016, että opiskeluhuollon kuraattori- ja psykologipalvelut siirtyvät maakuntiin palvelun tehostamiseksi (KKV 413/2016 vp). Opiskeluhuollon palvelujen yhteissuunnittelu sekä palvelujen edustajien yhteiset koulutukset ja yhtenäiset toimintatavat, resurssien joustava käyttö ja väestön palvelutarpeen mukainen kohdentaminen helpottuisivat ja alueelliset erot pienenisivät. Vastauksen johdosta OAJ, Koulukuraattorit ry, Psykologiliitto ja Mannerheimin Lastensuojeluliitto lähettivät 5.10.2016 ministeri Juha Rehulalle kuraattorien ja psykologioiden maakuntaan siirtoa vastustavan kannanoton ”Opiskelijahuollon psykologi- ja kuraattoripalveluja ei saa siirtää maakuntien vastuulle”. Järjestöjen yhteinen kannanotto meni myös hyvinvoinnin ja terveyden ministerityöryhmän sekä osaamisen ja koulutuksen ministerityöryhmän jäsenille Sanni Grahn-Laasonen, Anne Berner, Pirkko Mattila, Jari Lindström, Kai Mykkänen ja Paula Risikko.

Hallituksen esitysluonnoksesta eduskunnalle maakuntauudistukseksi ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisuudistukseksi sekä niihin liittyviksi laeiksi 8.11.2016 antamassaan lausunnossa Koulukuraattorit ry vastusti opiskeluhuollon kuraattori- ja psykologipalvelujen siirtämistä maakuntien vastuulle. Siirtoesityksen tavoitteena oli edellä mainittujen palvelu-

*Lapsiasiavaltuutettu Tuomas Kurttila ja Hanna Gråsten-Salonen Königstedtin kartanossa.
Kuva Koulukuraattorit ry:n arkisto.*

jen tehostuminen. Tuolloin ei kuitenkaan ollut mitään todellista tietoa siitä, tehostuvatko kuraattori- ja psykologipalvelut maakuntiin siirtämisellä. Kunnissa opiskeluhoollon palveluiden tehokkuus oli varmistettu sillä, että kuraattorit ja psykologit oli sijoitettu valtaosassa kuntia opetustoimeen mahdollisimman lähelle palvelujen käyttäjiä. Palvelujen siirtäminen maakuntiin lisäisi byrokratiaa, koska olisi rakennettava järjestelmä ja kriteerit siihen, millä perusteella opiskeluhoollon palveluja jatkossa kohdennetaan kuntiin ja yksityisille kouluille ja oppilaitoksille sekä niissä opiskeleville oppilaille ja opiskelijoille. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaisia säädettyä jo ymmärrettiin, että opiskeluhoollon palvelujen tarpeen arviointi onnistuu parhaiten, kun se tapahtuu opetustoimessa, kouluissa ja mahdollisimman lähellä työn kohdetta. Siksi yksityisille oppilaitoksille annettiin mahdollisuus järjestää itse omat opiskeluhoollon kuraattori- ja psykologipalvelut. Koulukuraattorit ry esitti, että jatkossakin opiskeluhoollon kuraattori- ja psykologipalvelujen tulee kuulua kunnan järjestämisvastuulle. Kunnalle oli kohdennettava rahoitus näiden palvelujen järjestämiseen, eikä niitä tule siirtää maakunnille. Yksityisellä opetuksen tai koulutuksen järjestäjällä oli valinnanvapaus päättää, tuottaako palvelut itse vai ostaako ne muilta toimijoilta vastaavalla tavalla kuin asia oli jo säädetty voimassaolevassa laissa.

Kaikkiaan sote- ja maakuntauudistukseen liittyviin lakiluonnoksiin annettiin yli 800 lausuntoa. Osassa niistä oli otettu kantaa myös kuraattorien ja psykologien sijoittumiseen tulevaisuudessa. Lapin maakunnan kuraattorit aktivoituivat oikein joukolla ottamaan kantaa kuntaan jäämisen puolesta. Samoin oli tehnyt moni kunta ja kaupunki. Asiaan otti kantaa myös sivistysvaliokunta 8.12.2016 ilmestyneessä mietinnössään (SiVM 18/2016 vp), jossa se piti ehdottoman tärkeänä, että oppilas- ja opiskelijahuollon kuraattori- ja psykologipalvelujen tulee pysyä kouluissa ja oppilaitoksissa lähellä oppilaita ja opiskelijoita. Sosiaali- ja terveysministeriö antoi 21.12.2016 sote- ja maakuntauudistukseen liittyvän tiedotteen ”Lausuntokierroksen pohjalta tehdyt muutokset maakuntalainsäädännön kokonaisuuteen”, jossa todettiin maakuntien tehtävistä, että aiemmasta linjauksesta poiketen koulujen psykologit ja kuraattorit jäävät kuntiin. Lausuntokierroksella useat tahot, mm. opetus- ja kulttuuriministeriö, Sivistystyönantajat ry, Akava ry, olivat vastustaneet kuraattorien ja psykologien siirtämistä maakuntiin. Koulukuraattorit ry:n hallituksessa päätös kuraattorien ja psykologien jäämisestä kuntiin todettiin hyväksi. Tiivis yhteistyö muiden järjestöjen ja lapsiasiavaltuutettu Tuomas Kurttilan kanssa oli tuottanut tulosta.

Sote- ja maakuntauudistus työllisti yhdistyksen hallitusta vielä kesällä 2017. Eduskunnan sivistysvaliokunnan pyynnöstä Koulukuraattorit ry antoi kirjallisen asiantuntijalausannon 12.6.2017 Hallituksen esityksestä eduskunnalle maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistusta koskeväksi lainsäädännöksi (HE 15/2017 vp). Yhdistys kannatti hallituksen esitystä, että kuraattori- ja psykologipalvelut jäävät kuntien ja opetustoimen järjestämisvastuulle maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistusta koskevassa lainsäädännössä. Hallituksen esitys oli linjassa oppilas- ja opiskelijahuoltolain tavoitteiden ja säästöjen kanssa. Opiskeluhoollon ensisijainen toimintamuoto oli yhteisöllinen opiskeluhoollotyö ja siksi opiskeluhoollon kuraattorien ja psykologien toimiminen kiinteästi kouluissa ja oppilaitoksissa oli tärkeää. Kuraattori- ja psykologipalvelujen riittävä rahoitus tuli turvata ja näiden palvelujen tuli säilyä jatkossakin helposti saavutettavina, matalan kynnyksen lähipalveluina. Kuraattori- ja psykologipalvelujen yhdenvertainen saatavuus tuli myös turvata. Yhdistys korosti, että oppilas- ja opiskelijahuoltolain

mukainen lakisääteinen sosiaalityön asiantuntijuus ja osaaminen oli myös turvattava kouluissa ja oppilaitoksissa. Tulevaisuudessa tuli myös huolehtia sosiaalityöntekijöiden tarpeen mukaisesta ja riittävästä koulutuksesta.

Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen Koulukuraattorit ry antoi 20.6.2017 kirjallisen asiantuntijalausannon myös Hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa (HE 47/2017 vp). Valinnanvapausasia ei onneksi koskenut oppilashuoltopalveluja antavia kuraattoreita, psykologeja, terveydenhoitajia ja lääkäreitä. Tältä osin kouluissa ja oppilaitoksissa toimivien oppilashuoltopalveluja antavien henkilöiden keskinäinen yhteistyö voi jatkua oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) tavoitteiden mukaisesti. Tuossa vaiheessa oli vaikea arvioida, minkälaisia yhteistyötä edistäviä tai heikentäviä vaikutuksia sosiaalitoimen työntekijöiden siirtymisellä maakuntiin tulisi olemaan yhteistyöhön kuraattorien kanssa. Vaikka sote-uudistus tulisi muuttamaan sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteita, myös kuraattorien toimintaa säätelisi edelleen osaltaan sosiaalihuoltolaki ja lastensuojelulaki. Valinnanvapauden osalta yhdistystä kuitenkin huolestutti se, monimutkaistuuko kuraattorien yhteistyö lastensuojelun kanssa, kun perheen jäsenten palvelut hajaantuisivat eri tahoille. Pahimmassa tapauksessa perheen jäsenet voisivat valita eri palveluntuottajia, esim. äiti maakunnan, isä yksityisen ja 16-vuotias lapsi toisen yksityisen palveluntuottajan heidän asioissaan. Mikäli palvelut pirstaloituisivat valinnanvapauden myötä liikaa, olisi haasteena lapsen/nuoren ja perheen tarvitseman palvelukokonaisuuden mielekäs koordinointi ja yhteensovittaminen. Monialaisen yhteistyön rakentuminen toimivaksi eri toimijatahojen kesken tulisi olemaan iso haaste sote-uudistuksessa.

Useissa eri yhteyksissä sote- ja maakuntauudistuksen voimaantuloa oli pidetty liian kiireisenä. Sipilän hallitus päättikin neuvottelussaan 5.7.2017 siirtää sote- ja maakuntauudistuksen voimaantuloa aiotusta aikataulusta vuodella eteenpäin alkamaan 1.1.2020, jolloin sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisvastuu siirtyisi maakuntien vastuulle. Toimeenpanon siirtoa vauhditti erityisesti puutteellisesti valmisteltu valinnanvapautta koskeva lakiesitys, josta perustusvaliokunta oli esittänyt 30.6.2017 lausunnossaan (PeVL 26/2017 vp) useita huomautuksia. Hallituksen tehtäväksi tuli valmistella uusi esitys valinnanvapauslaiksi, jonka arvioitiin valmistuvan vuoden 2018 alkupuolella.

Sote- ja maakuntauudistus ei kuitenkaan toteutunut. Pääministeri Sipilä pyysi 8.3.2019 hallituksen eroa tasavallan presidentiltä sote-uudistuksen kariutumisen vuoksi. Presidentti Niinistö myönsi eron ja hallitus jatkoi toimitusministeriönä eduskuntavaalien yli uuden hallituksen muodostamiseen asti.

Kuraattorin kelpoisuuden muutos syksyllä 2016

Koulukuraattorit ry:n hallituksessa oli herättänyt huolta myös 17.2.2016 julkistettu Juha Sipilän hallituksen reformi (2016), jonka mukaan koulukuraattorin kelpoisuutta joustavoitettaisiin osana kuntien tehtävien ja velvoitteiden karsintaa hallituksen norminpurkutarpeisiin liittyen. Opetus- ja kulttuuriministeriön valmisteleva hallituksen esitysluonnos (2016) kuraattorin kelpoisuuden muuttamisesta soveltuvaksi korkeakoulututkinnoksi ilman että kuraattorilta edellytettäisiin mitään sosiaalityön/sosiaalialan opintoja ilmestyi 13.9.2016. Vastaavan kuraattorin kelpoisuus oli tarkoitus säilyä edelleen sosiaalityöntekijän kelpoisuutena. Kuraattorin kelpoisuuden muutosta perusteltiin hallituksen norminpurkutalkoilla ja työvoimapolulla.

Esityksen perusteluissa todettiin myös, että kuraattorin voimassa olevaa kelpoisuussäännöstä oli arvosteltu liian kapea-alaiseksi. Kaikkiaan esitys vaikutti ristiriitaiselta, koska kuraattorin kelpoisuus oli tullut voimaan vasta kaksi vuotta aikaisemmin 2014 ja sitä oli jo kertaalleen muutettu 2015 Opiskeluhoitolain soveltamisohjeessa (Kuntainfo 13 a/2015).

Esitysluonnoksen lausuntokierros osoitti, että kuraattorin tehtävässä tarvitaan sosiaalialan osaamista. Sitä vaati myös sosiaali- ja terveysministeriö, mutta hallituksen esityksessä (HE 206/2016 vp) ei kuitenkaan edellytetty, että kaikki kuraattorit olisivat sosiaalihuollon laillistettuja ammattihenkilöitä. *Sosionomin* lisäksi kuraattorina voisi toimia henkilö, joka on suorittanut muun tehtävään soveltuvan korkeakoulututkinnon, johon sisältyy tai jonka lisäksi on suoritettu sosiaalityön aineopinnot.

Koulukuraattorit ry ei kannattanut kuraattorin kelpoisuuden väljentämistä, vaan esitti lausunnoissaan 8.10.2016 ja sivistysvaliokunnan kuulemistilaisuudessa 18.11.2016, että kuraattorin kelpoisuutta koskeva oppilas- ja opiskelijahuoltolain 7 § 2 momentti muutetaan vastaamaan 1.3.2016 voimaan tulleen sosiaalihuollon ammattihenkilölain (817/2015) mukaisia ammattinimikkeitä eli sosionomia (8 §) ja sosiaalityöntekijää (7 §). Kuraattorin kelpoisuus olisi silloin linjassa myös sosiaalihuoltolain (1301/2014) 14 §:n kanssa, jossa kuraattorin tehtävä määriteltiin sosiaalipalveluksi, jota toteuttavat sosiaalihuollon ammattihenkilölain mukaiset ammattihenkilöt. Kuraattorin työtä määritteli myös laki sosiaalihuollon asiakasasiakirjosta (254/2015, 3 §). Lisäksi oppilas- ja opiskelijahuoltolain 18 §:n mukaan alaikäisen itsenäiseen asiakkuuteen edellytettiin sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilön arviota. Hallituksen esitys johtaisi siihen, että kouluissa ja oppilaitoksissa työskentelisi laillistettuja ja ei-laillistettuja kuraattoreita. Sosiaalihuollon ja sosiaalityön osaaminen ei kuitenkaan saanut heikentyä kouluissa ja oppilaitoksissa. Kaikkien kuraattorien tuli olla laillistettuja ammattihenkilöitä kuten muutkin oppilashuoltopalveluja antavat henkilöt (vastaavat kuraattorit, psykologit, terveydenhoitajat ja lääkärit). Se, millä koulutuksella ja osaamisella kuraattori tekee asiakastyötä oppilaiden ja opiskelijoiden parissa, on oikeusturvakysymys. Huoltajien ja asiakkaiden on tiedettävä, kuka heitä palvelee ja millä koulutuksella.

Kuraattorin kelpoisuusasia meni erityisen sotkuiseksi sivistysvaliokunnan käsittelyssä. Opetus- ja kulttuuriministeriön vastustuksesta huolimatta sivistysvaliokunta oli tehnyt 8.12.2016 ilmestyneessä mietinnössään (SiVM 18/2016 vp) aivan uuden tulkinnan kuraattorin kelpoisuudesta. Valiokunta piti hallituksen esityksen mukaista vaatimusta sosiaalityön aineopintojen suorittamisesta kapea-alaisena. Sosiaalialan osaaminen nähtiin kuraattorin tehtävässä tärkeänä, mutta kuraattorien työ oli pitkälti ennalta ehkäisevää ja poikkesi esim. lastensuojelun sosiaalityöstä, jossa toisin kuin kuraattorin tehtävässä tehdään lapsia ja perheitä koskevia päätöksiä. Valiokunnan mielestä soveltuvan korkeakoulututkinnon lisäksi suoritettavat *sosiaalialan* aineopinnot antavat hyvät edellytykset kuraattorina toimimiseen. Sen mukaan kuraattorina voi toimia vähintään sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain (817/2015) 8 §:n 1 momentissa tarkoitetun korkeakoulututkinnon suorittanut henkilö (sosionomi), taikka henkilö, jolla on soveltuva korkeakoulututkinto, suoritettuna sosiaalialan aineopinnot tai vähintään kahden vuoden työkokemus kuraattorin tai sitä vastaavasta sosiaalialan tehtävästä. Valiokunnan neljä kansanedustajaa (Eeva-Johanna Eloranta sd, Jukka Gustafsson sd, Ilkka Kantola sd, Jani Toivola vihr) vastusti uutta esitystä ja teki vastaesityksen, jossa kannattivat kelpoisuuden osalta hallituksen esitystä sosiaalityön aineopintojen suorittamisesta. He totesivat, että oppilaan perusoikeutta saada laillistetun sosiaalialan ammattihen-

kilön palveluja ja tietoa sosiaalipalveluista oppilaitoksissa ei saa heikentää.

Koulukuraattorit ry yritti vielä viime hetkellä vaikuttaa asian käsittelyyn. Hanna Gråsten-Salonen ja Mervi Mehtiö lähettivät 11.12.2016 kaikille kansanedustajille ministereitä myöten viestin toteamalla kummankin edellä mainitun esityksen johtavan kummalliseen tilanteeseen, jossa osa kuraattoreista olisi sosiaalihuollon laillistettuja ammattihenkilöitä ja osa ei-laillistettuja työntekijöitä. Kuka valvoisi laillistamattomia työntekijöitä? Lisäksi kumpikaan esitys ei johtaisi oppilas- ja opiskelijahuoltolain 2 §:n edellyttämään opiskeluhoitopalvelujen yhdenvertaiseen laatuun. Gråsten-Salonen ja Mehtiö esittivät kuraattorin kelpoisuutta koskeva 7 § 2 momentin muuttamista vastaamaan 1.3.2016 voimaan tulleen sosiaalihuollon ammattihenkilölain (817/2015) mukaisia ammattinimikkeitä sosionomi ja sosiaalityöntekijä.

Asia ratkesi eduskunnan täysistunnossa 13.12.2016 siten, että sivistysvaliokunnan esitystä kannatti 110 edustajaa (hallituspuolueet kokoomus, keskusta, perussuomalaiset sekä oppositiopuolueista ruotsalainen kansanpuolue ja kristilliset). Oppositiosta (sd, vihr, vasemmisto) 51 edustajaa vastusti valiokunnan esitystä. Ei olisi ikinä uskonut, että kuraattorin kelpoisuudessa päädytään noin kummalliseen ratkaisuun sosiaalihuollon ammattihenkilölain voimassaoloaikana. Väistämättä heräsi kysymys, miten on mahdollista, että poliittinen tahto voi kävellä sosiaalihuollon ammattihenkilölain ylitse. Siinä samalla sivuutettiin myös se, että kuraattoripalvelujen valtakunnallisesta ohjaamisesta ja kehittämisestä vastaavat Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Opetushallitus, sosiaali- ja terveysministeriö sekä Valvira valvontaviranomaisena edellyttivät kuraattorilta selkeästi sosiaalipalvelujen ja sosiaalihuollon tehtäviin valmistavaa koulutusta. Terveydenhuollon ammattihenkilölain kohdalla tällainen toiminta ei olisi mitenkään mahdollista. Ihmetystä herätti myös se, että eduskunnan enemmistö teki ratkaisun kuraattorin kelpoisuudesta asiavirheistä (sosiaalialan aineopinnot ja kuraattoria vastaava sosiaalialan tehtävä) huolimatta. Yliopistojen koulutusvastuuseen kuuluu vain *sosiaalityön* aineopinnot, eikä ole olemassa kuraattoria vastaavaa sosiaalialan tehtävää. Kuraattorin kelpoisuuden muutos (1501/2016) tuli voimaan 1.1.2017. Uusi kelpoisuus asetti oppilaat eriarvoiseen asemaan kuraattorin palvelujen laadun osalta. Palvelujen yhdenvertaisuudesta ei ollut mitään tietoa tämän jälkeen. Sisällöltään uusi kelpoisuus oli vaikeaselkoinen ja sen arvioitiin johtavan tulkinnallisiin pulmiin rekrytoinnissa.

Kuraattorin kelpoisuus Sosiaalihuoltolain soveltamisoppaassa

Kuraattorin kelpoisuuden muutoksesta annettiin soveltamisohje vuonna 2017 ilmestyneessä Sosiaalihuoltolain soveltamisoppaassa (STM 2017:5). Sen mukaan kuraattorina voivat toimia rekisteröidyt sosiaalihuollon ammattihenkilöt (sosionomi ja sosiaalityöntekijä) sekä myös henkilöt, jotka ovat suorittaneet tehtävään soveltuvan korkeakoulututkinnontutkinnon ja sen lisäksi sosiaalialan aineopinnot, tai henkilöt, joilla on soveltuvan korkeakoulututkinnon lisäksi vähintään kahden vuoden työkokemus kuraattorin tehtävästä tai sitä vastaavasta sosiaalialan tehtävästä. Vastaavana kuraattorina voi jatkossakin toimia vain sosiaalihuollon ammattihenkilölain mukainen sosiaalityöntekijä. Kuraattorityötä tekevät henkilöt, jotka eivät ole sosiaalihuollon ammattihenkilöitä, voitiin katsoa sosiaalihuoltolain 3 §:n mukaiseksi muuksi asiakastyöhön osallistuvaksi henkilöstöksi. Kuraattoripalvelun toteutumisesta vastaa jatkossakin aina viime kädessä sosiaalihuollon ammattihenkilö. Jos kuraattori ei ole sosiaalihuollon ammattihenkilö, vastuu on vastaavalla kuraattorilla. Kuraattorien koulutustaso

vaikuttaa vastaavien kuraattorien tarpeeseen. Mikäli kuraattori on sosiaalihuollon ammattihenkilö, hän voi myös tehdä sosiaalihuoltolain 36 §:n mukaisen palveluntarpeen arvioinnin, mikäli tämä katsotaan työnjaollisesti tarkoituksenmukaiseksi. Jos kyseessä on erityistä tukea tarvitseva lapsi, arvioinnin tekijältä edellytetään sosiaalityöntekijän koulutusta.

Soveltamisohjeessa ei ole avattu mitenkään, mitä tarkoittaa ”sosiaalialan aineopinnot”? Sille ei löydy vastinetta yliopistojen eikä ammattikorkeakoulujen koulutusvastuissa. Yliopistojen koulutusvastuulla on vain sosiaalityön aineopinnot. ”Kuraattoria vastaavasta sosiaalialan tehtävästä” oli myös vaikea antaa esimerkkiä, koska sellaista tehtävää ei ollut olemassa. Kuraattorin tehtävä oli aivan oma tehtävänsä. Ihmetystä herätti myös tulkinta, että laillistamattomat kuraattorit rinnastetaan sosiaalihuoltolain 3 §:n mukaiseksi muuksi asiakastyöhön osallistuvaksi henkilöstöksi. Oli vaikea ymmärtää, mitä tämä henkilöstö on oppilashuollon näkökulmasta. Vastuun näkökulmasta ohjeessa asetetaan suuret paineet vastaavalle kuraattorille, joita ei suinkaan ollut riittävästi ohjaamaan ja valvomaan laillistamattomia kuraattoreita. Eikä sen edes kuuluisi olla heidän tehtävänsä. Ei ole mikään ihme, että vaikeaselkoinen ja tulkinnanvarainen kuraattorin kelpoisuusmäärittely aiheutti pulmia rekrytoinnissa. Oli myös vaikea ymmärtää sitä, miten kuraattorin kelpoisuudesta tehtiin noin monimutkaisen sotkuinen asia, josta ei pystytty selkokielisesti ja ymmärrettävästi kertomaan, mitä sillä oikein tarkoitetaan.

Uusi kuraattorin kelpoisuus näytti ristiriitaiselta myös sosiaalihuollon ammattieettisten velvollisuuksien (817/2015, 4 §) näkökulmasta. Sosiaalihuollon ammattihenkilön toiminnan päämääränä on sosiaalisen toimintakyvyn, yhdenvertaisuuden ja osallisuuden edistäminen sekä syrjäytymisen ehkäiseminen ja hyvinvoinnin lisääminen. Sosiaalihuollon ammattihenkilön velvollisuutena on noudattaa ammattitoiminnassaan, mitä sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista sekä asiakastietojen käsittelystä säädetään. Talentia ry:n ammattieettinen lautakunta toimii sosiaalialan ammattihenkilöiden tukena eettisten kysymysten pohdinnassa. Se laati toimikaudellaan 2013–2016 sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet ”Arki, arvot ja etiikka” (2017), joissa korostetaan ihmisarvoa, ihmisoikeuksia ja sosiaalista oikeudenmukaisuutta keskeisinä eettisinä periaatteina ja ammattietiikan lähtökohtina, joihin sosiaalialan ammatillinen työ perustuu. Ammattieettiset periaatteet ovat oleellinen osa sosiaalialan työntekijän ammatitaitoa ja ammatillisuutta. Koulukuraattorit ry:n rahastonhoitaja Aulikki Kurki osallistui ammattieettisen lautakunnan jäsenenä ohjeiden laadintaan.

Laki ammatillisesta koulutuksesta (531/2017) ja laki oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta (886/2017)

Vuonna 2017 säädettiin laki ammatillisesta koulutuksesta (531/2017), joka tuli voimaan 1.1.2018. Lain tavoitteena oli uudistaa toisen asteen ammatillista koulutusta vastaamaan tulevaisuuden osaamistarpeita. Uudistus edellytti muutoksia myös oppilas- ja opiskelijahuoltolaikiin, jota esitettiin muutettavaksi siten, että oikeus oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaisiin kuraattori- ja psykologipalveluihin laajennettaisiin koskemaan kaikkia ammatillista perustutkintoa suorittavia opiskelijoita ja valmentavassa koulutuksessa olevia opiskelijoita. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain soveltamisala laajenisi myös niihin henkilöihin, jotka aikaisemmin suorittivat ammatillista perustutkintoa näyttötutkintona ja niihin, jotka suorittavat perustutkintoa työvoimakoulutuksena. Lisäksi oppilas- ja opiskelijahuoltolain säännöksiä muutettaisiin siten, että ne vastaavat ammatillisesta koulutuksesta annetun uuden lain (531/2017) terminologiaa.

Koulukuraattorit ry antoi 17.8.2017 asiantuntijalausunnon opetus- ja kulttuuriministeriölle oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamista koskevasta luonnoksesta ja sivistysvaliokunnalle 21.11.2017 asiantuntijalausunnon hallituksen esityksestä muuttaa oppilas- ja opiskelijahuoltolakia (HE 116/2017). Koulukuraattorit ry kannatti hallituksen esitystä, joka selkeytti sitä, keitä jatkossa palvellaan ja uuden ammatillisen koulutuksen lain mukaiset opiskelijat tulivat yhdenvertaiseen asemaan kuraattori- ja psykologipalvelujen saamisen osalta silloisiin palveluihin oikeutettujen opiskelijoiden kanssa. Tuolloin esimerkiksi jossakin ammatillisessa oppilaitoksessa kuraattori- ja psykologi-infot täytyi tehdä siten, että vain osa ”sai” tulla paikalle, koska samassa ryhmässä oli sekaisin perus- ja näyttötutkintoja tekeviä opiskelijoita. Oppilaitoksen arjessa heitä ei kyennyt edes erottamaan muutoin kuin jollain opiskelijajärjestelmän koodituksella.

Esityksen mukainen kuraattori- ja psykologipalveluiden laajentaminen koskemaan ammatillisen koulutuksen kaikkia perustutkinnon suorittavia sekä valmentavien koulutusten opiskelijoita tarkoitti arviolta 49 psykologin ja 62 kuraattorin lisätarvetta. Käytettyjen mitoitusterusteiden mukaan opiskeluhuollon toteuttamiseksi tulisi olla käytössä yksi psykologi 1000 opiskelijaa kohti ja yksi koulukuraattori 780 opiskelijaa kohti. Koulukuraattorien mitoitusterusteissa oli otettu huomioon, että opiskeluhuoltopalvelujen piirissä on täysi-ikäisiä opiskelijoita, joiden kohdalla koulukuraattorien tarjoamien palveluiden tarpeen voidaan arvioida olevan vähäisempi kuin nuoremmilla oppilailta ja opiskelijoilla.

Esityksestä ei kuitenkaan selvinnyt, millä perusteilla täysi-ikäisten opiskelijoiden arvioitiin tarvitsevan vähemmän kuraattorin palveluja kuin nuorempien oppilaiden ja opiskelijoiden. Aikuisopiskelijoiden (48 750) mukaan tuleminen kuraattoripalveluiden piiriin tarkoitti pikemminkin työkentän ja työnkuvan valtavaa laajentumista. Aikuisopiskelijoilla oli hyvinkin heterogeeniset perusvalmiudet, kun joukossa oli korkeasti koulutettuja alanvaihtajia, vaikeassa työmarkkina-asemassa olevia opiskelijoita, maahanmuuttajataustaisia opiskelijoita (osalla omasta kotimaastaan koulutus/tutkinto, osalla traumataustaa, ei koulutusta, matala koulutus, luku- ja kirjoitustaidottomat). Aikuissozialityötä tuli olemaan aikaisempaa enemmän. Esimerkiksi etuusasioissa osaamista pitäisi olla laajasti eri-ikäisten opiskelijoiden vuoksi. Aikuisopiskelijoiden tukeminen myös mm. erilaisissa elämän kriiseissä, perheen ongelmissa, talousasioissa edellytti kuraattorilta erilaista osaamista kuin lasten ja nuorten tukeminen heidän pulmissaan. Kuraattorin työote vaihtelee sen mukaan, minkä ikäisten kanssa työskennellään.

Koulukuraattorit ry:n lausunnossa esitetyt näkemykset työmäärän kasvusta ja työnkuvan laajentumisesta ammatillisissa oppilaitoksissa oli huomioitu hyvin asiaa käsitelleessä sivistysvaliokunnan mietinnössä (SiVM 16/2017 vp). Valiokunta tähdensi, että ammatillisen koulutuksen reformi ja käsiteltävänä ollut hallituksen esitys loivat järjestelmätasolla tarpeen ja mahdollisuuden tarkastella uudelleen oppilas- ja opiskelijahuoltoon suunnattujen panostusten riittävyttä sekä nykyisen asiakasmäärän ja palvelutarpeen että myös kasvavan asiakasmäärän ja sen mukaisen lisäresurssitarpeen osalta.

Koulukuraattorit ry esitti, että vastaavien kuraattorien ja kuraattorien riittävät resurssit tuli turvata oppilas- ja opiskelijahuollon lakisääteisten tehtävien hoitamiseksi sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa säädettyissä aikarajoissa pysymiseksi. Aiheeseen liittyen Opetusalan ammattijärjestö OAJ, Suomen Terveydenhoitajaliitto, Psykologiliitto ja Koulukuraattorit ry julkaisivat Lapsen oikeuksien päivänä 20.11.2017 yhteisen kannanoton ”Ammattitaitoinen

Mari Lankinen. Kuva Curator 2017.

Koulutuksen osallistujia. Kuvan omistaa Hanna Gråsten-Salonen.

henkilöstö on lapsen oppimisen ja hyvinvoinnin turva”. Järjestöt muistuttivat, että lapsille ja nuorille on laissa turvattu oikeus saada opetusta ja kasvatusta sekä opiskeluhuollon ja kouluterveydenhuollon palveluja päteviltä ammattilaisilta. Kouluterveyskyselyn 2017 mukaan etenkin koulupsykologin ja koulukuraattorin vastaanotolle oli vaikea päästä. Järjestöjen mielestä oli ensiksi huolehdittava siitä, että opettajia, psykologeja, kuraattoreita, koulunkäynninavustajia ja terveydenhoitajia on lain edellyttämä riittävä määrä. Lakisääteisten oppilashuoltopalvelujen vajetta ei saanut paikata toisilla ammattiryhmillä, kuten erilaisilla ohjaajilla tai psykiatrian sairaanhoitajilla. Oppilashuollon palveluja tuli tarjota säädösten ja tarpeen mukaisesti. Lapset ja nuoret tuli asettaa etusijalle kuntien budjeteista päätettäessä.

Koulukuraattorit ry:n hallitus järjesti valtakunnalliset kuraattoripäivät ”Yhteisöllisesti yhdessä” Tampereella 21.-22.9.2017 yhdessä tamperelaisten perusopetuksen ja toisen asteen kuraattorien kanssa. Koulutuspäivien pääteemana oli yhteisöllinen oppilashuolto. Teemaan liittyen pääaiheena oli tietokirjailija, terveystiedon opettaja Mari Lankisen kehittämä PURO - nuorten hyvinvointia edistävä valmennusmenetelmä. Suomi 100 -hengessä PURO-menetelmää oli lähtenyt kokeilemaan jo keväällä 100 koulukuraattoria Nuorgamista Helsinkiin.

Kansallisen koulutuksen arviointikeskus Karvin arviointijulkaisut 2018 oppilas- ja opiskelijahuoltolain toimeenpanosta

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain säätämisen yhteydessä vuonna 2013 eduskunta edellytti, että lain toimeenpanoa tulee arvioida. Se antoi opetus- ja kulttuuriministeriölle seurantatehtävän uudistuksen vaikutuksista opiskeluhuollon vaikuttavuuteen, tehostumiseen, palvelujen saataavuuteen ja henkilöstön riittävyteen eri puolilla maata. Kansallisen koulutuksen arviointikeskus Karvi aloitti lain toimeenpanon arvioinnin järjestämällä 19.5.2016 ja 6.10.2016 asiantuntijoille kuulemistilaisuudet, joihin myös Koulukuraattorit ry osallistui. Karvi oli toteuttamassa vuosille 2016–2017 ajoittuvan arvioinnin esi- ja perusopetuksessa, lukiokoulutuksessa sekä toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa. Tilaisuuksissa oli myös mm. koulupsykologien, opinto-ohjaajien, erityisopettajien, rehtorien, OAJ:n, Suomen Vanhempainliiton, Lastensuojelun Keskusliiton, opetus- ja kulttuuriministeriön, aluehallintoviraston sekä opiskelijajärjestöjen edustajia eri paikkakunnilta keskustelemassa oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin liittyvis-

tä näkemyksistään ja siitä, miten arviointi kannattaisi toteuttaa. Osallistujilla näytti olevan hyvin yhteneväinen näkemys, että lain toimivuudessa ja toteuttamisessa oli paljon puutteita. Opiskeluhuollon koettiin osittain pikemminkin heikentyneen kuin tehostuneen uuden lain myötä. Haasteet vaikuttivat olevan suuria ja ehkä vielä suurempia ammatillisen koulutuksen puolella kuin perusopetuksessa. Koulukuraattorit ry osallistui syksyllä 2016 eri koulutusasteita koskevia arviointilomakkeiden laatimiseen ja kommentointiin.

Koulukuraattorit ry:n puheenjohtaja Hanna Gråsten-Salonen osallistui Kansallisen koulutuksen arviointikeskus Karvin 14.3.2018 järjestämään Oppilas- ja opiskelijahuoltolain toimeenpanon arvioinnin julkistamis- ja keskustelutilaisuuteen Finlandia-talossa. Tilaisuudessa julkistettiin arvoinnit oppilas- ja opiskelijahuoltolain toimeenpanosta esi- ja perusopetuksessa sekä lukiokoulutuksessa (Summanen, Rumpu & Huhtanen 2018) ja ammatillisessa koulutuksessa (Frisk, Hietala & Kiesi 2018). Karvi oli toteuttanut arvoinnit kevään ja alkukesän 2017 aikana. Arviointiin oli osallistunut suuri määrä opetuksen ja koulutuksen järjestäjän opiskeluhoollon ohjausryhmiä, esiopetuksen yksikkökohtaisia, perusopetuksen koulukohtaisia sekä lukiokoulutuksen oppilaitoskohtaisia opiskeluhooltoryhmiä. Arviointiin oli osallistunut myös 5199 perusopetuksen 5. luokan oppilasta, 7882 perusopetuksen 8. luokan oppilasta sekä 8033 lukion toisen vuosikurssin opiskelijaa. Ammatillisesta koulutuksesta arviointiin osallistui suuri määrä koulutuksen järjestäjiä ja 4395 ammatillisen koulutuksen toisen vuoden opiskelijaa. Arviointiaineisto kerättiin sähköisin kyselyin. Sekä perus- että toisen asteen arviointiin osallistui myös 15 viranomaistahojen ja sidosryhmien edustajaa, joiden arviointi toteutettiin teemahaastatteluina. Koulukuraattorit ry oli yksi teemahaastatteluun osallistunut yhdistys.

Karvin arvoinnin aikaan keväällä 2017 oppilas- ja opiskelijahuoltolaki oli ollut voimassa vain 2,5 vuotta. Arvoinnin mukaan laki oli tehostanut opiskeluhoollon toimintakäytänteitä kaikilla kouluasteilla, mutta variaatiota ilmeni kuitenkin kuntien, koulujen ja oppilaitosten kesken. Monet käytännöt olivat olleet toimivia jo ennen lakia, joten lain tehostumisvaikutus oli paikoin vähäinen. Laki oli tehostanut esimerkiksi opiskeluhoollon suunnitelmallisuutta, selkeyttänyt johtamista, koordinoimista ja eri toimijoiden vastuita sekä jäsentänyt opiskeluhoollon. Opiskeluhoollon oli tullut oppilas- ja opiskelijahuoltolain myötä entistä monialaisempi kokonaisuus. Haasteita oli edelleen esimerkiksi poikkihallinnollisessa yhteistyössä, tiedonsiirroissa ja opiskeluhoollon rekistereissä. Lisäksi useat lain kauaskantoisemmat vaikutukset, kuten korjaavien toimenpiteiden, lastensuojelutarpeen ja mielenterveyspalvelujen tarpeen väheneminen, odottivat vielä toteutumista.

Arviointitulosten perusteella Karvi antoi esi- ja perusopetuksen ja lukiokoulutuksen osalta useita kehittämiskohteita, jotka koskivat mm. yhteisöllistä opiskeluhoollon, opiskeluhoollon rekistereitä, riittävien resurssien turvaamista opiskeluhoollon työlle, opinto-ohjaajan roolin selkeyttämistä opiskeluhoollon, tiedottamisen ja sähköisten opiskeluhoollon palvelujen tehostamista.

Ammatillisen koulutuksen kehittämissuhteet koskivat mm. opiskeluhoollon psykologi- ja kuraattoripalvelujen sekä terveydenhoitajien ja lääkäreiden riittävyyden turvaamista, yhteisöllisen opiskeluhoollon vahvistamista ja opiskeluhoollon henkilöstön roolien selkeyttämistä yhteisöllisessä opiskeluhoollon työssä. Ammatillisen koulutuksen reformissa oli otettava huomioon yhteisöllisen opiskeluhoollon ja opiskelijoiden varhaisen tuen tunnistamisen ja tuen saamisen tarpeet. Ongelmien ennaltaehkäiseminen ja varhaisen tuen saaminen oli tur-

vattava myös työssäoppimisen ajalle. Opiskeluhoitopalveluiden yhdenvertaisuutta eri toimipaikoissa oli myös seurattava.

Opetus- ja kulttuuriministeriön selvitys Eduskunnalle oppilas- ja opiskelijahuoltolain toimeenpanosta (EDK-2018-AK-202098) ilmestyi 18.6.2018. Se pohjautui Karvin arviontiin osallistuneiden opiskeluhoiton ohjausryhmien näkemyksiin ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen Kouluterveyskyselyjen sekä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ja Opetushallituksen TEA-viisarin tuloksiin. Selvityksen mukaan 1.8.2014 voimaan tulleella oppilas- ja opiskelijahuoltolailla oli ollut kokonaisuutena myönteisiä vaikutuksia lasten ja nuorten hyvinvointiin kaikilla koulutusasteilla, mutta lain mukaiset toimintatavat eivät kuitenkaan olleet vielä juurtuneet koulu- ja oppilaitosyhteisöissä kattavasti. Haasteeksi oli osoittautunut opetushenkilöstön tietämyksen puute opiskeluhoitosta. Tämä oli tullut esille osana lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelmaa (LAPE) toteutetuilla aluehallintoviranomaisten, Opetushallituksen ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen alueellisilla koulutuskierröksillä. Opiskeluhoitopalvelujen tiedottamisessa oli myös parannettavaa. Lisäksi psykologi- ja kuraattoripalvelut oli järjestetty kirjavasti eikä niitä ollut kaikissa kouluissa. Opetusneuvos Jussi Pihkalan pyynnöstä Koulukuraattorit ry:n puheenjohtaja toimitti 26.2.2018 kyseistä selvitystä varten tilastotietoja kuraattorien määrästä vuosilta 2015–2016. Tilastokeskuksen kuntasektorin palkkatilastojen mukaan vuonna 2016 toimi 608 koulukuraattoria, 227 kuraattoria, 22 vastaavaa koulukuraattoria ja 41 vastaavaa kuraattoria. Kuraattorien määrän lisäys vuodesta 2015 vuoteen 2016 oli 23. Koulukuraattori-nimike oli edelleen käytössä. Tilastoista ei selvinnyt, kuinka monella koulukuraattorilla/kuraattorilla oli kuitenkin vastaavalta kuraattorilta edellytettävä sosiaalityöntekijän koulutus. Kuraattori- ja vastaava kuraattori -nimikkeet olivat osoittautuneet epäselviksi ja tulkinnanvaraisiksi. Epäselvyyttä lisäsi myös se, että kuraattori-nimikettä käytettiin myös mm. taide- ja museotalalla.

Lukiokoulutuksen uudistaminen 2018 (714/2018)

Lukiokoulutuksen uudistaminen toteutettiin 2018. Uutta lukiolakia koskeva hallituksen esitys (HE 41/2018) liittyi pääministeri Juha Sipilän hallituksen toimintasuunnitelman mukaiseen lukiokoulutuksen uudistukseen. Esityksessä pyrittiin uudistamaan lukiokoulutuksen rakennetta. Tarkoituksena oli mahdollistaa lukiolaiselle mahdollisimman monipuolinen ja mielenkiintoinen yleissivistävä koulutus, josta voi sujuvasti siirtyä korkeakouluopintoihin. Lakiesityksen tavoitteena oli myös edistää lukiolaisten hyvinvointia, tukea opiskelijoita heidän opinnoissaan sekä sujuvoittaa siirtymistä jatko-opintoihin. Opiskelijoilla olisi oikeus saada säännöllisesti tarpeidensa mukaista henkilökohtaista ja muuta opintojen ja jatko-opintoihin liittyvää ohjausta. Laissa säädettäisiin myös oppimisen tuesta lukiokoulutuksessa. Opiskelijalla olisi oppimisvaikeuksien vuoksi oikeus saada erityisopetusta ja muuta oppimisen tukea ja laissa säädettäisiin henkilökohtaisen opetussuunnitelman laatimisesta. Uusi lukiolaki tulisi voimaan 1.8.2019.

Koulukuraattorit ry:n hallituksen varajäsen, lukiokuraattori Pia Hoivassilta osallistui Hallituksen esityksestä eduskunnalle lukiolaksi sekä laeiksi ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain ja opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muuttamista (HE 41/2018) koskevaan sivistysvaliokunnan kuulemistilaisuuteen 17.5.2018 ja antoi esityksestä yhdistyksen asiantuntijalausannon. Koulukuraattorit ry piti lakiesityksessä ehdotettua ohjauksen ja

erityisopetuksen vahvistamista ja niiden riittävää resursointia erittäin tärkeänä asiana, jotta kaikki lukiolaiset olisivat tasavertaisessa asemassa keskenään. Esityksen pyrkimys monipuoliseen ja yksilölliseen lukiokoulutukseen oli tavoiteltava ja mahdollisti paikallisten lähtökohtien huomioimisen opetuksen toteuttamisessa. Huolta herätti kuitenkin, miten lukiolaisten tasavertaisuus ja mahdollisuus saada samanlaatuista opetusta pystytään turvaamaan koko maassa sekä miten eri puolilla maata olevat lukiot pystyisivät tarjoamaan lukiolaisille samankaltaiset mahdollisuudet tutustua korkeakouluopintoihin. Lukiokoulutuksen muutoksia suunniteltaessa tuli huomioida myös opiskelijoiden taloudelliset edellytykset käydä lukiota. Olisi tarpeellista miettiä, miten vähävaraisia opiskelijoita pystyttäisiin paremmin tukemaan taloudellisesti, jotta jokaisen halukkaan olisi mahdollista suorittaa lukio-opinnot taloudellisista edellytyksistä riippumatta. Yhdistys muistutti myös, että lukion opiskeluhoitopalveluja antavat kuraattorit, psykologit, terveydenhoitajat ja lääkärit tekivät tiivistä yhteistyötä lukion muun henkilökunnan kanssa opiskelijoiden hyvinvoinnin edistämiseksi. Tämän vuoksi opiskeluhoillon säilyminen osana lukioden omaa toimintaa oli maakuntauudistuksen yhteydessä tärkeää. Opiskeluhoitopalvelujen yhdenvertainen laatu ja saatavuus tuli lukioissa jatkossa turvata.

Sivistysvaliokunnan mietinnössä (SiVM 2/2018 vp) lukiolakia ei juurikaan esitetty muutettavan, mutta siinä otettiin kantaa samoihin asioihin kuin yhdistyksen lausunnossakin kuten mm. opiskelijoiden tasavertaisiin opiskelumahdollisuuksiin, korkeakoulu yhteistyöhön ja sen tasavertaiseen toteutumiseen koko maassa sekä ohjauspalvelujen riittävään resursointiin. Uusi lukiolaki (714/2018) tuli voimaan 1.8.2019.

Koulukuraattorit ry antoi 18.4.2019 lausunnon lukion opetussuunnitelman perusteiden luonnoksesta. Lukion opetussuunnitelman perusteiden luonnos lukujen 1 - 4 osalta näytti hyvin valmistellulta. Rakenteeltaan ja kieliasultaan luonnos oli selkeä, mikä on tärkeää perusteiden luettavuuden ja ymmärrettävyyden kannalta. Lukion opetussuunnitelman luonnoksen linjaukset näyttivät vastaavan yleisellä tasolla hyvin niihin tavoitteisiin, jotka oli esitetty lukiolaissa (714/2018) ja valtioneuvoston asetuksessa lukiokoulutuksesta (810/2018). Yhdistys piti tärkeänä, että perusteissa korostetaan oppiaineiden tavoitteiden ja keskeisten sisältöjen hallinnan ohella myös laaja-alaista osaamista ja oppilaitoksen toimintakulttuurin merkitystä lukiolaisten hyvinvoinnin edistämässä. Perusteissa tuli hyvin esille myös kotien ja huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö, jossa otetaan huomioon aikuistuvan nuoren ja täysi-ikäisen opiskelijan itsenäisyys ja oma vastuullisuus. Opinto-ohjaukseen ja erityisopetukseen liittyvät asiat olivat myös tärkeä osa lukiolaisen opiskelua. Kaikkiaan näytti siltä, että opiskelijoiden osallisuuteen, hyvinvointiin, oppimisen ja jaksamiseen liittyvät asiat olivat hyvin esillä perusteiden luonnoksessa. Opetussuunnitelman myönteisiä lapsiin ja nuoriin kohdistuvia vaikutuksia voitiin osaltaan vahvistaa hyvin toimivalla lukion toimintakulttuurilla ja oppilas- ja opiskelijahuoltolain edellyttämällä oppilaitoskohtaisella opiskeluhoitosuunnitelmalla sekä siihen liittyvillä muilla suunnitelmilla.

Oppilas- ja opiskeluhoillon kuraattoripalvelun asiakastietojen tallentaminen Kanta-palveluun (THL OHJE 3/2018)

Koulukuraattorien osallistuminen sosiaalihuollon asiakasasiakirjojen sisällön kehittämistyöhön oli alkanut jo 2000-luvun loppupuolella, kun koulukuraattori Ari Suhonen (Väinälä ym. 2010) oli tehnyt Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) Sosiaalialan tietoteknolo-

giahankkeessa selvityksen palvelukohtaisista asiakastiedoista koulun sosiaalityön tehtävissä. Koulukuraattorit ry:n hallituksen jäsensihteeri Terhi Pippuri toimi vuosina 2012–2014 pirkkalalaisen koulukuraattori Ari Suhosen varajäsenenä THL:n työryhmässä, joka kehitti asiakastyön dokumentointia sosiaalihuollossa. Vuosina 2012–2014 Terhi Pippuri ja Ari Suhonen toimivat myös koulun sosiaalityön asiantuntijoina THL:n työryhmässä, joka valmisti sosiaalihuollon asiakasasiakirjoihin liittyvää sanastotyötä yhdessä Sanastokeskus TSK:n kanssa. Työn tavoitteena oli saada sosiaalihuollon asiakasasiakirjoille valtakunnallisesti yhtenäiset nimet ja kuvaukset niiden käyttötarkoituksiin. Yhdistyksen varapuheenjohtaja Mervi Mehtio ja koulukuraattori Ari Suhonen toimivat vuosina 2014–2015 THL:n koulun sosiaalityön kohdeluokitustyöryhmässä, jonka tavoitteena oli luoda sosiaalityön eri osa-alueilla yhteneväiset luokitukset.

Tietosuojavaltuutettu Reijo Aarnio oli tehnyt aloitteen 19.1.2018 Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle opiskeluhuollon kuraattorin asiakastietojen käsittelyn sekä asiakasrekisterin tietorakenteiden määrittelystä ja ohjeistamisesta. Aloite perustui Pirkkalan vastaavan koulukuraattori Ari Suhosen yhteydenottoon, jossa hän oli huolissaan siitä, että opiskeluhuollon kuraattorien asiakasasiakirjojen määrittysten ja luokitusten kehittämistyö osana sosiaalihuollon asiakasasiakirjoja oli keskeytynyt THL:ssa syksyllä 2016. Tietosuojavaltuutettu Aarnio piti tarpeellisena, että opiskeluhuollon kuraattoripalveluiden asiakasrekisteriä koskevat rakenteelliset ja tietotekniset vaatimukset määritellään valtakunnallisesti henkilötietojen käsittelyn laillisuuden ja yhdenmukaisen rekisterinpidon varmistamiseksi.

Tämän jälkeen Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos THL teki kesällä 4.7.2018 merkittävän ratkaisun (THL OHJE 3/2018) oppilas- ja opiskeluhuollon kuraattoripalvelun asiakastietojen tallentamisesta Kanta-palveluihin. Ohjeen taustassa ja perusteissa oppilas- ja opiskeluhuollon kuraattoripalvelujen todettiin kuuluvan opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalaan. Kuraattoripalveluista, niiden ohjauksesta ja valvonnasta säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa (1287/2013) ja sosiaalihuoltolaissa (1301/2014). Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 24 §:n mukaan Terveyden ja hyvinvoinnin laitos ohjaa ja kehittää yhteistyössä Opetushallituksen kanssa opiskeluhuoltopalveluita. Lain 20 §:ssä säädetään, että opiskeluhuollon kuraattorit kirjaavat yksilötapaamisissa kertyvät asiakastiedot opiskeluhuollon kuraattorin asiakaskerptomukseen, joiden käsittelystä säädetään sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa (812/2000). Lain 21 §:n mukaan nämä asiakastiedot tallennetaan opiskeluhuollon kuraattorin asiakasrekisteriin, jonka rekisterinpitäjänä toimii palvelun järjestänyt kunnan toimielin tai 10 §:ssä tarkoitettussa tapauksessa koulutuksen järjestäjä. Jos koulutuksen järjestäjä toimii opiskeluhuollon kuraattorin asiakasrekisterin rekisterinpitäjänä, sen on nimettävä kyseisen alan ammattihenkilö vastuuhenkilöksi huolehtimaan sanottuun toimintaan liittyvien tietojen rekisterinpidosta.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksesta (THL) annetun lain mukaan THL vastaa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastiedon sähköisen käsittelyn, siihen liittyvän tietohallinnon ja valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen käytön ja toteuttamisen suunnittelusta, ohjauksesta ja seurannasta. Sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista annetun lain (254/2015) mukaan THL antaa tarkemmat määräykset sosiaalihuollon asiakasasiakirjojen rakenteista ja asiakasasiakirjoihin merkittävistä tiedoista.

Ohjeessa todettiin, että oppilas- ja opiskeluhuollon kuraattoripalveluja antavien organisaatioiden keskuudessa oli ollut epäselvää, tullaanko kuraattoripalvelujen asiakastietoja tallen-

tamaan Kanta-palveluihin. THL:n Operatiivisen toiminnan ohjauksen yksiköltä oli pyydetty kannanottoa aiheeseen. Operatiivisen toiminnan ohjauksen yksikkö oli käsitellyt asiaa yhdessä sosiaali- ja terveysministeriön ja Tietosuojavaltuutetun toimiston kanssa.

THL:n antaman ohjeen mukaan oppilas- ja opiskeluhuollon kuraattoripalvelut ovat opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalaa. Sosiaali- ja terveysministeriön lainsäädännöllä ei voida asettaa velvoitteita opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle. THL ei voi määrätä annettujen toimivaltuuksien puitteissa, että kuraattorin asiakaskertomus tulisi tallentaa Kanta-palvelujen Sosiaalihuollon asiakastiedon arkistoon. THL ei myöskään tarjoa oppilas- ja opiskeluhuollon kuraattoripalveluihin Kanta-palveluissa tarvittavia määrittelyjä kuten asiakirjarakenteita. Ohje tuli voimaan välittömästi ja sen ilmoitettiin olevan voimassa toistaiseksi.

Koulukuraattoriyhdistyksen 45-vuotisjuhla 2018

Koulukuraattorit ry:n 45-vuotisjuhlaa vietettiin 21.9.2018 Helsingissä. Tilaisuuden aluksi juhlakahvien jälkeen nautittiin Itä-Helsingin musiikkikoulu IHMU:n oppilaiden hienoista musiikkiesityksistä, jotka virittivät seminaariväen hyvin juhlaan tunnelmaan. Juhlaseminaarin avaaja Helsingin kaupungin kasvatuksen ja koulutuksen apulaispormestari Pia Pakarinen kertoi Helsingin koulutusnäkyistä. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentian puheenjohtaja Tero Ristimäki kiitti Koulukuraattorit ry:tä aktiivisesta vaikuttamisesta, jäsenten kuuntelemisesta ja menestyksellisestä toiminnasta eri yhteistyökumppaneiden kanssa sekä jäsenten osaamisen kehittämisestä monipuolisella koulutus- ja seminaaritoiminnalla. Hän korosti myös sosiaalialan eettisten periaatteiden tärkeyttä koulukuraattorin työssä. Ristimäki otti esille myös sen, että oppilashuollon sisällä sosiaali- ja terveydenhuollon laillistettujen ammattihenkilöiden asema ei ollut tasapainoinen. Kouluterveydenhoitajat ja -psykologit olivat selkeästi laillistettuja ammattihenkilöitä. Koulukuraattorien kelpoisuuksien säätämisessä laillistetut sosiaalityöntekijät vastaavina koulukuraattoreina ja laillistetut sosionomit koulukuraattoreina olivat saaneet rinnalleen myös muita koulutuspohjia. Tulevien eduskuntavaalien 2019 ja hallitusohjelman tavoitteisiin Talentia ry pyrki saamaan oppilas- ja opiskelijahuoltolain muutoksen, jolla luodaan eheä kokonaisuus sosiaali- ja terveydenhuollon laillistetuille ammattihenkilöille koulujen oppilas- ja opiskelijahuollossa. Ristimäki toivoi opetusministeri Sanni Grahn-Laasonen edistävän koulujen oppilas- ja opiskelijahuollon toimintaedellytyksien parantamista ja totesi tätä sosiaalista investointia tarvittavan. Koulukuraattorien ammattitaidolla, osaamisella ja vahvalla ammattietiikalla lapset ja nuoret tulevat autetuiksi ja löytävät paikkansa yhteiskunnassa.

Juhlapuheen pitänyt opetusministeri Grahn-Laasonen oli perehtynyt hyvin koulukuraattorien ja oppilashuollon toimintaan. Hän kertoi saavansa ristiriitaista palautetta kentältä oppilas- ja opiskelijahuoltolaista. Niinpä hän oli hyvin kiinnostunut kuulemaan, miten kuraattorit kokivat lain toimivuuden käytännössä perusopetuksessa ja toisella asteella. Ministeriä kiinnosti kuulla näkemyksiä myös siitä, onko oppilas- ja opiskelijahuoltolain kohdalla kysymys huonosta laista vai liittyvätkö mahdolliset pulmat toimintakulttuuriin ja myös koulujen johtamiseen. Lakiin liittyvistä asioista virisi mielenkiintoinen keskustelu ministeri Grahn-Laasonen ja osallistujien kesken. Kuraattorit kertoivat auliisti näkemyksiään ja kokemuksiaan oppilas- ja opiskelijahuoltolain toimivuudesta sekä myös toimintakulttuurista ja koulujen johtamisen merkityksestä.

Tutkijatohtori Sanna Ulmanen. Kuva Curator 2018.

Sirkka-Liisa Makkonen. Kuva Curator 2018.

Yhdistyksen puheenvuoron ”Kuraattorityön näkymistä” pitänyt puheenjohtaja Hanna Gråsten-Salonen viittasi puheessaan siihen, että oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa säädetyt kuraattorin ja vastaavan kuraattorin nimikkeet ja työnkuvat keskusteluttivat edelleen kuraattoreita. Kunnissa oli tehty hyvin erilaisia ratkaisuja nimikkeiden käytöstä, joten mistään yhdenmukaisesta nimikekäytännöstä ei voitu puhua. Muutosta piti saada myös kuraattorin kelpoisuusasiaan, jotta kaikki kuraattorit olisivat sosiaalihuollon laillistettuja ammattihenkilöitä. Kelpoisuuden osalta kuraattori (sosionomi) ja vastaava kuraattori (sosiaalityöntekijä) olivat linjassa vuonna 2016 voimaan tulleen sosiaalihuollon ammattihenkilölain kanssa, mutta valitettavasti vuoden 2017 alussa muuttunut kuraattorin kelpoisuus oli muuttanut tilanteen sekavaksi. Positiivista oli, että kuraattori- ja psykologipalvelut olivat jäämässä kuntiin opetus-toimen alaisuuteen tuolloin valmisteltavana olleen sote- ja maakuntauudistuksen yhteydessä.

KT, tutkijatohtori Sanna Ulmanen juhlaesitelmän aiheena oli ”Miten kiinnittyä kouluun”. Se pohjautui hänen kasvatustieteen väitöskirjaansa (2017), jossa hän tarkasteli alakoulun loppuvaiheessa ja yläkoulun alkuvaiheessa olevien oppilaiden koulutyöhön kiinnittymistä ja erityisesti emotionaalisen koulutyöhön kiinnittymisen rakentumista koulun sosiaalisessa ympäristössä. Tulokset osoittivat, että oppilaan myönteinen suhde opettajaan on vahvasti yhteydessä oppilaan myönteisiin koulutyötä koskeviin emotionoihin ja koulutyön merkityksellisyyskokemukseen. Tullakseen aktiivisiksi oman opiskelunsa toimijoiksi oppilaan kiinnittymistä oli tietoisesti tuettava.

Juhlaseminaarin jälkeen Sirkka-Liisa Makkonen, yksi yhdistyksen entisistä puheenjohtajista (1988-1991), onnitteli ja ilahdutti hallituksen jäseniä itseneulomillaan hienoilla villasukilla ajatuksella ”pää kylmänä, jalat lämpiminä” hallituksen tuleviin koitoksiin!

Lakiuudistuksia ja kuraattoritoiminnan muutoksia 2020-luvulla

Pääministerien Antti Rinteen ja Sanna Marinin hallitusohjelma 2019–2023

Antti Rinne aloitti pääministerinä 6.6.2019 hallitusohjelmalla Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Rinteen eron jälkeen pääministerinä jatkoi Sanna Marin 12.10.2019 samalla hallituksen ohjelmalla (2019). Hallitus päätti käynnistää sosiaali- ja terveydenhuollon rakenneuudistuksen, jonka tavoitteena oli siirtää sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnan painopistettä perustason palveluihin ja ennalta ehkäisevään toimintaan. Sote-uudistuksessa koottaisiin sosiaali- ja terveystalouden järjestäminen kuntaa suuremmille itsehallinnollisille alueille. Myös pelastustoimen järjestäminen siirrettäisiin maakuntien tehtäväksi.

Hallitusohjelmalla pyrittiin myös siihen, että koulutus- ja osaamistaso nousevat kaikilla koulutusasteilla, oppimiserot kaventuvat ja koulutuksellinen tasa-arvo lisääntyy. Tavoitteena oli vahvistaa oppilas- ja opiskelijahuollon palveluja kaikilla koulutusasteilla, jotta lapset ja nuoret saavat tarvitsemaansa tukea. Tavoitteena oli myös säätää mitoituksista toisen asteen opiskeluhoitopalveluihin. Ohjelmassa pyrittiin myös vahvistamaan ohjausta ja peruskoulun mahdollisuuksia tarjota jokaiselle riittävät valmiudet suoriutua toisen asteen koulutuksesta. Hallitus oli päättänyt korottaa oppivelvollisuuden 18 ikävuoteen. Oppivelvollisuuden laajentaminen edellytti toisen asteen koulutuksen maksuttomuutta. Osana oppivelvollisuutta tavoitteena oli kehittää toisen asteen valmistavia koulutuksia ja nivelvaiheen ohjausta helpottamaan siirtymistä toisen asteen koulutukseen.

Oppilashuoltopalvelujen riittämättömyys oli noussut esille eri yhteyksissä. Nuorisopsykiatrit Anu Raevuori ja Klaus Ranta esittivät huolensa 15.5.2019 erikoissairaanhoidon kuormituksesta nuorten mielenterveysongelmien hoidossa Helsingin Sanomien kirjoituksessaan ”Nuorten mielenterveyttä tulisi hoitaa kouluissa”. Erikoissairaanhoidon hoito oli ruuhkautunut ja nuorten hoitoon pääsy oli usein viivästynyt. Kirjoittajat esittivät, että kouluterveydenhuollon ja opiskeluhoollon käyttöön pitäisi kehittää uusia menetelmiä, joiden avulla tunnistettaisiin ja hoidettaisiin nuorten yleisimpiä mielenterveyden häiriöitä silloista tehokkaammin. Opiskeluhoollon pitäisi vahvistaa palkkaamalla esimerkiksi psykiatrisia sairaanhoitajia. Kouluissa psykologien ja kuraattorien toimenkuvia pitäisi muuttaa siten, että he pystyisivät ennaltaehkäisyssä silloista paremmin myös hoitamaan lieviä ja keskivaikeita mielenterveyden häiriöitä. Kouluterveydenhuollon ja muun opiskeluhoollon tehtävien määrittelyä olisi muutettava myös lailla. Silloin lainsäädännössä puhuttiin ennaltaehkäisystä, ei sairauksien hoidosta.

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ, Koulukuraattorit ry, Suomen Terveystaloutajaliitto ja Suomen Psykologiliitto antoivat kirjoitukseen yhteisen vastineen ja kannanoton ”Opiskeluhoollon tarvitsevat mitoitussuositukses, ei paikkaavia toimenpiteitä”, joka julkaistiin Helsingin Sanomissa 21.5.2019. Myös Terveystalouden ja hyvinvoinnin laitoksen ylilääkäri Marke Hietanen-Peltola esitti 9.6.2019 Turun Sanomissa, että kouluterveydenhuollon vahvistettiin psykiatrisilla sairaanhoitajilla. Tähänkin kirjoitukseen Terveystaloutajaliitto, Psykologi-

liitto ja Koulukuraattorit ry antoivat vastineensa ”Opiskeluhooltoon tarvitaan sitovat mitoitussuositukset, ei uusia ammattiryhmiä”, joka julkaistiin 18.6. 2019 Turun Sanomissa.

Järjestöt korostivat vastineissaan, että koulun perustehtävä on opetus ja kasvatusta, ei sairauksien hoito. Oppilaiden terveyttä tuettiin opiskeluhoillon palveluilla, mutta lakisääteisiä oppilashuollon työntekijöitä, kuten terveydenhoitajia, kuraattoreita ja psykologeja puuttui kunnista paljon. Koulun ja oppilashuollon ongelmia olivat ylisuuret oppilasryhmät, puutteet tarvittavassa pedagogisessa tuessa sekä lakisääteisten kuraattorin, psykologin ja kouluterveydenhuollon palveluissa. Kyse ei ollut ammattilaisten saatavuusongelmasta, vaan vakanssien puutteesta ja säästöistä. Lakia työn sisällöstä ei tarvinnut muuttaa, vaan tarvittiin sitovat ja ajanmukaiset mitoitussuositukset niin opettajille, psykologeille, kuraattoreille kuin terveydenhoitajillekin. Koulua ja opiskeluhoiltoa tuli kehittää koulu- ja terveystieteiden avulla, ei erikoissairaanhoidosta eikä sairauksista käsin. Oli tärkeää kehittää ja resursoida jo olemassa olevaa lakisääteistä opiskeluhoiltoa, jonka parantamiseen Rinteen hallitus oli varannut 29 miljoonaa euroa.

Oppivelvollisuuden laajentaminen 18 ikävuoteen

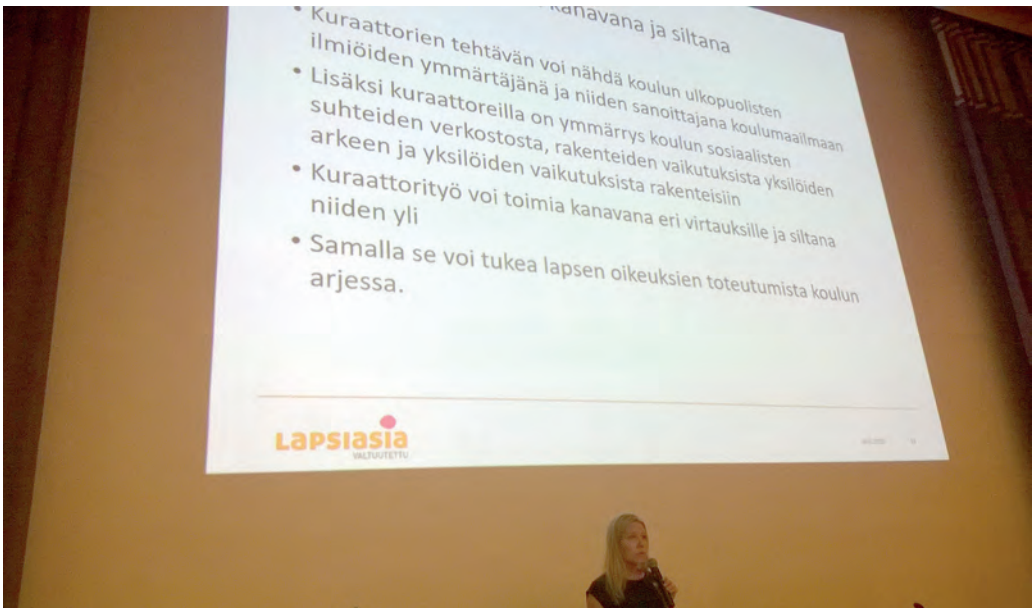
Pääministeri Rinteen ja pääministeri Marinin hallitusohjelman yhtenä tavoitteena oli varmistaa, että jokainen peruskoulun päättävä nuori suorittaa toisen asteen koulutuksen, jonka vuoksi oppivelvollisuutta laajennetaan ja oppivelvollisuusikä korotetaan 18 ikävuoteen. Toisen asteen tutkinnon suorittaminen edistäisi henkilön työllistymistä ja yhteiskuntaan osallistumista. Tavoitteena oli osaltaan tukea myös työllisyysasteen nostamista. Opetus- ja kulttuuriministeriössä oppivelvollisuuden pidentämistä lähti valmistelemaan projektiryhmä, jonka tehtävänä oli valmistella hallitusohjelman linjausten mukaisesti oppivelvollisuuden pidentämistä koskeva hallituksen esitys siten, että uudistus tulisi voimaan vuonna 2021. Laaja-alaisen seurantar ryhmän tehtävänä oli tukea hankkeen valmistelua. Opetus- ja kulttuuriministeriö nimesi asettamispäätöksessään 28.8.2019 Koulukuraattorit ry:n edustajaksi seurantar ryhmään yhdistyksen sihteeri Mira Kumpulan, joka toimi kuraattorina toisella asteella Tampereen seudun ammattiopisto Tredussa. Seurantar ryhmään nimettiin 36 jäsentä ja sen toimikausi oli 2.9.2019–31.12.2021.

Koulukuraattoriyhdistyksen hallituksessa oppivelvollisuuden pidentämistä koskevaa lain valmistelua seurattiin tiiviisti keskustelemalla ja kommentoimalla valmistelumateriaalia. Seurantar ryhmän kokousten välillä seurantar ryhmän jäsenillä sidosryhmineen oli mahdollisuus antaa palautetta siihen asti tehtyyn materiaaliin. Opetus- ja kulttuuriministeriö järjesti joulukuussa 2019 avoimen verkkokyselyn työryhmien valmistelemasta suuntaviivaluonnoksesta oppivelvollisuuden laajentamiseksi. Luonnoksesta kerättiin palautetta joulukuussa 2019 myös neljässä alueellisessa työpajassa Helsingissä, Jyväskylässä ja Oulussa. Koulukuraattorit ry toi jo työskentelyn alussa esille, että kuraattoripalveluihin tulee säätää mitoitusta myös esi- ja perusopetuksessa. Hallitusohjelmassa mitoitusta oli rajattu toisen asteen opiskeluhoiltopalveluihin. Yhdistys esitti huolensa myös siitä, kuinka eri koulutusmuodoissa kuten esimerkiksi työpajoilla ja kansanopistoissa oleville opiskelijoille ammattioppilaitosten ja lukioiden lisäksi pystytään tarjoamaan yhdenvertaiset kuraattoripalvelut.

Koulukuraattorit ry:n ja 27 muun oppivelvollisuuden pidentämistä koskevan seurantar ryhmän edustajan 26.3.2020 antamassa kannanotossa ”Oppivelvollisuuden laajennuksen valmis-

Koulukuraattorit ry:n hallitus 2019: sihteeri Mira Kumpula (vas.), jäsensihteeri Raija Cser, Tuula Komulainen, varapuheenjohtaja ja tiedotusvastaava Satu Jokelainen, Heta Puronen, rahastonhoitaja Nina Böhls-Nybonn ja puheenjohtaja Hanna Gråsten-Salonen. Kuvasta puuttuu kotisivuvastaava Heli Kangaspunta. Kuva Koulukuraattorit ry:n arkisto.

Lapsiasiavaltuutettu Elina Pekarisen esitys kuraattorien tehtävästä Valtakunnallisilla kuraattoripäivillä Turussa 2019. Kuvan omistaa Hanna Gråsten-Salonen.

telulle lisäaikaa” vaadittiin lain valmistelun jatkamista niin, että hallituksen esitys eduskunnalle annettaisiin vasta vuoden 2021 aikana ja näin siirrettäisiin uudistuksen toimeenpanoa vuoden 2021 alusta. Siirtämistä perusteltiin juuri alkaneen koronapandemian aiheuttamalla poikkeustilanteella. Valmiuslain tultua voimaan koulutuksen järjestäjät olivat siirtyneet lähiopetuksesta erilaisiin poikkeaviin opetusjärjestelyihin, joiden kestoja oli mahdotonta arvioida tuolla hetkellä. Siirtyminen takaisin normaalioloihin veisi oman aikansa ja lisäisi mm. tuen tarvetta. Uuden oppivelvollisuuslain laadukkaan ja tehokkaan toimeenpanon varmistamiseksi tarvittiin koko toimijakentän perehdyttämistä ja myös useiden erilaisten käytännön asioiden kuntoon laittamista. Valitsevassa tilanteessa noihin valmistautumista pidettiin mahdottomana. Yhteinen tavoite oli, että koko ikäluokka suorittaa toisen asteen tutkinnon. Jotta tavoitteeseen päästäisiin ja voitaisiin varmistaa laatu lainvalmistelussa ja toimeenpanossa, tuli uudistuksen valmistelun aikatauluun ottaa lisäaikaa. Seurantaryhmässä toiminutta yhdistyksen sihteeri Mira Kumpulaa haastateltiin kannanotosta Ylen nettiuutisiin otsikolla ”Opetusala pyytää aikalisää oppivelvollisuuden pidentämisessä – ministeri Andersson pitää kiinni uudistuksen aikataulusta”.

Oppivelvollisuuslain valmistelu jatkui sitten alun perin suunnitellussa aikataulussa. Koulukuraattorit ry otti kantaa oppivelvollisuuslain luonnosesitykseen 15.6.2020. Hallituksen esitys oppivelvollisuuslain laiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 173/2020 vp) ilmestyi 15.10.2020. Sitä koskevaan eduskunnan sivistysvaliokunnan etäkuulemistilaisuuteen 17.11.2020 yhdistyksestä osallistui lain valmistelun seurantaryhmässä toiminut Mira Kumpula. Oppivelvollisuus laajennettaisiin koskemaan perusopetuksen jälkeistä toisen asteen koulutusta siihen asti, kun henkilö täyttää 18 vuotta. Perusopetuksen jälkeen oppivelvollisuutta suoritettaisiin lukiokoulutuksessa, ammatillisessa koulutuksessa tai perusopetuksen jälkeisissä erilaisissa nivelvaiheen koulutuksissa. Oppivelvollisella olisi perusopetuksen päättymisen jälkeen hakeutumisvelvollisuus toisen asteen koulutukseen. Perusopetuksen jälkeen suoritettava ammatillinen tutkinto tai lukiokoulutus ja sen päätteeksi suoritettava ylioppilastutkinto olisivat jatkossa täysin maksuttomia sen kalenterivuoden loppuun saakka, jona henkilö täyttää 20 vuotta. Maksuttomia olisivat opetuksessa tarvittavat oppimateriaalit sekä työvälineet, -asut ja -aineet. Lisäksi yli seitsemän kilometrin koulumatkat olisivat maksuttomia. Tutkintokoulutukseen valmentavaan koulutukseen (TUVA) yhdistettäisiin silloiset perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen väliin sijoittuvat nivelvaiheen koulutukset: perusopetuksen lisäopetus, lukiokoulutukseen valmistava koulutus ja ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutus. Uuden koulutuskokonaisuuden tavoitteena olisi antaa valmiuksia tutkintotavoitteeseen hakeutumiseen ja tutkinnon suorittamiseen.

Koulukuraattorit ry kannatti etäkuulemisessa ja asiantuntijalausunnoissaan esitystä oppivelvollisuuslaista ja lakia tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta, mutta esitti joitakin tarkennuksia. Yhdistys piti ehdottoman tärkeänä, että peruskoulun päättävillä oppilaille tuli olla riittävät tiedot ja taidot siirtyessään toisen asteen koulutukseen, jotta opiskelijoiden opinnot eivät keskeytyisi riittämättömien opiskeluvalmiuksien vuoksi. Rahoituksen tuli opetuksen laatuun panostamisen lisäksi kohdentua niin, että perusopetuksen oppilaille tuli taata riittävä opinto-ohjaus, erityisopetuksen tuki sekä opiskeluhoillon psykososiaaliset palvelut. Vastaavasti toisen asteen koulutuksessa tuli huolehtia siitä, että opiskelijat saavat edellisten edellytysten lisäksi mm. riittävästi lähiopetusta ammattiopinnoissaan ja riittävät valmiudet toimia ammatissaan.

Koulukuraattorit ry esitti, että toisen asteen koulutuksessa tulisi olla joustavammin mahdollista perustaa tutkinnonalojen sisälle pienryhmiä perusopetuksessa tehostettua tukea tai erityistä tukea saaneille nuorille. Pienryhmiä hyötyisivät myös ne mielenterveysongelmaiset nuoret, joiden toimintakyky voi sairauden vuoksi olla alhainen. Oppivelvollisen oikeus keskeyttää oppivelvollisuus määräajaksi hakemuksesta oli hyvä asia etenkin mielenterveys- ja päihdeongelmallisille nuorille. Hyvää oli myös se, että heidän oppivelvollisuuttaan voitaisiin pidentää ilman hakemusta vähintään keskeytysaikaa vastaavaksi ajaksi. Huolta herätti se, mitä tapahtuu niille motivoitumattomille, paljon poissaoleville nuorille silloin, jos he eivät yrityksistään tai saamastaan tuesta huolimatta kykene aloittamaan tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta tai tutkinto-opintojaan ennen 18-vuoden ikää, jolloin oppivelvollisuus päättyisi. Yhdistys piti tärkeänä, että oppivelvollisuudesta tulee maksutonta tutkinnon loppuun saakka (20 vuotta) ja ettei se pääty samalla, kun opiskelija täyttää 18 vuotta. Oppivelvollisuuslakiesitykseen kirjatut eri tahojen ohjauksen ja valvontavastuut aikarajoineen oli kannatettava asia työnjaon kannalta.

Jatkossa kaikkien alle 18-vuotiaiden opiskelijoiden yhdenvertainen oikeus opiskeluhoollon palveluihin oli hyvä asia. Oppilaitoksissa kuraattorin tuli työnsä puolesta olla se henkilö, joka muun opiskeluhoollollisen työn lisäksi tiedottaa etuuksista ja auttaa niiden hakemisessa. Hän myös ohjaa ja selvittää opiskelijoiden jatkoon liittyviä suunnitelmia opintojen keskeytyessä määräajaksi tai kokonaan. Lain voimaantulon jälkeen tämäkin työn osa muuttuu vaikeammaksi, kun oikeudet etuuksiin, palveluihin tai mahdollisuudet siirtyä esimerkiksi työpajalle tai muihin oppilaitoksen ulkopuolisiin toimintoihin opintojen keskeytyessä eivät ole samat kaikilla opiskelijoilla. Työpajaankin päästääkseen oppivelvollisen tulee olla jonkin koulutuksen järjestäjän kirjoilla. Toisekseen pienemmissä kunnissa valinnan mahdollisuudet ovat vieläkin rajallisemmat, koska mm. työpajoja ei ole joka kunnassa.

Pääministeri Marinin hallitusohjelmaan 2019 kirjattu tavoite vahvistaa oppilas- ja opiskelijahuollon palveluja kaikilla koulutusasteilla tuki osaltaan oppivelvollisuuden laajentamista. Oppilas- ja opiskelijahuollon palveluja vahvistamalla varmistetaan, että lapset ja nuoret saavat tarvitsemaansa tukea. Esityksen mukaan oli tarkoitus säätää myös sitovista mitoituksista toisen asteen opiskeluhoollon palveluihin. Se ei yksistään riittänyt, vaan kuraattoreja ja psykologeja koskevat sitovat henkilöstömitoitukset tuli säätää kaikille koulutusasteille, esi- ja perusopetuksesta toiselle asteelle. Oppilashuollollisen tuen perusta luotiin esi- ja perusopetuksessa. Koulukuraattorit ry esitti, että kuraattorien henkilöstömitoitus tulisi olla korkeintaan 600 oppilasta tai opiskelijaa/kuraattori painokertoimineen (esim. erityisen tuen oppilaat, erityisluokat, maahanmuuttajataustaiset oppilaat, alueen sosioekonomiset olosuhteet, alueen työttömyysaste, vuokra-asuntopainotteisuus) ja enintään kolme koulua/toimipistettä.

Koulukuraattorit ry esitti myös, että uudistusta varten tuli varata riittävät taloudelliset resurssit. Kyseessä oli mittava uudistus, jonka toimeenpano edellytti paljon monenlaista valmistelua kunnissa ja oppilaitoksissa edelleen jatkuvan koronaepidemiankin vuoksi. Koulukuraattorit ry esitti, että oppivelvollisuuslain voimaantuloa siirretään niin, että se tulisi voimaan vasta 1.8.2022 samanaikaisesti kuin laki tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta. Yhdistyksen esitys lain voimaantulon siirtämisestä ei kuitenkaan toteutunut. Eduskunta päätti, että oppivelvollisuuslaki (1214/2020) tuli voimaan 1.8.2021.

Kuraattori- ja psykologipalvelujen siirtoesitys sote-maakuntiin

Esityksen lähtötilanne

Vuoden 2019 loppupuolella ilmeni aivan yllättäen, että valtionhallinnossa oli kaikessa hiljaisuudessa ja nopealla aikataululla lähdetty sosiaali- ja terveysministeriön johdolla valmistelemaan taas kuraattorien ja psykologien siirtoa maakuntien hallintoon pääministeri Rinteen hallitusohjelmassa esitetyn sosiaali- ja terveydenhuollon rakenneuudistuksen yhteydessä. Hallitusohjelmassa ei kuitenkaan ollut mitään mainintaa kuraattori- ja psykologipalvelujen siirtämisestä hallinnollisesti kunnista sote-uudistuksen maakuntiin. Uutta siirtoesitystä perusteltiin sillä, että pienten kuntien oli vaikea saada työntekijöitä ja huolehtia esimerkiksi opiskeluhoitotyön johtamisesta ja täydennyskoulutuksesta. Edellisen Juha Sipilän hallituksen (2015–2019) valmisteleman sote-uudistuksen yhteydessä päätettiin kuraattori- ja psykologipalvelujen jäämisestä kuntiin opetustoimen vastuulle. Tämän päätöksen myötä joissakin kunnissa kuraattori- ja psykologipalvelut olivat jo siirtyneet vuoden 2019 alussa sosiaalitoimesta opetustoimen hallintoon. Valtaosa kuraattoreista ja psykologeista toimi opetustoimen alaisuudessa.

Koulukuraattorit ry:n puheenjohtaja Hanna Gråsten-Salonen oli 19.11.2019 opetus- ja kulttuuriministeriössä ylijohtaja Eeva-Riitta Pirhosen, opetusneuvos Juha Pihkalan ja hallitusneuvos Anne-Marie Brissonin kuultavana siitä, mihin Koulukuraattorit ry:n mielestä tulisi suunnata ne 29 miljoonaa euroa, jotka hallitusohjelmassa oli varattu oppilas- ja opiskelijahuollon vahvistamiseen perusopetuksessa ja toisella asteella. Yhdistys korosti, että ensisijaisesti rahoitusta tulisi suunnata ja huolehtia lakisääteisten kuraattori- ja psykologipalvelujen saamisesta sekä määritellä koulukuraattorin mitoitus lainsäädännössä 600 oppilasta/opiskelijaa/koulukuraattori, jotta kuraattorit pystyisivät vastaamaan oppilas- ja opiskelijahuoltolain (15 §) lakisääteisiin aikamääreisiin sekä toteuttamaan lakisääteistä yhteisöllistä ja yksilökohtaista oppilas/opiskeluhoitoa. Kuraattorien resurssivajeen vuoksi joihinkin kouluihin oli alettu palkata hankerahoilla henkilöitä (esim. kasvatusohjaaja, koulumentori, koulukoppari, koulukoutsi, kouluvalmentaja, koulusosionomi, psykiatrinen sairaanhoitaja), joilla ei ollut lakisääteistä mandaattia toimia kouluyhteisössä. Kyseisten henkilöiden epäselvät tehtäväkuvaukset hankaloittivat yhteistyön tekemistä. Yhdistyksen mielestä kuraattorien ja psykologien tuli olla kunnan työntekijöitä. Resursoinnin näkökulmasta koulun sosiaalityön tieto-, osaamis- ja kehittämisperustan vahvistaminen rakenteellisesti valtionhallinnossa olisi myös tärkeää. Vaativana asiantuntijatyönä koulun sosiaalityö edellytti substanssiosaamista valtakunnallisissa ohjausinstansseissa (opetus- ja kulttuuriministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, Opetushallitus ja Terveiden ja hyvinvoinninlaitos).

Hiljaisuudessa valmisteltu siirtoesitys sai monet järjestöt ja kaksi kaupunkia aktivoitumaan ja antamaan 16.12.2019 yhteisen kannanoton ”Opiskeluhoollon psykologi- ja kuraattoripalveluita ei pidä siirtää sote-maakuntiin”. Allekirjoittajina olivat Opetusalan ammattijärjestö OAJ, Suomen Psykologiliitto, Koulukuraattorit ry, Sivistystyönantajat, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Mielen terveyden keskusliitto, Kristillisten koulujen ja päiväkotien liitto, Yksityskoulujen Liitto, Steinerkasvatuksen liitto, Suomen Opiskelija-Allianssi – Osku sekä Espoon ja Lahden kaupungit. Kannanotto osoitettiin soteryhmän ministereille Krista Kiu-

ru, Sirpa Paatero, Hanna Kosonen, Krista Mikkonen, Li Andersson, Thomas Blomqvist ja Katri Kulmuni. Allekirjoittaneet vastustivat opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalvelujen siirtoa maakuntiin. Yhden järjestämismallin ei nähty olevan vaikuttavin eikä toimivan kaikkialla. Psykologi- ja kuraattoripalvelujen järjestämisen piti kuulua kunnan tehtäviin kuten siihenkin asti. Kunnilla oli lisäksi oltava oikeus järjestää opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalvelut yhdessä muiden kuntien kanssa tai sopia niiden järjestämisestä yhdessä maakunnan kanssa sen sijaan, että järjestävät palvelun. Yksityisen opetuksen tai koulutuksen järjestäjällä piti olla mahdollisuus päättää, käyttääkö se kunnan tuottamia opiskeluhuollon palveluja, tuottaako se palvelut itse tai ostaako se ne muilta toimijoilta. Vastaava valintaoikeus oli silloisessa oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa.

Kannanotossa koulupsykologien ja -kuraattorien todettiin olevan tuolloin pääosin opetus/sivistystoimen henkilöstöä ja kiinteä osa kouluuyhteisöä, eikä tuota toimivaa mallia pitänyt muuttaa. Myös työnjohdon ja -organisoinnin tuli olla siellä, missä työkin tehdään. Työn johtamista ei pitänyt siirtää maakuntiin, jossa ei ollut tuntemusta päiväkotien, koulujen ja oppilaitosten lasten ja nuorten arjesta tai siitä, mitä on ennalta ehkäisevä ja yksilökohtainen opiskeluhoito kussakin yksikössä ja paljonko sitä tarvitaan. Siirron arvioitiin lisäävän byrokratiaa ja kuluja sekä heikentävän palvelujen saatavuutta.

Kannanotto johti siihen, että opetusministeri Li Andersson soitti 19.12.2019 Koulukuraattorit ry:n puheenjohtajalle kysyen kuraattorien näkemystä siirtoasiaan. Puheenjohtaja perusteli ministerille, miksi kuraattorit haluaisivat edelleen pysyä kunnassa ja opetustoimen organisaatiossa. Koulukuraattorityö oli koulussa tapahtuvaa ennalta ehkäisevää työtä oppilaiden ja opettajien kanssa sekä koko kouluuyhteisön tukemista. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain lisäksi kuraattoreita velvoitti myös perusopetuslaissa säädetyt tehtävät, minkä vuoksi oli luontevaa, että koulukuraattorit kuuluisivat hallinnollisesti edelleenkin opetustoimen alaisuuteen. Puheenjohtaja ei nähnyt riskinä terveydenhoitajien siirtymistä maakuntahallintoon, koska jo tuolloin kouluterveydenhoitajat toimivat eri hallintokunnassa kuin kuraattorit. Sen sijaan kuraattoreille saattaisi maakuntahallinnon myötä tulla lastensuojeluun liittyviä tehtäviä, jotka voisivat hankaloittaa kuraattorien lakisääteisten oppilas- ja opiskelijahuoltolain ja perusopetuslain mukaisten tehtävien hoitamista.

Perhe- ja peruspalveluministeri Krista Kiuru kutsui Koulukuraattorit ry:n puheenjohtajan kuultavaksi Akavan sosiaali- ja terveystieteiden työryhmän kokoukseen 27.1.2020. Kuultavina olivat myös Psykologiliitto, OAJ, Terveystieteiden ja Lääkäriliitto. Ministeri esitteli sote- ja maakuntauudistusta ja sen tavoitteita. Lasten ja nuorten mielenterveysongelmia pitäisi pystyä hoitamaan silloista enemmän perustasolla. Oppilashuollon osalta Kiuru esitteli ensimmäisenä vaihtoehtona koko oppilashuoltoryhmän (kuraattorit, psykologit, terveydenhoitajat, lääkärit) siirtymisen maakuntaan. Toisena vaihtoehtona olisi kuraattorien ja psykologien jääminen kuntaan ja terveydenhoitajat ja lääkärit menisivät maakuntahallintoon. Kiuru itse kannatti tiukasti ensimmäistä vaihtoehtoa. Hänen mukaansa kuraattorien ja psykologien kuntaan jäämisessä olisi paljon ongelmia, mutta ei eritellyt tarkemmin, mitä ne olisivat. Koulukuraattorit ry:n, Psykologiliiton ja OAJ:n edustajat kannattivat kuraattorien ja psykologien jäämistä edelleen kuntaan. Lääkäriliiton ja Terveystieteiden ja Lääkäriliiton edustajien kanta oli, että kaikki neljä oppilashuoltopalveluja antavaa ammattiryhmää menisi maakuntaan. Työryhmän puheenjohtajana ja samalla Talentian edustajana toiminut Tero Ristimäki

vaati kuraattoreille lisää resursseja ja kuraattorin kelpoisuuden muuttamista sosiaalihuollon ammattihenkilölain mukaiseksi, mutta ei ottanut kantaa kuraattorien sijoittumiseen sote-uudistuksessa. Ministeri Kiuru ajoi siirtoasiaa alkuvuodesta 2020 hyvin ponnekkaasti mm. sote-uudistukseen liittyvillä maakuntakierroksilla.

Seuravan kerran kuraattori- ja psykologipalvelujen siirtoesitys tuli esille eduskunnan sivistysvaliokunnan kuulemistilaisuudessa 28.2.2020 Ari Koposen tekemän kansalaisaloitteen ”Lasten ja nuorten syrjäytymiseen johtaviin ongelmiin puuttuminen alakouluissa” (KAA 4/2019 vp) käsittelyn yhteydessä. Aloitteessa esitettiin, että perusopetuksen oppilaiden hyvinvoinnin edistämiseksi oli saatettava voimaan laki, joka velvoittaa saamaan jokaiseen maamme alakouluun terapeuttisia valmiuksia omaavan aikuisen. Kyseinen henkilö kykenisi omalla elämäntaitojen valmentavalla ohjauksellaan ennalta ehkäisemään mm. koulukiusaamista ja muita turvallista koulunkäyntiä haittaavia ongelmia sekä parantamaan kaikkien oppilaiden oppimisympäristöjä.

Koulukuraattorit ry:n puheenjohtaja esitti kuulemisessa ja yhdistyksen asiantuntijaläusunnossa, että jo nykyisessä opiskeluhoitolainsäädännössä tulee vastata aloitteessa esitettyihin asioihin. Lakisääteisyudesta huolimatta kuraattoripalvelujen saatavuudessa ja toimivuudessa oli osoittautunut ongelmaksi valtakunnallisesti resurssien vähäisyys, minkä vuoksi painopiste työssä oli usein edelleen yksilökohtaisessa työssä ennalta ehkäisevän työn jäädessä vähemmälle. Tilannetta parantaisi säätämällä kuraattorien henkilöstömitoitus korkeintaan 600 oppilasta/opiskelijaa/kuraattori painokertoimiseen (esim. erityisen tuen oppilaat) ja enintään kolme koulua/toimipistettä. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa säädetty kuraattorin kelpoisuus (7 § 2 mom.) tulisi myös tarkentaa mahdollisimman pian vastaamaan sosiaalihuollon ammattihenkilölakia (817/2015). Sote- ja maakuntauudistuksen osalta Koulukuraattorit ry piti tärkeänä, että koulukuraattorit ja -psykologit työskentelevät jatkossakin kouluilla opetustoimen organisaatioissa kunnan työntekijöinä.

Kansalaisaloitetta koskevan sivistysvaliokunnan mietinnön (SiVM 2/2020 vp) mukaan erittäin oleellista oli varmistaa, että palvelut oppilaiden tukemiseksi kohdennetaan oikein ja niihin turvataan riittävät resurssit siten, että mm. koulukuraattori- ja psykologipalveluja on riittävästi koko maan kattavasti, myös ruotsinkielisten palvelujen osalta. Samoin tärkeää oli varmistaa, että palvelut ovat oppilaille saatavilla matalalla kynnyksellä mahdollisuuksien mukaan suoraan kouluissa ja oppilaitoksissa, joissa tavoitetaan koko ikäluokka, ja että oppilas saa yksilöllisten tarpeidensa mukaisen tuen viipymättä. Sivistysvaliokunnan esityksestä eduskunta hylkäsi 25.9.2020 kansalaisaloitteeseen KAA 4/2019 vp sisältyvän ehdotuksen.

Hallituksen esitysluonnoksen vastustaminen

Sitten tuli korona, joka suuntasi toiminnan ihan muihin asioihin, mutta samanaikaisesti sotelakiesityksiä valmisteltiin kevään aikana sosiaali- ja terveysministeriössä. Hallituksen esitysluonnos (2020) sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustoimen järjestämistä koskevaksi uudistukseksi ilmestyi 15.6.2020. Siinä esitettiin opiskeluhoollon kuraattorien ja psykologien siirtämistä hallinnollisesti sote-maakuntiin vuoden 2023 alusta. Yksityiset koulut saivat kuitenkin jatkaa silloisella mallillaan. Esityksen mukaan opiskeluhoollon kuraattoripalveluita säädettäisiin oppilas- ja opiskelijahuoltolain ohella sosiaalihuoltolaissa ja psykologipalveluista terveydenhuoltolaissa. Lausunnot tuli antaa 25.9.2020 mennessä.

Koulukuraattorit ry jatkoi vaikuttamistyötä siirtoesityksen vastustamiseksi muiden yhteistyökumppaneiden kanssa heti alkusyksystä. Helsingin kaupungin kasvatuksen ja koulutuksen apulaispormestari Pia Pakarisen, OAJ:n, Koulukuraattorit ry:n ja Psykologiliiton yhteinen kannanotto ”Opiskeluhuollon siirtäminen soteen olisi suuri virhe” julkaistiin 12.9.2020 Helsingin Uutisissa ja 13.9.2023 Helsingin Sanomissa. Vaikuttavan opiskeluhuollon toteuttaminen edellytti psykologien ja kuraattorien työskentelyä kouluissa ja oppilaitoksissa mahdollisimman lähellä oppilaita ja opettajia kiinteänä osana kouluyhteisöä ja koulumaailman arkea ymmärtäen. Kynnys hakeutua palveluihin oli matala, kun opiskeluhoitohenkilöstö oli tuttua ja lähellä. Koulukiusaamisen ehkäiseminen, ryhmien kanssa työskentely sekä opettajien konsultointi edellyttivät, että opiskeluhoitohenkilöstö tuntee oppilaat ja opettajat sekä kunkin koulun kulttuurin. Esimerkiksi Helsingissä yhteys kouluihin tulisi väistämättä heikkenemään radikaalisti, jos opiskeluhuollon psykologit ja kuraattorit siirrettäisiin osaksi valtavaa soteorganisaatiota. Tämä puolestaan heikentäisi opettajien mahdollisuuksia tukea oppilaita. Kananoton mukaan virhepäätös olisi vielä vältettävissä.

Koulukuraattoriyhdistyksen hallitus toteutti 7.–14.9.2020 sähköisen jäsenkyselyn kuraattorien ja psykologien siirtoesityksestä maakuntiin. Siihen vastasi 28 jäsentä, joista 27 kannatti kuntaan jäämistä ja yksi maakuntaan siirtymistä. Jäsenten keskuudessa herätti paljon huolta esitys, että sote-maakunnan sosiaali- ja terveystoimen organisaatioissa kuraattoreilla olisi tarvittaessa mahdollisuus tehdä sosiaalihuoltolain mukaisia palvelutarpeen arviointia ja päätöksiä. Tuon myötä kuraattorien lakisääteisen ehkäisevän yhteisöllisen työn nähtiin muuttuvan korjaavaksi yksilökohtaiseksi työksi. Pienestä palautemäärästä huolimatta hyvin yksimielinen jäsenpalautte vahvisti yhdistyksen hallituksen näkemystä vastustaa kuraattorien ja psykologien siirtämistä kunnan organisaatiosta maakuntaorganisaatioon. Jäsenistön näkemyksiä hyödynnettiin yhdistyksen 23.9.2020 antamassa lausunnossa.

Näytti siltä, että hallituksen esitysluonnoksessa (2020) kuraattori- ja psykologipalvelujen siirtoa maakuntiin pidettiin itseäänselvyytenä ja ennakolta päätettynä, koska lausunnonantajille esitetyissä kysymyksissä Lausuntopalvelu.fi:ssä ei kysytty mitään kuraattorien ja psykologien siirrosta. Näiden palvelujen kannalta keskeisiltä tahoilta (Opetushallitus, Koulukuraattorit ry, Psykologiliitto ja OAJ) ei myöskään pyydetty lainkaan lausuntoa siirtoesityksestä. Koulukuraattorit ry huomautti lausunnossaan, että hallituksen esitysluonnoksen lausuntomenettely oli hyvän hallintotavan ja lainvalmisteluprosessin vastaista, koska kuraattorien ja psykologien siirtoasiaan liittyviltä keskeisiltä tahoilta ei pyydetty esityksestä lausuntoa. Lainvalmisteluprosessin mukaan pelkkä kuuleminen ei riitä, vaan sen lisäksi on pyydetävä kirjallinen lausunto lakiluonnosehdotuksesta. Kirjalliset lausunnot voitiin jättää pyytämättä säädösehdotuksesta vain perustellusta syystä. Jos lausuntoja ei pyydetä esimerkiksi asian vähäisen merkityksen vuoksi, menettely perustellaan hallituksen esityksessä. Lakiluonnoksessa ei perusteltu, miksi kuraattori- ja psykologipalveluihin liittyviltä keskeisiltä tahoilta ei pyydetty lausuntoa lakiluonnoksesta. Kyseessä oli kuitenkin erittäin merkittävä kuraattoreita ja psykologeja sekä koko opetustoimea koskeva hallinnollinen muutosesitys.

Koulukuraattorit ry vastusti lausunnossaan kuraattorien ja psykologien siirtämistä hallinnollisesti kunnista maakuntien vastuulle. Opiskeluhuollon kuraattori- ja psykologitoiminta nähtiin kuuluvan tiiviisti opetustoimeen kuuluvaksi toiminnaksi sekä suurissa että pienissä kunnissa. Kuraattorien ja psykologien toimimisen eri hallintokunnassa kuin koulutervey-

denhuolto ei nähty olevan este toimivalle yhteistyölle eri ammattikuntiin kuuluvien opiskeluhoillon toimijoiden välillä. Hallituksen esitysluonnoksessa mainittu palvelujen suuri vaihtelu ei johtunut eri hallintokunnissa toimimisesta vaan riittämättömistä opiskeluhoillon kuraattori- ja psykologiresursseista perusopetuksessa ja toisella asteella. Koulukuraattorit ry esitti henkilöstömitoitussuosituksiksi korkeintaan 600 oppilasta tai opiskelijaa/kuraattori-painokertoimiseen (esim. erityisen tuen oppilaat) ja korkeintaan kolme yksikköä/kuraattori. Yhdistys esitti myös kuraattorin kelpoisuuden muuttamista vastaamaan sosiaalihuollon ammattihenkilölakia, koska vuonna 2017 voimaan tullut uusi kelpoisuus mahdollisti valita kuraattoriksi myös ei-laillistetun työntekijän.

Lakiluonnoksessa oli täysin sivuutettu, että kuraattoreilla ja psykologeilla oli päivittäin myös oppimisen tukemiseen liittyviä lakisääteisiä perusopetuslain (esim. 16 ja 17 §), lukio-lain (32 §) ja ammatillista koulutusta koskevan lain (64 ja 99 §) sekä eri kouluasteiden opetus-suunnitelmien mukaisia velvoitteita. Esityksestä sai kuvan, että kuraattorien ja psykologien työ olisi pelkkää sosiaali- ja terveydenhuoltoa. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain (7 § 1 mom.) mukaan kuraattorien ja psykologien tehtävänä oli antaa oppilaille ja opiskelijoille opiskelun ja koulunkäynnin tukea ja ohjausta ja toteuttaa sitä ensisijaisesti yhteisöllisenä opiskeluhoilutyönä esim. luokkien ja erilaisten ryhmien kanssa työskentelynä. Koulukuraattorit ry piti suurena riskinä sitä, että vaikka kuraattori- ja psykologipalvelut toteutettaisiin jatkossakin lähipalveluina kouluilla ja oppilaitoksissa, maakuntahallintoon siirtymisen myötä kuraattorit ja psykologit menettäisivät toimivan lakisääteisen yhteistyön oppilaiden ja opetushenkilöstön kanssa hallinnon ollessa etäällä konkreettisesta työstä sote-maakunnassa, joka ei liittyisi koulun toimintaan millään tavalla. Suuri ristiriita olisi siinä, että perusopetuksen hallinto johti koulutoimea ja koulujen rehtorit koulujen toimintaa sekä oppilashuoltoa eikä sote-maakuntahallinto. Koulukuraattorit ry katsoi, että työnjohdon ja työnorganisoinnin tuli olla siellä, missä työkin tehdään.

Lakiluonnoksen mukaan kuraattorien ja psykologien siirtyminen sote-maakuntaan vahvistaisi heidän työskentelynsä yhteyttä sote-maakunnan muuhun sosiaali- ja terveyshuoltoon. Koulukuraattorit ry:n mukaan samalla se kuitenkin heikentäisi kuraattorien ja psykologien työskentelyn yhteyttä opetustoimeen, mikä oli oppilas- ja opiskelijahuoltolain ja koululakien (peruskoulu, lukio, ammatillinen koulutus) mukaan ensisijainen päivittäinen yhteistyökumppani kuraattoreille ja psykologeille. Sote-maakuntaan siirtyminen saattaisi heikentää myös kuraattorien ja psykologien keskinäistä työparityötä ja yhteistyötä varsinkin, jos kuraattorit ja psykologit sijoittuisivat maakuntahallinnossa eri yksiköihin. Työn vaikuttavuutta, määrää ja laatua piti pystyä seuraamaan tilastollisesti myös kuraattorien ja psykologien tekemästä lakisääteisestä yhteisöllisestä opiskeluhoilutyöstä. Näytti siltä, että kuraattorien ja psykologien tekemän työn erityisyyttä ei ollut lakiluonnoksessa huomioitu. Koulukuraattorit ry esitti, että kuraattorien ja psykologien käyttämässä asiastietojärjestelmässä tulee pystyä kuvaamaan sekä lakisääteinen yhteisöllinen että yksilökohtainen opiskeluhoilutyö.

Koulukuraattorit ry vastusti lakiluonnoksen ehdotusta, että sote-maakunnan sosiaali- ja terveystoimen organisaatioissa kuraattoreilla olisi myös tarvittaessa mahdollisuus tehdä sosiaalihuoltolain mukaisia palvelutarpeen arviointeja ja päätöksiä, eikä oppilaiden tarvitsisi tämän vuoksi erikseen hakeutua sosiaalihuollon toimipisteisiin. Oppilaiden, opiskelijoiden ja vanhempien luottamus kuraattoriin luotettavana koulun/oppilaitoksen lähityöntekijä-

nä murenisi kuraattorin tehdessä palvelutarpeen arviointeja ja sosiaalihuoltolain mukaisia virkapäätöksiä. Palvelutarpeen arviointien ja niihin liittyvien päätösten tekeminen oli sosiaalihuoltolain mukaista, mutta ei oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaista toimintaa. Toisen asteen koulutuksessa opiskelijoiden ikähaitari oli suuri: 15-vuotiaista yli 50-vuotiaisiin. Päätösten tekeminen edellyttäisi sitä, että kuraattorilla pitäisi olla hallussaan koko sosiaalihuollon palveluvalikko, josta sitten etsiä sopivaa apua oppilaalle tai opiskelijalle, jolla voi olla mm. taloudellisia huolia, mielenterveys- tai päihdeongelmia. Siirtyminen soteen toisi ison lisätyön kuraattorin silloisiin tehtäviin. Lapsilla, nuorilla ja aikuisilla opiskelijoilla oli oikeus oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaisiin kuraattoripalveluihin. Täytyi ottaa huomioon myös kuraattorin palvelujen vapaaehtoisuus oppilaille ja opiskelijoille. Lain mukaan kuraattorin tai psykologin luokse tuli päästä kriisitilanteissa jo samana tai seuraavana työpäivänä, muutoin aikaa tuli tarjota seitsemän työpäivän kuluessa. Työtilojen tuli sijaita kouluissa ja oppilaitoksissa, jotta kuraattori- ja psykologipalvelut olisivat konkreettisesti helposti oppilaiden ja opiskelijoiden saatavilla. Työn tekemisen tuli olla sujuvaa ilman ylimääräistä kulkemista koulun/oppilaitoksen ja kauempana olevan työtilan välillä.

Kuraattorien tuli saada jatkossakin tehdä täysiaikaisesti oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaisia lakisääteisiä yhteisöllisen ja yksilökohtaisen opiskeluhuollon tehtäviä kouluissa ja oppilaitoksissa eikä siirtää kuraattorien työpanosta sosiaalihuoltolain mukaisiin virkatehtäviin. Koulukuraattorit ry esitti, että opiskeluhuollon kuraattori- ja psykologipalveluista säädetään edelleen vain oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa ja että opiskeluhuollon kuraattori- ja psykologipalveluiden järjestäminen päiväkotien, koulujen ja oppilaitosten lapsille ja nuorille säädetään edelleen kunnan tehtäväksi.

Tuohon aikaan oli käynnissä tiivis vaikuttamistyö kuraattoreja ja psykologeja koskevassa siirtoasiassa. Mediassa julkaistiin sekä siirtoa vastustavia että puolustavia kannanottoja. Kaupungin- ja kunnanhallituksissa sekä valtuustoissa käytiin tiukkoja väantöjä kuraattorien ja psykologien hallinnollisesta sijoittumisesta. Koulukuraattorit ry:n puheenjohtaja lähetti yhdistyksen lausunnon tiedoksi sote-ministerityöryhmän seitsemälle ministerille, sosiaali- ja terveysvaliokunnan sekä sivistysvaliokunnan jäsenille ja varajäsenille, sosiaali- ja terveysministeriöön, Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselle sekä Kuntaliittoon. Jotkut kansanedustajat jopa kiittivät saamastaan lausunnosta. Yhdistyksen hallituksen jäsenet ottivat kantaa asiaan omissa verkostoissaan. Koulukuraattorit ry:n ja Talentia ry:n näkemykset siirtoasiassa erosivat siten, että kuraattorien vastustaessa siirtoa Talentia kannatti kuraattorien siirtymistä maakuntahallintoon ja myös kuraattoreille ehdotettuja uusia sosiaalihuollon tehtäviä.

Lausuntopalautetta siirtoesityksestä

Sote-uudistusta koskevasta hallituksen esitysluonnoksesta (2020) annettiin yli 800 lausuntoa. Niistä kootussa lausuntoyhteenvedossa (STM 2020:20) oli tehty selvitys myös kuraattori- ja psykologipalveluista, joista lausunnonantajilta ei kysytty mitään. Näyttää siltä, että lausunnonantajat eivät todellakaan pitäneet siirtoasiaa itsestäänselvyytenä, vaan ottivat siihen kantaa oma-aloitteisesti. Yhteenvedon mukaan suuri osa kunnista vastusti opiskeluhuollon kuraattorien ja psykologien siirtämistä sote-maakuntiin. Suurista kaupungeista siirtoa vastusti mm. Helsinki, Tampere, Vantaa, Turku, Jyväskylä, Lahti ja Kuopio. Myös monet muut kaupungit

ympäri Suomen kuten esim. Hyvinkää, Järvenpää, Joensuu, Kokkola, Kotka, Kouvola, Porvoo, Rovaniemi, Salo ja Seinäjoki vastustivat kuraattorien ja psykologien siirtoa sote-maakuntiin. Siirtoa vastustivat myös monet pienemmät kaupungit ja kunnat kuten esim. Kristiinankaupunki, Laukaa, Mänttä-Vilppula, Lempäälä ja Uurainen. Työntekijöiden toivottiin säilyvän kunnan palveluksessa, jotta palveluja ja niiden resursointia koskeva päätöksenteko säilyisi opetustoimessa, lähellä palveluja. Huolta ilmaistiin siitä, että sosiaali- ja terveystoimen alaisuudessa yksilökohtainen työ korostuisi yhteisöllisen työn kustannuksella. Siirron vastustajissa oli myös koulutusalan asiantuntijoita, lasten ja nuorten kanssa toimivia järjestöjä sekä mielenterveysjärjestöjä. Kuntaliiton sekä useiden kuntien näkemyksen mukaan kuntien ja sote-maakuntien tulisi voida sopia keskenään opiskeluhuollon palvelujen järjestämistä vastuusta.

Lausuntoyhteenvedon mukaan lukuisat lausunnonantajat kannattivat opiskeluhuollon palvelujen kokoamista yhden järjestäjän vastuulle sote-maakuntaan. Kunnat ja kuntayhtymät, joissa opiskeluhuollon palvelut olivat jo sosiaali- ja terveystoimessa, totesivat, että opiskeluhuollon kiinteä yhteys oppilaitosyhteisöihin sekä myös yhteisöllinen työ toimivat hyvin työntekijöiden hallinnollisesta sijoittumisesta riippumatta. Kuraattorien ja psykologien sijoittumista sote-maakuntiin kannatettiin, koska ratkaisun nähtiin turvaavan paremmin tukea tarvitsevien lasten ja nuorten oikea-aikaisen avunsaannin, parantavan tiedonkulkua opiskeluhuollossa eri ammattiryhmien välillä, varmistavan kuraattorien ja psykologien ammatillisen osaamisen ja yhteyden muihin sote-palveluihin sekä mahdollistavan palvelujen johtamisen ja kehittämisen yhtenä kokonaisuutena. Lähes kaikki opiskeluhuollosta lausuneet pitivät välttämättömänä, että opiskeluhuollon palvelut toteutetaan jatkossakin lähipalveluna.

Lausuntokierroksen jälkeen hallituksen päivittämä esitysluonnos ilmestyi 13.10.2020 ja se annettiin 14.10.2020 lainsäädännön arviointineuvoston tarkistettavaksi. Päivityksen yhteydessä sote-maakunnat oli muutettu hyvinvointialueiksi. Runsaasta palautteesta huolimatta opiskeluhoito-osuuteen ei ollut tullut muuta sisällöllistä muutosta kuin että oppilas- ja opiskelijahuoltolain järjestämistä vastuuta koskevaan 9 §:ään ehdotettiin lisättäväksi uusi 3 momentti psykologi- ja kuraattoripalvelujen saavutettavuuden ja lähipalveluna säilymisen turvaamiseksi. Sen mukaan palvelujen on oltava opiskelijoiden helposti saavutettavissa ja ne on järjestettävä ensisijaisesti oppilaitoksessa. Jotta hyvinvointialueen olisi käytännössä mahdollista järjestää palvelut oppilaitoksessa, momentissa säädettäisiin koulutuksen järjestäjälle velvollisuus tarjota hyvinvointialueen käyttöön kyseisten palvelujen järjestämiseen soveltuvat tilat oppilaitoksesta. Velvollisuus koskisi sekä kuntaa, valtiota että yksityistä koulutuksen järjestäjää. Kaikkiaan tämä oli tärkeä linjaus, joka mahdollisti kuraattorien ja psykologien työn jatkumisen fyysisesti osana koulu yhteisöjä ja helposti saatavilla lähellä lasten ja nuorten arkea.

Kuntaliitto kritisoi heti tuoreeltaan 13.10.2020 tiedotteessaan ”Hallituksen päivitettyssä sote-esityksessä ei riittävällä tavalla huomioitu lausuntopalautetta”, että hallituksen sote-esityksessä aikataulun ja alueiden ja kuntien erityispiirteiden huomiointiin liittyvät ongelmat näyttäisivät pysyneen ennallaan, eikä niihin ollut lausuntokierroksen myötä esitetty muutoksia laajasta kritiikistä huolimatta. Linjauksissa ei ollut huomioitu esimerkiksi kuntien ja hyvinvointialueiden välisen työnjaon sopimisen mahdollistamista, mikä nousi useissa lausunnoissa esiin esim. oppilas- ja opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalvelujen sekä ympäristöterveydenhuollon tehtävien osalta.

Kuraattorien ja psykologien siirtoesitystä sivuttiin myös 20.10.2020 pidetyssä sivistysvaliokunnan etäkuulemistilaisuudessa Hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi

vuodelle 2021 (HE 146/2020 vp). Kuuleminen koski koronapandemian vaikutusta tukijärjestelmien toimivuuteen vuonna 2020 ja oppilas- ja opiskelijahuollon resurssien varmistamista vuonna 2021 sekä valtion talousarvioon varattua opiskeluhoollon 10 miljoonan määrärahaa. Koulukuraattorit ry:n puheenjohtaja esitti, että vuodelle 2021 varatut opiskeluhoollon lisäresurssit olisi hyvä suunnata erityisesti esi- ja perusopetuksen oppilashuollon palveluihin, jotta myös oppilashuollon palveluilla voitaisiin tukea paremmin peruskoulun oppilaita saamaan sellaiset tiedot ja taidot, joiden avulla he selviytyisivät jatkossa toisen asteen opiskeluista. Koulukuraattorit ry esitti myös, että opiskeluhoollon kuraattorien tulee saada edelleen keskittyä tekemään täysiaikaisesti oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaisia yhteisöllisen ja yksilöllisen opiskeluhoollon sekä koululakien velvoittamia tehtäviä eikä siirtyä hyvinvointialueille paikkaamaan sosiaalitoimen resurssivajeita.

Hallituksen esitys hyvinvointialueista ja valiokuntakuulemiset

Hallituksen esitys (HE 241/2020 vp) eduskunnalle hyvinvointialueiden perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi annettiin 8.12.2020. Lakiesitykseen oli tehty joitakin muutoksia lainsäädännön arviointineuvoston 9.11.2020 antaman palautteen johdosta. Koulukuraattorit ry:n hallituksen uusi puheenjohtaja Mira Kumpula osallistui hallituksen esitystä koskevaan eduskunnan sivistysvaliokunnan etäkuulemistilaisuuteen 19.2.2021 ja sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan etäkuulemistilaisuuteen 26.2.2021. Erittäin moni kaupunki ja kunta sekä monet muut lausunnonantajat olivat vastustaneet kuraattorien ja psykologien siirtämistä sote-uudistuksen hyvinvointialueille. Useissa lausunnoissa kumottiin tai kyseenalaistettiin hallituksen esitysluonnoksessa ja edelleen lakiesityksessä olevia väitteitä opiskeluhoollon kuraattori- ja psykologipalvelujen silloisesta tilasta. Hallituksen esityksessä runsas ja monipuolinen lausuntopalaute oli kuitenkin kuitattu vain parilla rivillä seuraavasti: ”Lausujien näkemykset opiskeluhoollon psykologi- ja kuraattoripalvelujen järjestämistä vastuun siirtämisestä sote-maakunnille jakautuivat. Kaikki niistä lausuneet pitivät kuitenkin välttämättömänä, että palvelut järjestetään lähipalveluna.” Runsaasta lausuntopalautteesta huolimatta opiskeluhoollon psykologi- ja kuraattoripalveluja koskevia säännöshdotuksia muutettiin hallituksen esitykseen vain siten, että opiskeluhoollon psykologi- ja kuraattoripalvelut tuli järjestää lähipalveluina myös toisen asteen opiskelijoille. Koska palaute oli kuvattu niukasti, Koulukuraattorit ry päätti liittää lausuntojensa liitteeksi monipuolisen koonnin kuraattoreja ja psykologeja koskevista lausuntopalautteista ja hyödynsi palautteita myös valiokunnille antamissaan lausunnoissa.

Koulukuraattorit ry vastusti etäkuulemistilaisuuksissa opiskeluhoollon kuraattorien ja psykologien siirtoa sote-uudistuksen hyvinvointialueille. Kyseisten palvelujen tuli jäädä edelleen kunnan järjestettäväksi tai että kunta voi järjestää ne yhdessä muiden kuntien kanssa. Yhdistys esitti, että opiskeluhoollon kuraattori- ja psykologipalveluista säädetään edelleen vain oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa. Kuraattorien tehtävistä ei tule säätää uusilla pykälillä sosiaalihuoltolaissa eikä psykologien tehtävistä uudella pykälällä terveydenhuoltolaissa. Kuraattoreista ei tule tehdä hyvinvointialueiden sosiaalitoimen eikä psykologeista hyvinvointialueiden terveystoimen työntekijöitä. Opiskeluhoollon kuraattorien ja psykologien tuli olla edelleen kunnan opetustoimen opiskeluhoollon työntekijöitä. Kummankin ammattiryhmän tuli keskittyä vain oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa säädettyihin yhteisöllisen ja yksilökoh-

taisen opiskeluhuollon, eri koululakien (peruskoulu, lukio, ammatillinen oppilaitos) sekä eri kouluasteiden opetussuunnitelmien velvoittamiin tehtäviin. Koulukuraattorit ry huomautti myös, että uusi oppivelvollisuuslaki toisi 1.8.2021 alkaen lisävelvoitteita sekä perusopetuksen että toisen asteen kuraattoreille. Opiskeluhuollon kuraattorien ja psykologien pysymistä hallinnollisesti kunnan opetustoimen organisaatiossa puolsi myös se, että nuorisopalvelut, joiden kanssa tehtiin tiivistä yhteistyötä kouluissa ja oppilaitoksissa, jäivät edelleen kunnan järjestämistä vastuulle. Kaikkiaan näytti siltä, että siirtoesitystä kannattavia kaupunkeja ja kuntia oli selvästi vähemmän kuin siirtoesitystä vastustavia ja sopimusmahdollisuutta kannattavia kaupunkeja ja kuntia. Hallituksen esityksen mukaan siirtoratkaisun nähtiin turvaavan paremmin tukea tarvitsevien lasten ja nuorten oikea-aikaisen avunsaannin. Koulukuraattorit ry huomautti, että oikea-aikaista avunsaantia ei kuitenkaan määrittele mikään hallintokuntaratkaisu vaan oppilas- ja opiskelijahuoltolain 15 § määrajat (keskustelu järjestettävä viimeistään seitsemäntenä oppilaitoksen työpäivänä ja kiireellisissä tapauksissa samana tai seuraavana työpäivänä) sekä kuraattorien ja psykologien riittävät resurssit (oppilasmäärä ja toimiyksiköiden määrä) toimia noissa lakisääteisissä aikamääreissä. Kuraattorien tuli myös olla sosiaalihuollon laillistettuja ammattihenkilöitä vastaavien kuraattorien tavoin.

Tiivis yhteistyö järjestöjen kanssa jatkui edelleen. Talentia ry:n puheenjohtaja Jenni Karsion ja Koulukuraattorit ry:n puheenjohtaja Mira Kumpulan yhteinen mielipidekirjoitus ”Kuraattorin tulee olla sosiaalialan osaaja” julkaistiin 30.3.2021 Helsingin Sanomissa. Siinä kiinnitettiin huomiota siihen, että kuraattorin asiakkaan oikeusturvan ja edun kannalta oli välttämätöntä, että heidän tarpeisiinsa on opiskeluhuollossa vastaamassa sosiaalipalvelujärjestelmän ja siihen liittyvän lainsäädännön tunteva sosiaalialan ammattihenkilö. Tuolloin voimassa oleva soveltuva korkeakoulututkinto kuraattorin kelpoisuusehtona oli ristiriidassa sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain velvoitteiden ja periaatteiden kanssa. Kuraattorin kelpoisuuden tuli olla linjassa sosiaalihuollon ammattihenkilölain kanssa, joka määrittelee sosiaalityöntekijän ja sosionomin sosiaalihuollon laillistetuiksi ammattihenkilöiksi. Heitä koskivat lain säätämät oikeudet, ammattieettiset velvoitteet, rekisteröinti ja valvonta. Kirjoitus julkaistiin huhtikuussa myös mm. Suomenmaa.fi- ja Kansanuutiset.fi-sivuilla.

Koulukuraattorit ry, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, OAJ ja Psykologiliitto julkaisivat 31.3.2021 yhteisen tiedotteen ”Koronakriisin keskellä tarvitaan panostuksia opiskeluhooltoon”. Järjestöt olivat huolissaan koronakriisin ja poikkeusolojen vaikutuksesta lapsiin, nuoriin ja perheisiin. Koronakriisi oli luonut lapsille ja nuorille turvattomuutta, epävarmuutta, masennusta ja ahdistusta. Se oli myös aiheuttanut palveluvajetta, kun palveluja oli poikkeusoloissa jouduttu supistamaan. Niiden tarve oli kuitenkin lisääntynyt koronakriisin jatkuessa. Koronakriisin myötä koulujen opiskeluhoolto tuli vahvistaa, eikä ajaa sitä hallinnollisiin muutoksiin. Kuraattorien, psykologien ja opettajien riittävät resurssit parantaisivat palvelujen oikea-aikaista saatavuutta ja mahdollistaisivat aidosti oppilas- ja opiskelijahuoltolain tavoitteen toteutumisen.

Sivistysvaliokunnan lausunto

Sivistysvaliokunnan lausunto sote-uudistuksesta (SiVL 5/2021 vp) ilmestyi 15.4.2021. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa oli esitetty vakava huoli siitä, että palvelujen järjestäjätahon muutoksen vuoksi kuraattori- ja psykologipalvelut etääntyvät opiskeluyhteisöjen sekä yksit-

täisten oppilaiden ja opiskelijoiden opiskelun arjesta. Valiokunta painotti, että uudistuksen toimeenpanossa sen valmisteluvaiheesta alkaen tulee huolehtia siitä, että opiskeluhuollon palvelut järjestetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa säädetyllä tavalla ennaltaehkäisyn ja yhteisöllisyyden ensisijaisuus turvaten. Ongelmien ennaltaehkäisyn ja oikea-aikaisen puuttumisen keinoin pystytään vaikuttamaan osaltaan siihen, etteivät ongelmat vaikeudu korjaavia toimia edellyttäviksi. Valiokunta piti tärkeänä ehdotetun opiskeluhuollon palvelujen hallinnonalan siirron tavoitetta saada opiskeluhuollon palvelut ja palveluketjut nykyistä toimivammiksi siten, että niillä osaltaan turvataan se, että jokainen oppilas ja opiskelija saa tarvitsemansa tuen ja hoidon oikea-aikaisesti sekä laadultaan ja määrältään riittävästi. Asiantuntijakuulemisessa oli kuitenkin tullut laajasti esille huoli siitä, että opiskeluhuollon palvelujen hallinnon siirto sivistystoimesta hyvinvointialueelle voi johtaa siihen, että ymmärrys kouluissa ja oppilaitoksissa tarvittavasta tuesta vähenee.

Opiskeluhuollon psykologien ja kuraattoreiden hallinnonalan siirtoa puoltavana näkökulmana asiantuntijakuulemisessa oli tuotu esille, että siirto palvelee lasten ja nuorten etuja mm. siksi, koska sen avulla ko. palvelut saadaan yhdenvertaisesti kaikkien oppilaiden ja opiskelijoiden saataville. Silloisen hallintomallin ongelmana oli ollut erityisesti vaihtelu kuraattorien ja psykologien vastuulla olevien oppilaiden ja opiskelijoiden määrissä ja työnkuissa. Ne olivat aiheuttaneet eroja palveluiden saatavuudessa ja sisällössä. Opiskeluhuoltopalvelujen kokonaisuuden kehittäminen, seuranta ja ohjaus ovat olleet vaikeasti toteutettavissa.

Valiokunnan mukaan esitys kuraattorien mahdollisuudesta tehdä sosiaalihuoltolain mukaisia palvelutarpeen arviointeja ja päätöksiä muuttaa kuraattorin työnkuvaa mm. siten, että jatkossa siihen voi kuulua oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaisen ennalta ehkäisevän ja oppimisen tukemisen työhön painottuvan työn lisäksi sosiaalihuoltolain mukaista korjaavaa työtä. Valiokunta totesi kuraattorien oppilas- ja opiskeluhuoltolain mukaisen työn perustuvan oppilaiden ja opiskelijoiden vapaaehtoiseen osallistumiseen sekä siitä lähtevään luottamuksen rakentamiseen kuraattorin ja oppilaan tai opiskelijan välillä. Valiokunta oli ottanut hyvin huomioon Koulukuraattorit ry:n huolen viitatessaan yhdistyksen lausuntoon, että oppilaiden, opiskelijoiden ja vanhempien luottamus kuraattoriin koulun tai oppilaitoksen lähiyöntekijänä ei ole sama, kun kuraattorin tehtäviin liitetään sosiaalihuollon palvelutarpeen arviointeja ja sosiaalihuoltolain mukaisia virkapäätöksiä. Tässä yhteydessä oli myös huomattava, että ammatillisessa koulutuksessa opiskelijoiden ikähaitari on suuri, 15-vuotiaista yli 50-vuotiaisiin, mikä vaikuttaa osaltaan osaamisvaatimuksiin. Sosiaalihuollon päätösten tekeminen edellyttää, että kuraattori hallitsee laajasti sosiaalihuollon palveluvalikon. Yhden asiantuntijalausunnon mukaan koulukuraattoreiden tieto- ja osaamis pohja ei tuolla hetkellä välttämättä riittänyt sosiaalihuoltolain mukaisten arvioiden ja päätösten tekemiseen. Tältä osin vaikutuksia ei ollut esityksessä arvioitu, minkä vuoksi epäselväksi jäi mm. se, miten kuraattorien riittävä osaaminen varmistetaan.

Valiokunnan mukaan huomiota tuli kiinnittää myös vireillä oleviin ja tehtyihin uudistuksiin, kuten oppivelvollisuusiän pidentämiseen, jotka lisäävät kuntien velvoitteita, ja edellyttävät entistä vaikuttavampien toimintamallien yhteistä kehittämistä myös ennalta ehkäisevän työn osalta. Esimerkiksi elämänhallinnan haasteet ja opintojen keskeyttäminen olivat joka tapauksessa jäämässä kuntien ratkaistaviksi. Myös koronaviruskriisin aikainen tilanne ja sen oppilaille ja opiskelijoille aiheuttamien ongelmien korjaaminen asettavat suuret haasteet hyvinvoinnin tuelle ja sen järjestämiselle. Valiokunta tunnisti asiantuntijakuulemisessa esille

tuodun huolen kuraattorien ja erityisesti psykologien yleisestä saatavuudesta virkoihin ja sen, että uudistuksella ei lisätä opiskeluhuollon kuraattorien ja psykologien määrää. Lausunnon mukaan ongelmana on ollut myös se, että kaikki kunnat eivät ole perustaneet riittävästi psykologien virkoja. Kuraattorien saatavuutta voi heikentää myös ehdotettu tehtäväkuvan laajentaminen sosiaalihuoltolain mukaisiin tehtäviin.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain ensisijaista tarkoitusta tukea oppilaiden koulunkäyntiä ja opiskelijoiden opiskelua esityksessä ei ehdotettu muutettavaksi. Valiokunta piti ko. ratkaisua perusteltuna ja piti tärkeänä säilyttää oppilas- ja opiskelijahuoltolaki opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla. Opiskeluhoitotyötä ei tule nähdä osana hyvinvointialueiden sote-työtä, vaan matalan kynnyksen koulussa ja oppilaitoksessa annettavana oppimisen ja hyvinvoinnin tukena. Hyvinvoiva koulu tai oppilaitos tarjoaa edellytykset koko opiskeluyhteisön hyvinvoinnille, työ- ja opiskelukyvyn säilyttämiselle ja tarvittaessa parantamiselle sekä tulokselliselle oppimiselle.

Sivistysvaliokunta painotti, että oppilashuollon tulee palvelujen järjestäjästä riippumatta toteuttaa lasten ja nuorten hyvinvointia, terveyttä ja oikeuksia tukevana palveluna, jossa korostuu välittämisen ja huolehtimisen kulttuuri.

Perussuomalaisten ja kokoomuksen valiokuntaryhmien eriävät mielipiteet

Perussuomalaisten valiokunnan eriävän mielipiteen (SiVL 5/2021 vp) mukaan esitetty uudistus vaarantaa opiskelijahuollon palvelujen yhdenvertaisen saatavuuden sen sijaan, että se korjaisi esitetyt ongelmat. Asiantuntijakuulemisissa oli esitetty useita ongelmia sen seurauksena, jos yhteys kuntien sivistystoimen ja hyvinvointialueiden sote-palvelujen välillä ei toimi. Opiskeluhoollon, myös kuraattori- ja psykologipalvelujen toimitilat tuli säilyttää jatkossakin kouluilla ja oppilaitoksissa, jotta palvelut ovat saavutettavissa lähellä ja oikea-aikaisesti. Opiskeluhoollon painopisteen säilyminen ennalta ehkäisevässä työssä oli tärkeää. Opiskeluhoitotyötä ei tule nähdä osana hyvinvointialueiden sote-työtä vaan matalan kynnyksen koulussa ja oppilaitoksessa annettavana oppimisen ja hyvinvoinnin tukena. Perussuomalaiset jakoivat asiantuntijoiden näkemyksen siitä, ettei kouluissa tehtävää moniammatillista hyvinvointityötä voida johtaa useista organisaatioista käsin. He kiinnittivät huomiota myös siihen, että tuohon mennessä saadut kokemukset opiskeluhoollon alueellisista hallintomalleista olivat olleet vaihtelevia. Oli huomioitava, että kunnat ja niiden tarpeet ovat erilaisia ja oli välttämättömänä, että kunnille turvataan riittävä valtionrahoitus sivistyspalvelujen järjestämiseen. Säästöpainheet eivät saa johtaa asiakasmaksujen ja verojen nousuun tai sivistyspalvelujen karsimiseen. Perussuomalaisten valiokuntaryhmä katsoi, ettei näin merkittävää, mutta huonosti valmisteltua uudistusta tule viedä eteenpäin, varsinkaan koronaviruksen ollessa vielä täydessä käynnissä.

Kokoomuksen valiokuntaryhmän eriävän mielipiteen (SiVL 5/2021) mukaan hallituksen esityksessä myönnetään, että opiskeluhoollon palvelujen siirtäminen hyvinvointialueille voi johtaa tilanteeseen, jossa palvelut eriytyvät kuntien sivistystoimesta sekä koulujen ja oppilaitosten arjesta. Tämän riskin realisoiduminen heikentää palveluja. Esitettyjen asiantuntijalausuntojen perusteella riskinä voidaan myös nähdä, että koulukuraattorien ja -psykologien siirtyessä hyvinvointialueiden työnjohdolliseen alaisuuteen voidaan heitä määrätä direktio-oikeuden rajoissa myös muihin kuin opiskeluhoollon tehtäviin. Tällaisessa tilanteessa

opiskeluhuollon palvelujen saatavuus tosiasiallisesti heikkenee. Lisäksi oli esitetty huoli siitä, että palvelut tulevat etäännyttämään lasten ja nuorten arjesta, koska hallinnollinen siirto mahdollistaa myös palvelujen tuottamisen muissa kuin oppilaitoksen tiloissa. Enemmistö valio- kunnan kuulemista asiantuntijoista oli ilmaissut kantanaan, että oppilas- ja opiskelijahuollon palveluja ei tule siirtää perustettavien hyvinvointialueiden järjestämisvastuulle. Eriävässä mielipiteessä sivistysvaliokuntaa vaadittiin toteamaan kantanaan opiskeluhuollon kuraat- tori- ja psykologipalveluja koskevaa sääntelyn muuttamista siten, että 23. lakiehdotukseen lisätään säännökset siitä, että oppilaitoksen asuinkunta järjestää opiskeluhuoltoon kuuluvat psykologi- ja kuraattoripalvelut. Kuntalain (410/2015) 8 §:n mukaan kunta voi järjestää sil- le laissa säädettyt tehtävät itse tai sopia järjestämisvastuun siirtämisestä toiselle kunnalle tai kuntayhtymälle.

Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan mietintö

Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan mietintö (StVM 16/2021 vp) hallituksen esityksestä ilmestyi 15.6.2021. Se totesi sivistysvaliokunnan käsitelleen lausunnossaan (SiVL 5/2021 vp) laajas- ti oppilas- ja opiskelijahuollon asemaa ja toimintaa osana hyvinvointialueita. Sivistysvalio- kunta oli korostanut oppilas- ja opiskelijahuollon palvelujen ennalta ehkäisevää ja yhtei- söllistä luonnetta ja niiden järjestämistä oppilaitoksen tiloissa lähellä oppilaita. Valiokunta oli ottanut kantaa myös oppilas- ja opiskelijahuollon henkilöstön riittävyteen, oppilas- ja opiskelijahuollon ja opetushenkilöstön yhteistyön tärkeyteen sekä tietojärjestelmien yh- teensopivuuteen. Sivistysvaliokunta oli todennut lausunnossaan, että erityisesti oppilas- ja opiskelijahuoltoon liittyvät muutosehdotukset edellyttävät lapsen edun huomioimista, ja piti puutteena sitä, ettei esityksestä ollut laadittu perusteellista lapsivaikutusten arviointia.

Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta piti sivistysvaliokunnan tavoin tärkeänä oppilas- ja opiske- lijahuollon palvelujen siirron tavoitetta saada oppilas- ja opiskelijahuollon palvelut ja palve- lusetjut nykyistä toimivammiksi siten, että niillä osaltaan turvataan se, että jokainen oppilas ja opiskelija saa tarvitsemansa tuen ja hoidon oikea-aikaisesti sekä laadultaan ja määrältään riittävästi. Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta korosti, että oppilas- ja opiskelijahuollon ja siihen sisältyvien psykologi- ja kuraattoripalvelujen kokoaminen hyvinvointialueen alaisuuteen ei muuta kyseisten palvelujen tai opiskeluhuollon kokonaisuuden sisältöä, joka määräytyy oppilas- ja opiskelijahuoltolain perusteella. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain ensisijaisena tar- koituksena on tukea oppilaiden koulunkäyntiä ja opiskelijoiden opiskelua. Sosiaali- ja ter- veystieteiden valiokunta yhtyi sivistysvaliokunnan lausunnossaan esittämään näkemykseen siitä, että yhteisöllisyyden ylläpitämisellä on oleellinen merkitys oppilaiden ja opiskelijoiden hyvin- voinnin, viihtyvyyden ja oppimisen edellytysten turvaamisessa. Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta piti yhteisöllisen oppilas- ja opiskelijahuoltotyön toteuttamiseksi ja oppilas- ja opiskelijahuol- lon yksilökohtaisten palvelujen saavutettavuuden kannalta tärkeänä, että oppilas- ja opiske- lijahuollon palvelut järjestetään esityksen mukaisesti ensisijaisesti koulussa tai oppilaitoksissa lähellä oppilaita ja opiskelijoita. Esityksen mukaan koulutuksen järjestäjän on tarjottava hy- vinvointialueen käyttöön tarkoitukseen soveltuvat tilat palvelujen järjestämiseksi. Esityksessä on kuitenkin otettu huomioon, että oppilaitosrakennuksissa ei välttämättä aina ole palvelujen järjestämiseen soveltuvia tiloja. Tällöin koulutuksen järjestäjän tulee tarjota palveluille tilat

oppilaitoksen välittömästä läheisyydestä. Hallituksen esityksen perustelujen mukaan oppilaitoksen välittömällä läheisyydellä tarkoitettaisiin opiskelijoiden kannalta kohtuullista kävelyetäisyyttä oppilaitoksesta. Tilojen soveltuvuutta arvioitaessa tulee ottaa huomioon myös niiden esteettömyys ja saavutettavuus.

Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta korosti, että vaikka oppilas- ja opiskelijahuollon psykologien ja kuraattorien työnantaja vaihtuu, he työskentelevät edelleen oppilaitoksissa ja ovat osa samaa työyhteisöä muun oppilaitoksessa työskentelevän henkilöstön kanssa. Tämä turvaa osaltaan oppilaitosympäristön tuntemuksen sekä päivittäisen matalan kynnyksen yhteistyön. Valiokunta korosti hyvinvointialueiden ja oppilaitosten ylläpitäjänä toimivien kuntien välisen yhteistyön merkitystä. Kunnan opetustoimen lisäksi hyvinvointialueella on velvollisuus tehdä yhteistyötä myös muiden kunnan hallinnonalojen, kuten nuorisotoimen, kanssa.

Hallituksen esityksen mukaan hyvinvointialueen alaisuudessa oppilas- ja opiskelijahuollon kuraattoreilla on mahdollisuus tehdä sosiaalihuoltolain mukaisia palvelutarpeen arviointoja ja päätöksiä, jos hyvinvointialue näin päättää. Asia jää hyvinvointialueen arvioitavaksi ja päätettäväksi samalla tavoin kuin nykyisin kunnissa. Valiokunta korosti, että jos oppilas- ja opiskelijahuollon kuraattori hoitaa hyvinvointialueella myös muita sosiaalihuoltolain mukaisia tehtäviä, hyvinvointialueen tulee varmistaa, että kuraattorilla on näiden tehtävien edellyttämä kelpoisuus sekä riittävä tieto- ja osaamispohja. Lisäksi hyvinvointialueen tulee varmistaa, että virkavastuuta edellyttävät tehtävät hoidetaan virkasuhteessa. Valiokunta painotti myös, että oppilas- ja opiskelijahuollon kuraattorien mahdollisesti hoitamat muut sosiaalihuoltolain mukaiset tehtävät eivät saa vaikuttaa oppilas- ja opiskelijahuollon riittävään saatavuuteen tai sen laissa säädettyyn sisältöön. Valiokunta painotti myös, että erityisesti koulukuraattorien ja -psykologien koulutuspaikkoja on tärkeä lisätä molemmilla kansalliskielillä, jotta oppilas- ja opiskelijahuollon työntekijöiden saatavuus turvataan.

Opiskeluhuollon kuraattoripalvelut säädettiin 29.6.2021 sosiaalihuoltolain muutoksella (635/2021) sosiaali- ja terveydenhuollon hyvinvointialueen sosiaalipalveluksi (1301/2014, 14 § 13 b) ja opiskeluhuollon kuraattoripalvelujen järjestämisestä hyvinvointialueella säädettiin sosiaalihuoltolain uudessa 27 c §:ssä. Muutokset tulivat voimaan 1.1.2023.

Kuraattorin kelpoisuuden muuttaminen ja henkilöstömitoituksesta säättäminen 2021

Lähtötilanne

Koulukuraattorit ry:n puheenjohtaja Hanna Gråsten-Salonen otti 25.8.2019 sähköpostitse yhteyttä opetusministeri Li Anderssoniin koskien pääministeri Rinteen hallituksen suunnitelmaa kehittää opiskeluhoitoa, jota varten hallitusohjelmassa oli varattu 29 miljoonaa euroa. Yhdistys esitti, että opiskeluhoitoon kehittämiseen sisältyisi myös kuraattorin kelpoisuuden muuttaminen vastaamaan sosiaalihuollon ammattihenkilölakia (817/2015). Oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa (1287/2013) kuraattorin kelpoisuudeksi oli säädetty vähintään sosionomin kelpoisuus ja vastaavan kuraattorin kelpoisuudeksi sosiaalityöntekijä 1.8.2014 alkaen. Kuraattorin kelpoisuus oli laajennettu 1.1.2017 alkaen sosionomin lisäksi koskemaan henkilöä, jolla oli soveltuva korkeakoulututkinto, ja suoritettuna sosiaalialan aineopinnot tai

vähintään kahden vuoden työkokemus kuraattorin tai sitä vastaavasta sosiaalialan tehtävästä. Yliopiston koulutusvastuuseen ei kuitenkaan sisällynyt sosiaalialan aineopinnot -käsitettä. Siihen sisältyi vain sosiaalityön aineopinnot. Kuraattoria vastaavaa sosiaalialan tehtävää ei myöskään ollut olemassa, koska kuraattorin tehtävä oli täysin oma tehtävänsä eikä se ollut verrattavissa johonkin muuhun vastaavaan sosiaalialan tehtävään. Lisäksi muut soveltuvat korkeakoulututkinnot eivät oikeuttaneet sosiaalihuollon ammattihenkilölain (817/2015) mukaiseen laillistamiseen, mikä edellytti sosiaalityön syventävien opintojen suorittamista laillistamisen saamiseksi. Tuolloin voimassa ollut kuraattorin pätevyysvaatimus mahdollisti valita kuraattoriksi ei-laillistetun henkilön. Opiskeluhoitopalveluja antavina henkilöinä myös kuraattorien tulisi olla laillistettuja sosiaalihuollon ammattihenkilöitä vastaavasti kuten psykologit, terveydenhoitajat ja lääkärit olivat laillistettuja terveydenhuollon ammattihenkilöitä. Kun oppilailla ja opiskelijoilla on oikeus opiskeluhoollon palveluihin, heidän tulisi saada laillistetun sosiaalihuollon ammattihenkilön palveluja myös kuraattorin kohdalla. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain (2 §, kohta 4) yhtenä tarkoituksena on turvata opiskelijan tarvitsemien opiskeluhoitopalvelujen yhdenvertainen saatavuus ja laatu.

Koulukuraattorit ry:n hallituksen esitys ministeri Anderssonille oli, että kuraattorin kelpoisuus muutettaisiin vastaamaan sosiaalihuollon ammattihenkilölakia seuraavasti: ”Kuraattorina voi toimia vähintään sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain (817/2015) 8 §:n 1 momentissa tarkoitettua korkeakoulututkinnon suorittanut henkilö. Jokaisen oppilaitoksen käytettävissä on oltava sellaisen opiskeluhoollon vastaavan kuraattorin palveluja, joka on sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain 7 §:ssä tarkoitettu ammattihenkilö, sekä psykologin palveluja.”

Kuraattorin kelpoisuusasiaan oli tarttunut myös Talentia, jonka puheenjohtaja Tero Ristimäki oli keskustellut 4.10.2019 kuraattorin kelpoisuuden muuttamisesta ministeri Anderssonin kanssa. Asia oli noussut esille myös 7.10.2019, kun Talentian asiantuntijat olivat tavanneet sosiaali- ja terveysministeriön virkamiehiä sekä perhe- ja peruspalveluministeri Krista Kiurun erityisavustajia. Talentian ammattiasioiden päällikkö Marjo Varsa ja erityisasiantuntija Jaana Manssila olivat tavanneet 14.10.2019 tiede- ja kulttuuriministeri Hanna Kososen valtiosihteerin Tuomo Puumalan, jonka kanssa olivat ottaneet esille kuraattorin kelpoisuuden. He jättivät Puumalalle kelpoisuusasiasta kannanoton, joka pohjautui Koulukuraattorit ry:n kannanottoon ministeri Anderssonille.

Seuraavan kerran Koulukuraattorit ry:n esitys kuraattorin kelpoisuuden muuttamisesta vastaamaan sosiaalihuollon ammattihenkilölakia tuli esille tässä julkaisussa jo aiemmin mainitussa opetus- ja kulttuuriministeriön kuulemistilaisuudessa 19.11.2019 ylijohtaja Eeva-Riitta Pirhosen, opetusneuvos Jussi Pihkalan ja hallitusneuvos Anne-Marie Brissonin kanssa. Kuraattorien henkilöstömitoituksen määrittelyn (enintään 600 oppilasta/opiskelijaa/kuraattori) ohella kuraattorien kelpoisuus tuli myös muuttaa vastaamaan sosiaalihuollon ammattihenkilölakia (817/2015). Huoltajilla ja oppilailla oli oikeus saada laillistetun sosiaalihuollon kuraattorin palveluja. Lisäksi koulun sosiaalityön tieto-, osaamis- ja kehittämisperustan vahvistaminen rakenteellisesti valtionhallinnossa olisi tärkeää. Vaativana asiantuntijatyönä koulun sosiaalityö edellytti myös substanssiosaamista valtakunnallisissa ohjausinstansseissa (opetus- ja kulttuuriministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, Opetushallitus, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos).

Koulukuraattorit ry jatkoi sitkeästi kuraattorien kelpoisuus- ja mitoitusasian sekä kuraattorin ja vastaavan kuraattorin nimikkeiden esilläpitoa eduskunnan valiokuntakuulemisissa ja antamissaan asiantuntijalausunnoissa ministeriöille 2020–2021 seuraavasti:

- Sivistysvaliokunnan kuuleminen ja asiantuntijalausunto 28.2.2020 Kansalaisaloitteesta Lasten ja nuorten syrjäytymiseen johtaviin ongelmiin puuttuminen alakouluissa (KAA 4/2019 vp) (kelpoisuus, mitoitus 600 oppilasta/opiskelijaa/kuraattori, kuraattorin ja vastaavan kuraattorin nimikkeet)
- Koulukuraattorit ry:n lausunto 15.6.2020 opetus- ja kulttuuriministeriölle luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle oppivelvollisuuslaiksi ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamiseksi (mitoitus)
- Koulukuraattorit ry:n lausunto sosiaali- ja terveysministeriölle 23.9.2020 Hallituksen luonnoksesta eduskunnalle sote-maakuntien perustamisesta ja sosiaali- terveydenhuollon sekä pelastustoimen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi (kelpoisuus, mitoitus)
- Sivistysvaliokunnan etäkuuleminen ja asiantuntijalausunto 20.10.2020 Hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2021 (HE 146/2020 vp) (kelpoisuus, mitoitus, kuraattorin ja vastaavan kuraattorin nimikkeet)
- Sivistysvaliokunnan etäkuuleminen ja asiantuntijalausunto 17.11.2020 Hallituksen esityksestä eduskunnalle oppivelvollisuuslaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 173/2020 vp) (mitoitus)
- Koulukuraattorit ry:n lausunto opetus- ja kulttuuriministeriölle 22.1.2021 luonnoksesta valtioneuvoston koulutuspoliittiseksi selonteoksi (kelpoisuus, mitoitus, kuraattorin ja vastaavan kuraattorin nimikkeet)
- Sivistysvaliokunnan etäkuuleminen ja asiantuntijalausunto 19.2.2021 Hallituksen esityksestä eduskunnalle hyvinvointialueiden perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi (HE 241/2020 vp) (kelpoisuus, mitoitus 500 oppilasta tai opiskelijaa/vastaava kuraattori/kuraattori)
- Sosiaali- ja terveysvaliokunnan etäkuuleminen ja asiantuntijalausunto 25.2.2021 Hallituksen esityksestä eduskunnalle hyvinvointialueiden perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi (HE 241/2020 vp) (kelpoisuus, mitoitus 500 oppilasta tai opiskelijaa/vastaava kuraattori/kuraattori)
- Sivistysvaliokunnan etäkuuleminen ja asiantuntijalausunto 5.5.2021 Valtioneuvoston koulutuspoliittisesta selonteosta (kelpoisuus, mitoitus 500 oppilasta tai opiskelijaa/vastaava kuraattorit/kuraattori, kuraattorin ja vastaavan kuraattorin nimikkeet)

Hallituksen esitysluonnos (2021) kuraattorin kelpoisuuden täsmentämisestä

Kauan kaivattu ja odotettu hallituksen esitysluonnos (2021) kuraattorin kelpoisuuden täsmentämisestä sekä kuraattorien ja psykologien sitovien henkilömitoitusten antamista koske-

vaksi oppilas- ja opiskelijahuoltolain muutokseksi annettiin 27.5.2021. Pääministeri Marinin hallitusohjelman tavoitteena oli oppilas- ja opiskelijahuollon palvelujen vahvistaminen kaikilla koulutusasteilla, jotta lapset ja nuoret saavat tarvitsemaansa tukea. Esitysluonnoksessa ehdotettiin lisättäväksi oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin säännös kuraattori- ja psykologipalvelujen sitovista henkilöstömitoituksista. Vahvistamalla opiskeluhuollon henkilöstöresursseja voitaisiin tarjota oppilaille valmiuksia siirtyä perusopetuksesta toiselle asteelle ja suoriutua toisen asteen koulutuksesta. Myös kuraattoria koskevaa kelpoisuussäännöstä täsmennettiin, koska voimassa olevassa kelpoisuudessa (1501/2016) soveltuvan korkeakoulututkinnon kelpoisuusvaatimuksena edellytettyä sosiaalialaa ei ollut määritelty yliopistojen koulutusvastuusaantelyssä, ja kokemus kuraattorin tehtävää vastaavasta sosiaalialan tehtävästä oli myös epätasällinen. Tästä oli seurannut rekrytointiongelmia. Kuraattorin kelpoisuusehtojen täsmäntäminen tukisi ammattitaitoisen kuraattorin rekrytointia. Hallituksen esitysluonnoksessa (2021) kuraattorin kelpoisuudeksi esitettiin kahta vaihtoehtoa.

Ensimmäisen vaihtoehdon mukaan kuraattorin tehtävän kelpoisuusvaatimusta täsmennettäisiin seuraavasti: Kelpoinen toimimaan kuraattorina on sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain (817/2015) 7 §:n (sosiaalityöntekijä) tai 8 §:n 1 momentissa tarkoitetun korkeakoulututkinnon suorittanut henkilö (sosionomi). Lisäksi kelpoinen on henkilö, jolla on tehtävään soveltuva sosiaalialalle, kasvatustieteisiin tai käyttäytymistieteisiin suuntautunut korkeakoulututkinto. Koulutukseen tulee sisältyä tai sen lisäksi tulee olla suoritettuna 60 opintopisteen laajuiset korkeakouluopinnot, joiden tulee muodostua sosiaalityön yliopisto-opinnoista tai sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain 8 §:n 1 momentissa tarkoitettuun korkeakoulututkintoon kuuluvista opinnoista.

Toisen vaihtoehdon mukaan kuraattorin tehtävän kelpoisuusvaatimusta täsmennettäisiin seuraavasti: Kelpoinen toimimaan kuraattorina on sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain (817/2015) 7 §:n (sosiaalityöntekijä) tai 8 §:n 1 momentissa tarkoitetun korkeakoulututkinnon suorittanut henkilö (sosionomi).

Ensimmäinen kelpoisuusvaihtoehto edusti opetus- ja kulttuuriministeriön ja toinen vaihtoehto sosiaali- ja terveysministeriön näkemystä. Kummassakin esitettiin sosiaalihuollon laillistetun sosiaalityöntekijän tai laillistetun sosionomin kelpoisuutta, mutta 1. vaihtoehto mahdollistaisi myös ei-laillistetun henkilön valinnan kuraattorin tehtävään. Käytännössä se tarkoitti sitä, että lasten ja nuorten perusoikeus sosiaalihuollon laillistetun ammattihenkilön palveluihin ei kaikilta osin toteutuisi. Kelpoisuuden laajentamista myös muihin tutkintoihin perusteltiin kuraattorien laajalla osaamisperustalla kuraattorin tehtävänkuvan ennalta ehkäisevän ja yhteisöllisen luonteen vuoksi. Vaihtoehto mahdollistaisi paremmin myös ruotsinkielisten kuraattorien rekrytoinnin. Sosiaalityöntekijä tai sosionomi -vaihtoehto puolestaan korosti asiakasturvallisuutta, palvelujen laatua ja yhdenvertaisuutta. Se oli täsmällisesti määritelty ja mahdollistaisi tarvittaessa puuttua kuraattorin ammatinharjoittamiseen kuraattorien ollessa Valviran rekisteröinnin ja valvonnan alaisia.

Koulukuraattorit ry ei kannattanut lausunnossaan 23.6.2021 ensimmäistä ehdotusta kuraattorin kelpoisuudeksi, koska se ei täyttänyt täsmällisyyden kriteereitä. Ehdotuksessa mainittu ”tehtävään soveltuva sosiaalialalle, kasvatustieteisiin tai käyttäytymistieteisiin suuntautunut korkeakoulututkinto” oli monitulkintainen. Lisäksi sosionomin tutkintoon sisältyviä opintoja, joilla voisi saada kuraattorin kelpoisuuden, ei ollut millään tavalla esityksessä määritelty, mitä ne ovat. Rekrytoinnissa yli neljän vuoden ajan ilmenneet kuraattorin kelpoisuu-

den tulkintavaikeudet jatkuisivat edelleen, mikä ei ollut millään tavalla toivottavaa. Esitetyt 60 opintopisteen laajuiset sosiaalityön lisäopinnot ja vastaava määrä sosionomikoulutuksen opintoja eivät olleet riittäviä suorituksia sosiaalihuollon ammattihenkilön laillistamiseksi. Sosiaalihuollon ammattihenkilön laillistamisen edellytyksenä oli sosiaalityön pääaineopinnot suorittaminen tai sosionomin (AMK) tutkinto.

Koulukuraattorit ry kannatti lausunnossaan kuraattorin kelpoisuudeksi hallituksen vaihtoehtoista esitystä, jonka mukaan *kelpoinen kuraattorina toimimaan on sosiaalihuollon ammattihenkilölain 7 §:n sosiaalityöntekijä tai 8 §:n 1 momentin sosionomi*. Kyseinen kelpoisuus edistäisi oppilaiden ja opiskelijoiden asiakasturvallisuutta, palvelujen laatua ja yhdenvertaisuutta. Tämä vaihtoehto täytti täsmällisyyden vaatimuksen kuraattorin kelpoisuuden määrittelyssä. Sen oli täyttänyt myös oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa (1287/2013) säädetty alkuperäinen kuraattorin vähintään sosionomin kelpoisuus ja vastaavan kuraattorin sosiaalityöntekijän kelpoisuus (7 § 2 mom.) Alkuperäinen kelpoisuus oli selkeä, jonka mukaisesti kunnissa lähdettiin toteuttamaan kuraattorien rekrytointia 1.8.2014 alkaen. Kuraattorin kelpoisuuden säätäminen oppilas- ja opiskelijahuoltolain 7 §:n mukaiseksi *sosiaalialan ammatilliseksi koulutukseksi* oli nähty tarpeelliseksi, jotta oppilaat ja opiskelijat saataisiin yhdenvertaiseen asemaan kuraattorin palvelujen laadun osalta eri kunnissa. Vuonna 2016 toteutettujen norminpurkutalkoiden myötä kuraattorin kelpoisuus määriteltiin 1.1.2017 alkaen aikaisempaa laajemmaksi ja epätasemmaksi. Keskeinen puute kuraattorin kelpoisuuden määrittelyssä tuolloin oli, ettei siinä riittävästi huomioitu keväällä 2016 voimaan tullutta sosiaalihuollon ammattihenkilölakia (817/2015), koska uusi kuraattorin kelpoisuus alkoi mahdollistaa myös ei-laillistettujen henkilöiden valinnan kuraattorin tehtäviin.

Koulukuraattorit ry esitti, että kuraattorin kelpoisuuden tuli olla linjassa sosiaalihuollon ammattihenkilölain kanssa, joka määrittelee sosiaalityöntekijän (7 §) ja sosionomin (8 § 1 mom.) sosiaalihuollon laillistetuiksi ammattihenkilöiksi. Sosiaalihuoltolaki (1301/2014, 14 §) määritteli kuraattorin tehtävän sosiaalipalveluksi, jota toteuttavat sosiaalihuollon ammattihenkilölain mukaiset ammattihenkilöt. Kuraattorin työtä määritteli myös laki sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista (254/2015, 3 §) ja laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000). Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 18 §:n mukaan alaikäisen itsenäiseen asiakkuuteen edellytettiin sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilön arviota. Kuraattorien työ oli päivittäisen opiskeluhoitotyön ohella myös sosiaalihuollon ja lastensuojelun osaamiseen kytkeytyvää ennalta ehkäisevää ja varhaista tukea sekä myös mielenterveyttä tukevaa työtä. Sosiaalihuollon ja sosiaalityön osaaminen ei saisi heikentyä kouluissa ja oppilaitoksissa. Yhdistys korosti, että oppilailta ja opiskelijoilta tuli olla yhtäläinen perusoikeus saada opiskeluhoollon kuraattorilta sosiaalihuollon laillistetun ammattihenkilön antamaa palvelua samalla tavalla kuin he saivat opiskeluhoollon psykologilta, terveydenhoitajalta ja lääkäriltä terveydenhuollon laillistetun ammattihenkilön antamaa palvelua sekä vastaavalta kuraattorilta sosiaalihuollon laillistetun ammattihenkilön antamaa palvelua.

Hallituksen esitys (HE 165/2021 vp) kuraattorin kelpoisuudeksi

Hallituksen esitys (HE 165/2021 vp) annettiin 7.10.2021. Siihen oli tehty joitakin tarkennuksia lainsäädännön arviointineuvoston lausunnon johdosta. Lausuntopyyntö hallituksen esitysluonnoksesta oli lähetetty 216 taholle ja lausuntoja annettiin 74, joista yksi oli yhden

yksityishenkilön antama. Hallituksen esitysluonnoksen kahden vaihtoehdon lisäksi kuraattorin kelpoisuudeksi lausunnoissa esitettiin myös tuolloin voimassa ollutta kelpoisuutta (1501/2016) ja osa esitti hallituksen esitysluonnoksen vaihtoehdoista poikkeavaa omaa kelpoisuutta. Osa lausunnonantajista ei ottanut kantaa kelpoisuuteen. Hallituksen esityksen mukaan lausunnonantajien kannat kelpoisuuden osalta olivat hajaantuneet voimakkaasti. Eniten eli runsas kolmasosa lausunnonantajista oli kannattanut kuraattorin kelpoisuudeksi 2. vaihtoehdon mukaista sosiaalityöntekijää tai sosionomia. Tätä vaihtoehtoa kannatti etenkin sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö ja sen alaiset virastot ja toimijat ja jotkin kunnat. Esitysluonnoksen 1. vaihtoehtoa oli kannattanut lähes kolmasosa lausunnonantajista, jotka olivat pääosin koulutuksen edustajia. Lausunnonantajien enemmistön näkemyksestä huolimatta hallituksen esityksessä oli päädytty esittämään kuraattorin kelpoisuudeksi luonnosesityksen 1. vaihtoehtoa, koska kaikkiaan hieman yli 50 prosenttia lausunnonantajista oli vastustanut kuraattorin kelpoisuuden tiukentamista 2. vaihtoehdon mukaiseksi sosiaalityöntekijäksi tai sosionomiksi. Esimerkiksi valtionvarainministeriö ja Kuntaliitto eivät pitäneet kuraattorin kelpoisuuden tiukentamista perusteltuna. Erityisesti muutamat ruotsinkieliset kunnat ja Åbo Akademi vastustivat jyrkästi kuraattorin kelpoisuusehtojen täsmentämistä ja ehdottivat 60 opintopisteen laajuisten sosiaalityön opintojen poistamista kelpoisuusehdoista rekrytointivaikeuksien vuoksi.

Sivistysvaliokunnan esitys kuraattorin kelpoisuudeksi (SiVM 12/2021 vp)

Koulukuraattorit ry:n puheenjohtaja Mira Kumpula kannatti sivistysvaliokunnan etäkuulemistilaisuudessa 12.11.2021 ja yhdistyksen asiantuntijalausunnossa kuraattorin kelpoisuuden säätämistä sosiaalihuollon ammattihenkilölain (817/2015) mukaisesti sosiaalityöntekijäksi (7 §) tai sosionomiksi (8 § 1 mom.). Kyseinen kelpoisuus edistää oppilaiden ja opiskelijoiden asiakasturvallisuutta, palvelujen laatua ja yhdenvertaisuutta toisin kuin hallituksen laajempi kuraattorin kelpoisuusesitys. Hallituksen esityksessä (HE 165/2021 vp) kuraattorin kelpoisuuden 1. vaihtoehdon tehtävään soveltuva sosiaalialalle, kasvatustieteisiin tai käyttäytymistieteisiin suuntautunut korkeakoulututkinto oli muutettu joidenkin lausuntojen perusteella muotoon *tehtävään soveltuva sosiaali- tai kasvatusalalle taikka käyttäytymistieteisiin suuntautunut korkeakoulututkinto*. Hallituksen esittämä kuraattorin kelpoisuusehto oli edelleen monitulkintainen eikä täyttänyt täsmällisyyden kriteereitä. Hallituksen esityksessä todettiin, että *”sosiaalialalle, kasvatusalalle ja käyttäytymistieteisiin suuntautuvia koulutusohjelmia ja oppiaineita ei ole mahdollista luetella tyhjentävästi. Työnantajan on arvioitava koulutuksen sisällön perusteella tutkinnon soveltuvuus, mutta kuitenkin niin, että tutkinnon sisällön on suuntauduttava kokonaisuudessaan riittävästi jollekin momentissa mainitulle alalle.”* Yhdistys korosti, että edellä mainittu laaja koulutus pohja ei suinkaan helpota, vaan monimutkaistaa ja vaikeuttaa edelleen rekrytointia sekä lisää työnantajien hallinnollista työtä monien eri koulutusten sisältöjen vertaamisessa sekä sopivuuden ja kelpoisuuden selvittämisessä kuraattorin tehtävään. Koulukuraattorit ry huomautti, että kuraattorin kelpoisuuteen liittyvät tulkintaongelmat poistuvat vasta sitten, kun kuraattorin kelpoisuusmomentti (7 § 2 mom.) täsmennetään vastaamaan ja koskemaan vain sosiaalihuollon ammattihenkilölain mukaista sosiaalityöntekijää (7 §) tai sosionomia (8 § 1 mom.).

Yhdistys muistutti opiskeluhuollon kuraattoripalvelujen siirtyvän 1.1.2023 alkaen hallin-

nollisesti sote-uudistuksen hyvinvointialueille, jolloin kuraattorien tulee olla laillistettuja sosiaalihuollon ammattihenkilöitä, joita Valviran tulee yksiselitteisesti valvoa kuten muitakin sosiaalihuollon ammattihenkilöitä. Oppilailta ja opiskelijoilta tuli olla yhtäläinen perusoikeus saada opiskeluhuollon kuraattorilta sosiaalihuollon laillistetun ammattihenkilön antamaa palvelua samalla tavalla kuin he saavat opiskeluhuollon psykologilta, terveydenhoitajalta ja lääkäriltä terveydenhuollon laillistetun ammattihenkilön antamaa palvelua sekä vastaavalta kuraattorilta sosiaalihuollon laillistetun ammattihenkilön antamaa palvelua. Koulukuraattorit ry korosti, että myös kuraattorin kelpoisuuden määrittelyssä tulee kunnioittaa lapsen edun ensisijaisuutta, mikä tarkoitti sitä, että oppilaiden ja opiskelijoiden oikeus saada sosiaalihuollon laillistetun kuraattorin (sosiaalityöntekijä tai sosionomi) palveluja tulee saattaa voimaan. Kuraattorin kelpoisuuden määrittelyssä näytti valitettavasti siltä, että laajennetulla kelpoisuusesityksellä pyrittiin huolehtimaan enemmän aikuisten kuin lasten edusta. Kuraattorin kelpoisuuden määrittelyssä tulisi kuitenkin ensisijaisesti kunnioittaa oppilaiden ja opiskelijoiden oikeutta laillistetun sosiaalihuollon ammattihenkilön palveluihin sekä myös sosiaalihuollon ammattihenkilölakia ja oppilas- ja opiskelijahuoltolain (2 §, kohta 4) edellyttämiä yhdenvertaisia palveluja.

Kaikkiaan näytti hyvin erikoiselta, että sosiaalihuollon ammattihenkilölain käyttöä kyseenalaistettiin jo toisen kerran kuraattorin kelpoisuuden määrittelyn yhteydessä. Opiskeluhuollon psykologien, terveydenhoitajien ja lääkärien kohdalla terveydenhuollon ammattihenkilölain käyttöä ei kuitenkaan kyseenalaistettu työntekijäpulasta huolimatta. Yhdistys esitti, että opetus- ja kulttuuriministeriön tulee huolehtia sekä suomen- että ruotsinkielisten sosiaalityöntekijöiden riittävästä koulutuksesta, jotta oppilas- ja opiskelijahuoltolain (7 § 2 mom.) velvoite vastaavan kuraattorin (sosiaalityöntekijä) lakisääteisistä palveluista toteutuisi kaikissa suomen- ja ruotsinkielisissä kouluissa ja oppilaitoksissa. Lisäksi tuli huolehtia myös riittävästä ruotsinkielisestä sosionomikoulutuksesta.

Kuraattoripalvelun määrittely sosiaalipalveluksi osoittautui lakiehdotuksen valmistelun ja käsittelyn aikana kiistanalaiseksi asiaksi opetus- ja kulttuuriministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön välillä niiden tulkitessa asian eri tavalla. Vuoden 2021 kelpoisuusehdotuksen kohdalla opetus- ja kulttuuriministeriön näkemyksessä tapahtui merkittävä käänne, kun se yllättäen kyseenalaisti kuraattoripalvelun sosiaalipalveluna. Toisin kuin vuoden 2016 kuraattorin kelpoisuuden säätämisen yhteydessä *opetus- ja kulttuuriministeriö esitti, että kuraattorin osaamisessa ei ole keskeistä sosiaalihuollon lainsäädännön tunteminen*, ja sivuutti kuraattorityötä keskeisesti ohjaavat sosiaalialan lait hallituksen esitysluonnoksessa (2021) ja hallituksen esityksessä (HE 165/2021 vp). Se korosti kuraattoripalvelun sisällön määräytyvän oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaisesti matalan kynnyksen palveluna järjestettävänä hyvinvoinnin tukena ja ohjauksena, jota järjestetään ensisijaisesti ennalta ehkäisevänä ja yhteisöllisenä työnä. Opiskeluhuollon puitteissa ei tehdä hallinnollisia päätöksiä. Tarvittaessa oppilas ohjataan saamaan apua yleisistä sote-palveluista.

Sosiaali- ja terveysministeriö (STM 2021a; STM 2021b) puolestaan katsoi, että kuraattori noudattaa työssään oppilas- ja opiskelijahuoltolain ja opetustoimen lainsäädännön lisäksi myös sosiaalialan lainsäädäntöä. Se piti lainsäädännön näkökulmasta yksilökohtaista kuraattoripalvelua yksiselitteisesti sosiaalipalveluna, jota säätelevät sosiaalialan lainsäädäntö (sosiaalihuoltolaki, laki sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista, laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista, lastensuojelulaki), ammattikäytäntö ja suositukset. Kuraattoripalve-

lujen siirtyessä 1.1.2023 alkaen uusien hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatioihin kuraattorityö (14 § 13 b) ja opiskeluhuollon kuraattoripalvelut (27 c §) lisättiin kesäkuussa 2021 sosiaalihuoltolakiin lailla sosiaalihuoltolain muuttamisesta (635/2021). Hallituksen esityksessä (HE 165/2021 vp) määritelty rinnakkainen kuraattorin kelpoisuusvaatimus ei sosiaali- ja terveysministeriön näkemyksen mukaan selkiytä rekrytointia eikä edistä lasten ja nuorten edun toteutumista.

Sivistysvaliokunnan mietintö (SiVM 12/2021 vp) julkaistiin 23.11.2021. Osa kuultavista lausunnonantajista oli kannattanut silloin voimassa olevaa sääntelyä, osa hallituksen ehdottamaa kelpoisuussääntelyä ja osa puolestaan katsoi, että yksinomaan sosiaalityöntekijän tai sosionomin tehtävään päteväytyneet saisi toimia kuraattorin tehtävässä. Valiokunta totesi ehdotetun kelpoisuussäännöksen huomioivan vaihtoehtoisia korkeakoulututkintoja kelpoisuuden perustana ja varmistavan samalla kuraattorin tehtävien vaatimaa sosiaalihuollon osaamista sekä helpottavan ruotsinkielisten kuraattorien rekrytointia. Jos kuraattorien kelpoisuusvaatimukseksi asetettaisiin sosiaalihuollon ammattihenkilöstä, saattaisi se merkitä entisestään niukkojen sosiaalityön resurssien siirtymistä opiskeluhuoltoon. Sivistysvaliokunta piti lakiin ehdotettua siirtymäsäännöstä tarpeellisenä ja korosti säännöksen tarkoittavan sitä, että silloin voimassa olevan lain perusteella kelpoisuusehdot täyttävä kuraattori on jatkossa kelpoinen kuraattorin tehtäviin. Kuraattorin kelpoisuus siirtymäsäännöksessä tarkoitettujen henkilöiden osalta ei näin ollen ole sidottu voimassa olevaan palvelusuhteeseen. Sivistysvaliokunta vahvisti kuraattoripalvelun ja kuraattorityön sisällön määräytyvän myös tulevilla hyvinvointialueilla oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaisesti ensisijaisesti yhteisöllisesti toteutettavana työnä. Opiskeluhuollon todettiin olevan hallinnonalojen väliseen yhteistyöhön perustuvaa moniammatillista työtä eikä opiskeluhuollon puitteissa tehdä hallintopäätöksiä. Opiskeluhuollon palveluilla ei myöskään ollut tarkoitus korvata yleisiä sotepalveluja.

Kaikkiaan hyvin erikoiselta ja kohtuuttomalta tuntui se, että kuraattorin kelpoisuutta oltiin muuttamassa jo viidennen kerran sen jälkeen, kun se säädettiin ensimmäisen kerran vuonna 1990 sosiaalityöntekijäksi. Vuosikymmenien aikana kuraattorin kelpoisuuden säätämiseen oli liittynyt useita käänteitä. Viimeisin yllätys kävi ilmi opetus- ja kulttuuriministeriön sivistysvaliokunnalle 15.11.2021 antamasta vastineesta (OKM 2021), jonka mukaan hallitus oli tehnyt päätöksen 1. vaihtoehdon mukaisesta kelpoisuudesta jo elokuussa 2021 ennen lainsäädännön arviointineuvoston käsittelyä syyskuussa, hallituksen esityksen (HE 165/2021 vp) antamista lokakuussa ja kelpoisuuden käsittelyä sivistysvaliokunnassa loka–marraskuussa 2021. Kuraattorin kelpoisuuden säätämisessä ei siis näytä toteutuneen laadukas lain valmistelu ja demokraattinen päätöksenteko, joita pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelmassa (2019) luvattiin noudattaa lainsäädännön valmistelussa. Hallituksen esityksen (HE 165/2021 vp) tavoite täsmällisesti säädetystä kuraattorin kelpoisuudesta ei toteutunut, ja kuraattorien koulutuksellinen kirjavuus jatkuu. Uudet kuraattorin kelpoisuusehdot asettavat lapset ja nuoret eriarvoiseen asemaan yhdenvertaisten palvelujen saamisessa, kun osa heistä on sosiaalihuollon laillistettujen kuraattorien ja osa ei-laillistettujen kuraattorien palvelujen piirissä. Perusoikeus sosiaalihuollon laillistettujen ammattihenkilöiden palveluihin ei vieläkään toteudu kaikkien lasten ja nuorten kohdalla. Sosiaalihuollon ammattihenkilölain tarkoituksena on turvata, että sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta tekevät vain siihen pätevät, koulutuksen saaneet sosiaalityöntekijät ja sosionomit, mutta kaikkien kuraattorien kohdalla tämä ei tällä hetkellä valitettavasti toteudu.

Eduskunta hyväksyi sivistysvaliokunnan esityksen mukaisesti kuraattorin kelpoisuuspykälän muuttumattomana täysistunnossa 30.11.2021. Kuraattorin kelpoisuuden muuttamista koskeva laki oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta (1146/2021) tuli voimaan 1.1.2022.

Opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalveluiden henkilöstömitoitus

Hallituksen esitysluonnoksessa (2021) ja hallituksen esityksessä (HE 165/2021) ehdotettiin, että oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin lisättäisiin uusi 9 a §, jossa säädettäisiin opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalveluiden henkilöstön mitoituksesta: yhtä kuraattoria kohden olisi enintään 670 oppilasta tai opiskelijaa ja yhtä psykologia kohden enintään 780 oppilasta tai opiskelijaa. Psykologien ja kuraattorien vastuulla olevien oppilaiden ja opiskelijoiden määrät olisivat esi- ja perusopetuksessa sekä toisella asteella yhtä suuret. Kunnissa voisi olla yhden kuraattorin ja psykologin vastuulla vähemmän opiskelijoita kuin ehdotetun mitoituksen mukainen enimmäismäärä oppilaita ja opiskelijoita. Kuraattorin ja psykologin vastuulla voisi olla useampia toimipisteitä sekä esi- ja perusopetuksen oppilaita että toisen asteen opiskelijoita, mutta kuraattori- ja psykologipalvelujen henkilöstömitoitusta ei saisi ylittää.

Koulukuraattorit ry piti hallituksen esitysluonnoksesta 23.6.2023 antamassaan lausunnossa ja sivistysvaliokunnan etäkuulemistilaisuudessa 12.11.2021 hallituksen esityksestä erittäin tärkeänä, että opiskeluhuollon psykologeille ja kuraattoreille säädetään sitovat henkilöstömitoitukset. Esityksen oppilas-/opiskelijamäärää kuraattoria kohden yhdistys piti kuitenkin liian suurena. Siinä ei myöskään huomioitu toimintayksiköiden määrää, jolla oli huomattava vaikutus työn tekemiseen. Vaikka kuraattorin työalueen oppilas-/opiskelijamäärä olisi esitetyn suosituksen mukainen, oli aivan eri asia työskennellä esitetyllä opiskelijamäärällä vain yhdessä tai monessa koulussa. Hallituksen esityksessä ei myöskään huomioitu esimerkiksi erityisen tuen oppilaita tai muita seikkoja, jotka vaikuttivat selvästi työn laadukkaaseen tekemiseen.

Koulukuraattorit ry esitti henkilöstömitoitussuositukseksi korkeintaan 500 oppilasta tai opiskelijaa/vastaava kuraattori/kuraattori painokertoimineen (esim. erityisen tuen oppilaat/opiskelijat, erityisluokat, maahanmuuttajataustaiset oppilaat/opiskelijat, alueen sosioekonomiset olosuhteet, alueen työttömyysaste, vuokrapainotteisuus) ja korkeintaan kolme toimipistettä/vastaava kuraattori/kuraattori. Tuolla henkilöstömitoituksella ja toimipisteiden määrällä olisi silloista tilannetta huomattavasti paremmat mahdollisuudet vastata kuraattorin asiakastyötä koskeviin aikamääreisiin (OHL 15 §) ja toteuttamaan sekä lakisääteistä yhteisöllistä että yksilökohtaista opiskeluhoitotyötä. Mitoituksen pitäisi mahdollistaa myös työn kehittämiseen tarvittava aika. Samansuuruinen henkilöstömitoitus (500 oppilasta/opiskelijaa) vastaavalla kuraattorilla/kuraattorilla ja psykologilla sekä samansuuruinen toimipisteiden määrä mahdollistaisi tiiviimmän työparityöskentelyn opiskeluhuollon kuraattorin ja psykologin kesken.

Kuraattori- ja psykologipalvelujen henkilöstömitoitusta koskeva laki oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta (1146/2021) tuli voimaan 1.1.2022. Kuraattorien henkilöstömitoitukseksi laissa säädettiin enintään 670 oppilasta/opiskelijaa yhtä kuraattoria kohden. Psykologien henkilöstömitoitus enintään 780 oppilasta/opiskelijaa yhtä psykologia kohden tuli voimaan 1.8.2023.

Kuraattoripalvelut sosiaali- ja terveydenhuollon hyvinvointialueille

1.1.2023

Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ja eduskunnan päätös siirtää kuraattori- ja psykologipalvelut hallinnollisesti 1.1.2023 alkaen kunnista sosiaali- ja terveydenhuollon hyvinvointialueiden vastuulle merkitsi myös tarvetta muuttaa oppilas- ja opiskelijahuoltolaisia sekä terveydenhuoltolaisia. Luonnos hallituksen esitykseksi (2021) oppilas- ja opiskelijahuoltolain, terveydenhuoltolain sekä korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetun lain 6 §:n muuttamisesta annettiin lausuntokierrokselle 14.7.2021. Esityksen tavoitteena oli varmistaa riittävä yhteistyö kunnan ja hyvinvointialueen välillä opiskeluhuollossa. Lasten ja nuorten yksityiselämän ja henkilötietojen suojaa esitettiin parannettavaksi täsmentämällä säännöksiä, jotka koskivat yhteydenottoa opiskeluhuoltopalveluihin, opiskeluhuollon rekistereitä ja henkilötietojen käsittelyä sekä opiskeluhuoltopalveluissa muodostuneiden tietojen salassapitoa. Tavoitteena oli myös selkiinnyttää viranomaisten vastuita opiskeluhuollon ohjauksessa ja kehittämisessä.

Hallituksen esitys (HE 19/2022 vp) eduskunnalle oppilas- ja opiskelijahuoltolain sekä muiden lakien muuttamisesta annettiin 17.2.2022. Siihen oli tehty joitakin tarkennuksia ja muutoksia hallituksen esitysluonnoksen lausuntopalautteen pohjalta sekä myös lainsäädännön arviointineuvoston 19.1.2022 antaman lausunnon johdosta. Esityksessä ehdotettiin muutettavaksi oppilas- ja opiskelijahuoltolaisia, terveydenhuoltolaisia, korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annettua lakia, sosiaalihuoltolaisia sekä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä annettua lakia. Esityksen mukaan oppilas- ja opiskelijahuoltolain sekä terveydenhuoltolain eräitä säännöksiä täsmennettiin vastaamaan sosiaali- ja terveydenhuollon uudistusta, jossa sosiaali- ja terveystalvelujen järjestämisvastuu siirtyi kunnilta hyvinvointialueille 1.1.2023.

Ehdotetuilla muutoksilla pyrittiin varmistamaan kunnan, muiden koulutuksen järjestäjien ja hyvinvointialueen välinen yhteistyö opiskeluhuollossa. Hyvinvointialueen olisi muodostettava alueellinen yhteistyöryhmä alueensa koulutuksen järjestäjien kanssa. Lisäksi sekä koulutuksen järjestäjillä että hyvinvointialueilla tulisi olla opiskeluhuoltosuunnitelmat. Oppilaiden ja opiskelijoiden palvelujen saantia parannettaisiin laajentamalla oppilaitoksen henkilöstön yhteydenottomahdollisuus kuraattori- ja psykologipalvelujen lisäksi koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palveluihin. Hallituksen esitysluonnoksen ehdotus opiskelijan yhteydenoton suostumusperusteisuudesta osoittautui lausuntopalautteen perusteella ongelmalliseksi. Opiskelijan kanssa yhteisymmärryksessä tapahtuva yhteydenotto opiskeluhuoltopalvelujen henkilöstöön olisi aiheuttanut epäselvyyttä käytännön tasolla. Lisäksi tietosuojavaltuutetun toimistolla ja oikeusministeriöllä oli ollut huomautettavaa esityksestä. Yhteydenoton suostumusperusteisuudesta luovuttiin esityksessä ja säännös palautettiin pääosin nykytilan mukaiseksi. Opiskelijan henkilötietojen käsittely perustuisi tällöin jatkossakin lakisääteiseen tehtävään. Lausuntopalautteen perusteella valtakunnallinen ohjausvastuu esitettiin jätettäväksi nykyiselleen siten, että Terveyden ja hyvinvoinnin laitos ohjaa ja kehittää yhteistyössä Opetushallituksen kanssa opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalveluja sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuoltopalveluja. Opiskeluhuoltopalvelujen sisältöihin ei ehdotettu muutoksia.

Oppilaiden ja opiskelijoiden henkilötietojen suojaa parannettaisiin täsmentämällä opiskeluhuollon rekistereitä, henkilötietojen käsittelyä sekä opiskeluhuoltopalveluissa muodos-

tuneiden tietojen salassapidon säännöksiä. Kaikkiaan tarkennukset ja muutokset koskivat oppilas- ja opiskelijahuoltolain yhtätoista pykälää. Lisäksi kuraattorien ja psykologien asiakasasiakirjojen tallentamiselle valtakunnalliseen Kanta-arkistointipalveluun säädettäisiin siirtymäaika. Lausuntopalautteen perusteella siirtymäajankohtaa muutettiin myöhemmäksi siten, että se olisi viimeistään 1.3.2025 ja se olisi sama kuraattoreille ja psykologeille.

Koulukuraattorit ry antoi 31.8.2021 lausunnon hallituksen esitysluonnoksesta ja yhdistyksen uusi puheenjohtaja Jaana Kähkönen oli hallituksen esityksestä (HE 19/2022 vp) sivistysvaliokunnan etäkuultavana 2.3.2022 ja 11.3.2022 sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan etäkuultavana. Koulukuraattorit ry kannatti hallituksen esitykseen tehtyjä muutoksia, mutta esitti lausunnoissaan joitakin tarkennuksia. Yhdistys huomautti, että kuraattoripalvelujen kohdalla oppilaat ja opiskelijat ovat vääjäämättä eriarvoisessa asemassa palvelujen laadun ja sisällön suhteen, koska kuraattorin kelpoisuus on mahdollistanut palvelun antamisen useilla erilaisilla koulutuksilla ilman sosiaalihuollon ammattihenkilön pätevyyttä (sosiaalityöntekijä tai sosionomi). Tällaisilla henkilöillä on vääjäämättä puutteellinen sosiaalihuollon lainsäädännön tuntemus tai se puuttuu kokonaan. Asian oli todennut lakiesityksen lausuntokierroksella myös Etelä-Suomen aluehallintovirasto lausunnoissaan 31.8.2021 seuraavasti: ”Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 7 §:ää kuraattorin kelpoisuudesta tulee muuttaa siten, että kuraattorilla tulee olla joko Valviran sosionomin laillistus tai sosiaalityöntekijän laillistus. Nykyisessä tilanteessa sosiaalihuollon ja erityisesti lastensuojelun osaaminen ei ole riittävää kaikilla koulukuraattoreilla.”

Marinin hallitus ja eduskunta antoivat valitettavasti eriarvoisuuden kuraattoripalvelun laadun osalta jatkoa hyväksyessään 1.1.2022 voimaan tulleen uuden kuraattorin kelpoisuuden, joka edelleen mahdollistaa ei-laillistettujen henkilöiden valinnan kuraattorin tehtävään. Kuraattorien epäselvät tehtäväkuvat liittyvät oleellisesti oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa (1287/2013) säädettyihin kuraattorin ja vastaavan kuraattorin nimikkeisiin, jotka eivät kerro työn sisällöstä mitään ja vaikeuttavat tehtäväkuvien laatimista. Koulukuraattorit ry esitti myös, ettei kuraattoreita ja vastaavia kuraattoreita veloiteta tekemään sosiaalihuoltolain mukaisia palvelutarpeen arviointeja ja päätöksiä hyvinvointialueilla, jotta he voivat keskittyä kokoaikaisesti tekemään lakisäateistä yhteisöllistä ja yksilökohtaista opiskeluhoitotyötä. Palvelutarpeen arviointien ja päätösten tekemisen osalta eduskunta näyttää tehneen ristiriitaiset päätökset. Se päätti kesäkuussa 2021 sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan esityksestä, että kuraattorit voivat tehdä niitä hyvinvointialueilla, mutta joulukuussa 2021 eduskunta päätti sivistysvaliokunnan esityksestä, ettei opiskeluhoitossa tehdä hallintopäätöksiä eikä opiskeluhoitopalveluilla ole tarkoitus korvata yleisiä sotepalveluja.

Hallituksen esitysluonnoksessa 16 §:n yhteydenotto opiskeluhoitopalvelujen psykologi- ja kuraattoripalveluihin oli muutettu yhteydenotoksi opiskeluhoitopalvelujen henkilöstöön. Hallituksen esityksessä pykälää oli muutettu siten, että siihen oli lisätty ensimmäiseksi ohjaustahoksi koulu- tai opiskeluterveydenhuollon työntekijä ja sen jälkeen psykologi tai kuraattori. Psykologi- ja kuraattoripalveluihin ohjaamisvelvoite (16 §) oli ollut hyvä ja tärkeä pykälä, koska oppilaiden ohjaus oli tapahtunut suoraan kuraattorille tai psykologille ilman kierrätystä kouluterveydenhuollon kautta, jota tapahtui usein ennen oppilas- ja opiskelijahuoltolain voimaantuloa. Yhdistys esitti huolen siitä, että kuraattorille ja psykologille ohjautumisia voidaan alkaa taas kierrättää kouluterveydenhuollon kautta. Kuraattoreilla ja psykologeilla on kuitenkin avun antamiselle määräaikaivelvoitteet (kiireellisissä tapauksissa samana tai seu-

raavana työpäivänä, muissa tapauksissa viimeistään seitsemäntenä oppilaitoksen työpäivänä) eikä avunsaanti saa viivästyä kierrättämisen vuoksi.

Koulukuraattorit ry ja myös moni muu lausunnonantaja Opetushallituksesta alkaen esitti yksilökohtaisen opiskeluhuollon ohella lakisääteisen yhteisöllisen opiskeluhoitotyön kirjaamista, tilastointia ja seurantaa, mutta hallituksen esityksen Lausuntopalautte-kohdassa asiasta ei mainittu mitään. Kun oppilas- ja opiskelijahuoltolaki määrittelee 7 §:ssä selkeästi psykologien ja kuraattorien työksi sekä yhteisöllisen ja yksilökohtaisen opiskeluhoitotyön, pitää myös lakisääteisen yhteisöllisen opiskeluhoitotyön kirjaamisen mahdollistua jatkossa yksilökohtaisen opiskeluhoitotyön kirjaamisen ohella. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain (24 § 2 mom.) mukaan tämä tehtävä kuuluu Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen ja Opetushallituksen vastuulle. Työn seurannan ja kehittämisen näkökulmasta kuraattorien ja psykologien tekemän lakisääteisen yhteisöllisen opiskeluhoitotyön kuvaaminen on erittäin tärkeää. Koulukuraattorit ry esitti, että kuraattorien ja psykologien käyttämässä asiakastietojärjestelmässä tulee pystyä kuvaamaan sekä lakisääteinen yhteisöllinen että yksilökohtainen opiskeluhoitotyö. Erittäin tärkeää on huolehtia siitä, että sekä kuraattorien että psykologien yksilökohtaisen opiskeluhoitotyön sisältö pystytään kuvaamaan tulevissa tietojärjestelmissä kuten nykyäänkin. Asiakasasiakirjojen tietorakenteiden ja tietojärjestelmien muutokselle sekä uusien kirjaamiskäytäntöjen koulutukselle ja käyttöönololle on myös varattava riittävästi aikaa.

Eduskunta hyväksyi 29.4.2022 lain oppilas- ja opiskelijahuoltolain muutoksesta (377/2022) ja se tuli voimaan 1.1.2023. Eduskunta hyväksyi myös seuraavat lausumat:

1. Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin laatiakseen käytännön soveltamisohjeet, joilla varmistetaan tiedonkulun toimivuus sekä henkilötietojen asianmukainen käsittely oppilas- ja opiskelijahuollossa, sekä varmistukseen, että henkilöstö saa tarvittavan koulutuksen henkilötietojen asianmukaisesta käsittelystä.
2. Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto ryhtyy toimenpiteisiin varmistukseen oppilas- ja opiskelijahuollon riittävät resurssit kiinnittäen erityisesti huomiota siihen, että oppilaille ja opiskelijoille on tarjolla riittävät mielenterveyspalvelut oikea-aikaisesti ja että ennaltaehkäiseviä, matalan kynnyksen palveluita on saatavilla koko maassa.

Koulukuraattorit ry:n järjestämään sähköiseen jäsenkyselyyn keväällä 2022 vastasi 13 henkilöä. Kyselyssä nousi esiin toive saada tukea hyvinvointialueelle siirtymiseen liittyvissä ammatillisissa kysymyksissä. Jäsenistö nosti esiin huoltaan siitä, onko hyvinvointialueiden johdolla asiantuntijuutta opiskeluhoollon ja kuraattorityön sisällöstä tai ymmärrystä oppilas- ja opiskelijahuoltolaista. Yhdistykseltä toivottiin jäsenistölleen ammatillista lisä- ja menetelmäkoulutusta niin yhteisölliseen kuin yksilökohtaisen työn osalta. Esiin nostettiin erilaiset menetelmäkoulutukset ja asiantuntijaluennot. Lisäksi yhdistykseltä toivottiin yhteisten tilaisuuksien järjestämisiä, jossa jäsenistö pääsisi vaihtamaan ajatuksia ajankohtaisiin teemoihin liittyen. Näkyvyyden lisääminen niin somessa kuin paikallistasolla oli myös jäsenistön toiveena. Yhdistyksen viestintää on hoidettu kotisivujen, sähköisten jäsenkirjeiden, yhdistyksen oman sähköpostin, sosiaalisen median (Facebook, Instagram) ja sähköisen Curator-lehden avulla.

Yhdistyksen hallituksessa laaditut vastaavan kuraattorin ja kuraattorin tehtävänkuvat julkaistiin yhdistyksen kotisivuilla keväällä 2022. Yhdistys järjesti koulun sosiaalityön asiantuntijuuteen liittyvän etäkoulutus- ja keskustelutilaisuuden 31.10.2022. Kouluttajana toimi hallituksen jäsen Eija Tommo ja tilaisuuteen osallistui noin 45 jäsentä. Sosiaalihuollon kansallisen tiedonhallinnan asiantuntijaverkoston jäsenenä ovat toimineet kotisivuvastaava Heli Kangaspunta ja hallituksen jäsen Eija Tommo. Sosiaalihuollon kansallisen tiedonhallinnan asiantuntijaverkoston jäseninä ovat toimineet kotisivuvastaava Heli Kangaspunta ja hallituksen jäsen Eija Tommo.

Koulukuraattorit ry:n hallitus teki 21.–24.4.2023 pitkään suunnitellun opintomatkan Espanjan Aurinkorannikolle Fuengirolaan. Pääkohteena oli Aurinkorannan suomalainen koulu, joka on Suomen perusopetus- ja lukiolain alainen yksityiskoulu. Sen vuosiluokilla 1.–9. ja lukiossa opetetaan suomalaisen opetussuunnitelman mukaisesti. Lukuvuonna 2022–2023 oppilaita ja opiskelijoita oli yhteensä noin 350. Koulun yhteydessä annetaan myös esiopetusta. Koulussa on mahdollisuus saada kuraattori- ja koulupsykologipalveluja. Vastaavan kuraattorin palvelut järjestetään yhteistyössä suomalaisten yksityiskoulujen verkostojen kanssa. Kouluun tutustuminen antoi mielenkiintoisen näkökulman suomalaisten lasten ja nuorten koulunkäyntiin ja elämään vieraassa kulttuurissa.

Koulukuraattorit ry – Skolkuratorer rf:n tulevaisuuden näkymiä

Kuraattoritoiminta astui uuteen kontekstiin ja aikakauteen vuonna 2023, kun opiskeluhuollon kuraattori- ja psykologitoiminnan järjestämisvastuu siirtyi kunnilta 21 sosiaali- ja terveydenhuollon hyvinvointialueelle. Ne vastaavat sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisestä alueillaan. Kyseessä on yksi Suomen historian merkittävimmistä hallinnollisista uudistuksista. Kuraattori- ja psykologitoiminnan osalta poikkeuksen tekee kuitenkin Helsingin kaupunki, joka vastaa alueellaan sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisestä yhtenä Uudenmaan maakunnan neljästä hyvinvointialueesta. Toisin kuin muilla hyvinvointialueilla, Helsingissä kuraattori- ja psykologitoiminta jatkuu edelleen hallinnollisesti kaupungin kasvatuksen ja koulutuksen toimialalla.

Koulukuraattorit ry:n kanta kuraattoritoiminnan siirtoon oli kielteinen, mutta sen 2021 antama lausunto eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle otettiin huomioon vasta kevään 2023 hallitusneuvottelujen yhteydessä hyvinvointialueiden jo aloitettua toimintansa. Siinä vaiheessa kuraattoripalveluiden toteuttaminen kunnan puolella ja kansallisella ohjauksella ei yhdistyksen mielestä ollut enää varteenotettava vaihtoehto. Yhdistys korosti hallitusneuvotteluihin antamassaan lausunnossa, että opiskeluhoitopalvelut tulee säilyttää eheänä kokonaisuutena, johon kuuluvat kuraattorit, psykologit ja terveydenhoitajat.

Koulukuraattorit ry:n 50-vuotishistoriaa on sävyttänyt koko ajan kamppailu koulukuraattoritoiminnan lakisääteisydestä ja koulukuraattorien kelpoisuudesta, joka on ollut usein kiistelyn kohteena. Yhdistys on kiitettävästi kutsuttu vuosikymmenien aikana kuultavaksi koulutusta koskevia lakiehdotuksia käsittelevään eduskunnan sivistysvaliokuntaan ja välillä myös sosiaali- ja terveysvaliokuntaan, mutta aivan eri asia on se, onko yhdistyksen näkemyksiä kuunneltu ja otettu huomioon. Lukuisia lakeja koskevien kymmenien lausuntojen laatimisessa on auttanut se, että yhdistyksen hallituksissa on jo pitkään ollut edustettuna kuraattoritoiminnan kehittämisestä kiinnostuneita sekä perusopetuksen että toisen asteen kuraattoreita. Myös hallituksen jäsenten valtakunnallinen kattavuus on ollut hyvä. Lainsäädäntöön vaikuttaminen on kuin henkinen maraton: tasaisen sitkeää ja määrätietoista puurtamista. Välillä on kuitenkin tuntunut kuin tuulimyllyjä vastaan taistelisi. Näkemysten perustelemisessa ja puolustamisessa on paljon työtä ja vaivannäköä, mikä ei kuitenkaan aina johda toivottuun lopputulokseen.

Voimassa olevat kuraattorin kelpoisuusvaatimukset asettavat lapset ja nuoret eriarvoiseen asemaan yhdenvertaisten palvelujen saamisessa, kun osa heistä on sosiaalihuollon laillistettujen kuraattorien ja osa ei-laillistettujen kuraattorien palvelujen piirissä. Kaikkien lasten ja nuorten kohdalla pitäisi kuitenkin toteutua perusoikeus saada sosiaalihuollon laillistetun kuraattorin (sosiaalityöntekijä tai sosisonomi) ja laillistetun vastaavan kuraattorin (sosiaalityöntekijä) palveluja oikeusturvan, asiakasturvallisuuden, palvelujen laadun ja yhdenvertaisuuden vuoksi. Kuraattoripalvelu on ainoa sosiaalipalvelu, jossa vaativaa yksilökohtaista työtä tekevältä ammattilaiselta ei edellytetä laillistetun sosiaalihuollon ammattihenkilön pätevyyttä ja osaamista. Tämä asia vaatii ehdottomasti korjaamista.

Heli Lehtonen (vas.), Heli Kangaspunta ja Kaisa Pintamo-Kenttälä esittelemässä hyvinvointialueita koskevan kyselyn tuloksia. Kuva omistaa Hanna Gråsten-Salonen.

Talentian puheenjohtaja Jenni Karsio. Kuva Koulukuraattorit ry:n arkisto.

Koulukuraattorit ry esittikin hallitusneuvotteluihin keväällä 2023 antamassaan lausunnossaan, että kaikille opiskelijoille tulee turvata yhdenvertaiset oikeudet laillistetun sosiaalihuollon ammattihenkilön palveluihin ja että kuraattoripalveluja tulee kehittää jatkossa sosiaalityön tieto- ja tutkimusperustasta käsin. Hyvinvointialueilla tulee huomioida, että sosiaalihuollon ammattihenkilölaissa (817/2015, 9 §) säädetään sosiaalityön ammatillisen johtamisen kuuluvan sosiaalityöntekijälle. Tärkeää on edelleen se, miten kuraattoripalveluille turvataan riittävä kansallinen ohjaus ja tuki. Yhdistys korosti myös, että kuraattorin ja vastaavan kuraattorin nimikkeitä tulee avata ja selkeyttää. Kansallista ohjausta tarvitaan myös siihen, kuinka suuri osuus vastaavia kuraattoreita tulisi olla. Vallitsevat epäselvyydet voivat johtaa siihen, että oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa säädetty kuraattorien lakisääteinen yhteisöllinen ja yksilökohtainen opiskeluhoitotyö jää osin toteutumatta. Tukea kuraattorin kelpoisuuden muuttamiselle tuli Talentian puheenjohtaja Jenni Karsiolta, joka korosti Koulukuraattorit ry:n 50-vuotisjuhlaseminaarissa 29.9.2023 Vantaalla sosiaalialan osaamisen tärkeyttä kuraattorin työssä ja vaati kuraattorin kelpoisuuden muuttamista niin, että jatkossa kaikkien kuraattorien tulee olla laillistettuja sosiaalihuollon ammattihenkilöitä.

Vaikka kuraattorin kelpoisuus on ollut jatkuvasti liikkeessä, yhdistyksessä on voitu iloita vuosien varrella monesta kuraattoritoimintaa koskevasta uudistuksesta: kuraattoritoiminnan lakisäätöistä 1990, perusopetuksen oppilaiden oikeus koulukuraattorin palveluihin 2003, uuden lastensuojelulain velvoite kunnille järjestää koulukuraattoripalveluja esi- ja perusopetuksen oppilaille 2008, oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 2013, sosiaalihuollon ammattihenkilölaki 2015, oppivelvollisuuslaki 2020 sekä viimeisimpänä opiskeluhuollon kuraattoripalvelujen henkilöstömitoitus 2022. Suuri ilon aihe on myös se, että kuraattorien työstä on 50 vuoden aikana tullut näkyvä ja arvostettu lasten ja nuorten hyvinvointia edistävä palvelu kouluissa ja oppilaitoksissa. Kuraattorien työ on merkityksellistä ennalta ehkäisevää yksilökohtaista ja yhteisöllistä työtä lasten ja nuorten arjessa koulu- ja oppilaitosyhteisöissä.

Kuraattoritoiminnan hallinnollinen siirtyminen hyvinvointialueille on valtavan suuri muutos, johon liittyy monia toiminnan järjestämistä koskevia haasteita ja Koulukuraattorit ry:ltä tuen tarvetta jäsenistölle ammatillisten etujen valvonnassa ja toteutumisessa. Tämä ilmenee yhdistyksen 11.6.–15.9.2023 kuraattoreille toteuttamasta kyselystä, joka koski hyvinvointialueille siirtymistä. Hallituksen jäsen Heli Lehtonen ja varajäsenet Heli Kangaspunta ja Kaisa Pintamo-Kenttälä esittelivät kyselyn tuloksia yhdistyksen juhlaseminaarissa. Kyselyyn vastanneet 66 henkilöä edustivat 16 hyvinvointialuetta ympäri Suomea. Eniten kyselyyn oli vastattu Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue Pohteella. Kollegiaalinen tuki, uudet työkaaverit, esihenkilö omasta ammattiryhmästä ja tiiviimpi yhteistyö muiden sote-ammattilaisten kanssa mainittiin hyvinä puolina hyvinvointialueelle siirtymisessä. Joillakin alueilla oli panostettu työhyvinvointiin ja henkilöstöetuihin sekä kiinnitetty enemmän huomiota työturvallisuuteen. Hyvinä puolina pidettiin myös etätömahdollisuutta joustavuutensa vuoksi sekä työn kehittämistä ja suunnitelmallisuutta.

Hyvinvointialueelle siirtyminen on tuonut mukanaan myös paljon haasteita ja kuraattoreita mietittäviä asioita. Kuraattorin ammatillisen aseman koettiin heikentyneen siirtymisen myötä. Huolta herätti erityisesti terveydenhuoltopainotteisuus, mikä oli tullut esille mm. toimintatavoissa ja siinä, ettei terveydenhuollon esihenkilöllä ollut ymmärrystä sosiaalialan asiantuntijatyöstä. Myös yksilökohtainen työskentely korostui. Esihenkilöistä suurin osa (44 %) oli ammattinimikkeeltään vastaavia kuraattoreita sosiaalityöntekijän koulutuksella, mutta toiseksi suurin esihenkilöryhmä (27 %) oli ammattinimikkeeltään osastonhoitajia terveydenhoitajan koulutuksella. Esihenkilönä toimi myös kuraattori/sosionomi (9 %), joku muu, esim. kasvatustieteen maisteri (6 %) ja psykologi (5 %). Vastaajissa oli myös sellaisia (9 %), joilla ei ollut esihenkilöä, esihenkilö oli haussa tai vastaajalla ei ollut tietoa esihenkilön koulutuksesta.

Hyvinvointialueiden organisaatioiden rakentuminen nähtiin vielä hyvin keskeneräiseksi. Esimerkiksi linjaukset ja päätökset olivat puutteellisia, ne vaihtelivat eri tilanteissa tai niitä ei ollut tehty lainkaan. Palveluverkoston sekavuuden ja muodostumattomuuden vuoksi yhteistyökäytänteet muiden toimijoiden kanssa olivat epäselviä. Työntekijöitä ei ole otettu mukaan kehittämistyöhön. Kuilu hyvinvointialueen ja opetuksen järjestäjän välillä oli aiheuttanut kuraattoreissa ulkopuolisuuden tunnetta kouluilla työskennellessä. Puutteelliset työvälineet ja työskentelyolosuhteet olivat vaikeuttaneet työn tekemistä käytännössä. Ongelmia on ollut esimerkiksi koneiden, ohjelmistojen ja nettiyhteyden toiminnassa. Käytössä oli esim. kuraattorityöhön soveltumaton kirjaamisjärjestelmä. Wilma-oppilashallintojärjestelmän käyttöoikeuksien rajoittaminen on estänyt esim. kuraattorin pääsyn oppilas- ja opiskelijahuoltolain

mukaiseen opiskeluhoitokertomukseen tai kuraattorilla kuluu enemmän aikaa oppilaan/opiskelijan perustietojen keräämiseen. Myös viestintä hyvinvointialueilla on koettu kankeaksi ja ei-avoimeksi. Toisaalta tiedotteita ja ohjeistuksia on tullut paljon.

On huolestuttavaa, että vastaajat kokivat hyvinvointialueille siirtymisen heikentäneen myös työhyvinvointia. Ammatillinen tuki ja vertaistuki koettiin olevan vaikeammin saavutettavissa. Muiden opiskeluhoitolaisten puuttuminen kuormitti saatavilla olevia kuraattoripalveluja. Mahdollisuus etätöiden tekemiseen oli joiltakin viety pois ja myös työnohjaus oli joko poistettu tai sitä oli vähennetty. Myös työhyvinvointiin varatut rahat oli poistettu. Työhyvinvointiin voi vaikuttaa myös se, että vastaavan kuraattorin palvelujen järjestäminen nähtiin epäselvänä ja keskeneräisenä. Vastaavan kuraattorin nimike ei ollut käytössä eikä vastaavilla kuraattoreilla ollut selvää tehtäväkuvaa. Yhdellä vastaavalla kuraattorilla voi olla vastuullaan isoja alueita hyvinvointialueella. Haasteena on myös alhainen palkkaus.

Näyttää siltä, että jäsenistö tarvitsee Koulukuraattorit ry:n apua ja tukea monissa hyvinvointialueelle siirtymiseen liittyvissä asioissa ja yleensä kuraattorityön ammatillisessa kehittämisessä tulevaisuudessa. Hallituksen jäsen Eija Tommo esitteli juhlaseminaarissa hyvän esimerkin kuraattoripalvelujen järjestämisestä osana Päijät-Hämeen hyvinvointialueen opiskeluhoitopalvelujen organisointia ja kehittämistä. Toisaalta muutos avaa myös uusia mahdollisuuksia kuraattoritoiminnan kehittämiseen. Monista haasteista huolimatta toivoa ei saa menettää kuten kouluttajapsykoterapeutti Maaret Kallio totesi yhdistyksen juhlaseminaarissa. Hänen mukaansa toivo ei ole toivomista, vaan toimimista. Sen Koulukuraattorit ry – Skolkuratorer rf on taitanut jo 50 vuotta ja taitaa hienosti tulevaisuudessakin. Vierivä kivi ei sammaloidu!

LÄHTEET

ARKISTOLÄHTEET

Koulukuraattorit – Skolkuratorer ry:n kokouspöytäkirjoja, toimintakertomuksia ja -toimintasuunnitelmia, lausuntoja, Jäsenkirjeitä, Curator-lehtiä sekä Tuija Koskisen ja Erja Väisänen 1998 laatima kooste Historiaa vuosilta 1973 – 1998.

KIRJALLISUUS

Andersson, Gun & Pösö, Tarja & Väisänen, Erja & Wallin, Aila (2001) Koulun sosiaalityö Suomessa ja muissa Pohjoismaissa. Koulukuraattorit – Skolkuratorer ry. Curator-lehti syyskuu 2001.

Andersson, Gun & Pösö, Tarja & Väisänen, Erja & Wallin, Aila (2002) School Social Work in Finland and Other Nordic Countries: Cooperative Professionalism in Schools. Teoksessa Marion Huxtable & Eric Blyth (toim.) School Social Work Worldwide. Washington, DC: NASW Press, 77– 92.

Arki, arvot ja etiikka (2017) Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry:n Ammattieettinen lautakunta 2013–2016. Helsinki: Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry.

Frisk, Tarja & Hietala, Risto & Kiesi, Johanna (2018) Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 1287/2013 toimeenpanon arviointi ammatillisessa koulutuksessa. Julkaisu 5:2018. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus Karvi. Helsinki.

Gråsten-Salonen, Hanna (2008) Kuka kuuntelee lasta? Teoksessa Tuuli Hirvilammi & Markku Laatu (toim.) Toinen vääräyskirja. Lähikuvia sosiaalisista epäkohdista. Helsinki: Kela, 199–215.

Gråsten-Salonen, Hanna (2023) Koulukuraattorin kelpoisuuden määrittelyä hallinnollisissa asiakirjoissa ja lainsäädännössä 1960-luvulta oppilas- ja opiskelijahuoltolain muutokseen vuonna 2021. Tampereen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Ammatillinen lisensiaatintutkimus. Sosiaalityö. Lapsi- ja nuorisososiaalityön erikoisala. Tampere: Tampereen yliopisto. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202305266188>

Gråsten-Salonen, Hanna & Mehtiö, Mervi (2010) Koulun sosiaalityö. Teoksessa Aulikki Kananoja & Martti Lähteinen & Pirjo Marjamäki (toim.) Sosiaalityön käsikirja. Toinen, uudistettu laitos. Helsinki: Tietosanoma, 286–301.

Gråsten-Salonen, Hanna & Mehtiö, Mervi (2011) Koulun sosiaalityö. Teoksessa Aulikki Kananoja & Martti Lähteinen & Pirjo Marjamäki (toim.) Sosiaalityön käsikirja. Kolmas, uudistettu laitos. Helsinki: Tietosanoma, 300–315.

Gråsten-Salonen, Hanna & Mehtiö, Mervi (2017) Koulun sosiaalityö osana opiskeluhuoltoa. Teoksessa Aulikki Kananoja & Martti Lähteinen & Pirjo Marjamäki (toim.) Sosiaalityön käsikirja. 4., uudistettu laitos. Helsinki: Tietosanoma, 362–376.

Hamarus, Päivi (2006) Koulukiusaaminen ilmiönä – Yläkoulun oppilaiden kokemuksia kiusaamisesta. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 288. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Kouluterveydenhuolto 2002. Opas kouluterveydenhuollolle, peruskouluille ja kunnille. Sosiaali- ja terveysministeriö. Oppaita 51. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Helsinki.

Oppilaan monet auttajat (1992) Psykososiaalisen oppilashuollon yhteisvastuu ja kehittäminen. Oppaita: 13. Opetushallitus. Sosiaali- ja terveyshallitus. Helsinki: Sosiaali- ja terveyshallitus.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2004) Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004. Oppivelvollisille tarkoitetun perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Perusopetuksen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteet. Lisäopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Helsinki: Opetushallitus.

Sipilä-Lähdekorpi, Pirkko (2004) ”Hirveesti tekijänsä näköistä”. Koulukuraattorin työ peruskoulun yläluokilla. Tampereen yliopisto. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos. Helsinki: Finn Lectura.

Sosiaalityön käsikirja (2011) Kananoja, Aulikki & Lähteinen, Martti & Marjamäki, Pirjo (toim.) Sosiaalityön käsikirja. Kolmas,

uudistettu laitos. Helsinki: Tietosanoma Oy.

Suhonen, Ari (2010) Koulun sosiaalityön asiakastiedot sosiaalihuollon asiakastietojärjestelmissä. Teoksessa Anna Väinälä & Jarmo Kärki & Ari Suhonen & Riikka Väyrynen (toim.) *Selvitys palvelukohtaisista asiakastiedoista lastensuojelun, kasvatus- ja perheneuvonnan sekä koulun sosiaalityön tehtävissä*. Raportti 1. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki.

Summanen, Anna-Mari & Rumpu, Niina & Huhtanen, Mari (2018) Oppilas- ja opiskelijahuoltolain arviointi esi- ja perusopetuksessa sekä lukiokoulutuksessa. Julkaisut 4:2018. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus Karvi. Helsinki.

Taskinen, Sirpa (1995) Psykososiaalinen oppilashuolto. Teoksessa Sirpa Taskinen (toim.) *Miten käy lasten palvelujen? Koulun psykososiaalisen oppilashuollon, kouluterveydenhuollon ja kasvatus- ja perheneuvonnan virkaselvitys 1993–1994*. Aiheita 6. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus. Helsinki, 13–25.

Ulmanen, Sanna (2017) Miten kiinnittyä kouluun? Oppilaiden näkökulma koulutyöhön kiinnittymisen haasteisiin. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Acta Universitatis Tamperensis 2289. Tampere: Tampereen yliopisto.

Väinälä, Anna & Kärki, Jarmo & Suhonen, Ari & Väyrynen, Riikka (toim.) (2010) *Selvitys palvelukohtaisista asiakastiedoista lastensuojelun, kasvatus- ja perheneuvonnan sekä koulun sosiaalityön tehtävissä*. Raportti 1. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki.

Wallin, Aila (toim.) (1999) *Koulukuraattori arkityössään – Koulun sosiaalityön asiantuntijaohjelman lopputyöjulkaisu*. Tampereen yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen julkaisusarja A 2/99. Tampere.

Wallin, Aila (2011) *Sosiaalityö koulussa*. Avaimia hyvinvointiin. Helsinki: Tietosanoma.

VIRALLISLÄHTEET

Hallituksen esitysluonnos (2002) Hallituksen esitysluonnos Eduskunnalle laiksi sosiaalihuollon tehtävissä vaadittavista kelpoisuuksista ja sosiaalihuoltolain 10 §:n muuttamisesta. Sosiaali- ja terveysministeriö.

Hallituksen esitysluonnos (2010) Hallituksen

esitysluonnos 28.10.2010 Eduskunnalle opiskeluhuoltolaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi. Opetus- ja kulttuuriministeriö.

Hallituksen esitysluonnos (2012) Hallituksen esitysluonnos 30.11.2012 Eduskunnalle oppilas- ja opiskelijahuoltolaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi. Opetus- ja kulttuuriministeriö.

Hallituksen esitysluonnos (2016) Hallituksen esitysluonnos 13.9.2016 Eduskunnalle laeiksi perusopetuslain 29 §:n, lukiolain, ammatillisesta peruskoulutuksesta annetun lain 28 ja 35 a §:n, oppilas- ja opiskelijahuoltolain sekä opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 24 §:n muuttamisesta. Opetus- ja kulttuuriministeriö.

Hallituksen esitysluonnos (2020) Hallituksen esitysluonnos 15.6.2020 Eduskunnalle sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta ja maakuntien perustamista koskevaksi lainsäädännöksi. Sosiaali- ja terveysministeriö, sisäministeriö ja valtionvarainministeriö.

Hallituksen esitysluonnos (2021) Hallituksen esitysluonnos 27.5.2021 Eduskunnalle oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta. Opetus- ja kulttuuriministeriö.

Hallituksen esitysluonnos (2021) Hallituksen esitysluonnos 14.7.2021 Eduskunnalle oppilas- ja opiskelijahuoltolain, terveydenhuoltolain sekä korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetun lain 6 §:n muuttamisesta. Sosiaali- ja terveysministeriö.

Hallituksen ohjelma (2019) Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019: Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Valtioneuvoston julkaisuja 2019:31. Valtioneuvoston kanslia. Helsinki. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-808-3>

HE 177/1989 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi lastensuojelulain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta.

HE 86/1997 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle koulutusta koskevaksi lainsäädännöksi.

HE 205/2002 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi perusopetuslain, lukiolain, ammatillisesta koulutuksesta annetun lain sekä ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain 11 ja 16 §:n muuttamisesta.

HE 226/2004 vp. Hallituksen esitys

Eduskunnalle laiksi sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista.

HE 252/2006 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle lastensuojelulaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 67/2013 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle oppilas- ja opiskelijahuoltolaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 206/2016 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi perusopetuslain 29 §:n, lukiolain, ammatillisesta peruskoulutuksesta annetun lain 28 ja 35 a §:n, oppilas- ja opiskelijahuoltolain sekä opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 24 §:n muuttamisesta.

HE 15/2017 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi.

HE 47/2017 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa sekä valtiontalouden tarkastusvirastosta annetun lain 2 §:n muuttamisesta.

HE 116/2017 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta.

HE 41/2018 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle lukiolaiksi sekä laeiksi ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain ja opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muuttamisesta.

HE 146/2020 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2021.

HE 173/2020 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle oppivelvollisuuslaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 241/2020 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle hyvinvointialueiden perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi.

HE 165/2021 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta.

HE 19/2022 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

Juha Sipilän hallituksen reformi (2016)
Hallituksen reformi: Kuntien kustannusten karsinta

tehtäviä ja velvoitteita vähentämällä 16.2.2016.

KAA 4/2019 vp. Kansalaisaloite. Lasten ja nuorten syrjäytymiseen johtaviin ongelmiin puuttuminen alakouluissa.

KH 1988. Koulukuraattoritoiminnan kehittämisen. Työryhmän muistio. Kouluhallitus. Moniste. Helsinki. KH Tiedote T 204/1990.

Lastensuojelulainsäädännön edellyttämä koulupsykologi- ja koulukuraattoritoiminnan järjestäminen kunnassa. Kouluhallituksen tiedote koululautakunnille 20.8.1990.

KK 1238/2010 vp. Kirjallinen kysymys 1238/2010 vp. Koulukuraattorien kelpoisuusvaatimukset.

KK 74/2014 vp. Kirjallinen kysymys 74/2014 vp. Koulukuraattorien muuttuneiden kelpoisuusvaatimusten aiheuttama täydennyskoulutustarve.

KK 413/2016 vp. Kirjallinen kysymys 413/2016 vp. Kirjallinen kysymys oppilas- ja opiskelijahuoltolaista.

KKV 413/2016 vp. Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 413/2016vp. Vastaus kirjalliseen kysymykseen oppilas- ja opiskelijahuoltolaista.

KM 1973:151. Oppilashuoltokomitean mietintö. Helsinki.

Kuntainfo 13a/2015. Uusi soveltamisohje oppilas- ja opiskelijahuoltolainsäädännön toteuttamisen tueksi 18.12.2015. Sosiaali- ja terveysministeriö.

OKM 2021. Opetus- ja kulttuuriministeriön vastine 15.11.2021 sivistysvaliokunnalle koskien hallituksen esityksestä HE 165/2021 vp annettuja lausuntoja.

OPM 20:2000. Turvatyöryhmän muistio. Opetusministeriön työryhmien muistioita 20:2000. Helsinki.

OPM 2002:13. Oppilaan hyvinvointi ja oppilashuolto. Opetusministeriön työryhmien muistioita 2002:13. Helsinki.

OPM 2007:41. Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2007–2011. ”Tulevaisuus velvoittaa, tämä päivä ratkaisee.” Opetusministeriön julkaisuja 2007:41. Helsinki.

PeVL 26/2017 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksistä HE 15/2017 vp, HE 47/2017 vp, HE 52/2017 vp, HE 57/2017 vp ja HE 71/2017 vp.

SH ja KH 1989. Koulukuraattori- ja koulupsykologitoiminnan työryhmä. Sosiaalihuollon ja Kouluhallitus. Moniste. Helsinki.

SH Ohjekirje nro 2/1990.

Lastensuojelulainsäädännön muutokset.
Sosiaalihalitus. Ohjekirje nro 2. Hyväksytty
sosiaalihalituksen istunnossa 29.6.1990. Helsinki.

SiVL 22/2006 vp. Sivistysvaliokunnan
lausunto Hallituksen esityksestä Eduskunnalle
lastensuojelulaiksi ja eräksi siihen
liittyviksi laeiksi, HE 252/2006 vp.

SiVL 5/ 2021 vp. Sivistysvaliokunnan
lausunto Hallituksen esityksestä Eduskunnalle
hyvinvointialueiden perustamista ja sosiaali- ja
terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen
uudista koskevaiksi lainsäädännöksi sekä Euroopan
paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan
mukaisen ilmoituksen antamiseksi, HE 241/2020 vp.

SiVM 14/2013 vp. Sivistysvaliokunnan
mietintö Hallituksen esityksestä Eduskunnalle
oppilas- ja opiskelijahuoltolaiksi ja eräksi
siihen liittyviksi laeiksi, HE 67/2013 vp.

SiVM 18/2016 vp. Sivistysvaliokunnan mietintö
Hallituksen esityksestä Eduskunnalle laeiksi
perusopetuslain 29 §:n, lukiolain, ammatillisesta
peruskoulutuksesta annetun lain 28 ja 35 a §:n,
oppilas- ja opiskelijahuoltolain sekä opetus- ja
kulttuuritoimenrahoituksesta annetun lain
24 §:n muuttamisesta, HE 206/2016 vp.

SiVM 16/2017 vp. Sivistysvaliokunnan mietintö
Hallituksen esityksestä Eduskunnalle laiksi oppilas- ja
opiskelijahuoltolain muuttamisesta, HE 116/2917 vp.

SiVM 2/2018 vp. Sivistysvaliokunnan mietintö
Hallituksen esityksestä Eduskunnalle lukiolaiksi sekä
laeiksi ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun
lain ja opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta
annetun lain muuttamisesta, HE 41/2018 vp.

SiVM 2/2020 vp. Sivistysvaliokunnan
mietintö Kansalaisaloitteesta lasten ja
nuorten syrjäytymiseen johtaviin ongelmiin
puuttamisesta alakouluissa, KAA 4/2019 vp.

SiVM 12/2021 vp. Sivistysvaliokunnan mietintö
Hallituksen esityksestä Eduskunnalle laiksi oppilas- ja
opiskelijahuoltolain muuttamisesta, HE 165/2021 vp.

STM 2021a. Sosiaali- ja terveysministeriön lausunto
15.6.2021 luonnoksesta Hallituksen esitykseksi laiksi
oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta.

STM 2021b. Sosiaali- ja terveysministeriön
asiantuntijalausunto 28.10.2021 Eduskunnan
sivistysvaliokunnalle (HE 165/2021)

STM 1988:29. Koulun psyykkistä ja

sosiaalista oppilashuoltoa sekä lastensuojelun
piirissä olevien nuorten tuetun asumisen
järjestämistä selvittäneen työryhmän muistio.
Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki.

STM 1991:20. Sosiaalihuollon ammatillisen
henkilöstön kelpoisuusehtoja sekä lasten päivähoidon
ja lastensuojelun ryhmäkokoja selvittäneen työryhmän
muistio. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki.

STM 1997:17. Sosiaalihuollon
ammattinharjoittamislainsäädännön tarpeen
selvittäminen. Sosiaali- ja terveysministeriön
työryhmämuistio. Helsinki.

STM 2000:32. Sosiaalialan
ammattinharjoittamistyöryhmän muistio.
Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki.

STM 2006:25. Lastensuojelulain
kokonaisuudistustyöryhmän muistio.
Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki.

STM 2006:33. Oppilashuoltoon liittyvän
lainsäädännön uudistamistyöryhmän muistio.
Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki.

STM 2006:67. Oppilashuoltoon liittyvän
lainsäädännön uudistamistyöryhmän muistio.
Lausuntoyhteenveto työryhmän muistiosta.
Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki.

STM 2007:18. Sosiaalihuollon ammatillisen
henkilöstön kelpoisuusvaatimukset valtio-,
kunta- ja yksityissektorilla. Sosiaali- ja
terveysministeriö. Helsinki.

STM 2009:34. Oppilas- ja
opiskelijahuoltotyöryhmän toimenpide-ehdotukset.
Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki.

STM 2010:26. Lapset ja nuoret terveiksi ja
hyvinvoiviksi. Lasten ja nuorten terveyden ja
hyvinvoinnin neuvottelukunnan toimenpide-
ehdotukset. Sosiaali- ja terveysministeriön
selvityksiä 2010:26. Helsinki.

STM 2017:5. Sosiaalihuoltolain soveltamisopas.
Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki.

STM 2020:20. Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä
pelastustoimen järjestämisen uudistaminen sekä
maakuntien perustaminen. Lausuntoyhteenveto.
Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki.

StVL 16/2013 vp. Sosiaali- ja terveysvaliokunnan
lausunto Hallituksen esityksestä Eduskunnalle
oppilas- ja opiskelijahuoltolaiksi ja eräksi
siihen liittyviksi laeiksi, HE 67/2013 vp.

StVM 13/1994 vp. Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnan mietintö Hallituksen esityksestä Eduskunnalle terveydenhuollon ammattihenkilöitä koskevaksi lainsäädännöksi, HE 33/1994 vp.

StVM 4/2005 vp. Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnan mietintö Hallituksen esityksestä Eduskunnalle laiksi sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista, HE 226/2004 vp.

StVM 16/2021 vp. Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnan mietintö Hallituksen esityksestä Eduskunnalle hyvinvointialueiden perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi, HE 241/2020 vp.

THL OHJE 3/2018. Kuraattoripalvelun asiakastietojen tallentaminen Kantapalveluihin.

VNS 2/2002 vp. Valtioneuvoston selonteko uusien koululakien vaikutuksista ja laeissa asetettujen tavoitteiden toteutumisesta.

VNS 4/2006 vp. Valtioneuvoston koulutuspoliittinen selonteko.

Lainsäädäntö. Sähköinen säädöskokoelma – FINLEX. <https://www.finlex.fi>

Asetus lastensuojeluasetuksen muuttamisesta (546/1990).

Asetus sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusehdoista (888/1983).

Asetus sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusehdoista (804/1992).

Asetus sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusehdoista annetun asetuksen muuttamisesta (491/1990).

Asetus terveydenhuollon ammattihenkilöistä (564/1994).

Kansanterveyslaki (66/1972).

Kuntalaki (410/2015).

Laki ammatillisesta koulutuksesta (630/1998).

Laki ammatillisesta koulutuksesta (531/2017)

Laki ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta (479/2003).

Laki lastensuojelulain muuttamisesta (139/1990).

Laki lastensuojelulain muuttamisesta (1302/2014).

Laki lukiolain muuttamisesta (478/2003).

Laki oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta (1501/2016).

Laki oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta (886/2017).

Laki oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta (1146/2021).

Laki oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta (377/2022).

Laki peruskoululain muuttamisesta (171/1991).

Laki peruskoululain muuttamisesta (707/1992).

Laki perusopetuslain muuttamisesta (477/2003).

Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (272/2005).

Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä (817/2015).

Laki sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista (254/2015).

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000).

Laki sosiaalihuoltolain muuttamisesta (635/2021).

Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä (559/1994).

Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999).

Laki yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta (603/1996).

Lastensuojelulaki (683/1983).

Lastensuojelulaki (417/2007).

Lukiolaki (629/1998).

Lukiolaki (714/2018).

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013).

Oppivelvollisuuslaki (1214/2020).

Peruskoululaki (476/1983).

Perusopetuslaki (628/1998).

Sosiaalihuoltolaki (1301/2014).

Valtioneuvoston asetus

lukiokoulutuksesta (810/2018).

Valtioneuvoston asetus sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (608/2005).

LIITE

YHDISTYKSEN VASTUUHENKILÖT

Puheenjohtajat

Vappu Ahomaa	1973–1974
Erkki Paukkonen	1975–1976
Arto Nyström	1977–1980
Elsa Brandt	1981–1982
Raili Malmi	1983–1985
Helena Pohjantuli	1986–1987
Sirkka-Liisa Luomala	1988–1991
Tuija Koskinen	1992–1994
Carola Kapell	1.1.– 6.6.1995
Jouko Miikkulainen	7.6.–12.10.1995
Erja Väisänen	13.10.1995–25.9.1998
Hanna Gråsten-Salonen	26.9.1998–2020
Mira Kumpula	2021
Jaana Kähkönen	2022–

Varapuheenjohtajat

Pirkko-Liisa Peura	1973–1974
Ritva Apajalahti	1975
Salme Kotaluoto	1976
Erkki Paukkonen	1977–1978
Helena Pohjantuli	1979
Pirkko Rautio	1981
Raili Malmi	1982
Stina Stengård	1983–1984
Helena Pohjantuli	1985
Oili Väisälä	1986–1988
Sinikka Paatero	1989
Maritta Pajunen	1990
Tuija Koskinen	1991
Kirsti Carpén	1992–1993
Carola Kapell	1994
Jouko Miikkulainen	1.1.-6.6. ja 13.10.– 31.12.1995
Tuija Koskinen	1996
Anna-Liisa Koskela	1997
Hanna Gråsten-Salonen	1.1.–25.9.1998
Carola Kapell	1999

Sihteerit

Erkki Paukkonen	1973
Mikko Pantzar	1974
Tuula Leppälä	1975
Annamaija Luoma	1976–1978
Riitta Rissanen	1979–1983
Erkki Paukkonen	1984
Sirkka-Liisa Luomala	1985–1987
Salme Määttä	1988
Taina Uronen	1989
Leena Karppinen	1990
Erja Väisänen	1991–1994
Raija Manni	1996–1996
Tuija Koskinen	1997
Marja-Leena Lumme	1998–1999
Aulikki Kurki	2000–2001
Osmo Jurvanen	2002–2007
Mervi Mehtiö	2008
Hannele Kuokkanen	2009–2011
Mira Kumpula	2013–2020
Tuula Komulainen	2021
Maria Lahti	2022–

Rahastonhoitajat

Ulla Nyholm	1974
Irma Mäkikärki	1975
Birgit Holmstén	1976–1981
Irma Mäkikärki	1982–1983
Sirkka-Liisa Luomala	1984–1987
Taina Uronen	1988
Maritta Pajunen	1989–1990
Marjukka Nurro	1991–1994
Jouko Miikkulainen	1995–1997
Marjukka Nurro	1998–1999
Tarja Knuutila	2000–2006
Pentti Romppanen	2007–2012
Aulikki Kurki	2013–2015
Tiina Kivilä	2016–2017

Gun Andersson 2000–2006
 Mervi Mehtiö 2007–2015
 Satu Jokelainen 2016–

Heta Puronen 2018
 Nina Böhls-Nybonn 2019–2021
 Satu Jokelainen 2022–

Kunniapuheenjohtaja Hanna Gråsten-Salonen 2023

Jäsensihteerit

Aila Wallin 1983–1989
 Tuija Koskinen, Leena Karppinen,
 Hellevi Reinikainen
 ja Maritta Pajunen 1990
 Maritta Pajunen ja
 Sinikka Paatero 1991
 Sinikka Paatero 1992–1996
 Raija Manni 1997
 Tuija Koskinen 1998–1999
 Saija Jussila 2000–2002
 Eija Raatikainen 2003–2004
 Marjukka Pihlajamäki 2005–2006
 Pirjo Hintsa 2007–2008
 Raili Krogerus 2009
 Terhi Pippuri 2010–2014
 Tuulia Jokela-Lindfors 2015–2016
 Raija Cser 2017–2020
 Jaana Kähkönen 2021
 Frida Forsblom-Prittinen 2022–

Tiedotusvastaavat (Curator-lehti)

Tuija Koskinen 1989–1992
 Carola Kapell 1993–1994
 Tuija Koskinen 1995–1997
 Marja-Leena Lumme 1998–2006
 Osmo Jurvanen 2007
 Milla-Maria Oksanen 2008
 Milla-Maria Oksanen ja
 Satu Jokelainen 2009
 Satu Jokelainen 2010–30.9.2022
 Tiia Maikkula-Moilanen 1.10.2022–

Kotisivuvastaavat

Marja-Leena Lumme 2001–2005
 Mervi Mehtiö 2006–2016
 Heli Kangaspunta 2017–2023

Instagram-vastaavat

Heli Kangaspunta ja
 Frida Forsblom-Prittinen 24.3.2022–

Facebook-vastaavat

Heli Kangaspunta 27.8.2018–31.3.2021
 Mira Kumpula 1.4.2021–1.1.2022
 Frida Forsblom-Prittinen 24.1.2022–

YHDISTYKSEN JÄSENMÄÄRÄN KEHITYS 5-VUOSITTAIN 1973 –2023

Vuosi	Jäsenmäärä
1973	36 (1.10.1973)
1978	94
1983	122
1988	149
1993	176
1998	186
2003	263
2008	299
2013	334
2018	380
2023	515

Tässä kirjassa kuvataan vuonna 1973 perustetun Koulukuraattorit – Skolkuratorer ry:n toimintaa eri vuosikymmenillä sen perustamisesta lähtien. Yhdistyksen perustaminen liittyi 1970-luvulla toteutettuun peruskoulu-uudistukseen. Vuoden 1973 oppilashuoltokomitean muotoilemat koulun sosiaalityön tavoitteet ja sisällöt perusopetuksessa ja toisen asteen koulutuksessa ovat luoneet perustan ja suuntaviivat koulukuraattoritoiminnalle.

Koulukuraattorit ry:n 50 vuoden ajankaareen sisältyy paljon kamppailua koulukuraattoritoiminnan lakisääteistämisestä, koulukuraattorin kelpoisuuden määrittelystä sosiaalityöntekijän kelpoisuudeksi sekä oppilaiden ja opiskelijoiden oikeudesta koulukuraattorin palveluihin. Kamppailua on käyty myös hallintokunnasta, jonka alaisuudessa työtä tehdään. Lainsäädäntötyöhön vaikuttamisen ohella yhdistys on vastannut aktiivisesti koulukuraattorityön ammatillisesta kehittämisestä järjestämällä säännöllisesti täydennyskoulutusta ajankohtaisista aiheista. Koulutusyhteistyötä on tehty myös muiden pohjoismaiden kanssa sekä osallistuttu kansainvälisiin koulun sosiaalityön konferensseihin. Yhdistys on koko toimintansa ajan kannattanut koulukuraattoritoiminnan järjestämistä kuntien opetustoimen alaisuudessa. Vuonna 2023 toteutunut historiallinen sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus kuitenkin siirsi pääsääntöisesti kuntien opetustoimen alaisuudessa toimineen oppilas- ja opiskelijahuollon kuraattoritoiminnan sosiaali- ja terveydenhuollon uusien hyvinvointialueiden organisaatioiden vastuulle.

Koulukuraattorit - Skolkuratorer ry